

ИСЛОМ КАРИМОВ

ВАТАН
РАВНАКДУЧУН
ХАР БИРИМИЗ
МАСЪУЛМИЗ

Зал НАЦ.
ЛИТ-РЫ

ТОШКЕНТ-"УЗБЕКИСТОН"- 2001

66.3(5У)
К25

Каримов Ислом.

Ватан равнак^и учун хар биримиз масъулмиз. Т. 9. Т.:
"Ўзбекистан", 2001. - 432 б.

Ушбу томдан Юртбошимиз Ислом Каримовнинг Ўзбекистан Республикаси Олий Мажлиси сессияларида қилган маърузалари, республика Вазирлар Маҳдамаси йиғилишларида, халқдепутатлари вилоятлар кенгашларининг сессияларида, шунингдек, турли халқаро учрашувлар ва анжуманларда сузлаган нутқлари урин олган. Шу билан бирга томдан давлатимиз раҳбарининг оммавий ахборот воситалари ходимлари билан қилган суҳбатлари ҳамда табрик хатлари ҳам жой олган. Бу асарларда Ватанимиз равнақд, унинг озод ва обод бўлишини таъминлаш, эркин ва фаровон ҳаёт қуриш йулидан дадил олган интилаётган халқимиз ҳаётида рўй бераётган улкан ўзгаришлар, республикамиз ички ва таъшиқ сифатининг ўзига хос тамойиллари, иқтисодий эркинлаштириш ва ислохотларни чуқурлаштириш, жамиятда тadbиркорлик руҳини қарор топтиришнинг долзарб масалалари тeран тахлил қилиб берилган.

ББК 66.3(5У)+65.9(5У)+66.4(5У)

ISBN 5-640-02822-X

„0804000000 - 101

-2001

М351(04)2001

© "ЎЗБЕКИСТОН" нашриёти, 2001

ИҚТИСОДИЙ ЭРКИНЛАШТИРИШ - ФАРОВОНЛИК ПЎЙДЕВОРИ

Хурматли мажлис иштирокчилари!

Бугунги йиғилишимизнинг бош мақсади — утган ярим йил мобайнидаги фаолиятимиз яқунларини, қулга қиритган ютуқларимиз, йул қуйган ҳато ва қамчиликларимизни қатъий мезонлар асосида танқидий баҳолаб, йил охиригача олдимизда қандай вазифалар турганини белгилаб олишдан иборат, десам, уйлайманки, бу фикрга қушиласиз.

Виз Иккинчи қавра^и Олий Мажлис биринчи сессияси ва Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил ижтимоий-иқтисодий ривожланиш яқунлари ҳамда 2000 йилда ислохотларни чуқурлаштиришга бағишланган мажлисида жамиятимиз ҳаётининг барча соҳаларида, энг аввало, иқтисодий соҳада ислохотларни янада чуқурлаштириш ва эркинлаштириш борасида аниқ дастур ишлаб қилдан эдик.

Бу дастурни жорий этишдан қилланган асосий мақсад — Ўзбекистоннинг демократик ва бозор ислохотларини амалга ошириш, жаҳон дам-жамиятига қенг интеграциялашуви ва барқарор

олга бориши учун мустахкам замин яратишдан иборат.

Бинобарин, Ватанимиз ва халкимиз фаровонлиги ана шу стратегик вазифа ва белгиланган дастурий чора-тадбирларни амалга оширишда барчамизнинг изчиллигимиз ва катъиятливимизга боғлиқдир.

Жорий йилнинг ярим йшшик якунлари ҳақида гап борар экан, мен аввало мамлакатимизнинг изчил ва барқарор ривожланиши билан боғлиқ. булган куйидаги энг муҳим, хал килувчи масалаларга эътиборингизни қаратмоқчиман.

Олдимизда турган биринчи ва асосий вазифа — бу изчил иқтисодий усиш, чуқур таркибий узгартиришларни амалга ошириш, ишлаб чиқаришни муаммаллаштириш ва илрор технологиялар билан қайта қуроллантиришнинг бош шарти булган макроиқтисодий ва молиявий барқарорликка эришиш муаммосидир.

Виз 1996 йилдан буен ҳар йили ялпи ички маҳсулот усишига эришиб келмоқдамиз. Бу курсаткич жорий йилда ҳам қарийб 3,8 фоизни ташкил этди. Бунга саноат ишлаб чиқаришининг янада усиши /6,2 фоиз/, истеъмол товарлари ишлаб чиқаришни ошириш /7Д фоиз/, чакана товар айланишининг қупайиши /5,3 фоиз/, пулли хизмат курсатиш ҳажми /14,7 фоиз/ ва киш-

лок; ҳужалик маҳсулотлари ҳажмининг /7,1 фоиз/ ортиши ҳисобидан эришилди.

Барқангизга маълум бўлиши керак: жорий

ВАТАН РАВНАКИ УЧУН ҲАР БИРИМИЗ МАСЪУЛМИЗ

йилда кишлоқ, ҳужалиги ривожланиши ва самардорлиги яна бир қийинчиликка — сув танқислиги ва қурғоқчиликка дуч келди.

Бутун мамлакатимизда, энг аввало, Амударё ҳавзасида, айниқса, унинг қуйи узанида сув танқислиги билан боғлиқ. кескин вазият юзага келди. Назорат улчовлари бўйича, дарёдаги сув ҳажми экинлар ривожланадиган даврда, июн-июл ойларида кейинги 5 йилдаги уртача йиллик сув ҳажмининг 36 фоизини ташкил этди.

Оқибатда Қўрақалпоғистон Республикаси, Хоразм, Қашқадарё ва бошқа вилоятларнинг сув билан таъминланиши кескин қамайди. 15 июлгача булган маълумотларга қўра, кишлоқ. ҳужалиги экинларини сугориш ишлари қатор туманларда экин майдонларининг атиги 60 фоизини ташкил этган.

Бунинг натижасида қаттагина нобудгарчилик юз берди - - бир қанча майдонлардаги ралла ва рўза ҳрсилини йўқ.отдик. Дехқон ва фермер ҳужаликлари ҳам шундай зарар қурди.

Қуррокчилик туфайли аҳолини ичимлик суви билан таъминлаш, айниқса, Қўрақалпоғистон Республикаси, Хоразм ва бошқа вилоятларнинг кишлоқ. жойларида, ҚОЯТ ташвишли ҳолатни вужудга келтирмоқда.

Бундам вазиятда маҳаллий ҳркимият органлари сув танқислиги оқдбатларини камайтириш юзасидан, биринчи галда, ахрли яшаш жойларини, касалхона, мактабгача тарбия, даволаш ва сорломлаштириш муассасаларини узлуксиз равишда тоза ичимлик суви билан таъминлаш борасида тезкор чора-тадбирларни курумқда.

Вазирлар Маҳкамаси сув танқислиги оқдбатларини тугатиш билан борлик. барча масалалар юзасидан кдрор дабул кидди. Кдрорда мамлакатимизнинг зарар курган туманларига ёрдам курсатиш буиича зарур булган чора-тадбирлар кузда тутилган.

Сув танқислиги ва куррокчиликка карамасдан, бошқли дон экинлари урим-йирими дизгин давом этмоқда. Хозиргача, яъни 20 июлгача тахминан 2 миллион 200 минг тонна галла тайёрланди. Бу — утган йилгидан 180 минг тонна купроқдир. Мамлакатимиз шгисодиётида стратегик экин хисобланган пахта ҳам бу йил анча барвак? етилмоқда.

Ралла етиштириш ва уни уриб-йириштириш ишлари Хоразм, Андижон, Бухоро, Наманган, Тошкент, Фаргона вилоятлари ва Кррак.алпористон Республикасида яхши ташкил этилганини алоҳида таъкидламоқчиман.

Узингиз айтинг, бундан атиги бир неча йил аввал куплаб х>жаликлар ва бутун бир туманлар

бугунги кунга келиб гектаридан 60-70 центнердан ҳрсил олишини тасаввур кила олармидик?

Бугун мамлакатимизда бошқли дон экинлари етиштириш селекцияси ва агротехнологиясининг узига хос мактаби шаклланмоқда, деб айтишга барча асосларимиз бор. Шу саховатли заминимизда, меҳнаткаш халкимизга хос булган галлакорлик маҳ.орати, дон етиштиришга муносабатнинг кул асрлик бой маданияти, к.адимий анъаналари к.айтадан тикланмоқда.

Азиз юртдошларим!

Фурсатдан фойдаланиб, мана шу юксак минбардан туриб, барча дехдонларимизга, х.еч муболагасиз айтганда, кучли сув танқислиги ва таби;гг инжикликлари шароитида мардонавор меҳнат к.илган, ерга меҳрини бериб мул ҳрсил етиштири;ш, мамлакатимиз ахрлисини нон билан таъминлаш излила зах.мат чеккан жамики юртдошлари-Mit'ii;i Пугун халк.имиз номидан чукур миннатдор-iiiiK билдирмоқ^шман.

1>у йил сабзагот, мева-чева ва полиз ҳрсили пихратда сероб булди. Худонинг узи бизга ана шундай мул х.осил ато этди.

Барчамизнинг бурчимиз — дехдонларимизнинг пешона тери, х.алоул меҳнати эвазига етиштирилган бу ҳрсилнинг нобуд булишига йул куймасликдан иборат. Дехдон ва фермерлар узла-

ри етиштирган махсулотни тула-тукис сота олиши, уларнинг йил буйи килган меҳнати муносиб тақдирланиши учун зарур булган барча чора-тадбирларни куриш лозим.

Авваламбор, вилоят, шаҳар ва туман ҳркимлари, божхона идоралари, ички ишлар органлари, транспорт ташкилотлари раҳбарлари ҳукуматимиз томонидан қабул килинган сабзавот, мева-чева ва полиз махсулотларининг янги ҳрсилини марказлаштирилмаган ҳрлда экспорт килишни купайтиришга дойр қарорнинг сузсиз бажарилиш-ни таъминлашга масъулдирлар.

Бу масалада ҳеч қандай FOB ва тусик,, курук. ваъзхонлик ва бюрократик тусиклар билан ишши пайсалга солиш ҳрллари булмаслиги керак. Бу масала устидан қаттиқ. назорат урнатилади.

Хурматли мажлис иштирокчилари!

Мамлакатимизда юритилаётган пул-кредит сиёсати узининг самарасини бермоқда. Ярим йиллик яқунларига қура, инфляциянинг уртача ойлик даражаси 1,5 фоизни ташкил этди. Бу курсаткич утган йили 1,9 фоиз булган эди. Марказий банкнинг қ.айта молиялаш ставкаси йиллик 36 фоиздан 24 фоизга қамайди.

Биринчи марта, йилнинг икки чораги мобайнида, давлат бюджети ялпи ички мах.сулот ҳажмига нисбатан бир фоиз миқдорида ошириб бажарилди. Бошқ.ача айтганда, бюджет даромадла-

ри унинг ҳаражатларига нисбатан 9 миллиард 800 миллион сумга ортди.

Бунга эришганимизнинг сабаби фак.атгина солиқ. тизимини такомиллаштириш ва яхшилаш, тулов интизомини мустаҳкамлаш, солиққд тортиладиган базани кенгайтиришда эмас. Бу борада 2000 йил 1 январидан бошлаб жорий этилган бюджет ҳаражатларини белгилаш ва молиялаштиришнинг янги меъёрий усуллари ҳ.ам қул келди.

Чунки улар қорхона ва ташкилотларга ажратилган маблағлардан тежаб-тергаб фойдаланиш-ни таъминлайди.

Жорий йилда яна бир ижобий тамойил қузга ташландики, уни мустаҳкамлаш лозим. Биз экспортга чиқ.арадиган асосии мах.сулотларнинг дунё бозорида Ўзбекистон учун фойдали булмаган нарх-наво қонъюнктураси сақланиб қ.олаётганига қарамасдан, ярим йил мобайнида экспорт ҳажми анча ортди.

Бунинг натижасида ташқи савдо айланишида 160 миллион АҚДГ долларида қиёд ижобий сальдога эришилди.

Уйлайманки, шу йил қабул килинган экспорт махсулотлари ишлаб чиқарадиган қорхоналарни янада рағбатлантириш чора-тадбирларига дойр ҳукумат қ.арори бу борада қул келди. Шунинг учун имқон қадар қупроқ. қулай шарт-шароит яратиш борасидаги ишларни бундан буен ҳ.ам

давом эттириш даркор. Токи корхоналаримизда экспортбop махсулотлар ишлаб чиқариш ва валюта ишлаб топишга булган доимий кизиқиш шаклланди.

Хусусийлаштириш жараёнларини такомиллаштиришга оид чора-тадбирлар дастурини бажариш борасидаги фаолиятимиз ҳам уз натижасини бермокда. Хусусан, корхоналарни давлат тасарруфидан чиқариш ва хиссадорлик жамиятларига айлантириш соҳасидаги ишлар бирмунча фаоллашди.

Ярим йил мобайнида кузда тугилган 91 та объект урнига амалда 113 та объект хусусийлаштирилди. Мана шу муддат давомида давлат мулкчилигидаги қарийб 800 миллион сумлик 4 мингдан зиёд кучмас мулк иншоотлари сотилди. Фонд бозорида 671 та хусусийлаштирилган корхонанинг 5 миллиард 200 миллион сумлик акцияси сотилган.

Жорий йилда хусусийлаштиришдан тушган умумий маблаг 7 миллиард сумдан ошди. Бу утган йилнинг шу давридаги курсаткичга нисбатан 2,6 баробар қудир. Хусусийлаштиришдан бюджетга тушадиган маблаг ҳажми анча қудайди. Жорий йилда мамлакат бюджетига 2 миллиард сумдан зиёд, маҳаллий бюджетларга эса 700 миллион сум атропофида маблаг тушган.

Шу билан бирга, хусусийлаштириш борасидаги ишлар бизни қрникира олмайди. Корхона-

лар акцияларини сотиш буйича буш ресурслар ҳ.али тулик. жалб этилмаган. "Узқурилишматериаллари", "Узмашсаноат", "Узбекмебель", Қдш-лок. ва сув хужалиги вазирлиги, "Тошшахар-йуловчитранс" уюшмаси корхоналарининг акцияларини сотиш муаммо булиб турибди.

"Ўзбекистон ҳ.аво йуллари" миллий авиакомпанияси, "Ўзбекистон темир йуллари" давлат хиссадорлик компанияси, Коммунал хизмат вазирлиги, "Ўзкимёсаноат" уюшмаси иншоотларини хусусийлаштириш жараёни суёт бормокда. Ярим йил мобайнида Чкалов номидаги Тошкент Авиация ишлаб чиқариш бирлашмаси давлат хиссадорлик жамияти, Олмалик. тор-металлургия комбината, "Ўзметкомбинат" каби корхоналарнинг бирорта ҳ.ам акцияси сотилмаганини қ.андай изохлаш мумкин?

Хусусийлаштиришга тусик. булаётган сабаблар тахлили шундан далолат берадики, корхоналарни ҳ.иссадорлик жамиятларига айлантириш буйича тайёргарлик ишлари суёт олиб борилмокда.

Қупинча корхоналарни хусусийлаштирилгандан кейин қуллаб-қувватлашни кузда тутадиган бизнес-планлар тузилмайди, улар фаолиятининг молиявий барқ.арорлигини таъминлаш чоралари қурилмайди. Аксарият корхона раҳ.барларининг узлари хиссадорлик жамиятларига айлантириш

мохиятини яхши тушунмайди, эски крлиплар билан яшайди. Хусусийлаштирилган корхоналар акцияларини фонд бозорида реклама килиш ишлари ҳам крникарли эмас.

Бунинг устига, айрим корхона рахбарлари меҳнат жамоасининг беҳабарлигидан фойдаланиб ёки уларнинг фикрини менсимай, акция пакетларининг анчагина қисмига узи эга бўлмоқда, қрилган акцияларни эркин савдога чиқаришга тускинлик қилмоқда. Бундай ҳрлатларга мутлақ тоқат қилиб бўлмайди.

Хусусийлаштириш дастурини амалга ошириш жараёнида хорижий сармоядорларни жалб этиш борасидаги аҳволни, маълум даражада силжишга қарамасдан, қрникарли деб бўлмайди.

Утган давр мобайнида 17 та ҳиссад орлик жамиятининг акция пакетлари 1 миллион 700 минг АКД1 доллари ва 1 миллиард 200 миллион сумга сотилган. Корхонани сармоялаш шартлари билан эса 12 миллион 100 минг АКД1 доллари ва 1 миллиард 500 миллион сумлик акция сотилган.

Шу билан бирга, хорижий сармояларни хусусийлаштириш жараёнига жалб этишнинг бугунги микёси, салоҳиятли инвесторлар билан иш олиб боришнинг ҳрзирги даражаси, реклама ишларини ташкил этишнинг савияси бизни қ.оник.тирмайди.

Хорижий сармоядорлар томонидан қизикиш борлигига қарамай, индивидуал асосда хусусийлаштирилиши қузда қутилган 13 та объектдан биронтаси ҳам ҳалигача хусусийлаштирилмаган. Ярим йил мобайнида Қ.орак.алпоғистон Республикаси, Жиззах, Сурхондарё, Наманган, Сирдарё, Бухоро, Хоразм ва Навоий вилоятларида жойлашган ҳиссадорлик жамиятларининг биронта ҳам акцияси хорижий сармоядорларга сотилмаган.

Хусусийлаштирилиши қузда қутилган корхона рахбарларининг узлари ҳам бу борада етарлича фаоллик қурсатмаяпти. Қурук. натижасиз музоқаралар жараёни қ.адқан қиёд қузиб юборилмоқда. Мен бундай ҳ.олнинг сабаби, биринчи қадда, корхона рахбарларининг хорижий сармоядор қелиши билан узи учун қиладиган иш қрлмаслигини уйлаб қурқишида, деб қиламан.

Дастурда қузда қутилган объектлар ёки акциялардан бирортасини ҳам хорижий сармоядорларга сотолмаган идоралар рахбарларининг ишга муносабатига қидаб бўлмайди. Қдшлок. ва сув ҳужалиги вазирлиги, "Ўзгүштсүтсаноат", "Ўзэлтехсаноат", "Ўзбекмебель", "Ўзавтотранс", "Ўзқимёсаноат", Қоммунал хизмат вазирлиги рахбарларининг масалага бу қадар лок.айдлик билан қ.арайганини қ.андай изохлаш мумкин?

Давлат мулк қумитаси Вазирлар Маҳкамасининг тегишли мажмуалари билан бирга 2000

йилнинг хусусийлаштириш дастурига киритилган, лекин акциялари сотилмаган хар бир корхона буйича атрофлича тахлил утказсин ва тасдиқланган дастурларга мувофик; акцияларни жойлаштиришни жадаллаштириш юзасидан аник, чора-тадбирлар курсин. Бажарилган ишлар хакида 9 ойлик якунлари буйича ахборот берилсин.

Кдцрли мажлис кдтнашчилари!

Вазирлар Махкамасининг 1999 йил якунларига багишланган йигилишида Кичик ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришни куллаб-куватлаш буйича республика мувофиклаштирувчи Кенгаши, Давлат мулк кумитаси, махаллий хркимият бошқарув органлари ҳамда кичик ва урта бизнесни, хусусий тадбиркорликни ривожлантириш буйича тижорат банкларининг фаолияти каттик. танкид килинган эди.

Шуни таъкидлаш жоизки, кейинги пайтда бу сохада маълум бир узгаришлар юз берди.

Биринчидан, "Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тугрисида"ги Қонун, Президент фармонлари ва ҳукумат қарорларининг қабул килиниши кичик ва урта бизнес, фермер ва деҳдон хужаликлари фаолиятининг ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлади. Тадбиркорликни рағбатлантирувчи, уни кафолатлайдиган кучли тизим яратидди. Кичик ва урта бизнес субъектлари, хусусий тадбиркорлик билан шурулланувчи

шахслар учун солиқ. тулов тизимиға сезиларли даражада енгиллик киритилди. Кичик ва урта бизнес корхоналарининг ҳисоб юритиш ва ҳисобот бериш тартиби қдскартирилди ва анча соддалаштирилди.

Иккинчидан, хусусий тадбиркорлик, кичик ва урта бизнес субъектларига кредит бериш тизими яхшиланди. Тадбиркорлар эҳтиёжи учун зарур булган уз пул маблағларини нақд ҳолда тижорат банкларидан олиш муаммоси деярли ҳал килинди.

Кичик ва урта бизнес субъектларига ажратилган кредит маблағлари биринчи ярим йилликда 37 миллиард сумни ташкил этди.

Бу — 1999 йил давомида ажратилган жами маблағдан ҳ.ам куп, демақдир.

Бу соҳани ривожлантириш учун халқаро молия ташкилотлари йуналиши буйича, жумладан, Европа қайта тиклаш ва тараққиёт банки, Осиё тараққиёт банки, Халқдро молия корпорацияси ва "ҚфВ банки" томонидан йил бошидан буён 62,5 миллион АҚШ доллари миқдорида кредит линиялари очилиб, 16,6 миллиони узлаштирилди.

Кичик ва урта бизнес субъектларига микрокредит ажратиш механизми ишлаб чиқилди ва амалга татбиқ; этилди. Бу тадбиркорлик ривожини, айниқса, янги иш бошлаган тадбиркорлар фаолиятини кучайтиришда катта аҳамият қасб этди. Жорий йилнинг биринчи ярмида тадбиркорлар-

га тижорат банклари томонидан 4 миллиард¹⁰⁰ миллион сум миқдорида микрокредит берилди. Утган ярим йилда биргина Тошкент вилоятида тадбиркорларга умумий миқдори 805 миллион сумлик 651 та микрокредит ажратилди.

Шуниси эътиборга лоюшчи, ажратилган микрокредитларнинг 92 фоизи бевосита фермер ва деҳдон хужаликларини ривожлантиришга йуналтирилди.

Учинчидан, тадбиркорлик субъектларини моддий-техника ресурслари билан таъминлаш ва улар ишлаб чиқарган маҳсулотларни сотишга ёрдам бериш ишлари муайян даражада яхшиланиб бормоқда.

Товар-хомашё биржаси, майда-улгуржи савдо дуконлари ва бошқа савдо-таъминот тизими фаолияти сезиларли даражада жонланди. Хисобот даврида тадбиркорларга товар-хомашё ресурсларини сотиш хажми режадагидан қарийб 2,5 баробар ўсди, кичик ва ўрта бизнес қорхоналари ишлаб чиқарган 12 миллиард 800 миллион сумлик тайёр маҳсулотлар улар томонидан сотилди. Бу йиллик прогноз-курсаткичдан юқридир.

"Ўзсавдомарказ"нинг Савдо-қурғазма маркази фойдаланишга топширилгани тадбиркорларга курсатилётган хизматнинг хажми ва сифатини янада оширишга ёрдам беради. Ушбу Марказ ҳудудида шу йилнинг 4 июлидан доимий фаоли-

ят юрита бошлаган кичик ва ўрта қорхоналар учун зарур бўлган минитехнология ва асбоб-ускуналар савдо-қурғазмаси ҳам бу борадаги муҳим қадамдир. Мазкур савдо-қурғазмада 70 дан зиёд маҳаллий, 10 дан ортиқ хорижий ишлаб чиқарувчи ва таъминотчилар иштирок этмоқда.

Туртинчидан, тадбиркорларни қўллаб-қувватлаш бўйича ахборот-маслаҳат марказлари ва бизнес-инкубаторларининг иши анча фаоллашди. Жорий йилда улар томонидан 45 мингдан зиёд тадбиркорга хизмат курсатилди. Утган ҳисобот даврида бизнес-инкубаторлар тизимида 2 мингдан зиёд киши ўқитилди, 11 мингдан зиёд тадбиркор бозор шароитида ишлаш бўйича малака ортирди.

Бешинчидан, Адлия вазирлиги зиммасига тадбиркорларнинг ҳ.а.қ.-ҳуқуқларини ҳимоя қилиш вазифаси юклатилгач, уларнинг молиявий-хужалиқ фаолиятига маҳаллий ҳокимият органлари ва назорат идораларининг асоссиз равишда аралашувидан ҳимоя қилиш ишлари ҳам жонланди.

Натижада текширувлар сони ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 22 фоизга камайди. Айниқ-са, асоссиз текширувлар ўтган ярим йил ичида қарийб 9 баробарга камайди. Бундай нокрнуний ҳ.олларга чек қўйиш¹ пайини қирқишда барча текширувлар шў²ах³ахборотлар қ.атгий тартибда қ.айд этиМф⁴Ж Текширувлар қитоби-

2-Я. Қаримов-т.

нинг жорий килиниши ҳам муҳим аҳамият касб этди.

Узининг ноқрнуний хатти-ҳаракати билан тадбиркорларга моддий ва маънавий зарар етказган назорат идораларида ишлайдиган 58 нафар мансабдор шахсдан, жумладан, солштитизимининг 35 ходимидан суд орқали 11 миллион сум тулов ундириб олинди.

Тадбиркорлар устидан қўзғатилган жиноий иш материалларини урганиш натижасида улардан 221 нафари оқданди. 68 шахсга нисбатан чиқарилган ҳукм енгиллаштирилди. 31 нафар тадбиркорга нисбатан қўлланилган маъмурий ва молиявий жавобгарлик эса ноқрнуний деб топилди.

Бу қўрилган муҳим чора-тадбирлар тадбиркорлик фаолиятининг янада ривожланишига сезиларли таъсир қўрсатди. Фақатгина ҳисобот даврининг ўзида 18 мингдан зиёд кичик ва ўрта бизнес субъектлари руҳиятга олинди. Бугунги кунда уларнинг умумий сони 175 мингдан ортиди. Кичик ва ўрта корхоналарни ривожлантириш ҳисобига 106 мингдан зиёд янги иш ўринлари ташкил этилди. Бу ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 2 баробар қўпдир.

Ҳулоса қилиб айтганда, иқтисодий ислохотларнинг ўта муҳим соҳасида қўлга киритилган бу натижалар, авваламбор, тадбиркорлик фаолияти-

ни, кичик ва ўрта бизнесни эркинлаштириш натижаси, десак, асло ҳато бўлмайд.

Шу билан бирга, бу ютуқларга эришишда шу соҳага тегишли қўнунчиликни эркинлаштириш, тадбиркорларга турли хил имтиёз ва имкониятларни, айниқса, банк соҳасида, яратиб берганимиз муҳим аҳамият касб этди. Албатта, бу борада эндигина ривож топиб келаётган бизнесга маълумотий ва бюрократик аралашувларнинг чекланиши ҳам қатъий ижобий таъсир қўрсатди.

Яна бир бор шу фўрсатдан фойдаланиб, тадбиркорлик, кичик ва ўрта бизнеснинг, хусусан, қўишлокда фермер хўжалиқларининг ривожланишига бевосита дахлдор шахсларга қарата шуни айтмоқчиман:

бизнинг ислохотлар йўлидан, халқимизга муносиб ва фаровон ҳаёт яратиш йўлидан олға юри-
1ПМИЗ қўп жихатдан мана шу соҳада амалга оши-
раётган ишларимизнинг қўнчалик юқрри сўрўатда
ривож топишига ўзвий бўглик.. Барчамиз шу оддий
ҳақиқатни яхшилаб тушуниб олишимиз шарт.

Афсуски, ҳақиқат мамлакатимизнинг қўпгина жойларида тадбиркорлик, шахсий ташаббус иқтисодий ўсишнинг, ишсизлик муаммосини ҳақиқат эйтишнинг ва ахрли даромадлари манбаининг асосий омилига айлангани йўқ..

Айниқра, Сўрхондарё, Сирдарё вилоятларида ва Тошкент шаҳрида тадбиркорликни ривожлан-

тириш муаммоларига етарлича эътибор берилмапти.

Утказилган текширишлар натижаси шуни курсатадики, маҳаллий ҳркимият ва бошқарув органлари томонидан тадбиркорларни руйхатга олиш тартиблари бузилиши, аризаларни куриб чиқишни пайсалга солиш, руйхатга олиш жараёнида қрнунда курсатилмаган қушимча ҳужжатлар талаб қилиш, тадбиркорлар маблағини нокрнуний тарзда бошқа мақсадларга жалб этиш доллари барҳам топгани йук,-

Айрим мансабдорлар томонидан тадбиркорлик, деҳдон ва фермер ҳужаликларини ривожлантиришга тусик. бўлаётган сансоларлик, тураларча муносабат қурилишлари ҳ.амон содир этилмоқда. Масалан, Жиззах вилоятининг Раллаорол тумани ҳркимлигида (ҳ.оким А.Абдусидов) "Аск.ар" фермер ҳужалигининг руйхатга олиш туррисидаги аризаси олти ой мобайнида ҳам куриб чикдлмаган. Фориш тумани ҳркимлигидаги (ҳрким С.Эшбоев) аҳ.вол ҳам бундан яхши эмас. Ушбу тумандаги "Серикбой" фермер ҳужалиги икки ой кечиктирилиб руйхатга олинган.

Минг афсуски, бундай ҳ.олатларга қарши тегишли ташкилотлар ҳ.ам, Товар ишлаб чик;арувчилар ва тадбиркорлар палатаси, Деҳдон ва фермер ҳужаликлари уюшмаси вакилликлари ҳ.ам

тадбиркорларнинг ҳақ.-ҳуқуқлари ва манфаатларининг поймол қилинишига қарши бирон-бир амалий чора қурмаган. Бундай мисолларни бошқа вилоятлардан ҳ.ам қўлаб келтириш мумкин.

Шаҳ.ар ва туманларда қўлаб бинолар бўш ётибди, маҳ.аллий ҳркимият органлари эса тадбиркорларга шарт-шароит яратиб бериш, мавжуд имкониятлардан унумли фойдаланиш урнига қўл қ.овуштириб утирибди. Улар фойдаланилмаётган ишлаб чик.ариш бинолари, асбоб-ускуналари ва саноат қорхоналарини тадбиркорларга ижарага осонликча беришмайди. Ижара шартномасининг бир йил муддатга тузилиши одат тусига қириб қ.олгани тадбиркорларнинг узокни мулжаллаб сармоя сарфлашига тускинлик қилмоқда.

Кичик ва урта бизнес субъектларининг молиявий ҳужалик фаолиятига турли назорат идораларининг асоссиз равишда аралашуш ҳ.оллари ҳ.амон учраб турибди.

Масалан, ҳисобот даврида Бухоро вилояти бўйича тадбиркорларнинг ҳақ.-ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўлимига 51 та ариза тушган. Шундан 44 таси тадбиркорлар фойдасига ҳал этилган.

Андижон, Бухоро, Самарқанд, Хоразм вилоятлари Товар ишлаб чикарувчилар ва тадбиркорлар палаталари Текширувлар қитобини жорий этишда расмиятчиликдан нарига утмаётганига асло тоқ.ат қилиб бўлмайди.

Тадбиркорлар уртасида ҳукукий тушунтириш ишлари суёт олиб борилмоқда. Уларнинг қуччилиги уз ҳуқуқларини, тадбиркорлар учун амалда қандай имтиёз ва қафолатлар мавжудлигини етарли даражада билмайди.

Мазкур қамчиликларни қатъийлик билан бартараф этиш зарур. Бунинг учун, энг аввало, тадбиркорлик субъектларини солж қамда статистиқа органларида бир йула рухатга олишнинг ягона тартибини ишлаб чиқишни тезлаштириш лозим.

Тадбиркорлар учун бозор қонъюнқтураси, мамлақатимизда ва хориждаги истикболли қамкорлар, сармоядорлар туғрисидаги қерақли маълумотларни қамлаган ахборот базасини яратиш ишларини тезлаштириш зарур.

Қррақалпоғистон Республикаси Вазирлар Қенгаши, вилоятлар ва Тошқент шаҳри ҳрқимликлари манфаатдор қорхоналар билан қамқорликда тадбиркорлик субъектларига зарур бўлган, барча қизмат қурсатиш турлари билан таъминланган қичик технология ва асбоб-уқуналарнинг доимий қаолият қурсатадиган савдо-қургазмаларини ташқил этиш тажрибасини қенг қуллаши лозим.

Шу соҳада мавжуд бўлган, мамлақатимизда тадбиркорликни янада ривожлантиришга тусиқ бўлаётган муаммоларни бартараф этиш бўйича

ҳуқуматимиз, барча манфаатдор ташқилотлар иштирокида бир ой муддатда Вазирлар Маҳкамасининг тегишли қарорини таиерлашни топшириш мақсадга мувофиқ, деб уйлайман.

Қадрли дустлар!

Мамлақатимиздаги узига ҳос шарт-шароит, яъни, аҳолининг ақсарият қисми қишлоқ, қойла-рида яшаши ва меҳнат қилиши, қуплаб тармоқ ва қорхоналаримиз қаолияти эса бевосита қишлоқ; ҳужалиги ишлаб чиқариши билан боғлиқлигини инобатга олсак, қишлоқда иқтисодий ва аграр муносабатларни ислоҳ қилишга алоҳида эътибор бериш мақадар муҳимлиги аён бўлади.

Қдсқача қилиб айтганда, қуп марта айтилган муҳим бир ҳақиқатни ҳар биримиз яқини англаб олишимиз ва қундалиқ ҳаётимизда ҳар қачон ҳаётимиздан чиқармаслиғимиз дарқор: деҳдон бой бўлган юрт доим бадавлат ва обод бўлур.

Қдшқоқ ҳаётини юқсалтириш ҳақида суз юри-тар эканмиз, унинг яққа ва ягона йули — бошлаган ислоҳотларни охиригача, пиқовард натижага етқизиш. Бугун гап, авваламбор, бу соҳада қабул қилинган қрнунлар ва меъёрий ҳужжатлар, Вазирлар Маҳкамасининг тегишли қарорларини ҳаётга татбиқ этиш ҳақида бораяпти.

Ҳозирги пайтда қишлоқда ҳужалиқ юри-ташнинг асосий уқта шакли қарор топмоқда. Булар — қишлоқ, ҳужалиги маҳсулотларининг йирик иш-

лаб чиқарувчилари булган кишлок. хужалик кооперативлари, фермер ва дехдон хужаликларидир. Хужалик юритишнинг мана шу шакллари амалийга янада кенгрок. жорий этишдан асосий мақсад — кишлокда аввало чинакам мулкдорларни, ерга, мулкка ҳамда ишлаб чиқарилган маҳсулотга нисбатан ҳақиқий эгаллик тўғрисида шакллантиришдан иборат.

Утган вақт мобайнида 1 минг 424 та хужалик ширкатларга айлантирилди. Жумладан, бу курсаткич жорий йилнинг биринчи ярмида 446 тани ташкил этди. 2000 йилнинг 1 июль ҳисобига кура, республикадаги кишлок; хужалиги қорхоналари таркибида 598,5 мингта оилавий пудрат фаолият курсатаётган бўлиб, уларнинг асосий қисми чек усули билан ишламоқда.

Айни пайтда ширкатлар молиявий ҳисоб-юв тоб марказларининг иш юритиш савияси ҳам ортиб бормоқда.

Таҳдидлар шуни курсатмоқдаки, ширкатга айлантирилган хужаликларнинг аксарияти самара билан ишламоқда. Утган йил якунлари бўйича уларнинг қўйишларида пай эгаларига олинган соф фойда ҳисобидан дивидендлар тулангани қўйишлари ҳисобига, албатта.

Шу билан бирга, айтиш жоизки, биз учун муҳим булган кишлокдаги ислох.отларни амалга оширишда расмиятчилик, тала-партиш ҳ.а.мда

ишга саводсизларча ёндашув ҳ.оллари қўйишлари уч.рам.оқда. Бу борада энг катта қўйишлари ва йул қўйишлари ҳатоимиз — хужалик юритиш шакллари узгартириш жараёни хужаликнинг ички иқ.тисодий механизмини узгартирмасдан, такомиллаштирмасдан амалга оширилмоқда.

Лунда қилиб айтганда, маҳсулот ишлаб чиқ.арувчиларнинг, у қим бўлишидан қ.а.т.и назар — ширкатми, фермер ёки дехдон хужалиги эгаси бўладими, ишлаб чиқ.ариш.а ва уни сотиш.а қ.а.т.и а.а.ш.аётган бош.қ.а ташкилотлар билан муносаба.ти ҳ.али-ҳ.ануз эскича, эски қ.оли.п.да сакданиб қ.олмоқда.

Бу борадаги энг қи.а.б бўлмайдиган ҳис.аб — мансабдорлар томонидан йул қўйи.а.ётган ута рас.миятчилик, ислох.отларнинг мақрадини, маъно.мазмунини, моҳиятини тушуниб етмаслигидир.

Бу борада бизга утмишдан мерос бўлиб к.е.лаётган "мендан кетгунча, эгасига етгунча" деган лоқайдлик иллатидан ҳ.анузгача ҳалос бўла олмаяпмиз.

Мисол учун, амалда ҳ.ар бир оилавий пудрат бўйича алоҳида ҳисоб-қитоблар олиб борилиши шарт. Ҳар қайси пудратчининг даромади ва ҳаражатлари тегишли ҳужжатларда курсатиб борилиши катта аҳамиятга эга.

Нега деганда, ҳ.ар бир пудратчи узининг қанча меҳнат қилганини, қ.анча маблағ сарфлагани-

ни, ижарага олинган майдрндаги хакикий хрсилдорлик даражаси канча булганини, шунга яраша даромад ёки соф фойда олганини, бинобарин, уз меҳнати канчалик тугри хисоб-китоб килинганини билмаса, айтиб куяй, бизнинг кишлокдаги ислохртлар тугрисидаги барча гапларимиз, юксак чакирикларимиз курук. сафсатадан нари бормайди.

Бу хакикатни хдр биримиз — Президент, хрким, вазирдан тортиб то бригада бошлигига-ча, оддий дехдонгача яхши англаб олишимиз шарт.

Купчилик хужаликларда меҳнатни ташкил этиш ва унга как; тулаш узгармасдан келаётир. Уларда булим ва бригадалар сакланиб крлган, наряд тузишлар давом этмокда, ишга чикдан, чикмаганликни к;айд этиб борувчи табель хисоби юритилмокда. Чекларни пудратчилар эмас, балки молиявий хисоб-китоб маркази бухгалтерла-ри ёки бригада бошликлари тулдирмокда.

Кдшлокда иктисодий ислох.отларни чукурлаштиришга тусик; булаётган асосий сабаблардан бири, ички хужалик шартномаларини тузишдаги хато ва камчиликлардир.

Томонларнинг шартномаларда кузда тутилган мажбуриятлар буиича жавобгарлиги, жумладан, шартнома бузилган тақдирда жарима тулаши *аник*. курсатилмаган.

Аксарият хужаликларда шартномаларни бажармаганлар жазосиз крлмокда. Унинг нима сабабдан бажарилмагани тахдил к.илинмаяпти. Ок,,ибатда, пудратчиликнинг бош тамойили — пировард натижа учун моддий жавобгарлик ва рағбатлантириш шрти бажарилмасдан крлаяпти.

Бу эса, охир-окибатда кишлок. хужалигидаги ислохртларни обрусизлантиришга олиб келади.

Яна бир бор шу ута муҳим масала буиича, яъни шартномаларни сифатли ва маълум к.оидаларга риоя килган х.олда тузиш, бу шартномалар учун жавобгарликни жой-жойига куйиш, аввало, Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги ташкил отларига топширилган эди. Бугун Адлия вазири Полвонзода бу масала буиича жавоб бериши керак.

Кдшлок. хужалиги сох.асида йул куйилаётган иук.сон ва камчиликлар хакида гапирганда, жойларда фермерларга биддирилаётган муносабат ва куп жойларда давом этаётган тазйиклар х.акида гакрор-такрор гапиришга тугри келмокда.

Хужаликларга хизмат килувчи корхоналар томопидан шартнома мажбуриятларини бажариш (юрасида фермерлар х.ак.-хукукини менсимаслик \оллари кузга ташланмокда.

Хали-х.ануз фермерларни минерал угитлар, ' пилри ва мойлаш материаллари, махсус кимё-

вий дорилар билан таъминлаш механизми тула-
тукис ишлаб чикилмаган.

Юридик шахе макрмига эга булган дехдон хужаликларини ташкил этишнинг афзалликлари хусусида жойларда етарлича тушунтириш ишлари олиб борилмаяпти.

Кдшлод ва сув хужалиги вазирлиги Дехдон ва фермер хужаликлари уюшмаси ва бошка ман-фаатдор идоралар билан бирга моддий-техника таъминоти хизматини жойларнинг, хужаликларнинг узида ташкил этиш чора-тадбирларини ишлаб чидишлари ва амалга оширишлари керак.

Бу чора-тадбирлар фермер ва дехдон махсулотини бевосита у етиштирган жойдан сотиб оладиган тайёрлов-савдо идоралари тарможни ривожлантиришни ҳам камраб олиши лозим.

Азиз дустлар!

Кдшлод хужалигини иктисодий ислох. дилиш борасидаги чора-тадбирлар тизимида кишлокда давлат томонидан амалий ёрдам курсатишга алохида эътибор даратилмодца. Бу ёрдам купгина йуналишлар буйича амалга оширилмокда.

Жах.он бозоридаги нарх-наво конъюнктурасини хисобга олган х.олда, шунингдек, кишлок.хужалигида ишлаб чикдриш самарадорлигини ошириш ва дехдонлар даромадини купайтириш мадсадида асосан пахта ва бошокли дон экинларининг харид нархлари х.ар йили дайта куриб чикилмокда.

Мамлакатимизда дишлок. хужалиги махсулотлари ишлаб чидарувчиларга олдиндан маблаг ажратишнинг ягона тизими яратилиб, х.аётга жорий этилмодца.

Молия вазирлиги дошида давлат эхтиёжлари учун харид килинадиган дишлод хужалиги мах.-сулотларига х.ад тулайдиган махсус Жамгарма ташкил этилган. Бу етиштирилган кишлод хужалиги мах.сулотлари, кишлокда етказиб берилаётган ёнилги-мойлаш материаллари, электр энергияси, минерал угитлар учун хисоб-китоб муамосини тула ечиш, дехдонларга иш х.адини уз вактида тулаш имконини берди.

Шу билан бирга, бу кишлод хужалиги ишларини йил буйи — уруг дадашдан то х.осил йигиб олингунича — уз вактида ва сифатли амалга ошириш учун шарт-шароит яратди.

Зарар куриб ишлаётган кишлод хужалиги корхоналарини санация килиш оркали уларга анид модций ва молиявий ёрдам курсатилмодца. Бу, уз навбатида, дисда муддатда мазкур хужаликларнинг иктисодий ва молиявий бардарорлигини тиклаш, мехнат ва ишлаб чидаришни ташкил УГИШНИНГ илгор усуллари жорий этиш, хисоб-китоб ва хисобот тизимини тартибга солиш, меъеридан ортикча ишловчилар сонини камайитириш имконини бермокда.

Шуни алохида таъкидлаб утмокчиманки, бугун олиб борилаётган кишлок. хужалигини хар томонлама куллаб-қувватлаш сиёсати бу соҳага амалий ёрдам бериш билан бирга, аввало, ҳрзир-гача кишлокда сакланиб қрлаётган номутаносиб-ликлар ва уз номи билан айтадиган булсак, кишлок, хужалиги соҳасига нисбатан адолат мезонларини бузиш ҳрлатларини бартараф этишга қаратилган.

У ҳақиқий пул-товар муносабатларини жорий этиш, замонавий ҳисоб-китоб тизимини йулга қуйишни назарда тутди. Шу орқали хужаликларнинг оёқда туришига кумаклашади. Уларнинг барқарор ривожланиши учун зарур моддий воситаларга эга, иктисодий ва молиявий жихатдан бақувват булишига ёрдам беради.

Буларнинг ҳаммаси, пировард натижада, кишлокда яшаётган деҳдонлар ва барча аҳрлининг ҳаётини фаровон қилиш, уларнинг турмуш даражасини яхшилашга хизмат қилади.

Қадрли дустлар!

Қдиплок. хужалигида амалга оширилаётган ислох.отларнинг таҳлилига яқун ясар эканман, яна бир бор туман ҳрқимлари ва хужалик раҳ.барларига мурожаат қилмокчиман.

Бугунги кунда кишлок. хужалиги самарадорлигини юксалтириш, унумдорлик, ҳ.осилдорлик-

ни ошириш муаммолари фақ.ат агротехника, наслчилик, уруғчилик масалаларига, деҳқрнчилик маданиятини оширишгагина боғлиқ, эмас.

Бугунги кунда бизнинг бу масаладаги энг заиф жойимиз — ишни ташкил қилиш, меҳнатни рағбатлантириш билан белгиланади.

Қдсқ.ача айтганда, шу ҳақиқатни яна ва яна такрорлашга тугри келади — кишлокда иктисодий муносабатларни ислох. қилиш борасида олиб бораётган ишларимизнинг самараси — қуп жи.х.атдан ризқ.-рузимиз бунёдқори булган деҳдон узини том маънода ҳужайин ва мулк эгаси деб ҳис қилишига боғлиқ..

Шунинг учун ҳам сиз — раҳбарлар ва масъул ходимларнинг фаолиятингиз, сизнинг меҳнатингиз ягона мезон билан баҳ.оланади: бу жараёни, яъни кишлок. хужалигини ислох. қилиш жараёни-ни кенг ва чуқур маънода қанчалик тугри тушуна-япсиз, қ.андай ташкил этаяпсиз? Аввало, мана шу масала буйича жавобқарсиз ва мен сизлардан биринчи навбатда мана шуни талаб қиламан.

Ҳурматли мажлис қ.атнашчилари!

Сизларнинг эътиборингизни яна бир масала - банк соҳасидаги ислох.отларни чуқурлашти-ришга қаратмокчиман. Бугунги кунда, утган йил-ларда тупланган тажрибаларга таяниб шуни ай-тиш мумкинки, бозор иктисодиётининг самара-ли фаолиятини замонавий, кенг тармоқли, техник

жщатдан мукаммал банк-молия тизимисиз тасаввур килиш мумкин эмас.

Буни исботлаб утиришга хожат йук.. Мен бу тизимни бозор инфратузилмасининг асоси, бош таянчи, деган булур эдим.

Бугунги кунда банк тизимини ислох килиш, уларга янада купрок. мустикаллик бериш, банкларнинг уз активларини ва устав фондини купайтириш, сармоялаш имкониятларини ошириш муаммоларига катта эътибор бераётганимиз бежиз эмас, албатта. Нега деганда, банк капитали оркасида уз активларининг купайишидан, банкларнинг самарали ишлашидан, фонда куришидан манфаатдор булган хакикий мулкдорлар туриши, айникса, улкан ахамиятга эга.

Шу билан бирга, банкларимизни, айникса, тижорат банкларини иктисодиётимизнинг тармокларини ривожлантириш, уларни такомиллаштириш жараёнида, бошкача айтганда, иктисодиётимизнинг таркибини узгартириш, замонавий талабларга жавоб бериши учун уларнинг инвестицион жараёнларда асосий роль уинаши — бугунги кунда банкларимизнинг бош максадига айланиши керак.

Банк тизими ислохотини шу нуқтаи назардан бацласак, айтиш лозимки, кейинги пайтда тижорат банкларига капитал ва ацциининг буш маблаглариини жалб килиш жараёни фаоллашди.

Бунда тижорат банкларига катта эркинликлар берилгани уз самарасини курсатмокда. Марказий банкнинг бу борадаги урни ва а^амияти у@м узгариб бормокда. Фак.атгина биринчи ярим йилликда 40 дан зиёд меъёрий хужжатлар бекор килингани узининг ижобий натижаларини бераётгани шуб^асиз.

Натижада утган ярим йилликда тижорат банкларининг уз капитали бир ярим баробарга ошди ва к.арийб 300 миллиард сумга етди. Буни банк со^асида эришган энг катта ютугимиз деб ?рисобласак, ^еч хато булмаиди. Уларнинг иктисодиётнинг реал секторига кредитлар бериш имконияти анча ортди. Жорий йилнинг январ-июл ойларида бу кредитлар х.ажми 62 фоизга ошди ва карийб 750 миллиард сумни ташкил этди.

Банк сохасида узаро рақобат, мижозлар учун кураш аломатлари пайдо була бошлади. Бу, уз навбатида, молиявий жихатдан барк.арор, етарлича маблагга эга булган универсал тижорат банкларини шакллантириш заруратини тугдирмокда, банкларнинг ихтиёрий равишда кз^шилиб боришини такрзо этмокда.

Масалан, утган даврда "Мева-сабзавотбанк" ва "Савдогарбанк" узаро бирлашди, "Наманганбанк" ва "Умарбанк" эса ихтиёрий равишда "Ипак йули" банкига кушилди.

Шу билан бирга, ахрли томонидан куйилаётган маблаглар банк активларини шакллантиришга сезиларли таъсир курсатмаётганини дам таъкидламоқчиман. Бу маблаглар банк активларининг атиги 2 фоизини ташкил килишини кандай изохлаш мумкин?

Табиий, савол турилади: банк хусусий мижоз билан ишламаса, унинг хусусий банклиги каёкда крлди?

Марказий банк тижорат банклари билан ҳамкорликда ахрлининг буш маблагларини депозитга жалб килишни рағбатлантиришга қаратилган мукамал стратегия ва кенг куламдаги чора-тадбирларни ишлаб чиқиши зарур.

Шу мақсадда "Банкларда фуқароларнинг жамгармаларини химоя қилиш ва омонатларни сир сақлаш кафолатлари туғрисида" қрнун лойиҳасини тайёрлашни тезлаштириш лозим.

Деярли барча тижорат банкларида махсус ташкил қилинган имтиёзли кредит бериш жамгармаларининг фаолияти алоҳида эътибор талаб қилади. Тижорат банкларининг хусусийлаштириш жараёнида иштирок этиш масаласи ҳам доимо дикдат марказида булмош даркор.

Бугунги кунда банкларнинг олдида турган яна бир вазифа — мамлакатимизда кенг куламда олиб борилаётган хусусийлаштириш жараёнида уз урнини топишдан иборат.

Хозирги вақтда тижорат банклари томонидан хусусийлаштирилган корхоналарнинг қимматбах.о цогозлари ва устав жамгармасига 53 миллиард с^мдан зиёд маблаг киритилди, Бу жараёнда "Пахтабанк", "Саноатбанк", "Алоқабанк" фаол ишгирок этмоқда.

Қрлган банклар бу жараёни ривожлантиришди алоҳида таклиф ёки уларга туртки беришни кутиб турибдими, деган савол туғилиши табиий дсб уйлайман.

Мамлакатимизда чет эл сармоялари иштирокидаги "ЎзДЭУбанк", "УТбанк", "АБН Амробанк", "Ўзприватбанк" каби қушма банклар тармоғи фаолият курсатмоқда. Шунингдек, юртимизда "Осиё таракдиёт банки", "Дойчебанк", "Чейзманхеттенбанк", "Кредит Свисс" каби 16 га машхур халқаро ва хорижий банкларнинг ваколатхоналари очилган. Хозирги вақтда 17 та банкимиз дунёдаги энг нуфузли банклар билан корреспондентлик алоқалари урнатган.

Лекин катта ташки иктисодий салоҳиятга эга булган Ўзбекистондек мамлакат учун бу жуда оз. Бугунги кунда мавжуд 32 та банкдан атиги 9 гаси ташки бозорда фаол ҳаракат қилмоқда.

Марказий банк барча манфаатдор банклар \амда тегишли молиявий тузилмалар билан бирга банк соҳасидаги ислохртларни чуқурлаштириш на ривожлантириш билан боЕлик. масалаларни яна

бир бор куриб чикиб, 1 сентябргача зарур таклифларни Вазирлар Махкамаси ва Олий Мажлисга такдим этса, максадга мувофик булади.

Мухтарам дустлар!

Виз мамлакатимизда СОРЛОМ ракрбат мухитини шакллантиришдек мухим масалага РОЯТ жиддий муносабатда булишимиз зарур. Монополиядан чиқариш ва ракрбатни ривожлантириш кумитасига катта ваколат ва ҳуқуқлар бериш, уни Молия вазирлиги тасарруфидан чиқариб, мустакил идорага айлантириш бугунги кунда долзарб масалага айланмокда.

Мазкур кумита Ўзбекистон бозорида хакикий, СОРЛОМ ракрбат учун мустаҳкам ҳуқуқий замин яратиш, ташкилий, иктисодий ва молиявий шарт-шароитларни вужудга келтиришда етакчи куч, мувофиклаштирувчи марказ булиши керак.

Бу кумитанинг бош вазифаси рирром ракрбатчиларнинг бозорда, биринчи навбатда, истеъмол товарлари бозорида якка ҳукмдор булиб олишга қаратилган ҳар қандай ҳатти-ҳаракатларига чек қуишдан иборат булмоғи лозим.

Шундай тизим яратиш керакки, у рағбатлантириш ва чеклашнинг барча воситаларидан фойдаланиб, бозор иктисодиёти талабларига жавоб берадиган ракрбат қрнун-қридаларига, умум-этироф этилган меёр ва мезонларга сузсиз амал қилишни таъминласин.

Бозорларимизда товарларнинг ишлаб чиқарувчидан истеъмолчига етиб боргунча қуп маротаба қулдан-қулга утиб сотилишига чек қуядиган, асосийси, ана шу ҳрлатдан манфаатдорликка барҳам берадиган товар-қул муносабатларининг маърифий гизимини жорий этиш биз учун айниқса муҳимдир.

Айнан шундай тизимнинг мавжуд эмаслиги бугунги кунда нархларнинг сунъий тарзда ушиб, пировардида истеъмолчиларнинг манфаатларига путур етишига сабаб булмокда.

Бундай ута муҳим вазифаларни бажариш учун кумитага зарур ваколатлар бериш керак.

Ҳап бу ерда истеъмол бозорида факат СОРЛОМ ракрбат мухити яратиш ҳусусида кетмаяпти.

Бугун биз ўз оддимизга вазифаларни кенгрок қуламда қуишимиз, яъни ёқ;илри-энергетика мажмуида, темир йул транспортида, пахта ва бо-ПҚд деҳдончилик маҳ.сулотлари етиштириш ва сотиш билан боғлиқ. соҳ.аларда ҳам ислохртларни чуқурлаштириш, монополиядан чиқ.ариш масаналарини қуриб чиқишимиз керак.

Бир суз билан айтганда, ислох.отларни бос-^ичма-босқич амалга ошириш тамойилидан ке-)| иб чикиб, иктисодиётни ислох. этишнинг биз учун ута муҳим булган бу соҳ.асида ҳам жиддий V и'аришларга қиришморимиз шарт.

Агар биз шунта эриша олсак, бозор инфрату- 'шлмаси ва ракрбат мухитини яратиш жараёни

тезлашади ва у уз навбатида мамлакатимиз иктисодий ҳаётига самарали таъсир этади.

Вазирлар Маҳкамаси икки ой ичида мамлакат бозоридаги монополист тузилмаларни монополиядан чиқариш бўйича чора-тадбирлар дастурини ишлаб чиқиши зарур. Бу дастур ҳар томонлама пухта уйланган, мамлакат иктисодиёти манфаатларита мўъноси бўлиши керак.

Азиз дўстлар!

Иктисодий ислохотларнинг таҳлили яна ва яна шуни курсатмоқдаки, бу борадаги муваффақият асосан кадрларга, уларнинг малакаси, ислохотлар, бозор муносабатлари моҳиятини исчиқори идрок этишига борлиқ..

Модомики шундай экан, Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини сузсиз амалга ошириш бизнинг биринчи галдаги энг муҳим вазифамиздир.

Дастурда 2000 йилгача 296 та академик лицей ва касб-хунар коллежлари қуриш қўзда тутилган. Уларнинг 187 таси игу йилнинг узида ишга туширилш керак. Хуш, амалда қандай бўлаяпти? Афсуски, йилнинг биринчи ярмида атиги 8 та объект ишга тушди.

Вазирлар Маҳкамасининг қурилиш ва қурилиш материаллари саноати, транспорт ва алоқ, а мажмуи, Қ.орақ.алпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши раҳбарлари, вилоят, шаҳар, туман ҳокимлари, қурилишда иштирок этадиган пуд-

ратчи ташкилотларнинг раҳбарлари мавжуд барча ресурслар ва молиявий манбаларни сафарбар қилиб, аввало, янги қув йилига мулжаллаб қоллаш ва лицейларни ишга туширилишни таъминлашда уз жавобгарлигини эсидан қик.армаслиги керак.

Бу борада ишга тушириладиган қоллаш ва лицейларни жихозлаш, замонавий дарслиқлар, қув қуроллари, лаборатория асбоб-ускуналари билан таъминлаш масаласига алоҳида эътибор Қаратмоқдиман.

Ҳозирги қўнда зарур қўлланма, қув қуроллари қарид қилиш учун Ўзбекистонга қредит ажратиш тугрисида Қорея ҳукумати ва Қорея Эқсим- (Қ1нки, Япония ҳукумати, Осиё таракқдет банки (қлан қелишувларга эришилган.

Молия вазирлиги, Олий ва урта махсус таълим вазирлиги, Ташки иктисодий алоқалар ва ширлиги вақолатли банқлар билан биргалиқда бу (юрадаги барча масалалар ечимини жадаллаштириб, ишга туширилган академик лицей ва касб-хунар коллежларига зарур асбоб-ускуналар етқилиб бериш ва уларни жихозлаш тугрисидаги шарт-шўруларнинг уз вақтида тузилишини таъминлаши зарур.

Ҳурматли ватандошлар!

Биз учун ута долзарб бўлган муаммо, яъни уз Нагани, қалқдга садок.атли, доимо олға интилиб

яшайдиган, муносиб кадрлар тайёрлаш хақида гап борар экан, эътиборингизни РОЯТ муҳим бир масалага қаратмоқчиман.

У ҳам бўлса, мамлакатимизда, айниқса, хорижда замонавий билим олаётган истеъдодли ёшларга масъулиятли вазифаларни ишониб топшириш масаласидир.

Кадрларни уз вақтида алмаштириш мураккаб, кийин бир иш эканини ҳаммамиз ҳам яхши тушунамиз.

Аммо сизу бизнинг билим ва ҳаётий тажрибамиз, энг муҳими, мамлакатимиз таракқиёти, фаровонлиги ва келажаги, шу заминда яшайдиган одамлар учун муносиб ҳаёт шароити яратиб беришдек олий мақсадимиз биз, раҳбарлардан мазкур жараёни, айниқса, жойларда уз вақтида ва изчил амалга оширишни талаб этмоқда.

Бу — кадрлар тайёрлаш ва уларни жой-жойига қуйиш бўйича давлат сиёсатимизнинг муҳим ва ҳал қилувчи бўлган булмоғи керак.

Шу муносабат билан Қўрақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши раиси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимлари эътиборини ташкилий-кадрлар ишлари йўлга қуйиш жойларда қандай аҳволда эканига қаратмоқчиман.

Келинглари, узимизга бир савол берайлик: жойларда кадрларни танлаш, тайёрлаш, кадрлар

захирасини шакллантириш ва уларни жой-жойига тайинлаш масалаларига амалда қим жавоб беради? Бошқача айтганда, мана шу ута мураккаб вазифаларни бажарувчиларнинг узи бугунги кунга талабларига жавоб беришга қодирми?

Утказилган текширувлар шуни қўрсатмоқдаки, ҳокимиятларда мана шу соҳа учун масъул бўлган ходимлар таркибининг узи, уларнинг саноати ва иш малакаси, тайёргарлиги ақсарият қолларда оддий талабларга ҳам жавоб бермайди.

Бу вазифа қўрсисида асосан махсус тайёргарликка ҳам, махсус маълумотга ҳам эга бўлмаган одамлар утирибди. Уларнинг ақсарияти ҳаётий лажрибага ҳам эга эмас.

Энг ачинарли томони — улар бу борадаги давлат сиёсатининг маъно-моҳиятига қўқур қириб боришга қўқ қўқларда қўқби ҳам етмайдиган одамлар, десам, ҳато бўлмас.

Текширишлар шуни қўрсатмоқдаки, шаҳар ва туман ҳокимликларидаги ташкилий-кадрлар гуруҳининг 211 раҳбаридан 105 таси мутахассислиги бўйича ўқитувчидир. Айни пайтда қўқ жойларда мактабларимизда ўқитувчилар етишмаслигини қўқдан қўқамиз ҳабардоримиз.

Бундай ачинарли ҳолати мен қўқат бир нарсас — қўқоят, шаҳар ва туман ҳокимлари учун мана шундай шароитда ишлаш қўқай экани қўқан изохлашим мўқкин.

Хоким, рахбарлар учун бу лавозимларда нима деса, гапни икки килмай бажарадиган, жойлардаги кадрларни хоҳлаганча алмаштиришга халакит бермайдиган одамлар утиргани маъкул.

Бундай чидаб булмайдиган ахволни тезда узгартириш лозим.

Хокимликлардаги ташкилий-кадрлар булимлари фаолиятини кайтадан куриб чикиб, уларнинг макрмини ахборот-тахлил гуруҳи макрмига тенглаштириш, булим рахбарларини эса ҳрким уринбосарлари даражасига кутариш зарур.

Эътибор қаратиш лозим булган яна бир масала мавжуд. Бугун мамлакатимиздаги муайян бир олий укув юртини тамомлаётган ёш мутахассислар буйича махсус маълумотлар банкини тузиш ва мониторингини, яъни кузатиш услубини амалга ошириш зарурати тугилмокда.

Жумладан, бу хориждаги энг нуфузли университетларни тамомлаган ёки уша ерда малака оширган угил-кизларимизга тааллуқлидир. Аввало, уларнинг уз к.обилияти, билим ва интилишларини руёбга чик.аришда, Ватанига, халкига хизмат килишда, наф келтиришда уларга жойларда к.андай имкониятлар ва шароитлар тугдириб берилаётганини назорат кдииш — бу борадаги энг асосий вазифамиздир.

Бу уринда суз энг катта бойлигимиз — халкимизнинг, миллатимизнинг интеллектуал, акл-за-

коват бойлиги, азиз фарзандларимизнинг тақдири х.акида бормокда.

Албатга, инсон тақдирини, барчамизнинг тақдиримизни Оллох. таоло х.ал килади. Лекин биз давлат рах.барлари булиб, масъул шахслар, авваламбор, ота-оналар булиб, болаларимизнинг келажаги, тақдирини уз х.олига ташлаб куйсак, уларга нисбатан хиёнат килган буламиз.

Шунинг учун республика ҳукумати к.ошида шу масала билан шурулланадиган алоҳида марказ ташкил этсак, менимча, мақсадга мувофиқ. булади.

Мухтарам дустлар!

Сузимнинг якунида х.аммамиз учун ута му\им, айтиш мумкинки, х.ал килувчи ах.амиятга эга булган бир масалага тухталмокчиман.

Гап валюта бозорини эркинлаштириш чоратадбирлари х.акида бормокда. Валюта сиёсатини эркинлаштириш — ислохртларни чуқурлаштириш ва иктисодиётни эркинлаштириш стратегиямизнинг асосий бутинига айланмокда.

Кейинги пайтда эркинлаштириш сиёсатини изчил ва пухта амалга оширишга к.аратилган бир катор муҳим чора-тадбирлар к.абул килинди. Биржадан ташк.ари валюта бозорининг салоҳияти бирмунча кенгайди ва мустаҳкамланди.

Жорий йилнинг 1 майдан эътиборан валюта операцияларининг бутун бошли ҳисоб-китоб ва ҳдсobot тизими биржадан ташк.ари валюта курс-

ларига утказидди. Бу эса биржадан ташкари курс билан Марказий банк курсининг амадда тенглашувига олиб келди.

Айни пайтда нарх-навонинг, биринчи навбатда хаётий зарур булган озик.-овкат махсулотлари нархининг ошиб кетишига йул куимаслик учун савдо ташкилотларига соликнинг бирмунча енгиллаштирилган, янги, имтиёзли тизими жорий этилди.

Ижтимоий ахамиятга молик махсулотларга акциз белгилари бекор килинди. Чет эл валютасини харид килиш ва сотиш пунктлари ишлай бошлади. Бу борада тижорат банкларимизнинг имкониятларини ошириш максадида тегишли чоралар курилмокда. Сунгги йилларда яратилган олтин-валюта захирамиз валюта-айирбошлаш операциялари билан мунтазам шурулланишга ҳам имкон беради.

Марказий банк, Молия вазирлига валюта бозорида руи бераётган узгаришларнинг доимий мониторингини ташкил килиши даркор. Биржадан ташкари валюта бозори, алмаштириш пунктлари фаолиятини ривожлантириш ва мустахкамлашга дойр таклифлар назорат остида булиши шарт.

Вазирлар Махкамаси ички бозоримизни, аввало, мамлакатимизда ишлаб чиқариладиган махсулот билан тулдириш, шу билан бирга, четдан махсулот олиб келиш, республикаимизда энг зарур озик.-овкат махсулотлари савдосини турри

йулга куйиш масаласини жиддий назорат килиши даркор.

Энг мухими, махаллий ҳркимият ва бошқарув идоралари аҳолига савдо хизмати курсатишни яхшилаш, савдо ташкилотлари учун барча зарур шарт-шароитлар яратиш, замонавий савдо шакллари ривожлантириш ва мустахкамлаш чоратадбирларини куришлари зарур.

Мухтарам ватандошлар!

Олдимизда турган вазифалар ута мураккаб ва долзарб. Уларни зудлик билан ҳал этиш лозим. Мен аминманки, биз бу муаммоларнинг ечимини топиб, иктисодий эркинлаштириш, унинг изчил ва баркарор усиши, халкимизнинг турмуш даражасини ошириш учун мустахкам пойдевор ярата оламиз.

2000 йилнинг биринчи ярми якуни бизнинг уз максадларимизга эришиш учун ислохотлар йулидан ишонч ва катъият билан бораётганимизни курсатиб турибди.

Ана шу эзгу ниятларимизга эришишда барчангизга муваффакият, ишларингизга омаддар тилайман.

*Ўзбекистан Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг
мамлакат ижтимоий-иқтисодий ривожланиши
ва иқтисодий ислохотларнинг 2000 йил
биринчи ярми якунларига баълаб утказилган
мажлисидаги маъруза, 2000 йил 21 июль*

МАВЖУД ИМКОНИЯТЛАРДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ - ЮКСАЛИШ ГАРОВИ

Ассалому алайкум, кадрли дустлар!
Хурматли депутатлар!

Бугун сиз, азизлар билан учрашиб турганимиздан фойдаланиб, сизларга, сиз оркали Кашкадарё воҳасига ва шу заминда яшайдиган барча инсонларга узимнинг хурмат-эҳтиромимни изхрр этмокчиман.

Қдшқадарёни таъриф ва тавсиф этганда, унинг ер ости ва ер усти бойликлари ҳақида, бутун мамлакатимизни бу табиий захиралардан олинадиган маҳсулотлар билан таъминлашдаги урни ҳақида, пахта, галла етиштириш бўйича етакчи уринда туриши, бу воҳанинг бетакрор табиати тугрисида куп суз юритишимиз мумкин. Ва буларнинг ҳаммаси уринли, ҳаммаси асосли булади.

Қдшқадарё ҳақида гапирганда мен, аввало, бу саховатли заминдаги бағрикенг, юраги тоза, ҳаёт синовларида чиникдан, чул шамолларида қррайган, кули кадок, дехдонларни, конларда тер тукиб ишлаётган одамларни куз олдимга келтириб, фидокорона меҳнати, инсоний фазилатлари учун уларга доимо таъзим киламан.

Китоб тоғлари ва Яккабоғнинг сулим боғларини, Дехдонобод яйловларию Косой ва Нишоннинг дала-даштларини, Муборакнинг текисликларини кезган, Шахрисабз обидаларини томоша қилган одам бу улкага беихтиёр мафтун бўлиб қрлади.

Шу билан бирга, Қашқадарёнинг мамлакатимиз иқтисодий салоҳиятида узига ҳос алоҳида урни бор.

Бугунги кунда республикаимиз бўйича қазиб олинаётган табиий газнинг 88 фоизи, нефтнинг 92 фоизи Қашқадарё вилояти ҳиссасига тугри келади. Толлимаржон ГРЭСи, Муборак газни қайта ипшаш заводи, Қукдумалок нефт қони ва бошқа иншоотлар мамлакатимизнинг асосий ёнил-ри-энергетика базасини ташкил этади.

Ҳозирги пайтда барпо этилаётган Шуртан газқимё мажмуи эса мамлакатимиз халқ ҳужалигида, умуман, иқтисодий салоҳиятимизнинг юксалишида муҳим аҳамиятга эга. Бу қорхона ишга туширилгач, йилига 125 минг тонна полиэтилен қом ашёси, 103 минг тонна газ қондесата, 142 минг тонна суюлтирилган газ маҳсулотлари ишлаб қикара бошлайди.

Қорхона қурилишига АҚШ, Германия, Япония, Италия ва бошқа мамлакатларнинг нуфузли қомпаниялари жалб этилиб, 650 миллион АҚШ доллари миқдоридаги қармоя сарфланади.

Бу улкан саноат корхонаси хула кувват билан ишлай бошлагач, нафакат полиэтилен хом ашёси ва плёнка, айни вақтда экспортбоп ва рақибатбардош уй-рузгор буюмлари, газ ва сув кувурлари, техник ускуналар каби халқ; хужалиги эҳтиёжлари учун зарур маҳсулотларни ҳам узимизда тайёрлаш имкониятига эга буламиз.

Яна бир муҳим жиҳати, мажмуанинг биринчи навбати фойдаланишга топширилгач, икки мингга яқин янги иш урни очилади.

Дехдонобод тумани ҳудудида жойлашган туз кони ёнида куриладиган, йилига 500 минг тонна калийли угит ва 500 минг тонна ош тузи ишлаб чиқариш кувватига эга завод ҳам вилоят иқтисодиёти ривожлантиришда салмоқли омил булади.

Шу уринда вилоятнинг мамлакатимиз киш-лок. хужалигида тутган урнини ҳам алоҳида таъкиддаб утиш жоиз. Қдшқдцарёлик захматкаш дех.-К.ҚН ва чорвадорлар етиштириб келаётган пахта ва дон, мева ва узум, сабзавот, полиз, гушт ва сут маҳсулотлари халқимиз дастурхонини тукин, турмушини фаровон этишга хизмат қилмоқда.

Бу воҳанинг улкан сув иншоотлари, хусусан, дунёда ягона булган 6 та насос станцияси секундига 240 куб метр Амударё сувини 132 метр баландликка — Толлимаржон сув омборига кутариб бериб, охириги йилларда 200 минг гектар ерни

узлаштириш имконини бергани ҳам бу ерда хақиқий миришкор, изланувчан одамлар меҳнат қилаётганидан далолатдир.

Азиз юртдошлар!

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, 1^ашк.а-дарё вилояти юксак ишлаб чиқариш салоҳияти билан бирга, бой тарихий анъаналарга ҳам эга. Воҳада қўл асрлик тажрибаси булган узига ҳос дехдончилик ва чорвачилик мактаби мавжуд. Бу ерда қадимдан қўлчилик, ҳунармандчилик, темирга ишлов бериш сингари саноатнинг дастлабки қўлинишлари вужудга келган.

Қдцимий Қеш, Насаф, Қосон, Рузор ва бошқ.а унлаб шаҳарларда бунёд этилган Мадраса, работ, масжид ва қарвонсаройлар, тарихимизнинг ноёб ёдгорлиги булмиш Шаҳрисабздаги Одсарой каби қўлаб меъморчилик обидалари олис аждодларимизнинг бетакрор турмуш маданиятидан, бунёдқорлик салоҳиятидан далолат беради.

Бу юрт айни пайтда башариятнинг маънавий тараққиётига сезиларли ҳисса қўшган буюқ фарзандлари билан ҳам маълум ва машҳурдир. Биргина Насаф шаҳридан чиқиб "Насафий" таҳаллуси билан шуҳрат қўзongan ундан ортик. олимларнинг номи ҳаммамизга яхши маълум. Ислоҳ оламини узининг бебаҳо илмий мероси билан бойитган ва юртимизнинг шон-шуҳратини жаҳонга таратган қўлаб азиз-авлиёлар, олиму ула-

молар факдт кдшкддарёликларнинг эмас, балки бутун узбек халқднинг фахри ва гуруридир.

Буюк саркарда ва давлат арбоби, илм-фан ва маданият хомийси, сохибқирон Амир Темур хазратларининг ҳам шу заминда вояга етгани воҳида яшаётган ҳар бир инсон калбини ифтихор туйғусига тулдиради. Бизнинг қандай улуғ инсонларнинг авлоди ва вориси эканлигимизни эслатиб, доимо эзгу ва юксак макрадлар сари руҳдантириб туради.

Мен Қдшқддарё аҳлини уз ота-боболаридан ватанпарварлик ва фидойилик, бунёдкорликни мерос қдийиб олган ва шундай фазилатларга муносиб бўлишга, узининг гайрат-шижоати, Ватанга, она заминга меҳр-муҳаббати билан мустақиллигимиз пойдеворини мустаҳкамлашга интилиб яшайдиган мард, ориятли инсонлар деб биламан ва қддрлайман.

Энди сизларга бир савол берсам: шундай беқдёс имкониятларга қдрамасдан, нима учун Қдшқадарё вилояти кейинги йилларда сурункасига деярли барча курсаткичлар бўйича уз мавқеини йукртиб боряпти? Нега ижтимоий-иқтисодий ривожланишда олға силжиш сезилмаяпти?

Келинглари, бир-биримизнинг кузимизга тик қдраб, мана шу масалалар ҳақда батафсил гаплашиб олайлик.

Менинг фикримча, бу ҳолнинг асосий сабаби шундаки, Қашқадарё вилоятида янгиликни

жорий қдлиш, ислохотлар ордаяи ҳаётни яхшилашга, фаолиятимизни янгитдан ташкил этишга, ишга муносабатни тубдан узгартириш, меҳнатни рағбатлантиришга етарлича аҳамият берилмаяпти.

Одамларни олдимизда турган қдийинчиликларни енгил йулида белни маҳкам боғлаб меҳнат қилишга даъват этиш, уларнинг руҳини қутариш, уларни бошқдриш, турри йул курсатиш, бир қунлик уткинчи ташвишлар билан эмас, балки эртанги қунимизни, келажакни, фарзанддаримизнинг истикболини уйлаб, янги-янги марраларга интилиб яшаш, бутун борлигимизни ана шу мақсадларга эришиш учун сафарбар қдийишда, афсуски, вилоятда ҳеч қандай узғариш сезилмаётганини, бу борада заиф бўлиб турганимизни айтиб утмоқдиман.

Табиий иқлим шароити қулай, ери ҳосилдор бўлишига қдрамасдан, вилоятда охириги икки йилнинг узида қудда тутилганидан 57 минг тонна пахта қам етиштирилиб, давлатга пахта сотиш режалари бажарилмади. Ҳақат утган йилнинг узида вилоятдаги 14 та тумандан 9 таси, пахта етиштиришга ихтисослашган 176 та ҳужалиқдан 96 таси давлат буюртмасини бажара олмади.

Баҳористон, Рузор, Нишон, Муборак туманларида ҳосилдорлик гектарига 15-17 центнерга тушиб Қ.ОЛДИ. Бу курсаткич 36 та ҳужалиқда 20

центнердан, 26 та хужаликда 15 центнердан, 9 та хужаликда эса 10 центнердан ошмаяпти.

Раллачиликдаги ахвол бундан ҳам ачинарли. Бошокли дон етиштириш режаси 1998 йилда 77 фоиз, утган йили 75 фоиз бажарилган булса, жорий йилда бундан ҳам паст даражада — 41 фоизда крлиб кетди. Давлатга дон сотиш режаси атиги 59 фоизни ташкил этди.

Албатта, биз бу йилнинг кишлок. хужалига учун ОЕИР келганини, куртокчилик ва сув танкислиги руй берганини, Толлимаржон ва бошка сув омборларида сув етишмаслиги туфайли куп экинларнинг сугоришдан крлиб нобуд булганини, шу билан бирга, нафакат хужаликлар, биринчи навбатда, шу ерда яшаидиган одамларнинг катта кийинчиликларга дучор булганини яхши тушунамиз.

Шунинг учун давлат ҳам, ҳукуматимиз ҳам куртокчилик окибатларини бартараф этиш буйича тегишли чора-тадбирларни курмокда. Айтмоқчиманки, ҳеч *ким* бу офат каршисида ёлғиз крлмайди.

Лекин табиатнинг шундай синовларига бардош бериб, кушимча имкониятларни топиб, одамларни сафарбар этиш аввало шу ердаги рах.барларнинг вазифаси ва бурчи эмасми?

Шуни афсус ва ташвиш билан қайд этиш лозимки, кишлок, хужалигининг бошка сох.аларида ҳам махсулот етиштириш х.ажми йил сайин пайсиб бормокда. Сабзавот ҳрсиддорлиги утган йили

1998 йилга нисбатан 24 центнерга камайиб кетди, картошкадан гектарига 59 центнер, мева ва узумдан эса 23-31 центнер ҳрсил олин्याпти, холос.

Вилоятда вужудга келган ах.волни кенгрок. олиб к.арайдиган булсак, сув таъминоти етарли булган 1998-99 йилларда ҳам кузда тутилганидан анча кам ҳрсил олингани, режалар барбод булгани, ишлаб чиқариш курсаткичларининг тахлили бу иллатларнинг негизи бопща жойда эканини ОЧИК.-ОЙДИН курсатиб турибди.

Айник.са, агротехника кридаларига риюя килмаслик, экиш муддатларини асоссиз равишда кечиктириб юбориш, катта-кичик рах.барларнинг иш услуби узгармаётгани, уларнинг ризк.-рузимиз манбаи булган ерга, шу ердан ҳрсил ундирадиган захматкаш дехдон меҳнатига бефарк. муносабатда булаётгани, ислох.отларнинг асл мохиятини тушуниб етмаслиги ҳам мана шундай ачинарли окибатларга олиб келмокда.

Вилоят, туман ва хужалик рах.барларининг купчилиги фак.ат тилда "ислох.отчи" булгани туфайли эски тизимдан к.олган усулларга барх.ам берилмаяпти, шуни ташкил этишнинг замонавий усуллари х.анузгача жорий этилмаяпти.

Даромад ва харажатларни аник, ҳисоблаш, бу ишларни тугри йулга куйиш ночор ахволда.

Мавжуд 147 та ширкат хужалигидан утган йил натижалари буйича факдт 3 тасида ҳиссадорларга дивиденд туланганига нима дейиш мумкин?

Узингиз айтинг, ахир одамлар килган меҳнатининг натижасини курмаса, янги мулк шакллариинг афзаллигини хис этмаса, бу ислохртларни обрусизлантиришга олиб келмайдами? Вилоятда бу ҳақда бош кртирадиган, кайрурадиган одам борми?

Фермер хужаликларининг ахволи таҳлил этилганда ҳам жиддий нуксонлар кузга ташланади. Бугунги кунда вилоят буиича 2890 та фермер хужалиги руйхатдан утган. Уларнинг асосий кисми деҳдончилик билан шугулланади.

Бу йил фермер хужаликлариинг техника воситалари ва минерал угитларга булган эҳтиёжи бор-йуги 21-25 фоиз таъминланди. Уларга тижорат банклари томонидан талаб этилганига нисбатан 10 фоиз миқдорида кредит беридди, холос.

Энг ёмони, фермер хужаликларига, тадбиркорлар фаолиятига тускинлик кддиш, уларнинг хздукдарини поймол этиш ҳоллари ҳалигача давом этмокда. Бундай хужаликларни руйхатга олиш, уларга ер ажратиш, кредит бериш борасида нок.окуний ҳ.аракатлар ҳ.али-ҳ.амон сакданиб к.олмокда.

Масалан, "Бобур" фермер хужалигини руйхатга олиш ва унга ер ажратиш тугрисидаги фук;аро Хайдаровнинг мурожаати Китоб тумани ҳ.окимлиги томонидан асоссиз равишда рад килинган. Фак.ат аддия идоралари аралашувидан кейингина ушбу масала ижобий ҳал этилган.

Тадбиркорлар З. Соатова, Т. Шарипов, Р. Қасимовлар чорвачилик билан шугулланиш мақсадида ҳ.амма керакли ҳзожжатларни тайёрлаб, "Пахтабанк" ва "Асакабанк"нинг вилоят булимларига микрокредит олиш учун апрел-май ойларида мурожаат кддишган. Афсуски, унча мураккаб булмаган шу масала ҳам ҳалигача ҳ.ал этилмай келмокда.

Фермерлар ҳаракатига туганок. булаётган раҳ.-барларнинг гайрикрнуний ҳатти-ҳ.аракатлари тугрисидаги бундай мисолларни яна куплаб келтириш мумкин. Вазирлар Маҳкамасининг ярим йиллик якунларига бағишлаб утказилган мажлисида гап асосан кдшлок. хужалиги соҳ.асини юксалтириш хусусида боргани бежиз эмас. Бунинг маъно-мазмуни, авваламбор, деҳдоннинг косасини ок.артириш, нонини бутун кдпиш, меҳнатини раббатлантиришдан иборатдир.

Бунга эришиш учун эса биз бошлаган ислох.отларимизни изчил давом эттиришимиз керак. Токи бу ислохртлар номига, хужакурсинга эмас, ҳисобот учун эмас, ҳақиқатда деҳдоннинг ҳ.аёти фаровон булишига хизмат килсин.

Деҳдон уз мулкининг эгаси булсин, деб куп гапирамиз, катта-катта минбарлардан даъват эта-миз.

Содда килиб айтганда, бунинг маъноси шуки, эл-юртни, барчамизни бокдциган, кийинтиради-

ган дехдон уз меҳнатидан тула манфаат курсин, унинг ҳаёти ёруғ бўлсин.

Хурматли депутатлар!

Вилоятдаги саноат ва капитал қурилиш соҳасини таҳлил қилганда, жиддий камчиликлар қузга ташланади.

Утган йили вилоятдаги 11 та қорхона режадагига нисбатан 146 миллион сумлик саноат маҳсулотини, 10 та қорхона эса қарийиб 60 миллион сумлик халқ; истеъмоли молларини кам ишлаб чиқарган эди. Шу йилнинг биринчи ярмида эса 12 та қорхона 640 миллион сумлик саноат, 7 та қорхона 152 миллион сумлик халқ. истеъмоли молларини кам ишлаб чиқарди.

Нафакат саноат, қурилиш соҳасидаги, балки савдо ва хизмат қурсатиш соҳаларидаги аҳволнинг таҳлили ҳам шуни қурсатадики, умуман вилоятда чет мамлакатлардан сармоя олиб келиш, сармоядорларни қизиқтириш ишлари талабга жавоб бермайди.

Хуш, хорижий сармоядорларни нима ҳисобидан қизиқтириш мумкин? Аввало, мана шу саховатли заминдаги бойлик, табиий ресурслар ҳисобидан, қишлоқ. хужалиғи маҳсулотлари, уларни қайта ишлаш бўйича янги-янги қорхоналар қуриш тақлифлари билан қизиқтириш мумкин. Афсуски, бу борада мутлақ иш олиб қорилмаяпти.

Шундай тасаввур қутиладики, Қашқадарёга, Қдрши шаҳрига сармоядорлар қуёқи йўлни билмайди. Чунки, маҳаллий раҳбарларда бу ута муҳим масалага етарлича эътибор йўқ..

Авваламбор, вилоят раҳбарлари, шу соҳага масъул бўлган мутасаддилар ҳамон эски замон қўлиплари билан яшамоқда. Эртанги қун ҳақида қайқуриш, вилоятни ривожлантириш ҳақида бу одамларнинг узида тайёргарлик йўқ., энг ачинарлиси, улар бу ишга тайёр бўлган, шунга қул ураман, деб интиладиган қишиларга йўл бермайди.

Ҳисоботларга қура, вилоятда 37 та қушма қорхона бор. Шундан 22 таси фаолият қурсатяпти, 15 таси эса турли сабабларга қура тухтаб турибди.

Дехдонобод, Рузор, Қасби, Нишон, Усмон Юсупов туманларида қушма қорхоналар умуман ташқил қилинмаган. Бу ҳақда қанча гапириш мумкин? Наҳотки, бундай қорхоналар замон талаби, таракдиёт омили, одамларни иш билан банд этишнинг яна бир имқонияти эканини бу туманларнинг раҳбарлари тушунмаса?

Қдшлок инфратузилмасини ривожлантириш борасидаги режаларнинг бақарилиши ҳам қониқарсиз аҳволда. Табиий газ ҳамда ичимлик сув тармоқларини ётқизиш ишлари бир қагор туманларда уз ҳолига ташлаб қуйилган.

Вахоланки, вилоят буйича ахолининг 26 фоизи тоза ичимлик суви билан, 42 фоизи табиий газ билан таъминланган эмас.

Жорий йилда ҳукумат қарори билан режалаштирилган 56 та кишлоқдан фақат 21 тасига табиий газ, 45 та кишлоқдан атиги 6 тасига ичимлик сув етказиб берилди.

Мамлакатимизда Кадрлар тайёрлаш ва Соғлом авлод йили дастурлари асосида улкан ишлар амалга оширилаётганидан барчамиз хабардормиз. Лекин вилоятда янги укув йилига тайёргарлик қуриш ҳам талаб даражасида эмас. Битта академик лицей ва 12 та касб-хунар коллежи қурилиши сабабсиз равишда қузиб юборилмоқда. Бу борада режалаштирилган қурилиш-монтаж ишлари 35 фоиз бажарилган, холос.

Шу билан бирга, ушбу иншоотлар қурилиш текширилганда утган йили 3,5 миллион сум, жорий йилнинг олти ойида эса қарийиб 1 миллион 600 минг сумлик қурилиш-монтаж ишлари қузиб ёзилгани, бир ярим йил давомида 12,5 миллион сумдан зиёд бюджет маблағлари мақсадсиз сарфлангани аниқланди.

Вилоятда қурилиш соҳасидаги ислохотларга ҳам етарлича аҳамият берилмаяпти. 226 та пудрат ташкилотларидан ярми ханузгача давлат та-сарруфидан чиқарилган эмас. Вилоятда бугунги кунда бор-йўги 8 та хусусий қурилиш ташкилоти

фаолият қурсатиб, уларда атиги 109 нафар ишчи меҳнат қилмоқда.

Табиийки, бу муҳим соҳага етарлича эътибор берилмагач, қурилиш сифати, ободончилик ишлари ҳам улда-жудда бўлади.

Қдрши шаҳри ва туман марказларида олиб борилаётган аксарият ободончилик ишлари талабга жавоб бермайди. Масалан, вилоят марказидаги сайилгоҳ ва хиёбонни, вокзалолди майдонини, шунингдек, савдо ва маиший хизмат шохбчаларини қуришда табиий иқлим шароити, миллий меъморчилик анъаналари ҳисобга олинмаган.

Бизнинг айрим қурувчи-лойихачиларимизга теккан бир қасаллик бор. У ҳам бўлса — бетон-парастилик қасали. Қерак-ноқерак жойда ҳамма ёқни бетонга бостириб ташлайверишади. Барака топқурлар, узингиз уйланг, ахир, езда иссиқ. 40-45 даражадан ошиб кетадиган Қ^аршида бетонга шунчалик ружу қуйиш шартми? Қдйси ақл билан шундай қилиш мумкин?

Маҳалланинг ҳаётимиздаги урни, ижтимоий аҳамияти ҳақида, унинг аввало СОЕЛОМ муҳит ва тарбия маскани бўлиши қерақлиги ҳақида қуп гапирамиз. Юртимизда маҳаллаларни обод қилиш, хусусан, ҳамма қулайликларга эга бўлган замонавий гузарлар барпо этиш яхши анъанага айланиб қолди. Афсуски, Қашқадарёда бу соҳада

хам окрокдик бор. Вилоятдаги 361 та махалладан бор-йуги 65 таси уз гузарига эга. Бу ҳақда яна канча гапириш мумкин, ахир?

Агар шундай бир савол куйсак, унга жавоб топиш жуда кийин: нима учун вилоятда ободончилик ишларига эътибор кам? Нима учун шаҳар-кишлоқдарда, туманларда, вилоят маркази — Карши шаҳридаги ободончилик ишлари талабга жавоб бермайди?

Очик. айтиш керак: кейинги йилларда бу масалага эътибор, астойдил ёндашув деярли сезилмаяпти. Бу юрт узимники, уни обод килсам, узимга нафи тегади, болаларимга, набираларимга, зурриётларимга мерос булиб қрлади, деган тунчанинг узи йук.. Уни шакллантириш, кенг тарғиб қилиш ҳақида ҳеч ким бош қртимаяпти.

Хурматли депутатлар!

Вилоятда ахрлининг табиий узиш даражаси баландлигига қарамасдан, ханузгача одамларни, айникса, ёшларни иш билан таъминлашнинг аник, режаси тузилмаган. Амалдаги бандлик дастури пухта ишлаб чиқдлмаган.

Минг афсуски, ушбу муаммони ҳал этишнинг асосий омили булган кичик ва урта бизнесни ривожлантиришга етарли аҳамият берилмаяпти.

Мана бу рақдмларга эътибор беринг. Вилоят буйича руйхатдан утган кичик ва урта бизнес қорхоналарининг умумий сони 11 минг 126 тани

ташқил этади. Ана шу қорхоналардан 1900 таси сунгги бир ярим йил ичида руйхатга олинган. Айни пайтда 1713 таси уз фаолиятини тухтатган.

Вилоят, шаҳар ва туман ҳрқимлари, "Бизнес-фонд" вилоят булими, Тадбирқорлар ва товар ишлаб чиқарувчилар палатаси раҳбарларининг бу соҳани ривожлантириш буйича аник, режаси йуклиги туфайли ишсизлик кескин муаммога айланиб бормоқда.

Мен бу ҳақда яқинда ярим йиллик яқунларига баришланган Вазирлар Маҳкамасининг мажлисида айтган фикримни яна такрорламоқчиман: аҳолини иш билан таъминлаш масаласи — биз учун энг долзарб, қуп-қуп муаммоларни ечадиган, керак булса, ҳаёт-мамот масаласидир.

Ишсизлик эса, узингизга маълум, жинойтчиликни, қрнунбузарликни юзага келтирадиган асосий сабаблардан бири ҳисобланади.

Вилоятда 1999 йилда умумий жинойтлар миқдори 1998 йилга нисбатан 25 фоиз, ошр ва ута огир жинойтлар содир этиш ҳоллари эса 30 фоиз ошган.

Кейинги йилларда қасдқан одам улдириш, босқднчилик, угрилик, талончилик ҳрлатлари, вояга етмаган, мукаддам судланган шахслар, уюшган гуруҳлар томонидан содир қилинаётган жинойтларнинг қупайиб бораётгани айникса таш-

вишланарлидир. Бунинг сабаби ҳам юкрридаги фикрнинг тугрилигини тасдиқлаб турибди.

Айникса, ҳукукгартибот идоралари жамоатчилик билан ҳамкорликда бу борада таъсирчан чоралар курмаяпти, янада аниқрок. айтсак, уз вазифасини крникарли бажара олмаяпти.

Шу уринда вилоятда маънавий-маърифий ва тарбиявий ишларнинг сусайиб кетганини, вилоят ва туман хокимларининг бу сохага шахсан жавобгар эканини унутиб куйганини ҳам афсус билан таъкидлаш жоиз.

Утган йилнинг декабр ойида мана шу залда булган сайловолди учрашувида ислохотларни амалга оширишга ҳалакит бераётган, вилоят иқтисодиётининг ривожланишига салбий таъсир курсатаётган камчилик ва нуксонлар, уларнинг сабаблари ва бартараф этиш йуллари хақида фикрлашиб олган эдик. Шундан бери орадан етти ойдан кунроқ. вақт утди.

Бугун шуни таъкидлашим лозимки, вилоят раҳбарларининг айтилган гаплардан керакли хулоса чиқариб олмагани, уз ишида узгариш яшашга кучи, қрбилияти, билими, савияси етмагани натижасида деярли барча сохаларда усиш урнига орқага кетиш холлари янада кучайгани аччиқ ҳаққатдир.

Шундай вазиятнинг юзага келиши сабаблари, энг аввало, маҳаллий раҳбарларнинг фаолиятига бориб так.алади.

Чунки вилоят буйича ипшаб чиқариш сохаларини изчил ривожлантиришнинг аниқ, ҳисоб-китобларига асосланган истик.бол режалари ва стратегик йуналишлари белгилаб олинмаган. Олга интилмасдан, келажакни аниқ.тасаввур этмасдан, зарур ҳисоб-китоб қдимасдан туриб бирор натижага эришиш мумкинми?

Минг афсуски, вилоят ҳаётининг бирон-бир соҳасида ташаббускорлик, интилиш ва изланиш сезилмайди, чуқур асосланган ҳаракат дастури мавжуд эмас. Шунинг оқибатида барча сохаларда иш уз холига ташлаб қуйилган, пала-партиш олиб борилмоқда. Умуман олганда, вилоятдаги бугунги вазият барчамизни ташвишга соладиган Ҳолатга тушиб қолган.

Бу аҳволни қандай қилиб тузатиш мумкин? Келажакда қандай ишлашимиз керак? Раҳбарларнинг ношудлиги, бепарво ва лоқайдлиги туфайли одамлар қунглида пайдо булган ишончсизлик қайфиятини қандай қилиб йук.отиш мумкин?

Бу оғир, ута мураккаб муаммоларни ечишда қим масъулиятни уз зиммасига олиши зарур, қим уз атрофида СОРЛОМ қучларни, эртанги қунга, янгиликка интилган, қулидан иш келадиган му-тахассисларни жалб қилишга қурби етади, деган савол турилади.

Афсуски, бу саволларга қрникарли жавоб топиш жуда қийин. Вилоят раҳбарларининг, хусу-

сан, вилоят хркими Шухрат Бегматовнинг фаолиятига бахр бериб, юккрида зикр этилган муаммоларни ечиш имкониятларига, ишга муносабатига караб, такрор айтаман, бу саволларга ижобий жавоб топиш жуда огир.

Кенг жамоатчиликнинг фикрига таяниш, оксокрллар, катта хаётий тажрибага эга булган одамлар, оддий ишчи-деҳдонлар билан бамаслахат иш тутиш, уларни юксак максадлар сари сафарбар қилиш вилоят рахбари учун иш услубига айланмаган.

Бу камчилик айрим урта ва куйи бугиндаги рахбарларга ҳам юкдан. Бу рахбарлар, аччик. булса-да, айтиш керакки, халигача гафлат уйқусидан уйгонгани йук;

Ислохртларнинг мохиятини аввало рахбарнинг узи яхши тушуниши зарур. У масъул булган худуднинг муаммоларини, эхтиёжларини чуқур англаб, каттаю кичикнинг ишончини қрзониб, уларни рози қилиб, узининг амалий ишлари билан эл-юрт хурматиға муносиб булиб ишлаган тақдирдагина халқни уз изидан эргаштириши мумкин.

Ю^орида тилган олинган нуксонларнинг энг асосий сабабларидан бири шундаки — вилоятда кадрларни танлаш, тарбиялаш ва жой-жойига қуйишда купол хатоликларга йул қуирилган.

Ёш, билимли, иктидорли, уз Ватан ва халқига садокат билан хизмат қиладиган кадрларни то-

пиш, уларга масъул вазифаларни ишониб топиши борасида олиб борилаётган ишлар бугунги кун талабларига жавоб бермайди. Ута мухим бу масала уз хрлига ташлаб қуирилган. Турли бугиндаги рахбарларни танлаш ва тарбиялаш, кадрлар захиралаларини тузиш буйича аник, дастур ёки режа деярли йук;

Утган давр мобайнида шу сабаблар туфайли купгина рах.бар ва мутахассислар узгартирилганига қ;арамасдан ишда ижобий натижаларга эришилмаган.

Мана шу айтилганлардан хулоса қилиб, узимизга яна бир бор савол берайлик. Вилоятдаги вазият шундайлигича сакланиб қ.олса, халқнинг турмуши қ.андай кечади, келажаги нима булади? Албатта, бундай ахвол одамларнинг х.акли равишда норозилигини уйготади ва вазиятни издан чиқариши мумкин.

Буни кейинги пайтларда республика идораларига келаеттан хатларнинг катта қисмини каш-қадарёликларнинг шикоят ва аризалари ташкил этаётгани х.ам курсатиб турибди.

Масалан, утган 6 ой давомида вилоятдан Президент девонига 2,5 мингга яқин турли мазмундаги ариза ва шикоятлар тушган. Бу — вилоятда қ.онун талаблари, адолат мезони бузилаётганини, рах.барлар халқнинг арзини тинглашга, муаммо-

ларини ечишга локайдлик ва масъулиятсизлик билан караётганини курсатмайдими?

Бир суз билан айтганда, вилоятда халк. уз дарду ташвиши билан, аксарият рахбарлар эса уз шахсий мақсад ва манфаатлари билан яшаб келмоқда.

Вилоятда мавжуд булган бугунги вазиятни таҳлил килар эканмиз, йул куйилган хато ва камчиликларнинг негизига назар ташласак, авваламбор вилоятдаги биринчи рахбарнинг заифлигини, савияси талаб даражасида эмаслигини, ишни ташкил килишда унга талабчанлик, керак булса, каттиккуллик етишмаганини куришимиз мумкин.

Бир эслайлик, хазрат Амир Темур элга етакчилик киладиган одамларга кандай талаблар куяр эди? Улуг бобомизнинг: "Азми катъий, тадбиркор, хушёр, мард ва шижоатли бир киши мингга тадбирсиз ва локайд кишидан афзалдир", деган сузлари барча катта-кичик рахбарлар учун ибрат булиши керак. Хар бир рахбар сохибкироннинг "машварату маслахат ва тадбир билан иш юритгин, токи окибатда надомат чекиб, пушаймон булмагайсан", деган уғитларини ҳам унутмаслиги лозим.

Лунда килиб айтганда, Кдшкадарёдаги мавжуд ахволни унглаш, вилоятни х.озирги огир вазиятдан олиб чикишга вилоят х.оками Шухрат Бегматовнинг курби етмаслигини мана шу залда утирганларнинг купчилиги яхши тушунади.

Албатта, х.ар бир рах.бар бирданига пишиб-етилиб к.олмайди. Бунинг учун вақт керак, унинг ушиб бориши учун атрофдагилар ёрдам ва кумак беришлари зарур. Бу х.акикатни ҳеч ким инкор этолмайди. Аммо эл-юрт томонидан билдирилган ишончни оклашга интилиш, Худо берган ақл-заковатини, билими, тажрибасини, бутун борлигини сафарбар кила олиш аввало одамнинг узига боглик.. Хаётнинг узи бу масалага вақти келганда аниқлик киритиши мук.аррар. Бу барчамиз учун тушунарли деб уйлайман.

Бугунги х.аёт талаби — вилоятга рах.барлик килиш кулидан келадиган, билимли, к.обилиятли, замон талабларига жавоб берадиган, мавжуд муаммоларни х.ал этишнинг уддасидан чик.адиган, вилоятнинг ижтимоий-иктисодий х.аётида туб узгаришлар ясашга к.одир рах.барни топиш заруратини куимоқда.

Шу ҳақда жуда куп уйлаб, бу масаланинг нечорлик мураккаб эканини чуқур англаб, купчилик билан, шу жумладан, вилоятдаги ахволни яхши биладиган жамоатчилик вакиллари билан маслахат килиб, мен шундай хулосага келдим. Ва бу масала хусусида сизлар билан, вилоят депутатлари, шаҳар ва туманларнинг рах.барлари ҳамда вакиллари билан бамаслахат бир фикрга келмоқчиман.

Кдшкадарёнинг салоҳияти, ривожланиши бутун мамлакатимиз тараққиёти билан чамбарчас

богликлигини ҳамда вилоятда вужудга келган огир ахволни ҳисобга олган ҳрлда ҳрзирги вақтда Бош вазирнинг биринчи уринбосари булиб ишлаб келаётган Хамидов Бахтиёр Султоновични вилоят ҳркими лавозимида тавсия қилмоқчиман.

Б. Хамидов қуп йиллардан буен масъул вази-фаларда ишлаб, тажриба орттирган, ислорхтрлар негизини биладиган, замонавий фикрлайдиган рахбар.

Мен вилоят ахли, барча катта-кичик рахбарлар вилоятнинг янги ҳркими билан жипслашиб, бир ёкадан бош чиқариб, уз одциларида турган улкан вазифаларни адо этадилар, деб ишонч билдираман.

Мухтарам дустлар!

Илгари ҳам қуп марта айтган бир гапимни бугун яна бир бор такрорлайман: бизнинг энг катта бойлигимиз — меҳнатқаш, ҳалол ва фидойи ҳалкимиздир. Қайсидарё воҳасида айнан мана шундай одамлар яшайди. Уларга ишониб, уларга суяниб-таяниб қуп ишларни амалга ошириш, барча мушқил муаммоларни ҳ.ал этиш мумкин. Мен буни мана шу вилоятда ишлаган давримиздаги уз тажрибамдан яхши биламан.

Вилоят одцида турган бугунги муаммоларни ечиш учун эса ҳамма имкониятлар бор.

Агар биз ана шу ерда яшайдиган гайрат-шижоатли, кийинчиликлардан

диган, мард ва самимий инсонларнинг йулини очиб берсак, аввало иқтидорли, замон талабларига жавоб берадиган ёшларимизга таяниб иш тутсак, ишларимизни оқилона ташкил этсак, ҳеч иқкиланмай айтиш мумкинки, албатта, ижобий узғариш ва усиш булади, ривожланиш булади, Қашқ.адарё мамлакатимиздаги энг илгор вилоятлардан бирига айланади.

Мен бугунги айтилган очик. ва аччик. гаплардан, фикр-мулоҳазалардан барча қашқ.адарёликлар узларига тегишли ҳулоса чиқарадилар, ишларида туб узғариш ясайдилар, деб қатъий ишонаман.

Фурсатдан фойдаланиб, сизларни, сиз орқали бутун Қашқ.адарё ҳалқини яқинлашиб келаётган энг улуг, энг азиз байрам — мустақиллигимизнинг тукдиз йиллиги байрами билан чин қалбимдан самимий муборақбод этаман.

Барчангизга ссат-саломатлик, бахту саодат, ишларингизга ривож тилайман.

*Ҳалқ депутатлари Қашқ.адарё вилоят
Кенгаши сессиясида сузланган нути,
2000 йил 28 июль*

ЭГАЛИ ЮРТ ЭРКИНИ БЕРМАС

Ассалому алайкум, хурматли халк. депутатлари!
Мухтарам дустлар!

Аввало, юртимизга тажовуз килган террорчи тудаларга карши жангларда кахрамонларча халок булган мард ва жасур углонларимизни хотирлаб сукут саклашингизни сурайман.

Она-Ватан химояси, юртимизнинг тинчлиги йулида уз жонини фидо этган бу аскарларимизнинг ота-оналарига, оила аъзоларига, еру биродарларига яна бир бор уз номидан, халкимиз номидан чукур хамдардлик билдириб, таъзия изхрр этаман. Бу ботир углонларимизнинг номлари барчамиз учун мардлик ва жасорат, фахру гурур тимсоли булиб крлади. Уларнинг сунмас хотира-си халкимиз ёдидан хеч качон учмайди.

Азиз юртдошларим!

Чегара худудларимизда руй бераётган бу воқеалар х.ақдқа матбуотимиз, радио-телевидение орк,али мунтазам ахборот бериб борилмокда.

Жойларда булиб утаётган учрашувларда, йигилиш ва митинглардаги чиёдишларда ёвуз боскднчиларнинг кирдикорларига кдрши уз

газабини изх.ор этаётган одамларимиз, барча юртдошларимиз к^албида аввало шундай бир табиий савол тугилмокда.

Осойишта хает кечираётган, кушнилари билан тил топишиб, тинч-тотув яшаётган халк?шиз бошига бу бало-к,азо к,аердан келди? Унинг сабаблари, илдизлари, таг-томири кдердан келиб чикдокда?

Мен бу хакдаги уз фикр-мулох.азаларимни турли мулокртлар ва чикдшларимда куп маротаба билдирганман. Юртимизга сукилиб киришга, ссуда хаётимизни бузишга уринаётган бу ёвуз газандалар х.акида, уларнинг кдбих. ниятлари х.ақдқа х.ам куп гапирганман.

Бугунги чикишимдан фойдаланиб, мен бу масалага аниклик киритмокчиман: хуш, бу Тохир Йулдошев тудаси, узини Намангоний деб атаётган Жума Хожиев тудаси каби жиной гурухдарнинг асл максади нима?

Узи, бу разил кимсага нисбатан Наманган номини ишлатишни мен умуман гайритабиий бир хрл деб хисоблайман.

Бу К.ОНХУР террорчи узига Наманган номини куйиб олгани одамларимизда, айник^са, меҳнаткаш ва оккунгил, диёнатли Наманган ахлида кахру газаб уйготмокда. Улар бу курнамакни Наманганнинг номи, Наманганнинг нони кур килсин, деб каргамокда.

Нега деганда, террорчининг миллати йук., унинг ота-онаси йук^ дини, иймони йуX-

Ватанини, юртини, виждонини сотган бу кимсалар уз кирдикорларини халкимиз учун мукаддас булган диний тушунчалар никрби остида амалга оширмоқда.

Лекин, хар бир акли расо одам билиб турибдики, буларнинг хаммаси луттибозликдан бошка нарсас эмас.

Нега деганда, бу галамисларда иймон-этикрд, мусулмончиликдан заррача асар борми узи? Аслида булар виждонини, ота-онасини, эл-юртини пулга сотган кип-кизил соткдн, кип-кизил хоинлар эмасми?

Аслида улар хориждаги катта молиявий, харбий, моддий имкониятларга эга булган экстремистик марказларнинг кулидаги кугирчок. булиб, захарли чаёнга айланган разил кимсалардир.

Хуш, ана шу экстремистик, террорчи марказларнинг мақсад ва интилишлари нималардан иборат? Виз буни ҳам узимизга тугри аниқлаб, англаб олишимиз зарур.

Шуни таъкидлашимиз лозимки, 1991 йилда мустабид совет империяси исканжасидан халос булганимиздан кейин ён-атрофимиздаги катта-катта давлатлар, турли сиёсий кучлар ва марказларда энди мустакилликка эришган Урта Осиё мамлакатлари ва уларнинг халклари туррисида галати бир фикр ва караш олга сурилди.

Мана пгу узини эркин деб, узини озод деб эълон килган, истиклол йулидан к;адам куяётган давлатлар худудида улар узи учун гуёки бир бушлик; пайдо булгандай фарас кила бошлади.

Ана шу бушликни эгаллаш, бу мамлакатлар худудидаги бекиёс бойликларга эгалик килиш, шу халкларни уз сиёсати, уз хукмронлигига буйсундириш, энг асосийси, мана шу мухим геополитик майдонни уз таъсири доирасига олиш — баъзи бир гаразли мак.садлар билан яшаётган сиёсий кучларнинг ниятига, тугрироги, хомхаёлига айланиб крлди.

Буни исботлаш кийин эмас. Минтакамиз мамлакатлари дуч келаётган турли муаммолар, юзлаб мисолларда бу интилишларни якдол к^риш мумкин.

Бизнинг юртимиз бугунги кунда ён-атрофимизда вужудга келган вазиятдан фойдаланиб, узининг узокда мулжалланган ёвуз мак;садларини амалга оширишга уринаётган турли экстремистик-акидапарастлик марказларининг гаразли интилишлари каратилган худудга айланиб к.олмокда.

Бундай ниятларни амалга оширишда бу кучлар Урта Осиё давлатлари ах.олисининг аксарияти мусулмон экани, ислом дини улар учун ота-боболаридан крлган мук,аддас дин булиб келаётганидан фойдаланишга уриндилар ва бугун ҳам уринмокдалар.

Барчамизга маълумки, мустакилликка эришган биринчи кунларданок; топталган кадриятларимизни, урф-одатларимизни, дину диёнатимизни, узимизга хос маданиятимизни тиклашни уз олдимизга вазифа килиб куйдик.

Афсуски, мана шу омиллардан, яъни бизнинг мукаддас динимизга булган муносабатимиздан нопок максадларда фойдаланиш, динимизни сиёсатга айлантириш ҳаракатлари оқибатида юртимизда ваҳдобиёлик, "Хизбут-таҳрир" каби турли зарарли оқимларга кушилган кимсалар ҳам пайдо булди.

"Хакикий ислом"ни тиклаш, VIII асрлардаги бугун факат номигина долган халифаликни урнатишни даъво килиб юрган, хакикатда эса мамлакатимизни ун-юз йиллар орқага суриб ташлашга олиб келиши мумкин булган турли ҳаракат ва марказларнинг кучайиб бораётган интилишлари бизнинг юртимизда охириги йилларда, айниқса, сезилиб қолди.

Бу ҳатари бизнинг бугунги кунимиз ва эртанги истикболимиз учун нақадар хавфли эканини сезишга, англаб етишга, унга қарши чоралар куришга ҳаётнинг узи х.ар бир онгли инсонни даъват этмоқда.

Бу экстремистик кучлар уз ҳаракатини собик, совет империяси пароканда булиб, талвасага тушиб қолган йиллардаёқ; бошлаган эди.

Катта молиявий манбаларга эга булган марказлар, уларнинг "диндош", "миллатдош" никроби остида юртимизга юириб келган вакиллари бир қарашда таъсирчан булиб куринадиган сохта гоёлар, шиорлар, даъватларни ишга солиб, х.атто маъит-мадрасалар куриб беришга х.ам тайёр эканликларини курсатиб, айрим иродаси заиф одамларни мумай пул эвазига сотиб олишга, тугри йулдан огдиришга қаратилган х.аракатларнинг оқибати бугунги кунда ҳам ҳаётимизда сезилмоқда.

Улар уз фаолиятини, айниқса, 1991—93 йилларда кучайтириб юборди.

Биз дастлаб бу одамларни дин йулида юрган, Худо йулида бизга холисона ёрдам бераётган кишилар, деб қабул қилдик. Аксарият одамларимиз уларга нафакат дастурхонини, балки бағрини х.ам кенг очди.

Албатта, бунга халкимизнинг соддалиги, оқ-кунгил ва бағрикенглилиги ҳам сабаб булди. Чунки, агар дунёда иккита содда халқ булса, унинг биттаси узбек халқи/агар битта булса — узбек халқининг узи, десак, бу ҳам, менингча, муволафа булмайд.

Бу ёвуз кучларнинг бизга, халкимизга етказган энг катта зиёни шу булдики, улар рур ёшларимизни йулдан уришга х.аракат қилди ва х.аракат қилмоқда.

Турли мачит ва хужраларда уларнинг онгини, миясини захарлаб, мукаддас динимизнинг мохиятини, маъно-мазмунини бузиб, бошқача талкин килиб, фарзандларимизни йулдан тойдиришга, уларни уз халқзнга, уз юртига, уз ота-онасига қарши килиб қуйишга уринди.

Ана шундай кирдикорлар натижасида канча-канча ёшлар катта пул эвазига ақидапараст кучларнинг тузогига илиниб қолди.

Бугун, орадан анча вақт ўтганидан кейин, қўл жойларда ўша ёшларнинг ота-оналари ақл-хушини йиғиб, афсус-надомат, пушаймонликка берилиб, ОХ-ВОХ тортмоқда.

Бугун бу гаразли сиёсат ва ҳаракатлар биз учун нақадар хавфли, нақадар ҳатарли эканини барчамиз ҳис қилиб, англаб олмақдамиз.

1992 йилдан бошлаб Тожикистонда давом этган беқарор вазият, фуқаролар уруши ҳам бунга яна бир омил бўлди. Юртимизда оғир жиноятлар, талончилик, қўлчиллик содир этиб, қўчиб кетган қимсалар Тожикистондаги фуқаролик урушида турли қуролли гуруҳлар таркибида иштирок этди. Улар одам ўлдириш, қўлуровчилик, ҳунрезликни мана шу ерда ўзига касб қилиб олди.

Қўқсқа қилиб айтганда, бу экстремистик марказларнинг пировард мақсади — бизни танлаган йўлимиздан ортга қайтаришдир.

Яъни, бутун дунё интилаётган, фаровон яшаётган давлатлар қаторига қўшилишдек мақсадимиздан, ўнгиб-ўсиб келаётган янги авлоднинг олдига энди-энди очилаётган эркин ва озод ҳаёт йўлидан юртимизни яна орқага — урта аср тузуми ва жаҳрлатига қайтариш, бизни боши берк қўчага қиритиб қўйишдан иборат.

Урта Осиёда ҳам Афғонистондагига ўхшаган — унинг номини амирлик дейдими, халифалик дейдими ёки ислом давлати дейдими, ишқилиб, шундай тузум урнатиш ва бизни ана шундай ҳарлатга тушириш. Мана шундай вазиятни вужудга келтириб, бизнинг юртимизда ўз ҳуқуқронлигини урнатиш.

Булар ўз мудҳиш режаларини амалга оширишда ҳеч нарсадан қўймайдиган разил қўчлар эканини ҳаммамиз яна бир бор яхши англаб олишимиз даркор.

Савол туғилиши мумкин: нима учун бундай ҳаракат ва қўчлар бугунги ҳаётимизни бузиш мақсадида, авваламбор, Ўзбекистонга ҳамла қилмоқда?

Аввало, шуни айтиш керакки, Ўзбекистон давлатининг обрўси, унинг таъсири, салоҳияти ҳаммага маълум.

Бизнинг мамлакатимиз нафақат Урта Осиё, балки бутун Марказий Осиёнинг энг қўлай геополитик нуқтасида жойлашган. Қўлаверса, юр-

тимиз ахрлиси бутун минтака ахрлисининг эллик фоизини ташкил килади.

Хаммага аёнки, Ўзбекистан қондай йулни танласа, ўз тараққиёти учун қдйси йулни маъкул деб белгиласа, албатта, бу йул ён-атрофдаги бошқа давлатларга ҳам таъсир кўрсатиши — бу ҳам муқддир ҳақиқат.

Экстремистик кучларнинг ёвуз ниятлари замирида яна бир нарсаси борки, биз уни ҳам ҳисобга олишимиз керак.

Ўзбекистан ўзининг қадимий тарихи билан, маданий-маънавий салоҳияти билан, энг муҳими, ислом фалсафаси, ислом динининг олижаноб ғояларини юксалтиришга, унинг илмий асосларини яратиб, динимизнинг обрўсига обрў қўшгани билан мусулмон оламида бекиёс мавқега эга. Улар аجدодларимиз ва буюк боболаримизнинг бу борадаги унутилмас хизматларини ислом дунёсида ҳеч ким инкор этолмайди.

Имом Бухорий, Имом Термизий, Мотурудий, Маргиноний, Замахшарий, Нажмиддин Кубро, Баҳруддин Нақшбанд каби уламоларимизнинг улмас номлари, мук.аддас сиймоси олдида бутун мусулмон олами тиз чуқади. Уларнинг ислом дани ривожини йўлидаги улкан хизматларини бутун дунё тан олади.

Экстремистик кучларнинг энг разил мақсади — мана шундай буюк меросга эга бўлган ўзбек

халқини, бугун юртимизда яшайтган барча мумин-мусулмонларни шу меросдан айириш, ота-боболаримиз амал қилиб келган ва бизларга ҳам бўлган йўлдан қайтишга мажбур этишдир.

Уларнинг яна бир шум нияти — бизнинг юртимизда асрлар, минг йиллар давомида шаклланган асл мусулмончилик қоидалари ва қадриятларини топташ, азаддан ислом ривож топиб келган маконни вайрон этишдан иборат.

Бу қирра гуруҳларнинг қийайтган хунрезликлари, мусулмон мусулмонни ўлдириши, мусулмон мусулмонга қўл қўғариши қўноҳи азим ҳисобланган инсонпарвар динимизни, ҳатто мук.аддас қитобимиз бўлган Қуръони қарим оятларини поймол қилиш эканини қўрсатмайдими?

Ахир, пайғамбаримизнинг: "Муминларнинг қонини, муминларнинг обрўсини туқиш, муминларнинг молига қўз олайтириш — муминлар учун ҳаромдир", деган сўзлари ўзини мусулмон деб билган ҳар бир инсон учун сабоқ, бўлиши керак эмасми?

Агар улар мана шундай қабих ниятларига эриша оласа, бу ҳол бутун мусулмон дунёсига ўз таъсирини қўсатади, манфур кучларнинг пировард мақсадларига эришиши учун замин бўлади.

Буни ҳам ҳеч ким унутмаслиги керак.

Яна бир фикрни таъкидлаш зарурки, бугун бизга нисбатан бўлайтган мана шундай тазйик.

эртага бошка давлатларнинг ҳам бошига тушиши мумкин. Буни Тожикистон ва Киргизистон мисолида яққул куриб турибмиз.

Утган йили Кирризистон жанубига, 5тњи Боткен вилоятига 500-600 нафар террорчининг босиб кириб киргани ҳам бу фикрни тасдиқлайди.

Минг афсуски, уларга утган йили муносиб зарба берилмади. Улар турт нафар япон фукароси ва Кирризистоннинг бир неча мансабдор шахсларини гаровга олиб, ҳеч қандай тусиксиз Тожикистон ҳудудидаги уз базаларига қайтиб кетди ва янада қаттароқ, микёсдаги ҳужумга тайёргарлик кура бошлади.

Орадан роппа-роса бир йил утиб уша мудҳиш воқеаларнинг такрорланиши ана шунинг натижасидир. Боскинчи гуруҳлар, аввало, Афғонистон ҳудудидаги лагерларда ва Тожикистоннинг тоғли жойларида бир йил тайёргарлик куриб, яна ҳаракат бошлади. Яъни, улар утган йили эришмаган мақсадларига бу йил эришмоқчи эканига гувоҳ бўлиб турибмиз.

Террорчи тудаларнинг Ўзбекистон ҳудудидаги Сарийосиё ва Узун, Қўнғазистоннинг Лайлак туманидаги утиш қийин бўлган тоғли жойларга бир вақтнинг узида босиб кириб келиши, авваламбор, уларнинг бир марказдан буйруқ олгани, бир марказдан туриб бошқарилаётганини курсатиб турибди.

Бизнинг қўлимизда бўлган маълумотларга асосланиб, уларнинг марказлари Қўбул, Қандахрр, Тавилдара ва Гарм атрофидаги қишлоқларда жойлашганини исбот қилиб бериш қийин эмас.

Яна бир бор айтаман: бу қўролланган жангари тудаларнинг бир пайтнинг узида ҳам Ўзбекистон, ҳам Киргизистон ҳудудида босиб киригани яхлит стратегиянинг бир қисми, занжирнинг бир халқаси эканини биз яхши тасаввур қилишимиз керак.

Шу уринда Киргизистон қўролли қўчалари, ботир қирғиз урлоқларининг халқаро террорчиларга қарши жасорат билан зарба бераётганини алоҳида таъкидлашни истардим. Тўқнашувларда қирғиз армиясининг аскар ва офицерлари билан қўчи, юрагида ути борлигини яққул намойиш қилмоқда. Ва улар уз мардлиги, уз матонати билан ҳурмат қўзғолмоқда.

Мен мана шу минбардан туриб яна бир бор айтмоқчиман: биз қирғиз халқи, шахсан Қирризистон Президентга Аскар Ақоевнинг боскинчиларни йўқ қилиб ташлаш бр.иқа қўраётган барча чора-тадбирларини қўллаб-қувватлаймиз.

Ҳурматли депутатлар!

Боскинчи тудаларнинг тажовузли хақида гапирганда, шунга ҳам эътибор бериш керакки, уларнинг яна бир мақсади — қиёҳқанд моддаларни утқизиш учун йўллар — қоридорлар қиш ва

бу коридорларни химоялашдан иборат булган. Бу ҳам уларнинг биринчи даражали режаларига кирган. Нега деганда, бугунги кунда дунёда етиштирилаётган гиёхванд моддаларнинг 60—70 фоизи айнан Афғонистонга тугри келмокда. Ва шу наркотикларни таркатиш, харидорларга етказиб бериш хисобидан миллион ва миллиард доллар мумай пул топаётгани бугун халқаро жамоатчиликка яхши маълум.

Яна бир савол тугилади: бу ёвуз тудалар бизнинг худудимиз ва Қдрризонистонга каердан сукилиб киряпти?

Мен бу тугрида ҳам икки ОРИЗ айтиб аниклик киритмокчиман.

Авалло, бу террорчи тудаларнинг Афғонистонда, Тожикистоннинг Афғонистон билан чегарадош булган Тавилдара худудида жойлашган лагерларида тайёргарлик кургани мавжуд маълумотлар асосида уз тасдигини топмокда.

Яна шунга аниклик киритиш керакки, карама-карши кучлар уртасидаги яраш битими асосида охирги пайтларда Имомали Рахмонов ҳукумати рах.барлигида Тожикистонда катта натижага эришилаётганини ҳ.еҷ ким инкор килмайди.

Виз Тожикистон ҳукуматининг бугун уз юрти тинчлигини мустаҳкамлаш, осойишталик урна-тиш, халқни жипслаштириш, иктисодиётни тиклаш, одамларга муносиб шароит яратиб бериш

борасида килаётган ҳ.аракатларини куллаб-қувватлашимизни, кулимиздан келган барча ёрдамни беришга тайёр эканимизни куп марта айтганмиз.

Чунки тинчлик жараёнига бошқа ҳеч қандай муқ.обил йул йук.. Буни ҳаммамиз яхши тушунамиз.

Лекин, минг афсуски, энди-энди тинчлик қ.арор топиб бораётган бу мамлакатда бундай йулни номақ,бул деб биладиган кучлар ҳам борки, улар Тожикистоннинг узида ва унинг ён-атрофида жойлашган қушни давлатларда ҳам топилади. Уларга бундай жараён, тинчлик йулидан қ.адам-бақ.адам олға юриш ёкмаётгани, уларнинг Тожикистонни бу йулдан қайтаришга уринаётганини бугунги кунда яққ;ол қуриш мумкин.

Тожикистоннинг ҳукумат қушинлари таркибига қушилмаган, тоғу тошда изғиб юрган, номигагина узини бетараф деб курсатаётган бу қуrolли гуруҳлар куп жойларда ҳ.али-бери уз муд-хиш ишларини тухтатгани йук., ёвуз ниятларидан воз кечгани йук..

Бундай қабих. ниятларни амалга оширишда бир вақтлар Ўзбекистондан қ.очиқ, Тожикистон ва Афғонистондан паноҳ. топган қули қрнға ботган жиноятчи ва қртиллар тудалари уларнинг қ.аторидан алоҳида урин олмокда.

Буларнинг урнашиб олган жойлари — Тожикистоннинг Жиргатол, Хоит, Тавилдара, Қрратегин, Тоғли Мастҷоҳ. худудларидир.

Сариосиё тоғларига суқдлиб кирган ва тоғли тепаликларда узиға база куриб урнашиб олмокчи булган гурух, ҳам, яқинда Ленинобод вилоятининг Ашт тумани орқали Тошкент вилоятининг ТОЕЛИ Бустонлик^худудига кириб олган 15 нафарга яқин террорчилар гурухи ҳам — буларнинг барчаси аввало мана шу Тавиддара атрофида тайёргарлик курган ва шу ердан ёвуз ниятини амалга ошириш учун йулга чиққан.

Азиз дустлар!

Бугун кулимизда ана шу воқеаларни таҳлил этиш ва дастлабки хулосалар чиқариш учун имкон берадиган етарли маълумотлар бор. Уларга таянган ҳолда қуйидагиларни айтиш мумкин:

Биринчидан. Куролланган жангари тудаларнинг бир вақтнинг узида ҳам Ўзбекистонга, ҳам Қирғизистонга суқдяиб кириши қўндайди дала командирлари ёки жинорий гурухларнинг узиға қўлган хатти-ҳаракати эмас.

Ақсинча, бу тажовуз Марказий Осиё мамлакатлари худудидан таишарида фаолият курсатаётган муайян марказ томонидан пухта ишлаб чиқилиб, мувофиқлаштирилган ҳолда амалга оширилаётган ҳаракатдир.

Иккинчи хулоса. Бугун ҳаётнинг узи куrolли кучларимизни ислох қилиш буиича стратегик адамиятга эға қдрорларимизнинг тугри булганини, уларнинг уз вақтида қабул Ёқилинганини курсатиб турибди.

Бу соҳадаги ислохларимизнинг маъно-мазмунини — пухта ташкил этилган, тезкор ва ҳаракатчан, яхши таъминланган, замонавий куrol-яроғ ва техника воситаларига эға булган, маҳррати баланд, ҳар қандай мураккаб шароитда ҳам мукамал ҳаракат қўла оладиган армияни шакллантиришдан иборат.

Армиямиз ҳозирги энг юксак талабларга жавоб бериши, мамлакатимиздаги тинчлик ва осойишталикни самарали ва ишончли ҳдмоя қўла олиши зарур. Ҳар қандай босқўнчиға, у қдерда булишидан қатъи назар, иқалқинаТҚин зарба беришға қодир булиши керак.

Айни вақда, мен шуни алоҳда таъкидламок, чиманки, биз ҳеч қайси мамлакат худудида, жумладан, Афғонистонда ҳдм уруш олиб бормокчи эмасмиз.

Афғанистан билан чегарамизда ҳарбий тукдашувлар, узок, давом этадиган низолар, қдрамақаршилиқ келтириб чиқаришға булган ҳар қандай уринишлар — эҳтимол, бу кимларнингдир режаларига кирса-да — бизнинг ташқд сиёсат доктринамиз талабларига мутлақ тугри келмайди.

Бизнинг куrolли кучларимиз, аввало, уз Ватани, уз сарҳадлари, она юртимиз тугрогини ҳимоя қўпишға қодир булиши даркор.

Бизнинг армиямиз ҳар қандай узиға ҳос шароитда, жумладан, чегараларимиз утган тоғлар-

нинг юриш жуда кийин булган жойларида ҳам ҳаракат кила олиши, ҳудудимизга сукилиб киришга уринадиган ҳар қандай куруллик босқинчи гуруҳларни қуршаб олиб, уларни йўқ қилишга доимо тайёр ва қўриқ бўлиши керак. Бунинг учун барча имкониятларимиз ва мавжуд салоҳиятимиз сафарбар этилиши, ишга солиниши лозим.

Азиз ватандошлар!

Яқинда мен мавжуд вазият билан бевосита танишиш учун Сарисийёга борганимда Ватанимизга чексиз муҳаббат ва садоқат билан хизмат қўйган, эл-юртининг озоддиги, осойишталиги учун мардона қўрашаётган аскар ва офицерларимиз билан учрашдим.

Армиямизни янада қўчли қилиш, аскарларимизнинг жанговар тайёргарлиги ва ҳарбий маҳоратини ошириш, уларнинг азиз бошини омон сақлаш, ҳаётини асраш учун бизнинг қўлаётган ҳаракатларимиздан жамоатчилигимиз матбуот ва телевидение орқали хабардор, деб уйлайман.

Виз қўруллик қўчларимиздан, она юртимиз ҳимояси учун ҳаётини ҳам бахшида қўлишга тайёр турган аскарларимиздан ҳеч нарсани аямаслигимиз лозим. Улар қўрул-яроғ, уҚ-дори, ҳ.арбий-техника воситалар, озиқ;-овқ;ат, қийим-кечак масаласида ҳеч қ.андай қамчилик сезмаслиги шарт.

Токи уз халқини ҳимоя қилиш учун жангга қўраётган ҳ.ар бир аскар мамлақати ва халқи унинг

учун бор имкониятларини ишга солаётганини ҳис этиб турсин.

Шу фурсатдан фойдаланиб айтмоқчиманки, олдимизга қўйган мана шу вазифани тезроқ. амалга ошириш ҳ.ар биримиз учун ҳам қўрқ, ҳ.ам қўрқ бўлиши зарур. Бу Ўзбекистонда яшаётган ҳар қ.айси инсоннинг бўриқга, виждоний ишига, гурурифтхорига айланиши лозим.

Учинчидан. Мамлакатимиз ҳавфсизлигини таъминлашда аҳрлининг, аввало, чегара ҳудудларида яшайдиган фук.ароларимизнинг ҳушёрлигини ошириш улкан аҳамиятга эга. Бу ишда "Чегара қўбонлари" ва "Маҳ,алла қўбонлари" бўлинмалари қўятда муҳим урин қўтиши керак.

Бугунги қўнда мамлакатимизда 7 мингдан ортиқ. "Маҳ.алла қўбонлари" қўзилмалари ва 150 дан зиёд "Чегара қўбонлари" отрядлари фаолият қўрсатмоқда. Қўрд ва жасур, уз Ватанига садоқ.атли ёшлардан тарқиб топган бу қўзилмалар мамлакат ҳавфсизлигини таъминлашда муҳим бугинга айланиши дарқор.

Қўдофаа, ҳуқуқ.-тартибот, ҳавфсизлик идоралари, уз навбатида, бу жамоатчилик қўзилмаларини зарур воситалар билан таъминлаш, уларнинг жанговар тайёргарлигини ошириш борасида тегишли чора-тадбирларни қўриши керак.

Маҳалла қўмиталари жамоат тартибини таъминлаш, одамларнинг ҳушёрлиги ва ён-атрофда қўй

бераётган вокеаларга онгли муносабатини ошириш учун уз ипшарини фаоллаштириши даркор.

Уларнинг вазифаси, керак булса, бевосита асосий бурчи — махалла ахлининг, бутун жамоатчиликнинг сергаклигини бир эмас, бир неча марта ошириш, "Уз уйимизни узимиз асрайлик" деган даъватни амалий ҳаётга жорий этишдан иборат.

Шу фурсатдан фойдаланиб, ёш, рур, хали ҳеч нарсани курмаган, лекин мияси захарланаётган узининг болаларига гапи, сузи, таъсири утмаётган, бу борада заифлик килаётган оталарга қаратиб, уларни алоҳида огохлантириб айтмоқчиман:

Виз — узбек халқи кечиримли халқмиз. Лекин кечирипшинг ҳам, раҳмдилликнинг ҳам чегараси бор. Шунини яхши англаб олинглар — ёвуз, қабих., нопок йуллардан қайтишга ақли етмаётганларга бошқа кечиринг, раҳмдиллик бўлмайди.

Хар ким узининг кирдикорлари учун халқ олдида, эл-юрт олдида, қонун олдида жавоб беради.

Хар биримиз лоқайдлик, бепарволик ва беғамлик иллатидан ҳалос бўлишимиз, ҳар бир фуқаро мамлакатимизда содир бўлаётган ҳар қандай воқеа менга, менинг тақдиримга бевосита таъсир қилди, деб ҳисоблаши айниқса муҳим.

Содда қилиб айтганда, ҳар бир инсон уз уйи, маҳалласи ва юртининг ҳавфсизлигини таъмин-

лаш учун аввало унинг узи қайруриши, бу ишни муқаддас фуқаролик бурчи деб билиши зарур.

Туртинчидан. Минтақада тинчлик, барқарорлик ва ҳавфсизликка таҳдид солувчи ташқи ва ички ҳатарларнинг ёйилишига йул қўймаслик, уларнинг олдини олиш учун Марказий Осиё мамлакатларининг саъй-ҳаракатлари, салоҳият ва имкониятларини мувофиқлаштириш ва бирлаштириш, узаро ҳамжихатликни мустаҳкамлаш ута муҳим аҳамият касб этади.

Бугунги кунда ҳавфсизлик масаласи барчамиз учун бирдек бўлинмас тушунча эканини ҳаётнинг узи яна бир қарра исботламоқда.

Агар бугун бирон-бир қушни давлат устида ҳавф-ҳатар пайдо бўлса, эртага у албатта бизнинг бошимизга, бизнинг уйимизга ҳам келади. Бу ҳатардан ҳеч ким четда тура олмади, яшириниб, қочиб қутулолмайди.

Шу маънода, Қирғизистон, Тожикистон ва бошқа қушни давлатларнинг ҳавфсизлиги бу — бизнинг, бутун минтақа халқларининг ҳавфсизлигидир. Буни ҳаммамиз яхши тушуниб олишимиз керак. Бу борада қўш нарсани раҳбарларга, энг аввало, давлат раҳбарларига боғлиқ.

Ўзбекистон, Қирғизистон, Қозғистон, Тожикистон давлат бошликлари ва Россия Президентининг махсус вакили иштирокида яқинда бўлиб ўтган Бишкек учрашувида ҳам томонларнинг бу

масала буйича фикри муштарак экани якдол намоен будди.

Ишончим комилки, факат хамкорликдаги сазй-харакатларими'зни тезкорлик билан мувофиклаштирган хрлда хар кандай тажовузларга, фукароларимиз тинчлиги ва осойишталигини бузишга каратилган хар кандай хатти-харакатларга карши зарба беришимиз мумкин.

Бешинчидан. Бу борада мен мана шу фурсатдан фойдаланиб, купни курган, орир мусибатлар, жабру жафоларни бошидан кечирган биродар тожик халкига мурожаат килмокчиман.

Огир синовлар, крнли фожиалар гирдобидан энди-энди чикаётган, уз юртида тинч ва осойишта хаёт урнатиш учун шунча куп курбонлар берган, катта йукртишга дучор булган халк. албатта мени турри тушунади, деб ишонаман. Ва менинг бугунги сузларимни узининг ички ишларига аралашин деб кабул килмайди, деб уилайман.

Тожикистондаги фукаролар уруши даврида, тожик халкининг энг орир кунларида унга елкадош ва хамдард булиб, бах.оли кудрат ёрдам берган ён кушниси — узбек халки булганини халкларимиз хотирасидан хеч ким, х.еч к.ачон учира олмайди. Бугун сизу бизнинг дупгманларимиз Тожикистонда мавжуд булган вазиятдан фойдаланиб, уз к.абих. ниятларини амалга ошириш йули-

да, аввало, икки халкни — узбек ва тожик халкни бир-бирига карши куйишга уринмокда.

Бугун Тожикистоннинг шаркий худудларидан узига панох. топган жангари раламислар — уларнинг миллати, дини ва эътикрдидан катъи назар — бизнинг хаммамизнинг, уз юртида осойишталик ва хдмкорлик урнатишга интилаётган барча-барчамизнинг ёвуз душманларимиздир.

Бу малъун кимсаларнинг жирканч ниятлари амалга ошишига, яъни уларнинг Тожикистон худудида туриб, Узбекистон ва Кдргизистон минтақасига, бу ерда яшаётган халкларга нисбатан купорувчилик килишига, тажовуз ва боскинчилик утказишига, бегунох. инсонларнинг, азиз фарзандларимизнинг к.они тукилишига асло йул куймаслик керак.

Бундай утакетган хунрезлик, муттах.амликни узига касб килиб олган бизнинг умумий душманларимизга Тожикистоннинг мукаддас заминида асло урин булмаслиги керак.

Бу газанда жангари тудаларга Тожикистонда туриб ^омийлик килаётган, уларга йул очиб бериб, керакли манзилга кузатиб куюётган айрим калтабин мансабдорларнинг хам турри бахрсини бериб, жиловини тортиб куйиш вакти келди.

Тожикистон заминига уя куриб олган ёвуз илонларни, уларнинг крнхур рах.барлари, дохий-рахнамоларини даф этиш, бутунлай яксон килиш

билангина эл-юрт тинчлигини, халқларимизнинг асрлар буйи давом этиб келаётган дустлиги ва ахиллигини сақлаб қрлиш мумкин.

Мен бу борада икки тилда гаплашадиган, лекин аслида бир халқ. булган узбек ва тожик халқларининг донишмандлиги, хзтпёрлиги ва азми шижоатига ишонаман.

Олпшчидан. Виз бугун диний шиорлар билан никрбланган, гиёхванд моддаларнинг нокрнуний савдосидан келаётган катта-катта маблағлар эвазига яшаётган халқаро террорчилик канчалик хатарли экани хакида куп гапирамыз.

Бу халқаро террорчилар ва купорувчиларни молиявий жихатдан таъминлаб турган, махсус тайёргарликдан утказаётган ва боскинчиликка йуллаётган халқаро марказлар хакида куп суз юритамиз. Бу балога қарши катъият билан курашиш зарурлиги тутрисида ҳам кайта-кайта гапирамыз.

Узингиз бир уйлаб курунг, азиз дустлар, биродарлар, бугунги кунда дунёда террорчилик хавфи ва унга қарши ҳамкорликда курашиш лозимлиги хакида суз юритилмайдиган, катта ё кичик булсин, бирон-бир мамлакат, бирон-бир халқаро анжуман борми?

Бугунги кунда энг юксак минбарлардан янграётган аксарият нутқ, ва маърузалар мана шундай даъват билан бошланиб, мана шундай даъват билан тугайди.

Лекин, афсус ва надоматлар булсинки, купинча иш умумий баёнотлардан нарига утмаяпти.

Айни пайтда халқаро террорчилик ва экстремизм марказлари миллионлаб тинч аҳ.олига ва бутун-бутун давлатларга улкан талофатлар келтирадиган ёвуз хатти-ҳаракатларини давом этгирмоқда.

Афгон муаммосини х.ал этишдек долзарб масаланинг на охири куринади, бу борада на бир умид учкуни кузга ташланади. Афғонистон бугунги кунда жиной х.аракатлар майдонига, халқаро террорчилик ва экстремизм учогига, гиёхванд моддалар етиштириладиган асосий улкага айланиб К.ОЛДИ. Вазият борган сари кескинлашмоқда, ҳарбий ҳаракатларнинг минтақадаги бошқд мамлакатларга х.ам ёйилиши хавфи тобора кучаймоқда.

Бугунги кунда афгон можаросини фак.ат маҳаллий ва минтақавий мик.ёсдаги танглик деб уйлаган одам мутлак.о хато килади. Бу масала Афғонистондан олисда жойлашган бошқ.а ҳудудлар ва халқларнинг х.ам тинчлиги, осойишталигига таҳдид соладиган улкан мик.ёсдаги муаммага айланиб бормоқда.

Бугун х.аммамизга бир хақиқдт тобора аён булмоқда. Яъни Афғонистонда 20 йилдан ортиқ; давом этиб келаётган урушнинг охири курунмаётганига, жафокаш афгон заминида тинчлик урна-

тилмаётганига бу ерда дунёдаги кучли ва катта имкониятларга эга булган давлатларнинг стратегик ва геополитик манфаатлари тукнашаётгани бунга сабаб экани тобора аниқ; булмокда.

Эхтимол, шунинг учун ҳам, афгон муаммосини ечиш билан боғлиқ. ишлар куплаб муҳракмалару турли санкциялар эълон қилишдан нарига утмаяпти.

Минтакамиздаги бугунги вазият амалда мана шундай бўлиб турибди. Бундай шароитда факатгина узингга, уз кучингга ишониб яша, деган кукна хакикатни кайта-кайта такрорлашга тугри келади.

Еттинчидан. Сизларга яхши маълумки, якин кунларда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг ушбу асрдаги сунгги сессияси бўлиб утади. У "Мингйиллик саммити" деган жарангдор ном билан аталмокда. Унда инсониятнинг XXI асрга кандай кириб боришини муҳракма этиш кузда тугилган.

Бу анжуманда халқаро ҳамжамият, биринчи галда, энг кудратли ва буюк давлатлар эътиборини Марказий Осиё тобора халқаро экстремистик ва террорчилик марказларининг ҳамла ва хуружлари остида крлаётганига, Афғонистонда давом этаётган уруш аввало унинг халқини ва бутун минтакамизни кийнаб келаётганига яна бир бор қаратиш учун имконият тугилади, деб уилайман.

Шу нарсага алохида эътибор қаратиш зарур: токи Афғонистонда тинчлик булмас экан, токи у ерда уруш давом этар экан, токи Афғанистан халқаро терроризм учоги ва уни ён-атрофга тарқатувчи макон, гиёхванд моддалар етиштириш, диний экстремизм ва жахрлатпарастлик маркази бўлиб қолар экан, Марказий Осиё халқлари уз хавфсизлиги, тинчлиги ва фаровонлиги учун ҳеч қачон хотиржам була олмайди.

Қадрли ватандошлар!

Бугунги кунда Ўзбекистон курулли кучлари томонидан мамлакатимиз хавфсизлиги ва худудий яхлитлигини таъминлаш юзасидан барча зарур чора-тадбирлар курилмокда.

Қирғизистон ва Тожикистоннинг ҳарбий тузилмалари билан якин ҳамкорликда Сурхондарё, Фарғона ва Ленинобод йуналишларида ва бошқа жойларда чегараларимизни мустанкамлаш, турли хавф-хатарларнинг олдини олиш буйича тегишли ишлар амалга оширилмокда.

Бугун шуни қатъий айтиш мумкинки, бизнинг махсус ҳарбий бўлинмаларимиз, чегара посбонлари, Ички ишлар вазирлигининг аскарлари юртимизни химоя қилиш, остонамизга ёвуз кучларни йулатмаслик, уларга муносиб зарба бериш ва йуқ. қилиб ташлаш учун барча тегишли ишларни амалга оширмокда.

Бу мақсадда чегара қушинларининг қушимча бўлинмалари тузилди, давлат чегараларимизни қуриклаш тизимини янада мустахкамлашга қаратилган инженерлик ишлари бажарилмоқда. Чегара ҳудудларини текшириш ва тозалаш, ҳуқуқ-тартибот ва хавфсизликни мустахкамлаш юзасидан тегишли тадбирлар утказилмоқда, ахрли уртасида тушунтириш ишлари олиб борилмоқда.

Азиз юртдошлар!

Мен бугун яна бир бор бутун халкимизга, шу юртда яшайдиган барча инсонларга қарата айтмоқчиман: мана шундай синов пайтларида ҳар қандай халқ, ҳар қандай миллатнинг нималарга қрдирилиши, қатъият ва иродаси яқдол намоён бўлади.

Юрагида ути бор, ориятли бахрдирларимиз бугун ортимда Ватаним бор, эл-юртим, ота-онам, севимли ёрим бор, деб ёвга мардона зарба беришга тайёр бўлиб тургани барчамизга қуч-қувват бағишлаб, руҳимизни қутармоқда.

Бу юртнинг эгаси бор. Бу юртнинг эгаси — захматқаш, олижаноб, қупни қурган, иродаси мустахкам, иймони бутун халкимиздир. Эгаси бор юрт ҳеч қачон душманга оёқ ости бўлмайди.

Бугун қуп миллатли халкимиз халқаро террорчиларнинг ёвуз хатти-ҳаракатларига матбуотда, радио-телевидениеда, турли йирилишларда уз муносабатини билдирмоқда.

Менинг номимга келаётган қуплаб хатлар, мурожаатлар ва телеграммаларда ҳам одамларнинг бу қазил қимсаларга қаратилган қ.а>фу қазоби нафрати ққдол қуриниб турибди.

Айниқса босқинчиларга қ.арши қангларда азиз фарзандидан қудо бўлган матонатли бир онахоннинг: Уғлимга қерган оқ сугимга мингдан-минг қозиман. Унинг ёш умри зое қетмади. Урлим Ватанини, халқдни қдмоя қилиб қон фидо этди" деган қурак сузлари менга нқоятда қуқур таъсир қилди.

Оқр ва мусибатли дамларда қ.ам узини йуқ.отмаган, иродаси бўқилмаган ана шундай ватандошларимизнинг қабр-бардоши, қатъияти оддида бош эғиб, қ.ар қ.анча таъзим қилсак, улар билан қ.ар қанча қахрлансак арзийди

Бугун барчамиз уларга қабр-бардош талаб, Қудодан қуртимизни уз панохида асрашини сураймиз.

Миллионлаб юртдошларимиз, аввало, ёшла-римизнинг бу қонқур тудалардан қ;асос олишга таиер тургани, халкимизнинг бақувват иродаси қабр-матонати, иймон-эътиқоди мустахкамлигидан далолат беради.

Яна ва яна бир бор айтмоқчиман: бундай халқни ҳеч қандай ёвуз қуч енголмайди. '

Бунинг бизнинг қанимларимиз етти пуштигача қахши англаб, миясига қуйиб олеин.

Сузимнинг нихрясида ҳаммангизни барчамиз учун энг улуг, энг азиз булган мустикалликимизнинг тукдиз йиллик байрами билан чин калбимдан самимий табриклайман. Хонадонларингизга тинчлик-тотувлик, хар бирингизга бахту саодат тилайман.

*Иккинчи чақириқ Ўзбекистан Республикаси
Олий Мажлисининг учинчи сессиясида
сузланган нути, 2000 йил 30 август*

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
МУСТАҚИЛЛИГИНИНГ ТУЕДИЗ
ЙИЛЛИГИГА БАРИШЛАНГАН ТАНТАНАЛИ
МАРОСИМДАГИ ТАБРИК СУЗИ**

Ассалому алайкум, азиз ватандошлар!

Қддрли меҳмонлар!

Хаммамиз учун қувончли ва хаяжонли булган ушбу айёмда энг улуг, энг азиз байрам — мустикалликимизнинг тукдиз йиллик шодиёнаси билан барча юртдошаримизни, бутун халкимизни чин калбимдан муборақбод этаман.

Мухтарам дустлар!

Бундан туХкиз йил муқаддам халқдмизнинг букилмас иродасига суяниб, асрлар буйи давом этган куллик ва қарамлик занжиридан озод булиб, уз тақдиримизни уз кулимизга олдик.

Уз қадр-қдмлатимиз, миллий давлатчилигимиз, маданиятимизни, муқддас қадриятларимиз, тилимиз ва динимизни қайта тиклаб, ягона халқ, ягона миллат булиб, жахон ҳамжамиятида узимизга муносиб обрӯ-эътибор қозонишга эришдик.

Бугун янги демократик давлат, адолатли жамият қуриш, бекиёс салоҳиятимизни ишга солиш, иқтисодиётимизни ривожлантириш ва маънавиятимизни юксалтиришда, бир суз билан айтган-

да, Ватанимизни обод килиш, шу мукаддас заминда яшаётган одамларга фаровон ҳаёт шароити яратиб бериш йулида халкимизнинг бунёдкорлик ва яратувчилик фаолияти як.крл намоён бўлмокда.

Бугун амалга оширган улурвор ишларимизни сархисоб килиб айтадиган бўлсак, бу ишлар Ватанимизнинг катта таракдиёт йулига чикиб олиши, дунёдаги ривожланган давлатлар каторига кушилиши, буюк мақсадларимизга эришиш борасида қуиилган биринчи қадамлар эканини ҳаммамиз яхпш англаб олмақдамиз.

Кузлаган юксак марраларимизга етиш учун белый каттик; боғлаб меҳнат килишимиз, олдимизда турган куп-куп мураккаб муаммоларни ечимиз даркор.

Ана шу муаммоларни ҳал этиш учун биз, аввало, узимизга кандай роя, кандай маслакни байроқ; килиб олишимиз лозимлигини, бу борада бизга нималар тусик. бўлиб турганини ва улардан ҳалос бўлиш йулларини якдол тасаввур килишимиз зарур.

Булар каторидаги энг муҳим вазифа шундан иборатки, узлигимизни теран англаб, мутафаккир боболаримиз, азиз-авлиёларимиз к.оддирган бебаҳо меросни асраб-авайлаб, янада бойитишимиз, улур аждодларимиз ишининг муносиб давомчилари бўлморимиз даркор.

"Авесто" каби қадимий ёдгорликларни эслаганда, Бухоро ва Самарканд, Шахрисабз ва Хивадаги, Насаф ва Термиздаги тарихий обидаларни курганда, гузал Фаррона водийсини кезганда, муаззам пойтахтимиз Тошкентнинг бугунги жамолини курганда, қалбимизда биз дунёда ҳеч кимдан қам эмасмиз, деган миллий гурур, миллий ифтихор туйғулари жуш уради.

Шундан келиб чиққан ҳолда, ишонч билан айта оламиз: бизким — Ўзбекистон халқи, ана шундай улур зотларнинг авлодимиз, ана шундай бекиёс салоҳият эгаларимиз, олдимизга ана шундай юксак мақсадлар қуишга ҳақдимиз ва улмас меросимиз, умуминсоний қадриятларга суяниб буюк марраларга эришмокда қрдирмиз.

Биз уз тарихимизда ҳеч қачон, ҳеч қимга ҳасад, ёвуз ният билан қ.араган эмасмиз ва бошқалардан ҳам шуни талаб килишга ҳақлимиз.

Бугун ёшларимиз қалбида, мен мана шундай буюк эл, бетакрор юрт фарзандиман, деган ҳиссиётни қ.арор топтириш — биз учун РОЯТ муҳим аҳамиятга эга.

Шу билан бирга, оёқ;-қулимизни, онгу тафаккуримизни боғлаб турган эски тушунча, эски асоратлардан тезроқ. ҳалос бўлишимиз, ҳар бир инсон, аввало, уз қучига ишониб, янгиликка интилиб яшаши, тадбиркорлик, ташаббус, изланиш, ислохотларни тезлаштириш, уларнинг самараси-

ни ошириш — хар биримиз учун энг долзарб, керак булса, хал килувчи вазифа эканини барчамиз чукур англаб олишимиз зарур.

Хурматли юртдошларим!

Бугун олдимизда турган ута мухим, улкан ва-зифалардан яна бири — бизнинг урнимизга кел-лаётган, уз фикри, уз дунёкараши, замонавий билим ва тафаккурга эга булган янги авлод тар-биясидир.

Мен ана ту буюк мақсад учун хеч нарсани аямаслик, барча имкониятларни сафарбар қилиш, фарзандларимиз олдидаги, келажак олдидаги ота-оналик бурчимизни адо этиш — умуммиллий ва-зифамизга айланишини истар эдим.

Бугунги кунда ён-атрофимиздаги ахволни те-ран англаган холда, яна бир масалага алоҳидда эътибор беришимиз даркор.

Лоқайдлик, бепарволик, бегамлик, гофиллик иллатларидан халос булишимиз, доимо хушёр, огоҳ булишимиз зарур.

Ватан, эл-юрт кувончи, унинг гам-ташвиши билан яшаш, эл бошига иш тушганда мард булиб майдонга чиқиш — ҳаётимизнинг маъно-мазмунига айланиши керак.

Қўдрли ватандошларим!

Мен бугун шу юксак минбардан туриб, гузал ва бетакрор мамлакатимизнинг ҳақиқий эгалари

буладиган миллион-миллион ёшаримизга, пах-лавон фарзандларимизга айтмоқчиман:

Эй, улуг Ўзбекистоннинг навқирон авлоди! Сизнинг бу ҳаётда орзу-интилишингиз, қулаган мақсадингиз, қиладиган ишларингиз қуп.

Лекин, ҳеч қачон унутмангки, сизнинг энг буюк, энг муқаддас вазифангиз — юртимиз истик-лолини, халқимиз эрқу озоддигини қуқ қўррачин-дай асраш, унинг ҳавфсизлигини ҳимоялашдир.

Мен ушбу муқорак айёмда сарҳадларимизнинг дахлсизлигини, энг қатта бойлигимиз булган тинчлик-осойишталикни қўқсини қалқон қилиб ҳимоя этаётган барча аскарларимизни, барча ҳар-бийларимизни бугунги байрам билан уз номим-дан, бутун халқимиз номидан бағримга босиб, алоҳидда табриқлайман.

Ёвуз террорчи тудаларга қарши қурашларда жон қидо этган жасур уқлонларимизнинг сунмас хотираси олдида, ана шундай асл, мард фарзанд-ларни вояга етқазган ота-оналари, оила аъзолар-и, еру биродарлари олдида бош эгаман.

Азиз дустлар!

Халқимиз узининг буюк тарихида қуп-қуп машаққатли синовлардан, ҳаёт буронларидан қуч-ли иродаси, пок иймон-эътиқрди туқайли омон қикдан.

Бугун қуп миллатли халқимиз юртимизда ҳуқм сураётган тинчлик-осойишталик, миллатлараро

тотувлик, узаро меҳр-окибат, ҳамжихатлик ва ахилликнинг кадр-кимматини, айникса, чуқур англамокда.

Бунёдкорлик меҳнати билан она заминимизга чирой бағишлаб, ёруғ ният ва тилаклар билан янги асрга кадам қуймокда.

Ишончим комилки, ана шундай туйғулар, эзгу интилишлар билан яшаётган халқ, ҳеч қачон кам бўлмайди.

Бундай халқнинг олижаноб орзу-умидлари ижобат бўлғай, Яратганимизнинг узи бу йулда мададкор бўлғай, иншооллох..

Азиз ва мухтарам ватандошларим!

Ушбу кутлуг окшомда донишманд отахонларимизни, мунис онахонларимизни, меҳрибон аёлларимизни, гузал кизларимизни, азамат йигитларимизни, жондан азиз фарзандларимизни — бутун Ўзбекистан элини бутунги буюк байрам — Мустақиллик куни билан яна бир бор табриклайман.

Барчамизнинг бошимиз омон, юртимиз обод бўлсин!

Ўзбекистонимиз дунё тургунча турсин!

Янги аср биз учун таракқидёт ва саодат асри бўлсин!

2000 йил 31 август

БМТ БОШ АССАМБЛЕЯСИДА СУЗЛАНГАН НУТҚ,

Мухтарам раис жаноблари!

Хурматли давлатлар ва ҳукуматлар раҳбарлари!

Хонимлар ва жаноблар!

Минг йиллик Ассамблеясида сузга чиқиш ва анжуманда муҳракма этилаётган глобаллашув даврининг асосий муаммолари нуқтаи назаридан, бизнингча, РОЯТ муҳим аҳамиятга эга бўлган айрим масалалар ҳусусида тухталиб утишга имконият берилгани учун миннатдорлик билдиришга ижозат этгайсиз.

Халқаро ҳавфсизлик ва барқарорлик муаммоси янги аср бусагасида ҳамон жаҳон ҳамжамияти олдида турган энг асосий муаммолардан бири бўлиб қолмокда. Фарқ. фак.ат шундаки, эндиликда "совуқ. уруш" асоратлари, ҳуружлари урнига тинчлик ва барқарорликка таҳдид солувчи қуч сифатида халқаро террорчилик ва экстремизм, тажовузкор миллатчилик ва сепаратизм жаҳон сахнасига чиқмокда.

Ўзбекистон БМТ фаолиятининг асосий тамойилларидан бири бўлган ҳавфсизлик яхлитлиги тамойилини тулик, қуллаб-қувватлайди.

Бугунги кунда минтакалар хавфсизлиги ва алохида давлатлар миллий хавфсизлигини таъминламай туриб, умумий халқаро хавфсизликка эришиб булмаслиги ҳаммага равшан.

Кимки кандайдир тор хавфсизлик қрбигига уралиб, бу Европа, Америка ёки бошқа бирон минтакага тааллуқли дея "узга" давлатлар муаммоларидан гуё четда туришга интиляётган булса, мавжуд воқеликдан тамомила йирокдир — бугун дунё мамлакатлари бир-бири билан узвий боглик, ва ажралмасдир.

Хаёт шуни курсатмоқдаки, алохида ҳудуд ёки давлатда давом этаётган урушлар, низолар, қарма-қаршиликлар аста-секин албатта бу доирадан чиқиб, можаролар гирдобига янги-янги ҳудудлар ҳамда қучларни тортиб олади, минтакалараро ва давлатлараро ҳусусият қасб этади.

Буларнинг барчасини бугунги кунда халқаро террорчилик ва экстремистик қучларнинг тарқдлиши ҳамда тажовузорлик объектга айланиб бораётган Марказий Осиё минтақаси мисолида қуриш мумкин. Мазкур қучларнинг узокда мулжалланган режалари — минтақд давлатларини узил-кесил танланган демократик ва дунёвий тараккиёт йулидан қайтариш, бу ерда клерикал-мустабид тузумларни урнатишдан иборат.

20 йилдан ортик. вақт мобайнида уруш давом этиб келаётган Афғонистон бу таҳдиднинг асо-

сии манбаи эканини исботлаб утиришга зарурат йук.- Афғонистон ҳ.озирги пайтда халқаро террорчилик ва экстремизмнинг полигони ҳамда таянч базасига, миллиардлаб даромад келтиряётган ва халқаро террорчиликни озикдантиряётган дунё наркотик ишлаб чиқаришининг асосий манбаи — фабрикасига айланган.

Афғонистон билан чегарадош ҳудудлар, биринчи навбатда, Марказий Осиё давлатлари юзлаб тонна опиум ва героинни асосан Европа ва Шимолий Америка мамлакатларига олиб чиқиш учун энг қисқа ва қулай йулларга — коридорларга айланмоқда.

Шу биргина мисолда замонамиз воқелигининг икки муҳим х.оқисаси — халқаро террорчилик ва нарқобизнес узаро қирмашиб бораётганини қуришимиз мумкин.

Ушбу юқсак минбардан туриб мен БМТга, БМТнинг Хавфсизлик Қенгашига, халқаро ҳамжамиятга мурожаат қилмоқчиман: Афғонистонда давом этаётган уруш фақат Марказий Осиё минтақаси давлатлари хавфсизлигига эмас, балки бугун жаҳрн хавфсизлигига ҳам таҳдидқир.

Афғон муаммосини тинч йул билан тезда ҳал этилишини таъминлаш, жафоқаш афғон халқига уз заминида узок, вақт орзиқиб қутилган тинчлик урнатилишига ёрдам бериш учун бугун имқониятларни ишга солиш зарур.

Афғонистондаги вазиятни барқарорлаштиришга дойр барча ташаббусларни куллаб-қувватлаган ҳрлда шуни таъкидлашди истардимки, БМТ шафелиги остидаги "6+2" гуруҳига аъзо давлатлар томонидан 1999 йил июль ойида қабул қилинган "Афғонистондаги зиддиятни тинч йул билан ҳал этишнинг асосий тамойиллари тугрисидаги Тошкент декларацияси" уз долзарблигини сақлаб қрлмокда ва асосий карама-қарши томонлар уртасида музокаралар олиб бориш жараёни учун реал замин бўлиб хизмат қилиши мумкин.

БМТ доирасидаги сиёсий чоралар билан бирга ҳрзирданок. Афғонистонда низолардан сунгги тинч ҳаётни ташкил этиш, уни иктисодий ва ижтимоий тиклашга дойр кенг куламли дастур ишлаб чиқиш зарур.

Хонимлар ва жаноблар!

Халқаро ҳамжамият томонидан халқаро террорчиликнинг ушиб бораётган ҳавфига қарши курашни қучайтиришнинг долзарблиги ва муҳимлиги тугрисида суз кетар экан, Ўзбекистон БМТ Бош қотиби жаноб Кофи Аннанинг 2000 йидда БМТ доирасида террорчиликка қарши халқаро анжуман утқиши тугрисидаги тақлифини маъқуллайди.

Ишончим қомилки, биз террорчилик ва экстремизмнинг айрим қуринишларига эмас, балки, энг аввало, террорчиларни ташкил этаётган, йунали-

тираётган ҳамда уларни энг замонавий воситалар ва қуроллар билан таъминлаётган йирик молиявий ва бошқа имкониятларга эга халқаро марказларга қарата биргаликда кураш олиб борган тақдирдагина унга қарши туришимиз мумкин.

Бу қучлар қимёвий, биологик ва бошқа оммавий қиргин қуролларини қулга қиритса, дунёда қандай вазият юзага қелиши мумкинлигини тасаввур этиш қийин.

Шу жихатдан "Қатта саккизлик" давлатларининг террорчилик фаолиятини молиялаш манбаларини йуқ. қилиш тугрисидаги қелишувининг сузда эмас, амалда бажарилиши муҳим аҳамият қасб этади.

Мазкур минбардан туриб, мен Европада ҳавфсизлик ва ҳамқорлик қенгашининг Истанбул саммитида БМТ доирасида Террорчиликка қарши кураш халқаро марказини тузиш тугрисида Ўзбекистон томонидан илгари сурилган ташаббусни қуллаб-қувватлашга даъват этаман.

Ўзбекистон ядро қуролини тарқатмаслик ва қуролсизланишга дойр халқаро тартибга барча давлатлар қатъий ва сузсиз риоя қилиши тарафдоридир. Бусиз глобал микёсда ҳам, минтақавий микёсда ҳам стратегик барқдорликка эришиб бўлмайди.

Буларнинг барчаси Ўзбекистоннинг Марказий Осиёда ядро қуролидан ҳоли ҳудуд барпо этиш

тугрисидаги ташаббуси ахамиятини янада оширади ва уни тезда халқаро-хуқуқий жихатдан қрнунлаштириш заруратини илгари суради. Виз БМТ Бош қотиби жаноб Кофи Аннанинг ядросиз ҳудуд тугрисидаги минтакавий шартнома лойиҳасини яқунлаш устида иш олиб бораётган минтакавий экспорт гуруҳини қуллаб-қувватлашга дойр саъй-ҳаракатларига юқрри баҳр берамиз.

Хурматли анжуман иштирокчилари!

Минтакавий муаммолар мажмуига эътибор қаратилар экан, экологик ҳавфсизлик ва атроф муҳит масалаларини четлаб ўтиш мумкин эмас.

Мен БМТ ва бошқа халқаро анжуманлар минбаридан Орол денгизи ҳавзаси муаммолари туғрисида бир неча бор гапирганман. Орол муаммоси Марказий Осиё ҳудуди доирасидан чиқиб кетди ва жаҳоншумул аҳамият касб этмоқда. Унинг салбий оқибатларини бугунги кунда иқлим шароити, биологик мувозанатнинг ўзгаришида, аҳоли саломатлиги ва бўлғуси авлод генофондига таъсирида қуриш мумкин.

Орол денгизининг фалокати Европа учун, сайтTM ёрамизнинг бошқа ҳудудлари учун қандай ҳатарли ва қутилмаган оқибатларни юзага келтириши мумкинлигига қимнидир ишонтириш ёки буни исботлаб ўтиришнинг ҳожати йўқ деб ўйлайман. Ушбу муаммога бефарқдик қандай натижаларга олиб келиши барчага аён.

НО

Экологик ҳавфсизлик соҳасидаги халқаро ҳамкорликка қумак бериш, халқаро тузилмалар ва донор давлатларнинг молиявий маблағларини жалб этиш мақсадида БМТнинг Атроф муҳит бўйича дастури ҳузурида Орол ва Оролбуйи муаммолари кенгашини тузишни таклиф қиламан.

Хурматли жаноб раислар!

Замонавий таҳдидлар ва ҳатарлар БМТнинг барча тизимлари ва механизмларининг мураккаб воялик ва унинг истикболдаги ривожига динамик мувофиқлаштирилишини, тинчлик, ҳавфсизлик ва барқарорликни таъминлаш борасида янги ёндашувлар ишлаб чиқилишини тақрзо этади. БМТни ислох қилиш деганда биз, энг аввало, унинг минтакавий ва глобал муаммоларни ҳал этишдаги урни ва аҳамиятини ошириш бўйича чора-тадбирлар дастури қабул қилинишини тушунамиз.

Бу жихатдан, бизнинг назаримизда, қуйидагиларни амалга ошириш зарур:

Биринчидан, БМТ Ҳавфсизлик Кенгашини босқичма-босқич ислох қилиш даркор. Унинг доимии аъзолари таркиби нафакат ривожланган, балки ривожланаётган давлатлар ҳисобидан ҳам кенгайтирилиши лозим. Ҳавфсизлик Кенгашининг ҳам доимии, ҳам мувақдат аъзолари сонини ошириш мақсадга мувофиқ..

Биринчи қадам сифатида Ҳавфсизлик Кенгашининг доимии аъзолари таркибига жаҳон сиё-

сатида муҳим роль уйнаётган Германия ва Японияни киритишни таклиф қиламан. Ушбу давлатлар бугунги кунда БМТ фаолиятини, шунингдек, инсонпарварлик ва хайрия йуналишидаги бошқа куплаб лойиха ва дастурларни молияловчи асосий хрмийлар ҳисобланади;

Иккинчидан, глобал ва минтакавий таҳдидларга муносабат билдиришда тезкорликни ошириш учун Бош қотиб ваколатларини кенгайтириш зарур;

Учинчидан, Хавфсизлик Кенгашининг қуроли можароларнинг олдини олиш, зиддиятлар ва низоларни тинч йул билан ҳал этиш воситалари ҳамда механизмларидан, шу жумладан, узок, вақт давом этаётган можароларни бартараф этишда "тинчликка мажбур қилиш" деб аталувчи механизмдан самарали фойдаланиш масалаларидаги урни ва масъулиятини кучайтириш лозим.

Сузимнинг якунида, ижозатингиз билан, Саммит раислари — Намибия Республикаси президенти жаноб Сэм Нумеомани, Финляндия Республикаси президенти Тарья Халонен хонимни ушбу масъулиятли лавозимга сайлангани билан табриклайман. Саммит фаолияти самарали булади, деб ишонаман.

Эътиборингиз учун раҳмат.

2000 йил сентябрь

БУРХОНИДДИН МАРРИНОНИЙ ТАВАЛЛУДИНИНГ 910 ЙИЛЛИГИГА БАРИШЛАНГАН ТАНТАНАЛИ МАРОСИМДА СУЗЛАНГАН

Бисмиллохир раҳмонир раҳим.

Ассалому алайкум, к.адрли ватандошлар!

Узок.-якиндан келган мухтарам меҳмонлар!

Авваламбор, сиз, азизлар билан к.адимий ва гузал Маргилон заминида, муборақ рамазон арафасида қуришиб турганимдан РОЯТ бахтиёр эканимни ИЗХ.ОР этмокчиман.

К,адрли дустлар!

Утган ота-боболаримизни эслаш, уларнинг руҳи покларини шод этиш халкимизга хос эзгу фазилат, хайрли ва савоб ишдир.

Бугун биз куп-куп мумтоз зотларнинг она шахри булган, не-не авлиё, алломаю фозиллар к.адами теккан кухна Маргилонда башарият маънавий таракдиётига бекиёс хисса қушган буюк факих. БУРХ.ОНИДДИН Маргиноний х.азратларининг табаррук хотирасини ёд этиб, ул зоти шарифга булган фарзандлик хзфмат-эҳтиромини бажо келтириш учун тупландик.

Ислом ҳуқуқшунослигининг улкан намояндаси, шайхулислом Бурх.ониддин Маргинонийнинг номи Имом Бухорий, Имом Термизий,

Имом Мотуридий, Махмуд Замахшарий, Нажмиддин Кубро, Бахруддин Накшбанд, Хожа Ахрори валий сингари улур сиймолар каторида туради.

Нафакат мусулмон олами, балки бутун дунё эътироф этган, Аллох, таоло берган акл-заковати билан ислом ҳуқуқшунослиги илмида узига хос мактаб яратган, бебахр мероси билан мана шу Фаррона диёрини жаҳрнга тараннум этган ул зотнинг тарихимиздаги урни ва обриси бекиёсдир.

Уз ҳаётини дину диёнат поклиги, иймон-этикрд устуворлиги, илм ва адолат тантанаси йулида сафарбар этган бу муътабар алломанинг Шарк. оламида "Бурхруддин ва милла", яъни "Дин ва миллатнинг хужжати" деган юксак эътирофга сазовор булгани ҳам буни яқдол исботлайди.

Кддрли биродарлар!

Хаммамизга маълумки, ер юзида мусулмончилик пайдо булганидан буен асрлар давомида дунёнинг турли мамлакатларида юзлаб олиму уламолар ислом ҳуқуқшунослиги билан машгул булиб келганлар.

Лекин бу соҳада узи яратган букж асарлари ва мактаби билан исломий ҳуқуқ. асосларини белгилаб бергани ва шу илмнинг ҳар томонлама ривож топишига кушган хиссаси билан шу заминдан етишиб чикдан бизнинг буюк ватандошимиз Маргиноний х.азратларига тенг келадиган бошка

аллома камдан-кам топилади десак, асло муболага булмайди.

БУРХ.ОНИДДИН Маргиноний яшаган замон — Шарк. уйрониш даврининг биринчи боскичи булмиш Х-ХП асрларда Мовароуннахр заминида илму фан гуркираб ривожланган, жамият тараккиёти учун ислом ҳуқуқини турри англаш ва амал килиш муҳим ижтимоий заруратга айланган эди.

Ул зот уз асарларида угла замонларда мумин-мусулмонлар дуч келадиган долзарб ҳаётӣ масалалар, жумладан, оилавий ва ижтимоий муносабатлар, мулкчилик, савдо-сотик., жиноят ва жазо, инсоннинг бурч ва масъулиятларига тааллуқди куп-куп мураккаб муаммоларни исломий ҳуқуқ. нуктаи назаридан х.ал этиб берган.

Шу сабабли аллома нафакат уламолар, балки оддий халқ. орасида х.ам "ХвДоят йулининг сарбони" дея катта ҳурмат-этибор топган.

Марринонийнинг улмас мероси, хусусан, "Хидоя" — "Турри йул" деб аталган китоби, мана, саккиз асрдирки, мусулмон мамлакатларида энг нуфузли ва мукамал ҳуқуқий манба сифатида эътироф этиб келинаётганининг боиси х.ам ана шунда.

Айникса, бу мумтоз асарнинг европа тилларига х.ам таржима килингани, бутун дунёда катта кизиқиш билан урганилаётгани, унга турли тилларда куплаб шарх. ва изохлар битилгани Мар-

РИНОНИЙ меросининг умумбашарий ахамиятидан далолат беради.

Агар биз алломанинг замондошларидан бири айтган "Эй акл эгаси, "Хидоя"ни укиб, магзини чаккин, чунки у сени хидоят йулига бошлаб, энг олий максадларга етказгай", деган сузларини эсласак, уйлайманки, у зоти шарифнинг авлоддар олдидаги тарихий хизматларини яна бир бор якдол тасаввур килган буламиз.

Мухтарам ватандошлар!

Азиз меҳмонлар!

Бурхриддин Маргинонийнинг бизга қрддирган улкан мероси эришган шон-шухрати замирида аввало унинг ибратли ҳаёти, пок эътиқрди, олижаноб инсоний фазилатлари мужассам.

Бу захматкаш аллома ҳаётининг мазмуни бўлмиш эллик етти китобдан иборат "ХвДоя"дек улкан асарни бунёд этгани, уз асарларида бирор марта ҳам "мен" деган сузни ишлатмагани, балки "Бу заиф банда айтади", дея камтарона изох бериши ҳар қандай одамни бугун ҳам хайратга солади.

Ва унинг улуг эътиқрди, илму урфон йулидаги фидойилиги, камтарлик ва хокисорлик фазилатлари бу зотга нисбатан барчамизда буюк ҳурмат ва эҳтиром уйғотади.

Ҳурматли юртдошларим!

Қуп асрлик тарихимиз шундан далолат берадики, энг мураккаб даврларда ҳам халқимизнинг

пб

мушкул синовлардан утиши, ҳаётнинг турли т^афон ва буронларига мардона бардош бериб, қадди-қрмати тик тутиб яшашига қатта мадад бахш этадиган қуч — юксак маънавият ва адолатга интилиш туйғуси бўлган.

Бамисоли қушнинг парвози учун қуч қанот қанчалик зарур бўлса, инсониятнинг ҳаёти ва таракқиди учун мана шу икки буюқ тамойил ҳақиқат таянч ва суянч бўлиб келади.

Буюқ аждодларимизнинг ҳаёт йулини, илмий меросини урганар эканмиз, ана шу ҳақиқат улар фаолиятининг бош мезони бўлиб келганига ишонч ҳисил қиламиз.

Шубҳа йўқки, "Қуч — адолатдадир" деган ғояни уз ҳаётининг мазмуни деб билган Амир Темур бобомиздек улуг аждодларимизнинг қамол топишида ҳам "ХвДоя" сингари қрмусий асарларнинг таъсири ва ахамияти бекиёс бўлган.

Шу маънода, бизнинг адолатли ғамият барпо этиш йулида амалга ошираётган ишларимиз қучур тарихий илдизларга эга, десак, янглишмаган буламиз.

БУРХ.ОНИДДИН Маргиноний асарларининг моҳияти бўлмиш адолат туйғуси, уз даврининг ҳуқуқий мезонлари асосида яшаш, узганинг мол-мулкига қуч олайтирмаслик, ҳ.аромдан ҳ.азар қилиш, инсоф ва диёнат, меҳр-оқибат қабил халқимизга ҳос бўлган эзгу тушунчалар бугунги қунда

хам маънавий хаётимиз асосларини ташкил этади, десак, ҳеч кандай хато бўлмайди.

Аллома бобомизнинг бой илмий меросига ана шу нуктаи назардан қарайдиган бўлсак, уни ҳар томонлама чуқур урганиш ва тегишли ҳулосалар чиқариб, замонавий билимлар, бугунги ҳаёт талабларидан келиб чиқадиган тажрибалар билан бойитиш зарур. Ва бу улуғ меросни аввало узимиз учун, келажак авлодлар тарбияси учун бекиёс маънавий озик. деб билмоғимиз даркор.

Энг муҳими, кандай улмас мерос эгалари эканимизни ҳеч қачон унутмаслик, ана шу бойликни қуз қррачишдай асраб-авайлаш, бир суз билан айтганда, улуғ аждодларимизга муносиб ворислар бўлиш — шу саховатли ва гузал заминда яшаётган ҳар қайси инсон учун ҳам қарз, ҳам фарздир.

Мухтарам жамоат, азиз ватандошларим!

Инсоният тарихида ёрқин из қолдирган буюк шахслар аввало Аллоҳ, таоло азиз тутган муборак заминда дунёга келади. Бу қушна ҳақда ҳаётда қуп бор уз исботини топган.

Буюк бобомиз БУРХ.ОНИДДИН Маргинонийнинг киндик қони томган қушна Риштон тупроғи, ул зоти шариф қамолга етган қадимий Маргилон ҳама ана шундай табарруқ масканлар қаторига қиради.

Маргилон деганда, бетакрор табиати, бог-роғлари, қамалақдек сержило атласлари, узлиғимиз қамзига айланиб кетган қанг-баранг дуппилари

билан етти иқлимга машҳур бўлган қузал бир қамон қуз унғимизда қамоен бўлади.

Бу қамин азал-азалдан одоб-андишали ва бағрикенг, меҳнатқаш ва тадбирқор, меҳмондуст қалқи, моқир ҳзғармандлари, уста богбонлари, ҳушқовоз ҳ.оғизлари билан шухрат қрзониб қелади.

Фарғона қодийсининг марқариқи бўлмиш Марқилоннинг бундай юқсак обру-эйтибор топишида, авқаламбор, қана шундай фазилатларга эга бўлган қалқнинг меҳнати ва шу муқаддас қаминда униб-усиб, қоға етган, уз юрти доврғини бутун дунёга таратган муқтабар зотларнинг ҳиссаси бекиёс.

Бу борада умр бўйи Маргилон номини улуғлаб яшаган Бурҳониддин Марғиноний бобомизнинг ҳизматлари чексиздир.

Мен бугун сиз, маргилонлик муҳ.қарам юртдошларимга қарата шу юқсак минбардан туриб айтмоқчиман: шундай улуғ бобомизнинг азиз номини қуқсинғизга тумор қилиб олсанғиз арзийди, албатта.

Ишонаманки, бу табарруқ тумор, Яратганимизнинг марҳамати билан, нафакат Маргилон ақлини, балқи ҳар бир ватандошимизни, бутун элу юртимизни ёмон қулардан, турли қало-қазолардан асрайди.

Биз бугун ҳақрати Марғинонийнинг ҳизматларини бутун дунё тан олишини, жаҳрндағи қуплаб нуғузли илм дарғохларида алломанинг

мероси хар томонлама урганилишини, хрзир ҳам унинг асарлари асосида канчадан-канча талаба ёшларга сабоқ. берилаётганини гурур ва ифтихор билан тилга оламиз.

Буларнинг барчасини биз улуг бобомизнинг муборак сиймоси бугунги кунда ҳам мамлакатимиз, халкимиз обрусига обру кушаётганидан далолат деб биламиз.

Шу фурсатдан фойдаланиб, аллома Маргинонийнинг илмий меросини урганаётган, у бошлаган ишнинг давомчилари булган олим ва мутахассисларга, ул зотнинг хотирасига хурмах бажо келтириб, зиёрат этиш максатида узок-як.индан келган барча азиз меҳмонларимизга халкимиз номидан миннатдорчилик биддиришга ва уз эхтиромимизни изхрр килишга ижозат бергайсиз.

Азиз дустларим!

Илм ва истеъдодини, бутун борлигини миллат учун, халк. учун, башарият бахт-саодати учун бахшида этган хазрат Марганоний каби буюк инсонларнинг тарих олдидаги, келажак олдидаги хизматлари асло унутилмайди.

Маргиноний ёқдан илму маърифат машъаласи х.еч қачон сунмайди, авлодларнинг онгу тафаккурини доимо мунаввар этиб туради.

Бу ҳақиқат бугунги кутлуг маъракалар мисолида х.ам уз тасдиғини топмокда.

Улуг бобомизнинг муборак таваллуд туйи шарофати билан қадимий ва бетакрор Маргилон шаҳри узгача чирой ва тароват қасб этгани, қули гул қурувчиларимиз, мохир усталаримиз, меъмор-ру мух.андисларимиз, бунёдкор халкимиз меҳнати билан мана шу муаззам ёдгорлик мажмуи қ.ад қутаргани х.аммамизнинг х.азрат Маргинонийга булган чексиз эхтиромимиз ифодасидир.

Бу мухташам ёдгорлик мажмуини бунёд этишда қдтнашган барча юртдошларимизга чин қалбимдан миннатдорлик билдираман, умрингиздан барақа топинг, қулларингиз асло қард қурмасин, дейман.

Келинлар, азиз дустларим, биродарларим, буюк бобомиз таваллуд топан мана шу муқаддас Фаргона қаминида туриб, у муътабар зотнинг руҳи қоклари шод булсин, муборак қ.абрлари илохий нурга тулсин, дея тилақ қилайлик.

Бугунги қаяжонли, унутилмас лаҳ.қаларда Бур-Х.ОНИДДИН Маргиноний бобомиз хотирасини яна бир қарра ёд этиб, мана шундай азиз-авлиёларимизга бешиқ булган юртимизга Аллоҳдан тинчлик-омонлик, халкимизга бахту саодат, қаровонлик ато этишини сурайлик.

Илоҳим, барча қайрли ишқаримизда Яратганимизнинг узи мадақкор булсин!

Шу қутлуг қунда қилган қамики эзгу тилақларимиз ижобат булсин!

2000 йил 16 ноябрь

ИМОМ МОТУРИДИЙ ТАВАЛЛУДИНИНГ ИЗО ЙИЛЛИГИГА БАРИШЛАНГАН ТАНТАНАЛИ МАРОСИМДА СУЗЛАНГАН НУЩ

Бисмиллохир рахмонир рахим.
Ассалому алайкум, азиз ватандошлар!
Мухтарам меҳмонлар!

Кдцимий ва бетакрор Самарканд заминиди,
мана шу муборақ кунда сиз, азиз юртдошларим-
ни, узок.-якиндан келган меҳмонларни яна бир
бор чин калбимдан самимий кутлаб, барчангизга
уз хурматимни билдириб, бағоят мамнун булган-
имни изхрр этмокчиман.

Кдцрли дустлар!

Куни кеча биз куХна Маргилонда буюк бобо-
миз Бурхрниддин Марринонийнинг таваллуд ай-
ёмини утказиб, ул зотнинг рухи покларини шод
этган булсак, бугун яна бир улур аллома — Имом
Абу Мансур Мотуридий хазратларини хотирлаб,
бу беназир сиймо одцидаги инсоний бурчимиз-
ни адо этмок; учун бу ерга йигиддик.

Диёримизда Имом Мотуридий ва Бурхрнид-
дин Маргинонийнинг таваллуд айёмлари бир
пайтда утаётганида чукур рамзий маъно бор.

Бу маъно, авваламбор, бу азиз инсонларнинг
ибратли такдирида, уларнинг илм-маърифат ва

БАТАН РАВНАК.И УЧУН Х.АР БИРИМИЗ МАСЪУЛМИЗ

эзгуликка бағишланган ^аётида, муқаддас дини-
мизни асраб-авайлаш ва ривожлантиришга
кушган улкан хиссаларида мужассамдир.

Хаётининг мазмуни, олижаноб интилишлари
муштарак булган бу икки улур зотнинг мана шу
муқаддас макон — Чокардиза кабристонида манту
ором топгани, хоки поклари ёнма-ён ётганини
х.ам Яратганимизнинг кудрати ва мархамати деб
биламмиз.

Ва насиб этса, Бурхрниддин Маргиноний бо-
бомизга, у зот таваллуд ва камол топган Риштон
ва Маррилонда барпо килинган мухташам маж-
муи сингари, шу муқаддас жойда х.ам ёдгорлик
бунёд этаммиз.

К,адрли дустлар, азиз меҳмонлар!

Бугунги маросимдан фойдаланиб, Аллох. тао-
лонинг назари тушган шу табаррук заминда яшаб
утган, ислом фалсафаси, ислом ақдцаларини ил-
мий асослаш, муқаддас динимизни соф ва пок
саклаш, уни улутлаш ва таррибу ташвик. этишга
бекиёс хисса кушган ватандошларимизни, шу
тупроқда униб-усган азиз авлиёларни яна бир бор
ёд этсак, уларнинг хотирасига яна бир бор таъ-
зим килсак, уринли булади, деб уйлайман.

Ислом дунёсининг устунлари булган Имом
Замахшарий, Имом Термизий, Имом Насафий,
Хожа Ахмад Яссавий, Хожа Абдухолик. Риждуво-
ний, Шайх Нажмиддин Кубро, Бах.оуддин Накш-

банд, Хожа Ахрори валий каби куплаб мумтоз зотларнинг хаёти ва фаолияти бизнинг юртимизни нафакат мусулмон оламвда, балки Магрибу Машрик, дунёсвда мапшур этганидан хакли равишда гурурланамиз.

Бу улуг зотлар каторида буюк аждоддаримиз булмиш хадис илмининг султони Имом Бухорий, калом илмининг султони Имом Мотуридий, улмас "Хидоя" асарининг муаллифи шайхулислом Бурхониддин Маргиноний боболаримиз алохида урин тутди.

Мухтарам биродарлар!

Имом Мотуридиининг фаолияти ва таълимоти хакида гапирар эканмиз, аввало, бир масалани аниклаб олиш лозим: унинг меросини нима учун улуглаймиз, нима учун кадрлаймиз, нима учун бугун ҳам бу мероснинг хаётий таъсирини сезамиз? Шунини алохида таъкидлаш жоизки, агар биз ислом тарихига назар ташласак, бу илохий динни англаш, уни тушуниш, тушунтириш, тарғиб килиш ва поклигини саклаш борасида асрлар мобайнида куп-куп бахс-мунозара ва тортишувлар, хатго жангу жадаллар ҳам булиб утганини курамиз.

Узок, тарихимиз давомида баъзи бир разил кучлар мумин-мусулмонларни чалгитиб, узларининг гаразли максад ва манфаатларига эришмок. учун уларни танлаган йулидан кайтаришга не-не

харакатлар ва зуравонликлар килиб келганига ҳам гувоҳ буламиз.

Шунинг учун ҳам мусулмон жамияти ислом динимизни асраб-авайлаб, унинг маъно-мазмунини одамларга тугри ва холис етказиб берадиган, уларни хидоят йулига бошлайдиган фозил шахсларга доимо катта эҳтиёж сезиб келган.

Айтиш мумкинки, Имом Мотуридий хазратлари ана шундай тарихий зарурат натижасида майдонга чиқдан мумтоз сиймо, улуг алломадир. Буюк бобомиз яшаган даврда хар турли диний фирка ва окимлар уртасида гоёвий к.арама-к.аршиликлар, зиддият ва низолар кучайиб, к.онли можаролар авж олган эди.

Мумин-мусулмонлар учун бағоят хатарли ва тахликали ана шундай бир вазиятда хазрати Мотуридий зур матонат, авлодларга ибрат буладиган фидойилик намунасини курсатди.

Ул зот Аллох. таоло узига ато этган бекиёс ақлаковат ва илм билан тугри йулдан адашган окимларга қ.арши кураш олиб борди.

Лекин бу курашда у ганимларга қ.арши куч ишлатиб, килич ялангочлаб жанг килгани йук,-

Аллома бугунги кунда ҳам уз ахамияти ва таъсирини йукртмаган хаётбахш куч, яъни гоёга қ.арши РОЯ, жахрлатта қ.арши маърифат йулини танлади ва умрининг охирига кадар шу йулда собит к.олди.

У жсиш кучларнинг тахдид ва тажовузлиридан куркмай, хидоят йулини йукртган фиркаларга карши кескин раддиялар битди. Хазрат Мотуридийнинг асарларидаги илмий асос ва мантик. кудрати ту кадар кучли эдики, уни хагто алломанинг мухолифлари х.ам охир-окибатда тан олишга мажбур буддилар.

Шунинг учун хам Мотуридий бобомиз ислом оламида "Мусулмоюшрнинг эътикрдини тузатувчи" деган юксак шарафга сазовор будди.

Мана шу маънода, бу муътабар зот узининг теран илми, пок эътиқси, сабот ва матонати билан ислом динининг софлиги учун курашар экан, келажак авлодлар манфаатини, сизу бизни хам химоя килган, деб ишонч билан айтишга ҳақлимиз.

Буюк бобомизнинг бутун ислом олами, уз халқи, уз Ватани оддидаги яна бир улкан хизмати шундан иборатки, улуг ватандошимиз эътиқрд илми — мукаддас динимизни кандай тушуниш ва унга кандай амал килиш таълимотини янада ривожлантирди. Исломи динининг инсонпарварлик мохиятини халқнинг миллий урф-одатлари, асрий анъаналари билан уйғунлаштирди.

Хазрати Мотуридийнинг унингчи асрада[^] диний гоёлари гаразли максадлар йулида куролга айлантириш, мутаассиблик ва жохиллик ботқоғига ботиб қрлиш қднчалик хатарли эканини асослаб бергани биз учун айниқса муҳимдир.

Аллома бобомиз: "Дин йулидаги барча адашувларнинг бош сабаби — риёкор кимсаларга кур-курона эргашишдадир", деган эди.

Бу сузларнинг нақадар ҳақдоний эканини, ҳануз уз аҳамиятини йук,отмаганини бугун дунёда руй бераётган юзлаб воқеалар мисолида яқдол куриб турибмиз.

Узингиз уйланг, азиз дустлар, биродарлар, жаҳоннинг турли бурчакларида диний низолар асосида содир этилаётган қрли тушгашувларнинг аксарияти ақидапарастлик, сохта гоёларга кур-курона эргашиш, нодонлик ва жохиллик окибати эмасми?

Мухтарам ватандошлар!

Имом Абу Мансур Мотуридий қодирган мероснинг яна бир ибратли томони шундаки, у диний эътиқод борасида ашаддийлик тоқатсизликни рад этади, муътадиллик ва бағрикенгликни ёклаб чиқиб, бу муҳим тамойилни жамият ҳаётининг мезонига айлантиришга интилади.

Аллома, ҳар бир инсоннинг ҳаёти Яратган томонидан белгиланади, лекин одамзотга йул танлаш ихтиёри хам берилган, бинобарин, у уз хатти-ҳаракатлари ва қдпмишлари учун аввало Парвардигор олдида, халқ. ва жамият олдида масъулдир, деган фикрни катъий туриб химоя қилади.

Имом Мотуридий таълимоти ана шу инсонпарварлик мохиятига кура, инсоният ҳаёти ва

тараккдѣтини яхшилик ва поклик сари, адолат сари йуналтиришга, одамларни миллати, тили, динидан катъи назар, узаро ахил, бахамжихат, меҳр-окибатли булиб яшашга даъват этади.

Бу муътабар сиймо узининг "Китоб ут-тавх.-ид", "Китоб ул-таъвилот" каби улмас асарларида халкимизга мансуб багрикенглик, олижаноблик ва таракдийпарварлик каби улугъ фазилатларни ёркин намоён этгани билан ҳам бизга айникса кадрлидир.

Ул зот асос солган диний таълимот — Мотуридийя мактаби Шарк; мамлакатларида катта шухрат топишига булган сабаб шуки, унда илгари сурилган гоълар ислом динимизнинг мохиятини тугрилиқ, эзгулик, инсонийлик деб биландиган жамики мумин-мусулмонларнинг карашлари ва интилишлари билан ҳамохангъ эди.

Шу боис Мотуридийя мактабида таълим олган турли миллат вакиллари булмиш олимлар, Хазрат Мотуридийнинг минглаб издошлари, маънавий шогирдлари унинг таълимоти ва меросини дунёнинг куп-куп мамлакатларида таргибу ташвиқ. этиб, янада ривожлантирдилар.

Хурматли биродарлар!

Бугунги кувда, йигирма биринчи аср бусагасида, башарият мураккаб таракдиёт жараёнини бошдан кечираётган бир пайтда диний багрикенглик, турли динларга мансуб халкдар уртасида

мулоқот ва амалий >амкорликни кучайтириш нщоятда долзарб ахамият касб этмокда.

Шу маънода, Имом Мотуридий бобомизнинг: "Агар одамлар яхшилик йулида бирлашса, Яратганимиз улардан уз марх.аматини дариг тутмайди", деган хикматли сузларида бизнинг замонамиз учун х.ам ибратли сабоқлар бор, десак, хато булмайди.

Бугун бобомиз Имом Мотуридийнинг фаолияти ва к.олдирган беназир мероси хакида гапирар эканмиз, биринчи навбатда бу меросни янада чуқурроқ. урганиш, бу зотга катта эхтиром билан караб, тадқиқотлар олиб бораётган хорижий олимларнинг, биродарларимизнинг кумак ва ёрдами билан алломанинг х.озирча топилмаган бебах.о асарларини нафак.ат Узбекистон, балки барча мусулмон мамлакатларида излаш, уларни тахдил этиш, замондошларимиз ва ёш авлодларга етказиш барчамиз учун ҳам фарз, ҳам карз эканини алохида таъкидлаб утмокчиман.

Шу фурсатдан фойдаланиб, Имом Мотуридий бобомизни зиёрат килмок. ниятида уз кимматли вақтларини аямасдан узок.-якин улкалардан юртимизга ташриф буюрган, ушбу маросимда иштирок этаётган азиз меҳмонларимизга бутун халкимиз номидан, Имом Мотуридийнинг бугунги авлодлари номидан бекиёс хзфмат ва эхтиромимизни ИЗХ.ОР этишдан бахтиёрман.

Мухтарам юртдошлар!

Азиз меҳмонлар!

Буюк аждодларимизнинг бебаҳо меросини тиклаш, кадр-кимматини жойига куйиш, уларнинг кадамжо ва зиёратгоҳларини обод қилишдек бахт сиз билан бизга насиб этганидан ҳар биримиз ҳақли равишда фахрланамиз.

Қддимий заминимизда утган бу улуг зотларнинг яна бир хосияти шундаки, уларнинг шарофати билан табарруқ макбаралар, тарихий обидаларгина эмас, балки миллий тафаккуримиз, маънавиятимиз, миллий гуруримиз, энг муҳими, халқимизнинг тарихий хотираси қайта тикланмоқда.

Мухтарам дустлар! Биродарлар!

Самарканд аҳди уз қадимий тарихига ихлос қуйган, узидан улмас мерос қрддирган улуг мутафакқирлари, аллома ва азиз-авлиёларининг муборақ номларини эъзозлаб, уларнинг хотирасини тиклаш йулидаги савоб ишлари билан урнак бўлиб келаётган саховатли халқдир.

Самарканд тупроғини азиз билиб, уни севиб-ардоқлаб, бир умр шу ерда муқим яшаган, узининг мислсиз фаолияти билан шу муқ,аддас заминни бутун дунёга машхур этган, эзгу дуолари бугун ҳам бизга қуч-қувват бағишлаб турган Абу Мансур Мотуридий бобомизга қурсатаётган ҳур-

мат-эҳтиромимиз ана шу буюк ихлоснинг яна бир далолатидир.

Мана шу мухташам ёдгорлик мажмуининг гоят қиска фурсатда — турт ой давомида бунёд этилгани ҳам ул табарруқ зотга бўлган халқимиз меҳроқибатининг ифодаси деб биламиз.

Фурсатдан фойдаланиб, Имом Мотуридий бобомизнинг муборақ макбарасини қ.айтадан тиклаб, бу жойни қутлуг зиёратгоҳга айлантириш йулида сидқидилдан меҳнат қилган меъмор ва муҳандисларимизга, қули қул уста ва қурувчиларимизга самимий миннатдорчилик қилдираман.

Азиз зотларнинг номларини улуглаб, макбаралари ва қ.адамжоларини тиклаб, асраб-авайлаб обод этаверсак, Самарканд нафакат сайёҳдар маконига, балки бутун дунёдан зиёратчилар интилиб келадиган қутлуг бир масканга айланиши муқаррар.

Ҳамиша олижаноб ишларнинг бунёдқори бўлган, узининг меҳнати, қалб саховати билан мана шундай савоб ишларга муносиб ҳисса қушиб келётган Самарканд аҳди билан, сиз қадрли ҳамшахарларим билан ҳар қанча гурурлансам арзийди.

Азиз ватандошларим!

Бугунги шуқуҳли дақиқаларда Имом Мотуридий бобомизни хотирлаб, яна бир бор фарзандлик ҳурматимизни изҳор этар эканмиз, ул зотнинг

рухи поклари шод булсин, юртимиз доимо тинч,
халкимиз доимо омон булсин, дея тилак киламиз.

Бу табаррук заминдан кут-барака, меҳр-окибат
аримасин!

Барчамизни Парвардигоримиз уз панохида
асрасин!

2000 йил 17 ноябрь

УЗБЕКИСТОН КОНСТИТУЦИЯСИНИНГ 8 ЙИЛЛИГИГА БАГИШЛАНГАН ТАНТАНАЛИ МАРОСИМДА СУЗЛАНГАН НУЩ

Ассалому алайкум, азиз ватандошлар!

Аввало, барчангизни, бутун халкимизни бугунги кутлур сана —хаётимизнинг Асосий Қрнуни булмиш Ўзбекистан Конституциясининг саккиз йиллик байрами билан чин калбимдан самимий муборакбод этаман.

Мана шу фурсатдан фойдаланиб, рухсатингиз билан, Конституциямиз ҳақидаги баъзи бир фикр-мулоҳазаларимни билдирмокчи эдим.

Қддрли дустлар!

Ҳакикатан ҳақиқат, Конституциямизнинг ҳаётимиз ривожига, Ватанимиз ва халкимиз тақдирида кундан-кунга аҳамияти ортиб бораётганини ҳеч ким инкор этолмайди.

Мустақил таракқиёт ва истиклол йулида, янги жамят, эркин ва фаровон ҳаёт қуриш йулида қанча қуп тажрибага эга бўлаётган эканмиз, илгари учрамаган ошр, ута мураккаб синов ва ҳаёт туфонларини енгиб, пешона теримизни тукиб, янги марраларни қулга қиритиб эзгу орзу-ниятларимиз сари қадам қуяётган эканмиз, ҳеч шубҳасиз — бунга ҳеч қандай шубҳа йук. — барчамиз

учун мукаддас ва азиз булмиш Ўзбекистон зами-нида яшаётган ва меҳнат қўлайган инсонлар учун муҳим бир ҳақиқат тобора аниқ, ва равшан бўлиб бормоқда.

Бу ҳақда, агар шундан иборатки, эришган ютуқ-ларимизнинг, бугун кечаётган тинч ва ссуда ҳаёти-мизнинг, эртанги кунимизга булган ишончимиз-нинг, халқро майдонда ортиб бораётган обро-эътиборимизнинг негизида Конституциямиз белгилаб, муҳраб берган қонуний ва ҳуқуқий асослар тургани ва уларни оғишмай ҳаётимизга татбиқ этаётганимиз мужассамдир.

Конституциянинг ҳаётимиздаги урни ва аҳамия-ти ҳақда гапирар эканмиз, мана шу фурсатдан фойдаланиб, эътиборингизни яна бир масалага қаратмоқдиман.

Маълумки, дунёдаги ривожланган демократик давлатларда ҳеч бир ҳуқуқро, ҳеч бир одам уз иж-тимоий-шахсий ҳаётини, уз қонуний манфаатла-рини ҳимоя қўлишни Конституциясиз тасаввур этилмайди.

Бопшача айтганда, улар қўндалик ҳаётида Конституция белгилаб берган қўида ва ҳуқуқларга тез-тез мурожаат қўлиб туради. Конституцияга узининг таянчи ва суянчи деб қўрайди.

Минг афсуски — бу сир эмас — қўчилигимиз Конституциянинг маъно-мазмунини яхши бил-маймиз, уни синчиклаб урганмаймиз. Ваҳ.олан-

ки, агар Конституциямизнинг моҳиятига кириб борсак, мағзини чак.сак, бугун олдимизда турган қўпгина саволларга, муҳим муаммоларни ечиш-да жавоб топишимиз мумкин.

Бу фикрнинг тасдиғи тариқ^асида бир мисол келтирмоқриман.

Шуро давридаги Ўзбекистон ССР Конститу-циясида инсон манфаатларидан давлат манфаат-ларининг устунлиғи қўнунлаштириб қўирилган эди.

Бугунги Асосий Қўнунимизда эса давлат ҳам, жамият ҳам, аввало, инсон манфаатларига хиз-мат қўлиши, унинг ҳам.ҳуқуқларини ҳимоя эти-ши устувор тамоиил сифатида аниқ, белгилаб қўирилган.

ЎБ биз з^з ички ва ташқд сиёсатимизни, барча соҳада амалга оширилаётган ислох.отларни ана шу тамоиил негизида олиб боришни узимизнинг энг муҳим мак.садимиз қўйиб қўйганмиз.

Агарки мана шу устувор тамоиил ҳаётимизда, авваламбор, давлат ходимлари, мансаб курсиси-да утирганларнинг ҳаелида, онгида, амалии қўн-далиқ фаолиятида уз аксини топганида эди, шу принцип, шу тамоиил уларнинг қўн-қўнига, суяк-суяғига сингиб кетганида эди, яъни узини мен ҳуқмдор эмасман, балки менга ишонч билдириб танлаган одамларнинг хизматчисиман, деб хис қилганида эди, бутунги ҳам.аётимизда қ.анча бема-за, номақбул ишларга чек қўирилган булур эди.

Афсуски, Конституциямизнинг қабул қилинганига 8 йил тулаётган ҳрзирги кунда ҳам бу мақсадга эришишимиз оғир кечаяпти, десак хато бўлмайди.

Энг ёмони, энг ачинарли томони шуки, ақсарият мансабда утирганлар уз вазифасини факатгина узини бошқалардан устун қуйиш, бўйруқ бериш, бир суз билан айтганда, ҳукмдорлик қилишда, деб билади.

Бу салбий ҳрлат — бугунги ҳаётимизнинг аччиқ ҳақиқатидир.

Ёки мулкчилик, мулкка муносабат масаласини олайлик.

Эски Конституцияга биноан ишлаб чиқариш воситалари, жамики моддий бойликлар давлат мулки ҳдсобланарди. Фуқароларнинг ҳусусий мулкка эга бўлиши, бойлик орттириши қатъиян ман қилинган эди. Бунинг оқибати нималарга, қандай натижаларга олиб келгани барчамизга маълум.

Шу даврни бугун эслайдиган бўлсак, ҳ.ар қайсимиз кечирган не-не қийинчиликлар, аввало, одамларнинг, инсонларнинг қ;адр-қиммати таҳқирлангани ва ҳурлангани қуз унгимизга келади.

Демократик Ўзбекистон Конституциясида эса "ҳ.ар бир шаҳе мулкдор бўлишга ҳ.ақди" экани, Ўзбекистон иқтисодиёти бозор муносабатларига асосланиши, унинг негизини ҳилма-ҳил мулк

шакллари ташкил этиши, барча мулк шакллари-нинг тенг ҳуқуқда эга эканига қафолат берилди. Ишбилармонлик, тадбиркорлик ва ташаббускорлик ҳ.аракатига қенг йул очиб берилди ва мулкдорлар табақасини вужудга келтириш тамойиллари ишлаб чиқилди.

Бу қрида Ақосий Бқонунимизнинг дунёвий таракдиёт талабларига ҳула жавоб бера олишини қурсатибгина қ.олмай, унинг узокни қузлаб, муқаммал яратилганини ҳ.ам исботлайди.

Лекин яна бир бор шуни таъқидлашга мажбурман. Ҳусусий мулкнинг ривожланишига, аввало, тадбиркорликка, қичик ва урта бизнес эгаларига қенг йул очиб беришда, уларни нафакат миллий бойлик яратишда ва уни зиёда этишда, балки ҳ.ар қайси оилани боқишда ақосий манба, омил бўлишига, бизнинг мана шундай сиёсатимизни тушуниш, англаш ва амалга ошириш йулида қ.анча-қ;анча тусик. ва говлар, товламачилик ва пораҳурлик иллатлари туганок. бўлиб турганини барчамиз қундалиқ ҳ.аётимизда қуриб турибмиз.

Бу ҳам бугунги ҳаётимизнинг яна бир аччиқ. ҳ.ақиқатидир.

Ақосий Қ,омусимизнинг ҳдётий муҳим урни ва аҳ,амияти ҳақида яна бир мисол келтирмоқчиман.

Ақосий Қрнунимизнинг 57-моддасида: "Конституцион тузумни зурлик билан узгартиришни

максад килиб қуювчи, республиканинг суверенитети, яхлитлиги ва ҳавфсизлиги, фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларига қарши чиқувчи, урушни, ижтимоий, миллий, ирқий ва лийний адоватни тарғиб қилувчи, халқнинг СОРЛИРИ ва маънавиятига тажовуз қилувчи, шунингдек, ҳарбийлаштирилган бирлашмаларнинг, миллий ва диний руҳдаги партияларнинг ҳамда жамоат бирлашмаларининг тузилиши ва фаолияти, махфий жамиятлар ва уюшмалар тузиш тақиқланади", деб қатъий қурсатилган.

Келинг, азиз дустлар, узимизга яна бир фараз қилиб, қурайлик.

Бизнинг ҳаётимизга ҳар томонлама таҳдид соладиган бундай ҳавф-хатарларнинг олдини олишга, шу қаби ноҳуш ҳолатларнинг ҳаётимизга қиришига йул қуймасликка қаратилган ушбу конституцион нормаларни уз вақтида қабул қилмаганимизда бугунги кунимизда қандай бало-қазоларга дучор бўлишимизни ҳар қайси ақли расо одам англаб етади, деб уилайман.

Бир суз билан айтганда, эски мустабид тузумдан озод ва эркин ҳаёт сари утиш даврини бошимиздан қечирар эканмиз, угла ута оғир ва мураккаб йулда дуч қеладиган тусиқ, ва синовларни енгиб утишда, барча муаммоларимизнинг қонуний ечимини топишда Конституциямиз қундалиқ ҳаётимизда асосий ва мустаҳкам пойдевор сифатида хизмат қилмоқда.

Қдирли дустлар!

Мана бу борада яна бир муҳим масалага эътиборингизни жалб этмоқчиман.

Бугун барчамизга яхши аёнқи, жамият ҳаётини узгартириш, эски, бизга ҳалақит бераётган асоратлардан воз қечиш, олдимизга максад қилиб қуйган эркин, демократик тамойилларга асосланган ҳаётга эришиш бир-икки йилда бўладиган осон иш эмас. Бун қипгина ривожланган, таракқёт йулида фаровонликка эришган давлатлар мисолида ҳам қуришимиз мумкин.

Ҳаётимизнинг барча соҳаларида — ҳам сиёсий, ҳам иқтисодий, ҳам маънавий-маданий тармок ва жабҳаларда ислохотларни жорий қилиш йулида ҳали қуп-қуп қийинчилик ва синовлардан утпшимиз, қуп-қуп муаммоларнинг ечимини топишимиз қерак.

Лекин, олдимизда турган барча ҚОВ ва тусиқларни енгил жараянида ҳаммамиз учун энг таъсирчан қуролга айланадиган қуч — бу ҳалқимизнинг ҳуқуқий онқини, тафакқурини тарбиялаш, ҳуқуқий маданиятини ошириш, қалбида эркинлик ва масъулият туйғуларини қарор топтириш.

Биз қонун устуворлигига эришг андагина узимиз учун максад қилиб қуйган адолатли, эркин жамият, фаровон ҳаёт барқо этишимиз мумкин.

Бун ҳеч қачон унутмаслигимиз, у барчамиз учун ҳаётий бурчга айланиши лозим.

Шундай экан, жамият ҳаётининг мезони булган Конституцияни чуқур ва ҳар томонлама урганишимиз, унинг маъносига етиб бориб, амалий ҳаётимизнинг доимий қулланмасига айлантиришимиз даркор.

Мен Конституцияни болалар борчасидан бошлаб ургатишни, мактабларда дарслик тарикдсида ўқитишни, олий ўқув юртларида махсус бир даре сифатида урганишни бугун барча мутасадди раҳ,-бар ва ташкилотларимизга топширик. тарикасида айтмоқчиман.

Токи униб-усиб келаётган ёш авлодимиз Конституциянинг маъно-мазмунини, у халқимизнинг истикдол йилларида эришган улкан тарихий ютуғи эканини теран англаб етсин.

Токи Конституция биз учун нафакат муҳим ҳаётий қулланма, балки рурур-ифтихор, керак бўлса, шу заминда истикрмат килаётган, миллати, тили, динидан қатъи назар, барча инсонлар учун мустаҳкам бир ҳимоя эканини ҳис этиб яшасин.

Мен Конституцияга нисбатан "ҳимоя" сузи-ни бекорга ишлатмадим. Конституциямиз қонун оддида ҳамманинг тенглигини таъминлайдиган, ҳар бир инсоннинг ўз фикрини эмин-эркин ифода қилишида, ўз ҳақ.-ҳуқуқларини талаб этишида, бурч ва масъулиятларини бажаришида бамисоли қалқон бўлиб хизмат қилиши керак.

Шу билан бирга, муқаддас заминимизда яшайдиган ҳар бир инсон, ҳар бир фуқаро ўз навбатида Конституциянинг ва у белгилаб берган конституцион тузумнинг ҳимояси учун доимо тайёр туриши, керак бўлса, шу йил езда Сурхондарё ва Тошкент вилояти тоғларида қадимонлик қурсатиб шаҳид қетган мард ўқитонларимиз қабри, ўз жонини фидо этишга ҳам қодир бўлиши даркор.

Ҳурматли қўрдошлар!

Бундан рўппа-рўса бир йил муқаддам мана шу мухташам залда, сизлар билан қенгашиб, 2000 йилни яхши ниятлар билан қорлом авлод йили деб эълон қилган эдик.

Бундан қўзлаган асосий мақсадимиз — барчамизнинг таянчимиз ва суянчимиз булган фарзандларимизни ҳар жихатдан қорлом ва барқамол, эл-юрт учун қин қидқан қайғуриб яшайдиган инсонлар қилиб тарбиялаш, қиллатимиз, халқимиз тақдири ва қелажағига қадқдор булган бу муҳим масалага масъулият ҳиссини шакллантиришдан иборат эди.

Ана шу эзғу мақсадларга эришиш, бу қоҳадаги ишларни қатъий режа асосида амалга ошириш учун махсус Қавлат дастури қабул қилинган эди.

Бундай улкан вазифалар ижросини таъминлаш учун бир йил жуда қисқа муддат эканини ҳаммамиз яхши тушунамиз, албатта. Лекин шунга қарамай, йил давомида қавлат дастурида белгиланган

олти йуналиш буйича куп-куп ишлар амалга оширилганини, ёш авлод тарбиясида салмокли узгаришлар руи берганини эътироф этмок; лозим.

Айникса, дастурда белгиланган биринчи йуналиш — СОРЛОМ оилани шакллантириш ва оилада юксак маънавий-ахлокий мухитни карор топтириш учун зарур шарт-шароит яратиш юзасидан килинган ишларни алохида таъкидлаш даркор, деб уйлайман.

Бугунги кунда "Оналик мактаби", "Тиббий ишлар асоси", "Балогат даври" каби бир канча дастурлар хаётга жорий этилмокда.

Шунингдек, "Оила кодекси"га биноан никоя, куришдан олдин ёшларни тиббий куриқдан утказиш, ёш оилалар учун дастлабки, беш йил мобайнида диспансер назоратини ташкил этиш ишлари йулга куйилиб, бунта 170 миллион сумдан зиёд маблаг сарфланди.

Хозирги пайтда хар бир шахар ва тумандаги Никохни кайд этиш булимлари кршида ёшларга оила, унинг мукаддаслиги, унинг масъулияти, фарзанд тарбияси каби ута мухим масалалар туррисида зарур маълумот ва сабоқ, берадиган "Оила дорилфунунлари" очилгани, киск.а ваكت ичида уларда 20 мингдан зиёд йигит-киз к.атнашгани эътиборга молик.

Дастурда кузда тутилган иккинчи мушм йуналиш — давлат, жамият ва оиланинг СОРЛОМ зур-

риёт тарбияси учун эътибор ва рамхурлигини ошириш буйича хам катта ишлар килинди.

Жумладан, " СОРЛОМ авлод учун" халк.аро хайрия жамгармаси томонидан алохида эътибор талаб киладиган худудларда карийб 20 минг оила, 30 мингдан зиёд турмуш кураётган йигит-киз тиббий патронаждан утказидди ва уларга хомийлик тиббий ёрдами курсатилди. 5 миллиондан зиёд фарзанд куриш ёшидаги аёллар, 6 ёшгача булган болаларнинг к.арийб 98 фоизи хар томонлама тиббий куриқдан утказилиб, даволанишга мухтож булганлари диспансер назоратига олинди ва уларни соғломлаштириш ишлари давом этмокда.

Ушбу жамгарма оркали 6 миллион АҚШ доллари микдоридаги мурувват ердамининг туррук.хоналар ва болалар тиббий муассасаларини энг замонавий асбоб-ускуналар, дори-дармонлар билан узлуксиз таъминлашга каратилган хам СОРЛОМ зурриётни дунёга келтириш борасидаги мухим кадам булди.

Шу билан бирга, Республика гинекология-акушерлик илмий-тадкик.от институтининг Жиззах, Нукус, Карши ва Наманган шахар булимлари ташкил этилди. Айни ваكتда Тошкент, Андижон, Нукус, Самарканд, Фаррона, Бухоро, Термиз каби к.атор шахарларда энг замонавий асбоб-ускуналар билан таъминланган "Она ва бола скри-

нингги" тиббий марказлари ишлай бошлагани ҳам дикдатга сазовордир.

Бу дастурни беш йил давомида амалга оширилган мулжалланган булиб, факат шу йилнинг узидаёқ, унга 440 минг АКД1 доллари сарфланди.

Соглом авлод дастурининг бопида йуналишларида ҳам, шу жумладан болалар саломатлигини мустахкамлаш, уларнинг таълим олиши, ҳар томонлама камол топиши, тугма касалликларга дучор бўлган ногиронларга ҳар томонлама ёрдам бериш буйича ҳам муайян ишлар қилинди.

Тошкент шаҳрида лойиҳа қўймати 12 миллион АҚШ долларига тенг бўлган "СОС-Ўзбекистон болалар маҳалласи"нинг бунёд этила бошлагани, унинг биринчи навбати қурилиши учун 2 миллион доллар маблағ сарфланиб, ишга туширилгани ҳам бу борадаги жиддий ютуқ, бўлди.

Ҳаммангизга маълумки, мамлакатимизда ҳар йили илк бор мактаб оstonасига қўйилган 600 мингдан зиёд утил-қўлларимизни дарсликлар ва бошқа укув қуроллари билан бепул таъминлаш яхши анъанага айланиб қолди.

Жорий йилнинг узида умумтаълим мактабларининг биринчи синф укувчиларини, "Меҳрибонлик уйлари", мактаб-интернатлар ва ногирон болалар учун ихтисослаштирилган укув масканлари тарбияланувчиларини 11 турдаги дарслик,

укув анжомлари билан таъминлашга 2 миллиард 508 миллион сумдан зиёд маблағ сарфланди.

Шу билан бирга, замонавий лицей ва коллежлар барпо этиш каби Кадрлар тайёрлаш дастури буйича амалга ошираётган улкан ишларимиз ҳам соғлом авлод тарбиясига хизмат қилмоқда.

Соглом авлодни вояга етказишда жисмоний тарбия ва спортнинг нечоғли аҳамиятга эга экани ҳаммамизга аён. Талаба ёшлар уртасида иккинчи бор ўтказилган "Алпомиш ўйинлари", "Универсиада-2000" мусобакалари, маҳалла болалари футбол командалари уртасидаги мамлакат биринчилиги, "Соглом авлод учун" халқроҳайрия жамғармаси томонидан ташкил қўйилган теннис турнири каби қўлаб спорт тадбирлари ўтил-қўлларимизнинг саломатлигини мустахкамлашда, уларнинг спортга бўлган қизиқишини янада қўлайтиришда муҳим омил бўлди.

Соглом авлодни тарбиялаб вояга етказиш йулида, эртанги буюк келажакимизни қўлаб амалга ошираётган мана шундай эзгу ва хайрли ишларимиз ҳақида қўл гапиришимиз мумкин.

Лекин Соглом авлод дастурида белгиланган тадбирларни амалга ошириш натижасида, мана шу хайрли ва савобли ишлар туфайли кенг жамоатчилик онгида, халқимиз дунёқарашида соғлом авлод масаласига бўлган муносабат тўдан ўзгариб бормоқда.

Жондан азиз Ватанимизнинг тақдири, кела-жагимиз бугун униб-усиб келаётган ёш авлодга, унинг жисмоний ва маънавий камолотига боғлиқ, эканини ҳар бир юртдошимиз тобора теран англаб бораётгани барчамизни чексиз қувонти-ради ва янги эзгу ишларимизни давом эттириш-га, аввало униб-усиб келаётган ёшларимизга, ҳаётимиз қурки, меҳр-муҳаббат тимсоли булган, барча оналарга нисбатан эътиборни янада қучай-тиришга даъват этади.

Қўрқинчли юртдошлар!

Шу муносабат билан мен ХХІ асрнинг би-ринчи йилини, яъни қириб келаётган 2001 йил-ни мамлакатимизда Оналар ва болалар йили деб эълон қилишни таклиф этмоқчиман.

Қириб келаётган янги йилнинг ҳар жихатдан хайрли, саховатли ва баракали бўлишини умид қилиб унга мана шундай ном беришимизнинг амалий, қарам бўлса, қарамий маъноси бор.

Бунинг қарамий маъноси шундан иборатки, Янги йилни Қарамганимизнинг буюқ муъжизаси булган барчамизни шу ёруғ дунёга қелтириб узи-нинг бугун қорлигини бағишлайдиган ҳаёт да-вомчиси бўлиш Оналар ва жондан азиз болала-римиз тимсолида қуришимиз, қўлайманки, жа-моатчилигимизга, ҳалқимизга маъқул келади.

Бунинг амалий маъноси шундан иборатки, биз Соғлом авлод йили деб номлаган 2000 йил мо-

байнида қилган барча эзгу ва савобли ишлари-мизни янги йилда ҳам давом эттиришимиз за-рур.

Бу соҳада амалга ошираётган ишларимизнинг ижобий таъсири қуртимизда яшаётган барча одам-лар тақдирида, ҳ.ар бир қила, ҳ.ар бир қонадон ҳ.аётида сезилиши қарқор.

Янги йилда ҳ.ам бошлаган хайрли ишларимиз-нинг давомини қуришимиз, яъни қамиятимиз-ни, қарам бўлса, ҳаётимизни соғломлаштириш қорасида барча белқиланган лойих.а ва режала-римизни қуёбга қик.ариш, охирига етқизиш за-рур. Бундай ишлар ҳ.али жуда қуп маблаг ва энг муқими, жуда қатта эътиборимизни талаб қилади.

Қодда қилиб айтганда, бошлаган ишларимиз ва ҳ.аракатларимиз қарим йулда қ.олиб қетмаслиқи қарам.

Шу маънода қорий йилда бошлаган оналар ва болалар манфаатида қарқдор барча тақбирлар-ни нафак;ат давом эттириш, балқи янада қучай-тириш лозим.

Шу муносабат билан илқари ҳам тилга олин-ган, олдимизда турган баъзи масала ва муаммо-ларга алоқида эътиборингизни қ.аратмоқчиман.

Бу қорада биз аввало Аллоҳ. таолонинг марқа-мати билан она бағрида вужудга қелган зурриёт-нинг соғлом ҳрлда ривожланиши, уни энг замо-навий тиббий воситалар ёрдамида қузатиб қориш

ва парваришлашни, пировард натижада онанинг саломатлигини саклаб, боланинг ҳам соғлом ту-гилиши учун зарур шарт-шароит яратишни узи-мизнинг доимий вазифамиз деб билишимиз ке-рак.

Шунингдек, тугилган гудакни дунёга келган кунидан бошлаб, тиббий назоратга олиш, уни турли касалликлар, соғлом усишига рахна сола-диган салбий таъсирлардан асраш, бундай хрлат-ларнинг олдини олиш ҳам нихрятда муҳимлиги ҳаммамизга аён.

Бунинг учун болани ривожланган давлатлар-дагидек, бир йил мобайнида доимий тиббий на-зорат килиб бориш, турли касалликларга қарши эмлаш ва бошқа тадбирларни мунтазам амалга ошириш лозим.

Оналар ва болалар йилининг асосий вазифа-лари ҳақида гапирганда, болани гудаклигидан ҳам жисмоний, ҳам маънавий жихатдан тугри тарбия-лашни, бу даврда замонавий медицина, педаго-гика, психология фанлари тавсияларини ҳар қай-си оилада жорий қилиш айниқ, зарурлигини ту-шуниб олишимиз лозим.

Фарзандларимизнинг онги шаклланадиган мактаб ёшигача булган даврда ота-боболаримиз-дан қилган урф-одатлар, гузал кадриятлар ва за-монавий тарбия усулларига амал қилган ҳолда тарбиялаш, уларни куз унгида очилаётган дунё

муъжизалари билан таништириб бориш барча ота-оналар ва тарбиячиларимизнинг асосий вазифа-си булмоғи керак.

Айниқ, бошланғич синфларда ўқийётган даврда утил-қдзларимизга билим бериш, уларни миллий руҳда тарбиялаш билан бирга болалари-мизнинг чет тилларга, умуминсоний кадриятларга ҳам қизиқишини ўйгойтиш зарур.

Бошқача айтганда, мана шу барча жараёнларда она ва боланинг ҳаёти бир-бирига ўзвий боғлиқ-лигини, она ва оиланинг болага таъсири, унинг айнан шу муҳитда ҳам жисмоний, ҳам маънавий жихатдан озик, олишини ҳам қачон унутмаслик керак. Чунки, бола деганда, биз унинг балогат ёшигача булган, яъни ота-онаси бағрида, ота-онаси паноҳида яшайдиган даврини тушунамиз.

Ҳеч шубҳасиз, Оналар ва болалар йилида кузлаган эзгу ниятларимизни амалга ошириш учун ҳукуматимиз томонидан, шу масалага дахл-дор булган барча мутасадди ташкилот ва идора-лар, авваламбор, кенг жамоатчилигимиз, турли нодавлат ташкилотлари, хайрия жамғармалари-ни бу савобли ишга жалб этган ҳолда, амалий бир дастур ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ, була-ди.

Бу дастурни амалга оширишда бошқарув органлари, жойлардаги ҳокимликлар, идора ва муассасалар, барча ташкилотларнинг, бир суз

билан айтганда, бутун халкимизнинг фаол иштирокини кузда тутиш даркор.

Ишонаманки, Янги йилимизни мана шундай улуг ва хайрли орзу-ниятлар, кулимиздан келгунча савобли ишлар билан кутиб олаётганимиз, бу хайрли ишларга шу мукаддас заминда яшаётган хар бир инсоннинг саъй-харакатини жалб этишимиз йил давомида уз мевасини, уз самарасини беради, иншоолло.

Бу жамиятимизнинг хар бир аъзоси зиммасига оилани, оналаримиз, умр йуддошимиз, азиз фарзандларимизни янада кадрлаш, уларни асраб-авайлаш борасида жуда катта масъулият юклайди.

Уз оиласи, урил-кизларининг камоли, бахт-саодати учун меҳнат қдетиш, уларни химоялаш, уйлайманки, хар бир эркак зотининг энг асосий ва мукаддас бурчидир.

Сузимнинг охирида барчангизни яна бир бор Конституциямиз байрами билан чин диддан самимий муборакбод этаман. Хонадонларингизга тинчлик-тотувлик, файзу барака тилайман.

2000 йил 7 декабрь

УЗБЕКИСТОН ХАЛВДГА ЯНГИ ЙИЛ ТАБРИГИ

Ассалому алайкум, азиз ватандошлар!

Мухтарам дустлар!

Авваламбор, байрам дастурхони атрофида жам булиб утирган сиз, азизларни — кексаю ёш, барча юртдошларимни кириб келаётган Янги йил айёми билан чин қалбимдан самимий муборакбод этаман.

Бир неча дакикалардан кейин инсон узига тасаввур қилиши ҳам қийин булган воқеанинг гувоҳи буламиз — хонадонларимизга бир пайтнинг узиде янги йил, янги аср, янги минг йиллик кириб келади.

Асрлар ва минг йилликлар алмашадиган, инсоният янги даврга қадам қуядиган бундай ноёб ва тарихий лаҳзаларга гувоҳ бўлиш — барчамизга Аллоҳ, таоло насиб этган улут инъом, катта бахтдир. Халкимиз таъбири билан айтганда, бу кунларга етганлар бор, етмаганлар бор.

Азиз юртдошларим!

Узининг оламшумул ютуқлари ва мислсиз фожиялари, мураккаб зиддиятлари билан одам-

зотни хайратга соладиган XX аср билан хайрла-шар эканмиз, унинг куп-куп хакикатларни очиб берган тарихий сабоклари беихтиёр хаёлимиздан утади.

Бу давр кишилиқ тарихида инсоннинг кои-нотга чиқиши, илм-фаннинг гуркираб ривожла-ниши, чинакам муъжизаларга йул очилиши, иш-лаб чиқариши, ижтимоий ҳаёт ва инсон дунё-карашини кескин узгартириб юборгани билан одамзот хотирасида учмас из қолдиради.

Бу аср жаҳрн микёсида мустамлақачилиқ тузумининг барҳам топиши, миллионлаб мазлум халқларнинг озодлиқ ва эркинлиқ учун кураш даври булгани билан ҳам аҳамиятлидир.

Лекин, таассуфки, инсоният бу асрда ҳам огир муаммолар, турли синов ва хавф хатарлардан бутунлай ҳалос булолмади.

Дунёнинг икки марта жаҳрн урушини бошдан кечиргани, бутун-бутун халқлар ҳаётига хавф соладиган миллий, мафкуравий, диний асосдаги карама-қаршилиқларнинг, ҳудудий можароларнинг авж олгани, халқаро террорчилик, экстремизм, экологик хатарлар, гиёҳвандлик каби иллатлар инсоният бошига улкан мусибатлар олиб келгани ҳам мана шу даврнинг аччиқ. ҳақиқати-

Утаётган асримизга ҳос бундай ижтимоий туфоллар бизнинг улқамизни ҳам четлаб утгани

йуХ, албатта. Халқимиз мустамлақалиқ зулми ва қ,арамлиқ жабини тортди, мустабид тузум, қамситиш, тазйик. ва қ.атагон йилларини бошидан кечирди, озодлиқ ва истиклол учун кураш йулида қ.анча-қ.анча қурбонлар берди. Лекин ҳар қ.андай отр, машақдатли синовларда х.ам уз орзуниятларидан, дину диёнатидан, улуг мақсадларидан, ҳуррият сари интилишидан қайтмади.

Шу боис х.ам халқимиз, миллатимиз учун, шу табарруқ ва муътабар замин — Ўзбекистон менинг ягона ва бетакрор Ватаним, деган ҳиссиёт билан яшаётган х.ар қ.айси инсон учун XX аср, аввало, мустақиллиқ асри булиб қрлажак.

Биз тарих берган ноёб имқониятдан фойдаланиб, уз х.аётимизни, уз тақдиримизни қулга олдиқ, узлигимизни англадиқ. Уз қучимиз ва қудратимизга ишониб, халқимизнинг олижаноб фазилатлари, сабр-матонати, фидокорона меҳнати туфайли қиск.а даврда — шу асрнинг охири ун йиллигида қелажагимиз ва бахт-саодатимиз пойдеворини барпо этдиқ, янги асрга озод халқ., эркин миллат булиб, ёруғ юз билан қириб бормоқ.дамыз.

Шу маънода, дунёдаги илгор мамлақатлар билан биргалиқда тарак.қ.иёт йулидан бориш, х.аётимизни ислоҳ. этиш, жамият ва давлат тизимини янгилаш ва эркинлаштириш, бир суз билан айтганда, юртимизни обод, халқимиз ҳаёти-

ни фаровон килиш борасида 2000 йил узига хос уринга эга булди.

Уйлайманки, мамлакатимизда амалга оширилаётган улкан бунёдкорлик ишларига бефарк, карамайдиган, мана шу узгаришларни уз калбидан утказадиган хар кайси инсон ҳаётимизда руй бераётган янгиланиш жараёнларини куриб беихтиёр қувониши шубҳасиз.

Шаҳар-кишлоқларимиз, юртимиз киёфаси кундан-кунга узгариб, чирой очаётгани, бепоён далаларимизда, ишга туширилаётган янги-янги корхоналаримизда, умуман, иктисодиётимизнинг барча соҳаларида одамларнинг ҳаётга, меҳнатга муносабати узгариб, масъулияти ортиб бораётгани бугунги кунимизнинг энг устувор хусусиятидир, десак, ҳеч қандай ҳато булмайд.

Маънавий-маданий ҳаётимизни янги маъно-мазмун билан бойитиш, миллий кадриятларимизни тиклаш, асл томирларимизга қайтиш йулида амалга ошираётган хайрли ва эзгу ишларимиз узлигимизни англаш ва буюк максадларимизга эришишда мустаҳкам пойдевор булмоқда.

Бу борада Соғлом авлодни тарбиялаш, Кадрлар тайёрлаш буйича миллий дастурларни амалга ошириш, фарзандларимизни дунёда ҳеч қимдан кам булмаган, етук ва баркамол инсонлар этиб вояга етказиш йулида қуиган қ.адамларимиз барчамизни қувонтирмасдан қрлмайди.

Айни вақтда юртимизнинг бойликлариға куз олайтираётган, танлаб олган йулимиздан собит-[^]адамлик билан олға юришимизни қуролмайдиган, қупмиллатли халкимизнинг тинч-тотув ҳаётини, узаро ҳурмат ва ахиллигимизни, жамиятимизда ҳ,уқм сураётган Меҳр-окибатни бузишға уринаётган манфур қучлар ҳ.ам борлигини унутмаслигимиз қерак.

Шу боис биз бу қучларнинг қабл ниятларидан доимо огоҳ. ва ҳушёр булшпимиз, азиз болажонларимизни асраш ва уларни ёвуз таъсирлардан саклаш — хар бир ота-онанинг инсоний бурчи эканини яна бир қарра англаб олишимиз қарқор. Мухтарам д[^]стларим, биродарларим! Мана шу унутилмас лаҳзаларда ҳ.ар қайси инсон Аллоҳ. таолодан қ.албининг турида ардоқ.-лаб қелаётган энг эзгу истак ва уйлари руёбга қикишини, узига, оиласи ва фарзандларига эсон-омонлик, элу юртиға тинчлик, туқинлик ато эти-шини, омад ёр булишини сурайди.

Мен ҳам сиз — миллион-миллион азиз ҳамюртларимнинг ана қгундай орзу-умидларига тилақдош булиб, қилинғиздағи қок ниятларинғиз ижобат топишини Яратганимиздан сурайман.

Ҳеч шубҳасиз, янги қириб қелаётган йилда халкимизнинг фаровонлигини ошириш, унинг тинч ва осуда ҳаётини асраш, ёрдамға муҳтож оилаларни давлат ҳимоясига олиш йулида, тад-

биркор ва ишбилармонлар учун, изланиб яшаётган хар кайси инсон учун имконият ва шарт-шароит яратиш, уларнинг йулини очиб беришга, одамларнинг уз меҳнати натижасидан купрок. бахраманд булишини таъминлашга каратилган ишларимиз янада кучаяди ва, иншоолло, уз самарасини беради.

Янги асрнинг биринчи йилини Оналар ва болалар йили деб атаб, янги йилни хонадонларимиз чароги, хаёт давомчиси булган мунис оналар ва истикболимиз эгалари — фарзандларимиз тимсолида куришимиз буюк келажакни факат соглом ва баркамол авлодгина бунёд эта олади, деган хакикат хаётимизда изчил ва мустахкам карор топаётганининг тасдигидир.

Виз кириб келадиган йилда катта ифтихор ва гурур билан нишонлайдиган мустанкилликимизнинг ун йиллик байрами хамда тарихимиздаги буюк саналарни муносиб кутиб олишга каратилган барча режаларимиз янги йилимизнинг янада мазмунли булишига хисса кушиши ва унинг файзу баракасини зиёда этиши мук.аррар.

Қадрли ватандошларим!

Барчамизнинг нигохимиз мангулик сари ошикаётган соат милларига каратилган мана шу хаяжонли дакик.аларда ^ар бирингизни хаёлан бағримга босиб, айтмокчиман:

Янги йил хонадонларимизга бахту саодат, файзу барака олиб келсин!

Дуогуй отахон ва онахонларимизнинг умрлари зиёда булсин, угал-кизларимизнинг камолини берсин!

Халкимизнинг боши омон, юртимиз тинч, осмонимиз мусаффо булсин!

Янги йил, янги аср, янги минг йиллик барчамизга муборак булсин!

2000 йил 31 декабрь

ИДОРЛАРАРО МУВОФИҚЛАШТИРУВЧИ КЕНГАШ МАЖЛИСИДА СУЗЛАНГАН НУЩ

Хурматли мажлис катнашчилари! Идоралараро мувофиқлаштирувчи кенгаш-нинг бугунги мажлиси кун тартибига ута муҳим, менинг фикрим буйича, принципиал аҳамиятга эга булган масала қуиилган.

Виз бугун Ўзбекистонда амалга оширилади-ган ислохотларни янада чуқурлаштириш ва улар-нинг самарасини ошириш жараёнида марказий идоралар ва бутун Умумийқисодиёт комплекси-нинг роли ва унинг масъулияти ҳақидаги масалаларни муҳракма қилиб олишимиз керак. Табиий савол тугилади: Бу масалани бугунги мажлис кун тартибига қуишимизни нима билан изохлаш мумкин?

Нима учун бу масала бугунги кунда ута муҳим ва долзарб аҳамиятга эга булиб қолмоқда?

Бу саволларга жавоб бериш учун, аввало, иқтисодиётимизда руи бераётган туб ўзгаришларни таъкидлашимиз уринли, деб биламан. Ҳеч кимга сир эмаски, иқтисодий ҳаётимизнинг бугунги босқичида унинг олдида қуиилаётган максад ва

вазифалар тубдан ўзгариб, энг муҳими, иқтисодиётимизда кечаётган жараёнлар мутлақ янги маъно-мазмун касб этмоқда.

Биз маъмурий-буйруқбозлик, марказдан режалаштириш тизимидан эркин бозор иқтисодиёти асосларини яратишга қаратилган энг огир, мураккаб йулни босиб ўтдик.

Кейинги йилларда макроиктисодий ва молиявий барқарорликка эришишга муваффақ. булдик, халқ, ҳужалигида таркибий ўзгаришлар дастури амалга оширилмоқда, аввало, нефть ва газ, тоғ-кон, озик.-овқат, енгил, туқимачилик, машина-созлик саноатларида ва бошқ.а соҳаларда ишлаб чиқаришни янгилаш ва техник қайта жўозлаш тадбирлари амалга оширилмоқда, автомобилсозлик, телекоммуникация қаби биз учун мутлақ янги, бутун иқтисодиётимизнинг етакчи соҳалари булиб қолдиган, уни янги босқичга қутарадиган тармоқлар шаклланмоқда.

Бир суз билан айтганда, иқтисодиётимизни янада барқарор ва изчил ривожлантириш учун зарур шарт-шароит ҳамда мустаҳкам пойдевор яратилмоқда.

Шуни айтиш керакки, ислохотларнинг дастлабки йилларидаги қупинча бизга боглик, булмаган сабабларга қура қутилмаган ҳрлда бир йилнинг ўзидаёқ. иқтисодий вазият кескин ўзгариб кетадиган огир даврдан ўтиб олдик. Бопшача айт-

ганда, уша пайтларда биз киска муддатли режалар ва прогнозлар асосида яшашга, иктисодий вазият тез-тез узгариб турган шароитга мое равишда баъзан оммабоп булмаган қарорларни ҳам тезқорлик билан қабул қилишга мажбур буддик.

Бугун биз жаҳон иктисодиёти билан тобора купрок. интеграциялашиб бормокдамиз. Иктисодиётимизда қушма қорхоналарнинг улуши, уларнинг маҳсулот ишлаб чиқаришдаги салмоғи тобора ортмоқда, хорижий капитал мамлакатимизда мустаҳкам урин эгалламоқда.

Бизга шерик бўлган мамлакатлар ва бизнинг бозоримизда фаолият курсатаётган чет эл фирма ва компаниялари билан ҳамкорлигимиз ва кооперация алоқаларимиз йилдан йилга кучаймоқда.

Мухтасар қилиб айтганда, биз дунё бозорига чиқиб бормокдамиз, шериклик ва ҳамкорлик муносабатларимиз тобора мустаҳкамланмоқда.

Буларнинг барчаси уз навбатида, нафакат иктисодиётимизни эркинлаштириш ва халқаро умумий к.оидаларга риоя қилиш, балки барча иктисодий тузилмалар фаолиятининг маъно-моҳиятини тубдан узгартиришни, улар томонидан охир-оқибат ва пировард натижада ҳаётимизнинг барқарор ва изчил усишини таъминлайдиган бошқарувнинг янги бозор механизмларини узлаштириб олишни талаб этмоқда.

Изчил иктисодий тараққидёт йулидан олға боришимизнинг яна бир муҳим шарт —у ҳам бўлса, олдимизда очилаётган барча йуналишлардан энг муҳим ва энг устувор, халқилувчи йуналишларни аниқлаб олиш алоҳида аҳамият қасб этади. Ва узимизга аниқ, ва равшан, хар томонлама асослаб олинган йуналишларни сузсиз амалга ошириш мақсадида барча қуч ва имқониятларимизни сафарбар этишимиз зарур.

Биз узимиз учун энг муҳим ва устувор йуналишимиз, бугунги қунда, қерак бўлса, **аётимизни эъл қдлувчи стратегик вазифаларимиз деб, аввало, жаон бозоридан узимизга муносиб урин эгаллашни тушунамиз.**

Мамлакатимизнинг географик жшатдан узига ҳослиги, бой табиий ҳом ашё, инсон ресурслари, демографик ва интеллектуал салоҳиятларини инобатга олган ҳолда шундай мақсад қуйишга тула асос бўлиши ҳеч қимда шубҳа тугдирмайди, деб уилайман.

Бундан ташқари, иктисодиётимизнинг янада ривожлантиришимиз лозим бўлган шундай анъанавий тармок. ва соҳалари борқи, улар жаҳрн бозори ва халқ.аро меҳнат таксимотида тарихан узининг мустаҳкам уринини эгаллаган.

Шу билан бирга, биз устувор йуналишлар ҳақида гапирганда, биринчи галда, мамлакатимиз олдида турган барча долзарб ва огир муам-

моларни ечишда, шу жумладан, экологик, демографик ва ижтимоий масалаларни ҳал этишга бошқа имкониятлардан кура купрок. мое келадиган ишлаб чиқариш соҳаларини ривожлантиришни тушунишимиз керак.

Ва, ният, биз устувор йуналишлар ҳақида гапирганда, аҳолини иш билан таъминлаш ва халқимизнинг фаровонлигини оширишда муҳим аҳамиятга эга бўлган, узига алоқадор бутун бир тармоқларнинг ва бутловчи қисмларни ишлаб чиқардиган корхоналарнинг барқарор ривожини таъминлай оладиган, таъбир жоиз бўлса, уларга етакчилик қиладиган ишлаб чиқариш қувватларини ривожлантиришни назарда тутамиз.

Бунга куп мисоллар келтириш мумкин. Биргина юртимизнинг бой минерал хом ашё имкониятларидан оқилона ва тежамкорлик билан комплекс фойдаланиш масаласини олиб қурайлик.

Мамлакатимизнинг узок, муддатли манфаатларини ҳисобга олган ҳодда хорижий сармояларни маъкур соҳага жалб этиш, ер ости бойликларни қазиб олиш ва уларни комплекс қайта ишлашни йулга қуйиш таракқийимизнинг энг муҳим устувор йуналишларидан бири бўлиб қолмокда.

Бу ерда гап олтин, рангли ва нодир металллар, нефть, газ қурилиш ашёлари, фосфоритлар, турли тузлар, кварц ва саҳоватли заминимизнинг

бойлиги бўлган бошқа куп-куп фойдали қазилмалар ҳақида бормокда.

Жаҳон бозори конъюнктураси ва мамлакатимизнинг узига хос табиий-иқлим шароитини инобатга олганда, иқтисодийимизни ривожлантиришнинг устувор йуналишлари орасида бугунги кунда ҳам пахтачилик комплекси алоҳида урин эгаллайди. Буни узимизга тасаввур этишимиз учун бевосита пахтачиликка алоқадор бўлган қишлоқ хўжалигидаги куплаб соҳаларни, пахта тозалаш саноати, енгил саноат, туқимачилик, ёғ-мой саноати, қишлоқ хўжалиги машинасозлиги тармоқларининг ривожланишини эслаш қифоя, деб уйлайман. Биз бу ерда пахтачиликка хизмат қурсатадиган бошқа куплаб тармоқлар ҳақида гапиратишимиз йук.

Ипакчилик саноати ва унга тегишли тармоқлар ва ишлаб чиқариш қувватлари ҳақида ҳам шундай исбот талаб этмайдиган мисолларни келтириш мумкин.

Бу уринда мева-сабзавотчилик тармоғи ва у билан боғлиқ, қайта ишлаш саноати корхоналарининг ҳозирча фойдаланилмаётган улкан ресурслари, бу соҳани жаҳон бозорига олиб чиқиш имкониятлари хусусида алоҳида гапиришимиз мумкин.

Ёки, мисол учун, автомобилсозлик саноатини олайлик. Мамлакатимизда автомобиль саноа-

тининг пайдо булиши у билан боглик. ва унга хизмат курсатадиган бир канча ишлаб чикариш корхоналари ва кувватларининг ривожланиши учун мухим шарт-шароит яратди.

Бугун бу саноат тармогининг ривожини ана шу ёрдамчи корхоналар фаолияти ва илгор, замон талабига жавоб берадиган технологиялар билан чамбарчас богликдир.

Энг мухими, автомобиль саноати ахрли нисбатан ута зич жойлашган Фаргона водийсида одамларни иш билан банд килиш ва бошка ижтимоий масалаларни хал этишга мухим роль уйнамокда. Агарки, жахрнда бугунги кунда факатгина йигирма саккизта давлат енгил автомобиль ишлаб чикаришга эга булганини узимизга тасаввур килсак, бунинг узи, хеч шубхасиз, Ватанимизнинг кандай буюк имкониятларга эга булишининг далолати деб кабул кдлишимиз даркор.

Устувор йуналишлар хакида гапирганда, биз ик^исодиётимизнинг, аввало, етакчи тармокларини жадал ва изчил ривожлантиришни тушунамиз. Бу макраддар учун зарур инсон ресурслари, моддий ва молиявий имкониятларимиз, хорижий сармоялар сафарбар этилиши лозим.

Шу тарика яна куп-куп далил ва мисолларни келтириш мумкин. Бу борада сизларнинг эътиборингизни бир мухим масалага жалб этмокчиман.

Биз унутмаслигимиз керакки, тармок. ва ишлаб чикариш кувватларини ривожлантиришда бевосита муайян номутаносибликларга йул куймаслик ва уз навбатида, бу тармокларни ривожланган ишлаб чикариш ва ижтимоий инфратузилма билан таъминлашни так.озо этади.

Ишлаб чикариш учун мухим ахамиятга эга булган ёкилги-энергетика комплексини жадал ривожлантирмай, мустахкам энергетика базасини ташкил этмай туриб, темирйул ва автомобиль йулларини таракдий эттирмай, сув, иссиклик, телекоммуникация алокалари, боппа инфратузилма турлари билан таъминламай туриб бирон-бир тармокни юксалтириб булмайди. Бу барчамизга аён.

Шу билан бирга, бу жадал ривожланиш жараёнларини юк;ори малакали кадрлар билан таъминламасдан тасаввур этиш мумкин эмаслигини хаммамиз яхши тушунамиз. Бу масала уз навбатида демографик жараёнлар билан, мактаб, коллеж ва лицейлар, олий укув юртларини, соглик, ни саклаш иншоотлари, бутун бир ижтимоий инфратузилма тармогининг ривожини билан узвий боглик.. Буларнинг орасида шундай кузга куринмас, лекин мустахкам узаро узвий боглик; масала борки, унга ах.амият бермаслик, хеч шубх.асиз, жиддий номутаносибликларга, танг вазият ва нохуш окибатларга олиб келиши мукаррар.

ТПу маънода, биз иктисодиёт ривожини табиий ресурсларни сақдаш, СОЕПОМ экологик муштароқ таъминлаш муаммолари билан объектив равишда боғлиқ. Экинчи ҳисобга олмаган тақдирда бу шундай қўлқўли оқибатларга олиб келиши мумкинлигини унутмаслигимиз лозим.

Бу — масаланинг бир томони.

Масаланинг иккинчи томони шундан иборатки, иктисодиёт ривожини ва унинг таркибига кирувчи барча соҳа ва ишлаб чиқариш тармоқлари, аввало, жамиятнинг пировард мақсад ва вазифаларига эришишга қаратилиши даркор. Ўзгаришдан аёнлиқ, ислоҳотлар ва ривожланиш жараёнини таъминлаш ягона мақсад эмас. Саноатни факат саноатнинг ўзи учун ривожлантириб бўлмайд.

Биз бу ўзгаришлар натижасида мамлакатнинг ялпи ички маҳсулоти, миллий даромади қанчалик ўсишини, уларнинг барчаси даромадларнинг ва охири-оқибатда аҳоли фаровонлигининг ошишига нечоғли таъсир қўлатилишини олдиндан аниқлаб олишимиз шарт.

Ҳаммамизга аён бўлиши керакки, иктисодиётимизнинг бундай ривожини ташкил қилиш ва белгиланган пировард натижаларга эришиш учун, барча номутаносибликлар ва инкироз жараёнларига йўл қўймаслик учун, аввало, маълум макроиктисодий принципларга, монетар сиёсат-

нинг зарур ва муштароқ қўлқўлиларига қатъий амал қилиш даркор.

Бозор иктисодиёти ривожини бугунги кунда айнан мана шу қўлқўли ва қўлқўлиларга бўйсунди. Шу нуктаи назардан қараганда, барча банк ва молия тизимлари, истисно қилиб белгиланган турли иктисодий марказлар ва биринчи галда Макроиктисодиёт ва статистика вазирлиги, бутун Умумий иктисодиёт комплексининг фаолияти асосий макроиктисодий мутаносибликлар ва параметрларни сақлаш ва бақаришга қаратилиши лозим. Уларнинг ўзаро мутаносиб бўлишига эришиш асосидагина барқарор ва изчил ривожланишни таъминлаш мумкин.

Бу дақиқатни барчамиз чуқур англаб олишимиз даркор.

Хурматли мажлис иштирокчилари!

Юқорида биддирилган фикрларга яқин ясаб айтмоқчиманки, улар, биринчи марта айтилаётган қашфиёт ёки янгилик эмас, балки иктисодий ҳаётдан юксак ривожланган мамлакатларнинг барчаси амал қилиб яшаётган ҳаётнинг ҳақиқатдир.

Шу маънода сизнинг эътиборингизни бугунги кунда қўлқўлининг онгига ўрнашиб қўлқўли бир фикрга қаратмоқчиман,

Бу гап, аввало, бир томондан, бозор иктисодиётига қўлқўли сизинан, иккинчи томон-

дан, бозор иктисодиёти хакида факсах китоблару макрлалардан, аксарият ҳрлларда эса эшитганлари асосида тасаввурга эга булган одамларга тегишлидир.

Уларнинг фикрича, узок, ва давомли режалари, прогнозлар ва макроиктисодий балансларни тузмасдан, устувор ва стратегик йуналишларни аниклаб олмасдан, бу стратегияга ҳар бир мамлакат иктисодиёти ривожининг фалсафасини буйсундирмасдан гуёки бозор иктисодиёти узидан узи ривож топиши мумкин эмиш.

Ваҳрланки, жаҳрндаги таракдшй этган мамлакатлар тажрибаси бунинг аксини курсатмокда.

Бунда асосий масала, балки, ҳамма гап танлаган стратегияни кандай усуллар ва йуллар билан амалга оширишдадир.

Собик. совет даврида, марказдан режалаштириладиган тизим пайтида бу жараёнлар давлатнинг ишлаб чикдриш мулки ва воситаларига яккахукмронлиги, маъмурий-буйрук.бозлик усулларига асосланиб, марказдан режалаштириш йули билан, белгиланган курсаткичларни тасдиқдаш, иктисодиётни юк.оридан бериладиган курсатмаларга тула буйсундириш, хужалик субъектларига ^еч кандай эркинлик к.одцирмаслик асосида бошк.арилар эди.

Уша замондаги давлат план комитети ^ам, давлат таъминот комитети ва шунга ухшаш бош-

к.а так.симот идоралари х^ам ана шу ярок.сиз тизимнинг якдол куринишлари эди.

Ҳар кандай кабул килинган стратегияни хусусий мулк асосий урин тутадиган купукладли иктисодиётга таяниб амалга ошириш эса — бутунлай бошқд масала. Чунки бундай стратегия, биринчи галда, мутлак.о янги бозор институти ва тузилмаларига асосланиб бошқ.арув усулларини шакллантириш, эхтиёж ва таклифларнинг мутаносиблигини таъминлаш, тадбиркорлик фаолияти учун зарур эркинликларни кафолатлаш, хужалик юритувчи субъектлар ташаббускорлигини рағбатлантириш, рақ.обат мухитини вужудга келтириш оркали амалга оширилади.

Шунга мувофик, равишда иктисодий масалалар билан шугулланувчи марказий идоралар, авваламбор, Макроиктисодиёт ва статистика вазирлигининг роли, энг мухими, иш усули тубдан узгариши керак, эски услуб, эски к.арашлардан бутунлай воз кечиш даркор.

Шу муносабат билан оддий бир савол тугилади: Умумиктисодиёт комплекси бугунги кунда уз вазибаларини кандай бажариб келмокда?

Юк.орида зикр этилган талаб ва янги принципларга тулик, риоя килинмокдами, йукдои?

Утган давр мобайнида иктисодиётни ислох. к.илиш борасида амалга оширилган ишларни инкор этмаган ҳрлда, фаолиятимизнинг бу соҳа-

сидаги ишларнинг ахволини кайта-кайта танкидий бахрлашимиз зарур. Ва нихрят, эртага уз ишимизни кай тарзда, кандай метод ологик-услубий ва ташкилий тамойиллар асосида ташкил этишимизни хам белгилаб олишимиз даркор.

Бу масалаларга утишдан олдин мен бир мисол келтирмоқчиман.

2000 йилга мулжалланган нефть, газ конденсати ва табиий газ казиб олиш хамда канта ишлаш курсаткичларини ишлаб чиқиш пайтида бир салбий хрлат бизни катта ташвишга солди. Бунга сабаб, анча вақтдан буен суюк. углеводородлар, яъни нефть, конденсат ва газ казиб чиқариш хажми уларни саноат асосида кайта ишлаш суръатларидан ортда қрлаётгани аникланди.

Уйлайманки, биз бу хрлнинг олдини олиш юзасидан уз вақтида тегишли чоралар курмасак, келажакда у кандай оқибатларга олиб келиши мумкинлигини тушунтириб утиришга хржат булмаса керак. Бу кетишда биз якин йилларда нефтни кайта ишлаш ва кимё саноати учун зарур булган хом ашё такчиллигига, ик^атисодиёт ва ах.олини ёкилги ва бошқ;а турдаги нефть махсулотлари билан таъминлаш муаммосига дуч келишимиз мук^аррар.

Бу эса, табиийки, уз навбатида ик^аисодий таракқдётимизга тусик, булиб, ёкилги билан таъминлашда эришган муваккабимизни йукда

чиқ;ариб, турли қутилмаган Идгисодий ва сиёсий оқибатларга сабаб булиши мумкинлигини узимизга тасаввур қилишимиз кийин эмас.

УТу сабабли бугунги кунда нефть ва табиий газ захираларини излаб топиш буйича геология-кидирув ишларини кенгайтиришнинг махсус дастури ва тадбирлар мажмуи ишлаб чиқилиб, қабул қилинди. "Ўзбекнефтгаз" холдинг компанияси таркибига узгартиришлар қиритилди, бу соҳага хорижий инвестицияларни жалб этиш учун қушимча рағбатлантириш ва имтиёзлар тизими қиритилди ва бу борада кескин чоралар қурилмоқда.

Шуни айтиш керакки, бугун қабул қилинаётган чора-тадбирлар эртага эмас, балки қаида 2003-2005 йилларга қориб уз самарасини бериши мумкин. Бошқ;а айтганда, муаммони олдиндан қуриб, ҳисоб-қитобини қилиб, уз вақтида уни ечадиган чораларни курмасак, эртага вақтни қой қориб қуийшимиз турган гап.

Бундай мисоллар қуплаб топилади. Бугун юртимизда демографик жараёнлар кандай кечаётгани, унинг усиш суръати, якин келажакда бизни бу борада кандай муаммо қутаётгани, меҳнатга лаёқатли одамлар сони қ;анчага қупайиши, улар иш билан кандай таъминланиши ҳ.ақ.ида қим нима дея олади? Хозирданок, меҳнатга лаёқатли ахрлини, айниқ;а, ёшларни иш

билан таъминлаш масаласи уткир муаммо булиб турибди.

Узингиз уйланг, бугун ахвол шундай булса, хуш, эртага нима булади? Ёки нафакдхурларнинг сони кднчага купаяди, уларни ижтимоий таъминлаш, уларга муносиб хает шароити яратиб бериш учун канча маблаг керак булади?

Бу ва шунта ухшаш бошка куплаб саволларга жавоб борми? Виз факат бир хаётий муаммони мисол килиб келтирдик. Афсуски, бугунги кунда хали аник; ва равшан жавоби топилмаган яна канча масалалар бор.

Ёки бопща бир мисол: ахрлининг истеъмол бюджети, бопщача айтганда, даромад ва буромадлари билан боглик. ахвол кандай? Бу бюджет узи кандай аникланади, нима хисобида шаклланади, кейинги вақтда унинг таркибида кандай узгаришлар юз бермокда?

Ёки нихрятда мухим булган яна бир масалани олайлик. Эртага биз тез суръатлар билан ушиб бораётган ахрлимизни ичимлик суви ва табиий газ билан таъминлаш муаммосини кандай хал кдпамиз?

Мен уз-узимга шундай бир савол бераман: мавжуд номутаносибликларни очиб бериш, хукуматга юзага келган муаммолар хақдца уз вак^ида ахборот етказиш, уларни ечиш буйича аник., хар томонлама асосланган таклифларни ишлаб чи-

кдш ва киритиш Макроиктисодиёт ва статистика вазирлиги, иктисодий масалалар билан шугулланувчи бошқ,а идоралар, бутун Умумикдисодиёт комплексининг асосий вазифаси эмасми? Улар бу ишни тегишли тармок. идоралари ва тузилмалари билан якин х.амкорликда амалга оширмаса, ким амалга оширади?

Бугун биз Умушщтисодиёт комплекси таркибига кирадиган вазирлик ва идораларнинг вазифалари ва масъулияти х.акица гапирар эканмиз, биринчи навбатда, уларнинг иш максадларини бир ёк.адан бош чик;ариб, аниклаб бериш, бирига мувофик.лаштириш, улар фаолиятини ягона вазифа — щтисодиётни ривожлантиришнинг устувор йуналишларини амалга оширишга к,аратишдан бошлашимиз керак.

Афсуски, бугунги кунда биз уларнинг фаолиятида ягона иктисодий сиёсатни биргаликда х.аётга жорий этишни эмас, балки таркрклик, х.ар бир вазирликнинг идоравий манфаатлари устунлик килиши каби х.олатни кураамиз.

Юк;орида айтилган фикрлардан келиб чик.адиган хулоса пгуки, якуний макроиктисодий мутаносиблик ва параметрларнинг тахлили, салбий жараёнлар ва уларнинг куринишларини аниклаб олиш зарур. Ана шу тахлил, мавжуд салохият ва имкониятларни аник, бахрлаш, прогноз ва истик.-болга мулжалланган амалий тавсиялар ишлаб

чикиш Комплекс фаолиятида бош омил булиши даркор.

Иккинчидан, аввало, Макроиктисодиёт ва статистика вазирлиги, Молия вазирлиги ва Марказий банк уртасида мамлакат ривожланишининг макроиктисодий курсаткичлари, иктисодиётдаги товар ва пул-маблаглар оками, катъий пул-кредит сиёсатини амалга ошириш ишлари билан инфляция даражаси, пул массасининг хажми ва валюта курси курсаткичларининг узаро боғлиқлигини мувофиклаштириш талаб даражасида йулга қуйилмаган.

Холбуки, бу масалалар иктисодий ва молиявий баркарорликни саклаш ва мустахкамлашда хал қилувчи аҳамиятга эга эканлигини унутмаслик керак.

Учинчидан, бугунги кунда инвестиция дастурлари, биринчи галда, барпо этилиши мулжалланаётган иншоотлар руйхатига асосланган ҳолда тузилмокда.

Афсуски, инвестиция дастурлари ҳануз иктисодиётда таркибий ўзгаришларни амалга оширишга кучли таъсир этадиган, биз мамлакатимиз иктисодиётининг етакчи соҳалари деб атайдиган устувор тармоқларнинг жадал суръатлар билан ривожланишини таъминлайдиган асосий омилга айлангани йук..

Натижада, очик. тан олиш керакки, инвестиция дастурларини жорий этиш, хорижий инвестицияларни жалб қилиш ишлари биз учун ута долзарб бўлган масала иктисодиётдаги таркибий ўзгаришлар билан ўзвий боғланмаган, бу ўзгаришларни ҳисобга олмаган ҳолда амалга оширилмокда.

Содда қилиб айтганда, биз хорижий инвестицияларни жалб қилиш бўйича қуплаб лойцаларни амалга ошираяпмиз, аммо бу инвестициялар иктисодиётимиздаги ижобий таркибий ўзгаришлар, бу соҳада қузда тутилган мак.сад ва манфаатлар билан етарли даражада боғланмаяпти.

Туртинчидан, шуни қайд этиш лозимки, Макроиктисодиёт ва статистика вазирлиги фаолиятида иктисодиёт ва унинг айрим тармоқлари бўйича ривожланиш истик.болларини асослашда, номутаносибликни аниқлашда мувофиклаштирувчи баланс усуллариининг урни ва аҳамияти инкор этиб келинмокда.

Бу борадаги яна бир жиддий камчилик шундан иборатки, Комплекс таркибига қирадиган вазирлик ва идоралар ишида иктисодиётнинг ривожланиш стратегиясини асослашда муҳим омил бўлган умумий молиявий баланс, тулов баланси, миллий ҳисобот тизими ва бошқ.а баланслардан етарличи фойдаланилмаяпти.

Бешинчидан, тан олиш керакки, биз банк тузилмалари, авваламбор, Марказий банк, Ташки иктисодий фаолият миллий банки ва тижорат банкларимиз томонидан улар хизмат курсатадиган идора ва уюшмалар, корпорация ва компаниялар, корхоналар фаолияти устидан молиявий назорат олиб борилишига етарлича ағамиях бермаяпмиз.

Биз бу назоратни хали-хануз тегишли даражага кутаришга эриша олганимиз йук..

Гап бу уринда, аввало, банк тизими томонидан хужалик юритувчи субъектларга маркетинг буйича, яъни бозорни урганиш тижорат, шартномавий ва тулов операциялари буйича курсатиладиган малакали ёрдам ва назорат хусусида бормокда. Бунда мазкур субъектлар учун манфаатли булмаган, самарасиз кдрорлар қабул килинишига йул куймаслик айникса зарур.

Гап банклар томонидан бериладиган эксперт бахрлари, манфаатли лойиха ечимларини амалга оширишда истикболли хамкорларни излаб топиш хусусида кетаяпти.

Олтинчидан, самарали таркибий структура сиёсатини амалга ошириш ва экспортга йуналтирилган устувор ишлаб чиқариш соҳаларини рағбатлантиришда бозор иктисодиётига хос булган омил ва механизмлар, иқдисодий рағбат ва имтиёзлар ҳ.али-ҳ.ануз асосий воситага айлангани йук..

Энг асосийси, Умумиктисодиёт комплекси фаолиятида биз иктисодиётни ислох. қилиш ва мутаносиб равишда барқарор ривожлантиришдан иборат булган муҳим ва устувор вазифаларни ҳ.ал этишдек ягона мақсадга буйсундирилган, бири-бири билан узвий боғланган яхлит ташкилий тизимни, афсуски, қурмаяпмиз.

Мен кейинги йилларда Умумиктисодиёт комплекси томонидан вазирликлар ва идоралар билан биргаликда ишлаб чиқилган, йирик ижтимоий-иктисодий масалаларни ечиш, бу борадаги ҳуқуқий-қ.онунчилик базасини шакллантириш, ислох.отларни чуқурлаштириш, иктисодиётни эркинлаштиришга қ.аратилган бирон-бир таклиф ва тавсия билдирилганини эслай олмайман.

Комплекс томонидан ижтимоий-иктисодий ривожланиш ва ислох.отларнинг амалга оширилиши юзасидан ҳар чорак якунлари буйича қабул қилинадиган қ.арорлар қупрок. расмий, номигагина булиб, уларда вазирликлар ва идоралар фаолиятига принципаал баҳр берилмайди.

Умумиктисодиёт комплекси ишига танқидий баҳ.о берар эканмиз, унинг фаолияти Вазирлар Маҳкамасининг бошқ.а комплекслари, вазирликлар ва идоралар, авваламбор, Ташки иктисодий алоқалар вазирлиги, Давлат мулк қумитаси, Давлат божхона қумитаси билан етарли даражада мувофиқлаштирилмасдан, уларнинг иш фаолият-

ти билан бевосита узвий боғланмаган хрдца олиб борилаётганини айтиб утиш лозим.

Буларнинг барчаси иктисодиётни бошқаришнинг ҳрзирги тизими, унинг шакл ва услубларини тубдан узгартиришни тақрзо этмоқда. Факатгина бир кунлик, тезда хал килиниши керак булган жорий масалалар билангина ишлаш мумкин эмас.

Виз тараққийтимизнинг истикболи ва стратегиясини узимизга аник.-равшан англашимиз, тасаввур килишимиз, вазирликлар ва идораларни барқарор иктисодий усишни таъминлайдиган вазифаларни амалга оширишга сафарбар этишимиз лозим.

Ва бу борада қабул килинган иктисодий ривожланишнинг устувор й^налишларини амалга оширишда, уларнинг самарадорлигини таъминлашда асосий жавобгар, асосий куч айнан Умумиктисодиёт комплекси булмоғи керак.

Комплекснинг бош вазифаси — иктисодиётни бундан буен ^ам исло^ килиш стратегиясини, унинг барқарор ривожланиш тамойилларини асослаб бериш, иктисодий сиёсатни амалга оширишнинг самарали механизмини ишлаб чиқишдан иборат.

Комплекс иктисодиётни ислох. к.илишнинг устувор максадлари х.амда мамлакатимиз олдида турган стратегик вазифалардан келиб чик;к.ан

хрдца уз иш фаолиятини самарали, узвий ва аник, максадга йуналтиришга к.аратилган амалий дастурга эга булиши зарур.

Мен бугунги фурсатдан фойдаланиб, барча йигилиш катнашчиларига иктисодиёт сох.асида якин келажакдаги устувор иуналишларимиз — вазифаларимиз нимадан иборат эканини яна бир бор эслатиб утмоқчиман:

аввало, макроиктисодий барқарорлик ва изчил иктисодий усишни таъминлаш;

иктисодиётда таркибий узгаришларни изчиллик билан амалга ошириш;

купукладди иктисодиётни шакллантириш ва унда хусусий мулкнинг етакчи урин эгаллашини таъминлаш;

ташки иктисодий фаолиятни эркинлаштириш ва валюта бозорини босқичма-босқич эркинлаштириб бориш;

бозор ва ишлаб чиқариш инфратузилмаси, ижтимоий инфратузилмаларни узида мужассам этган замонавий ва яхлит тизимни вужудга келтириш;

демографик прогнозларнинг амалга ошириш жараёнини назорат килиш ва меҳнатга лаёқ.атли ах.олини иш билан таъминлашга қаратилган изчил сиёсат юритиш, меҳнат бозорини шакллантириш;

халқ. моддий фаровонлигининг барқарор ва узлуксиз усишини таъминлаш, ахрлини ижтимоий химоя килишни кучайтириш.

Бу устувор вазифаларни амалга ошириш учун утган йил декабрь ойида махсус тадбирлар Дастури қабул қилинган эди. Бу дастур иқтисодий йуналишдаги вазирлик ва вдораларнинг, бутун Умумиктисодиёт комплексининг амалий фаолият дастури бўлмоғи даркор.

Комплекс таркибига қирадиган ҳар бир вазирлик ва идоранинг манфаатлари маъқул Дастурда акс этгарилган маъсад ва вазифаларга ҳула бўйсундирилиши лозим.

Комплекс таркибига қирадиган ҳар қайси вазирлик ва идоранинг маъқул тадбирлар Дастурида курсатилган Умумиктисодиёт комплекси олдида турган умумий вазифаларни баъжаришга қушган ҳиссасига қараб, ана шу иқтисодий тузилмалар фаолиятининг самарадорлигига, раҳбарларнинг бошқариш қрбилиятига баҳр берилади. Тадбирлар Дастурида Умумиктисодиёт комплекси олдида турган маъсад ва вазифаларни амалга оширишнинг механизми ҳамда Комплекс таркибига қирадиган вазирлик ва идораларнинг бу борадаги жавобгарлиги батафсил белгилаб берилган. Юқрида айтиб утилган умумиктисодий вазифаларни амалга оширишда қуйидаги муҳим дастурларни баъжариш бизнинг диқдат марказимизда бўлиши лозим:

Биринчидан, **ёқилги-энергетика комплексининг барқарор ривожланишини таъминлашга ало-**

ҳда эътибор қаратиш даркор. Бу тармокда хорижий инвестицияларни, биринчи навбатда, захираларнинг барқарор ва етарли тарзда қупайиб боришини таъминлайдиган нефть ва газ манбаларини разведка қилишга, қидириб топиш ва узлаштириш маъсадида чет эл сармояларини йуналтириш РОЯТ муҳим аҳамият қасб этади.

Иккинчидан, **қишлоқ. ҳужалигида олиб борилаётган ислоҳотларни изчил давом эттириш ва унинг барқарор ривожланишини таъминлаш** бундан буен ҳам гоят муҳим масала бўлиб қолади. Қишлоқда ҳақиқий мулкдорлар синфини шакллантириш, ер ва сув ресурсларидан оқилона ва мутаносиб равишда фойдаланиш — бу борадаги фаолиятимизнинг асоси бўлмоғи даркор.

Учинчидан, **коммуникация тизимини — транспорт, инженерлик ва телекоммуникацияларни жадал суръатлар билан ривожлантириш.**

Бугунги кунда миллий информация тизимини шакллантириш жараёнида Интернет ва бошқа глобал аҳборот тизимларидан қенг фойдаланиш, айниқса, муҳим аҳамиятга эга.

Бунга эришиш ХХI асрда мамлакат таракқиёти учун ҳал қилувчи аҳамият қасб этади.

Туртинчидан, **Умумиктисодиёт комплекси экспортбон маъсулот ишлаб қикдришни рағбатлантириш асосида мамлакатимизнинг экспорт салоҳиятини ривожлантириш** ҳамда импортни рақи-

онал асосда ташкил этиш, ташки савдо ва тулов балансларини такомиллаштириш, мамлакатимизда ишлаб чиқарилган маҳсулотларни ташқд бозорга чиқдрилиш тизими ва ташқд савдо инфратузилмасининг самарадорлигини ошириш буйича дастурлар мажмуини ишлаб чиқдшли керак.

Виз ички бозоримизга валюта маблаитари оқимини кенгайтириш, биржадан ташқари валюта бозорининг тез суръатлар билан ривожланиши учун энг кулай шарт-шароитларни яратишимиз зарур.

Бешинчидан, **Умумиктисодиёт комплекси бошқд тузилмалар билан ҳамкорликда кичик ва урта бизнесни жадал ривожлантириш давлат томонидан куллаб-қуватлаш ва рағбатлантириш бора-сида**, унинг ялпи ички маҳсулот ишлаб чиқаришдаги улушини кескин ошириш буйича ягона тизимни шакллантириши керак. Виз бу вазифага ҳрзирги босқичда олдимизда турган энг асосий стратегик масалалардан бири деб қарашимиз даркор.

Мен бугунги кунда Умумиктисодиёт комплекси таркибига қирадиган вазирлик ва идоралар одида турган масъулиятли вазифаларнинг ҳаммасини тулик санаб утмадим.

Тасдиқданган тадбирлар Дастуридан урин олган бу ва бошқа вазифаларни аниқ, мақсадга йуналтирилган ва уйғун ҳрлда амалга ошириш

учун Макроиктисодиёт ва статистика вазирлиги к.ошида Бирлашган х.айъат тузишни мак.садга мувофик., деб ҳисоблайман.

Мазкур хайъатга нафакат Умумиктисодиёт комплекси таркибига қирадиган вазирлик ва идораларнинг раҳ.барлари, балки бу соҳадаги энг етакчи ва билимдон мутахассислар х.ам кириши керак.

Бирлашган хайъат, авваламбор, иктисодиётни ислох. этиш х.амда иктисодий усишнинг долзарб муаммолари муҳ.оқама этиладиган ва уларни х.ал қилишнинг самарали усуллари бамақсат ишлаб чиқилладиган Комплекснинг узига ҳос илмий-амалий маркази булиши лозим.

Шу билан бирга, Бирлашган хайъат иктисодиётни ислох. этиш ва эркинлаштириш буйича Комплекс таркибига қирадиган вазирлик ва идораларга юклатилган устувор вазифа ва мақсадларнинг амалга оширилишини мунтазам ва катъий назорат қилладиган амалий механизм, қучли омилга айланиши даркор.

Мухтарам мажлис иштирокчилари!

Мамлакатимиз, Ўзбекистон халқи бутун дунё аҳли билан бирга янги асрга қадам қуйди. Бу бизнинг зиммамизга, нафак.ат бугунги авлод, балки келгуси авлод олдида х.ам алоҳида масъулият юклайди.

Бизнинг қандай давлат барпо этишимиз, унинг нечоғли мустақил, қудратли ва фаровон

булиши, аввало, узимизга, хдр биримизга ишониб топширилган вазифани қай даражада сидқидилдан, ҳалол адо этишимизга боғлиқ.

Биз бугун орттирган тажрибамизга таяниб, кулга киритган ютуқдаримизни танкидий баҳрлаган ҳрда, демоц)атик узғаришлар, давлат қурилиши, иқтисодий салоҳиятимизни мустаҳкамлаш ва ривожлантириш йулида изчил боришимизни давом эттиришимиз зарур.

Шуни мамнуният билан айтишим керакки, биз жамият ҳдётининг сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий соҳаларини эркинлаштириш буйича яқдн беш йилликка мулжалланган аниқ, дастурга эгамиз. Бу дастур Олий Мажлиснинг иккинчи чак;ирик; биринчи сессиясида муҳрама этилиб, Ўзбекистон республикаси Президентининг 2000 йил 2 июндаги "Жамиятнинг сиёсий, иқтисодий ва маънавий соҳаларида ислох.отларни эркинлаштириш ва чуқурлаштириш, мамлакат хавфсизлигини таъминлаш буйича Дастурни амалга ошириш борасидаги чора-тадбирлар тугрисида"ги Фармони билан тасдиқланган.

Азиз дустлар!

Олдимизда масъулиятли ва мураккаб вазифалар турибди. Халқдмизнинг келажаги, мамлакатимиз истик^боли ана шу улугвор вазифаларни нечоғли муваффақият билан адо этишимизга боғлиқ.

Умумқтисодиёт комплекси таркибига киратдиган вазирлик ва идораларнинг барча рах.барлари ва ходимлари уз зиммаларидаги ана шу масъулиятни теран ҳис этадилар ва бу йулда қуч-гайратларини асло аямайдилар, деб ишонаман.

Мана шундай эзгу ишда барчангизга омад ёр булсин!

2001 йил 11 январь

"КАМОЛОТ" ЁШЛАРИМИЗНИНГ ЧИНАКАМ СУЯНЧИ ВА ТАЯНЧИ БУЛСИН

Ассалому алайкум, хурматли мажлис иштирокчилари!

Бугунги учрашувимиздан мақсад — жамиятимиз ҳаётида РОЯТ муҳим аҳамиятга эга булган ёшлар тарбияси, бу борада олдимизда турган вазифалар ҳақида сизлар билан ҳар томонлама фикрлашиб олишдан иборат.

Маънавий ва жисмоний баркамол авлодни вояга етказиш масаласи биз учун умуммиллий, умумдавлат микёсидаги вазифа бўлиб, бу эзгу мақсад йулида амалга ошираётган ишларимизни изчил ва катъиятлик билан давом эттириш бугунги сиёсатимизнинг диктат марказида турганини яна бир марта уқтириб утмоқчиман.

Бу ишларнинг ҳрзирги ва келажак ҳаётимизда нечорли улкан аҳамиятга эга эканини тасаввур этиш учун узимизга бир савол беришимиз табиий, деб уилайман: нега бу масалага бугунги кунда бундай улкан аҳамият ва эътибор бермоқ;-дамыз?

Чунки юртимизда яшаётган, узининг, угилкизларининг эртанги кунини уйлайдиган ҳ;ар бир

одам, ҳар бир ота-она барча кднаётган ишларим, аввало, урнимни босадиган фарзандим учун, зурриётларимнинг бахту саодати учун, деб билади. Шу ният билан дарахт экади, уй куради, фарзандига, керак бўлса, бутун борлигини багишлайди. Бола тарбиясини, унинг келажакда ^еч кимдан кам бўлмай вояга етиши, камол топишини уз умрининг мазмуни деб ҳисоблайди.

Бугунги кунда бир оддий ҳ.акик.ат барчамиз учун аён бўлиши керак: олдимизда турган энг эзгу мақсадларимиз — мамлакатимизнинг буюк келажаги ҳ.ам, эртанги кунимиз, эркин ва фаровон ҳ.аётимиз ҳ.ам, Ўзбекистоннинг ХХІ асрда жаҳ,он ^амжамятидан қандай урин эгаллаши ҳ.ам — буларнинг барча-барчаси, авваламбор, янги авлод, униб-усиб келаятган фарзандларимиз қ.андай инсонлар бўлиб вояга етишига борлиқдир.

Бир суз билан айтганда, бизнинг озод ва обод Ватан, фуқаролик жамияти барпо этиш, тарак.-кий топган давлатлар ва халқлар қаторига қутарилишдек улур мақ.садларимиз, ҳеч шубҳ.асиз, мана шу олижаноб вазифани нечоғли оқилона амалга оширишимизга борлик. эканини чуқур англаб олишимиз даркор.

Барчамиз бугунги ^аёт олдимизга қуяётган бир аччик, ҳ.акик.атнинг маъно-мазмунига етиб боришимиз зарур. Бу аччик. ҳ.акик,ат шундан иборатки, агар да кимда-ким бизнинг мустақил тарак.-

киёт йулимизни, орзу-максадларимизга эришиш йулини, янги жамият куриш йулини тусмокчи булса, аввало, хали суяги кртмаган, мустакдл дунёкараши шаклланиб улгурмаган ёшларимизнинг калби ва онгининг муртлигидан фойдаланиб, уларнинг маънавиятини бузиб, бизнинг азалий табиатимиз ва мукаддас одатларимизга мутлакр зид булган гоялар билан чалгитиб, узининг гаразли ва жирканч ниятларини амалга ошириш йулида курол килиб олишга уринади.

Миллий манфаатларимиз ва максад-муддаоларимизга бегона булган бундай зарарли мафкуралар тажовузи, бошка хавф-хатарлар, айникса, бизнинг минтакамизда кучайиб бормокда.

Биз бу аччик. хакикатни турли ёвуз кучлар ва кабщ ниятли марказларнинг вайронкор хатти-харакатлари мисолида якдол куриб турибмиз.

Бутун дунёда глобллашув жараёни кечаётган хрзирги даврда бундай кучлар уз гаразли максадларини амалга ошириш учун хар к;андай усулларни ишга солмокда.

Улар бу борада жуда катта куч ва маблаг сарфлаб, одамларнинг диний, миллий хиссиётларидан, бизнинг моддий х.аётимизда мавжуд булган уткинчи иктисодий-ижтимоий кийинчиликлардан фойдаланишга уринмокда.

Бугун тобора такомиллашиб, ^аётимизга чукур кириб бораётган телекоммуникация ва ин-

тернет каби замонавий воситаларни х.ам узининг разил ниятлари йулида маккорлик билан ишла-тишга х.аракат килмокда.

Ёшларимизни бу бало-к.азолардан асраш учун жамият маънавий хаётида бушлик. пайдо булишига асло йул куйиб булмайди. Бундай бушлик. юзага келган такдирда эса, уни ешларнинг илмга, касб-хунарга, соглом турмуш тарзига, бунёдкорлик ишларига кизикишлари билан хамоханг булган янгича х.аёт мазмуни, янгича кадрийатлар билан тулдириш лозим.

Энг мухими, шуни унутмаслигимиз керакки, ёшларимизга, бинобарин, келажагимизга тахдид солиб турган бу хавфларнинг олдини олиш учун бугун катъий х.аракат килмасак, эртага кеч булиши мумкин.

Биз фарзандларимизни Ватан равнаки, юрт тинчлиги, халк. фаровонлигига эришипщек олий максадларимиз рухида тарбиялашимиз, уларни ана шу максаддар сари етаклашимиз керак.

Мен "етаклаш" деган сузни алохида таъкидлаб айтмокчиман. Агар биз бу масалада сусткашликка, бепарволикка йул куйсак, болаларимизни бошк.алар етаклайди. Чунки х.аётга энди-энди К.адам куяётган ёш калб, ёш инсон х.амиша маънавий етакчига, мураббий-устозга мухтож булади.

Биз ~ табиатан очиккунгил, самимий халк.-миз. Лекин бундай хавф-хатарларга соддадиллик

билан, юзаки тушунчалар билан карши туриб, курашиб булмайд.

Ёш авлодимизни ана пгундай тажовузлардан химоя килиш учун курашда биз куйидаги икки йуналишни энг мухим ва хал килувчи махсад сифатида белгилаб, уларни бир-бирига уйрунлаштиришимиз лозим.

Бу йуналишнинг биринчиси — халкимизнинг азалий анъаналарига, бугунги миллий таракдиётимизга хизмат киладиган урф-одатлари ва тилига, динига, рухиятига, кискача айтгавда, дунёкараши ва тафаккурига асосланиш булса, иккинчиси — умуминсоний ва замонавий ютуқларга таянишдир.

Барчамиз яна бир хакикатни яхши англаб олишимиз керакки, биз давлатимиз ва жамиятимиз келажagini уз чегараларимиз, уз крбигимизга уралиб крлган холда эмас, балки умумбашарий ва демократик кадриятларни чукур узлаштирган холда тасаввур этамиз. Бу келажакни биз тараккий топган мамлакатлар тажрибасвдан фойдаланиб, давлат ва жамиятнинг бошқариш усулларини, инсон эркинликлари ва хурфиқрилиқни тафаккуримизга, уз хаётимизга жорий килишда кураимиз.

Яъни биз бутун маърифатли дунё, халқаро ҳам-жамият билан тинч-тотув, эркин ва фаровон хаёт кечириш тарафдоримиз.

Биз учун мана шундай йул маъқул, унинг бошқа мук,обили йук.. Мана шу рухда, шундай тамойил ва йуналишларга таяниб, уз болаларимизни, янги авлодни тарбиялашимиз зарур. Бу хакикатни хар биримиз теран англаб олишимиз, уни ёшларимиз онгига ҳам сингдиришимиз керак.

Бу хусусдаги фикрларга хулоса ясаб, шуни айтмоқчиманки, Ватанимизнинг эртанги кунини, шунча машақдатлар чекиб килган ишларимизнинг мевасини курмокчи булган, уз зурриётларининг бахгу икболини исяайдиган хар бир одам — у ким булиши, кандай лавозим эгаси эканидан к.аъи назар, бу масаладан четда турмаслиги керак. Бугун бу ута мухим масалага бепарво карашга, лок.айд булишга хеч кимнинг хақди йук..

Биз юртимизда олиб борилаётган таълим-тарбия, маънавий-маърифий ишларга, шу сохага дахлдор булган идора ва ташкилотлар фаолиятига ҳам айнан ана шу нуктаи назардан бахо беришимиз зарур.

Қдирли дустлар!

Барчангиз хабардорсиз, бундан беш йил мук.адцам яхши орзу-умиддар билан ёшларимизнинг бошини к.овуштирадиган, уларнинг хаётий муаммоларини ечишга кумак берадиган ташкилот тузиш махсадида "Камолот" жамгармасини ташкил этган эдик.

Утган вак? мобайнида бу Жамгарма муайян ишларни амалга оширган булса-да, афсуски, бу сохага мутасадди булган рахбарларнинг масъулиятсизлиги ва очик, айтишимиз керак, шу масалага барчамиз етарли эътибор бермаганимиз натижасида "Камолот" ёшларнинг ҳаққий маънодаги етакчиси ва химоячисига айлана олмади.

Холбуки, бу ташкилотнинг фаолият бошлаши, оёқда туриб олиши учун уз вақтида давлат томонидан катта маблағ ажратилган ва кумак берилган эди.

Хуш, бугун Жамгармадаги вазият, аввало, унинг ёшларимизга таъсири қай ахволда?

Жамгарманинг 57 киши ишлайдиган марказий идораси, вилоят, шаҳар, туман булимлари, жойларда, корхона ва олий укув юртларида жамоатчилик асосида фаолият юритадиган шохобчалари бор. Уларнинг молиявий манбаи асосан Жамгарма ихтиёридаги айрим биноларни ижарага беришдан келадиган маблағлардан иборат.

Дейлик, ана шу куйи ташкилотлар бугун бирон-бир ёрдам сураб келса, "Камолот"нинг марказий идораси уларга қандайдир амалий кумак бера оладими? Афсуски, йук.. Чунки Жамгарма фаолияти, шуни ҳам тан олишимиз керак, уз ҳолига ташлаб қуйилган, ешларни юксак мақсадларга даъват этиш, маънавий-маърифий тарбия ишлари бир четда қриб кетган.

Уз вақтида бу ташкилот сиёсатдан холи, яъни жамгарма сифатида тузилган эди. Бундан кузланган максад — эски комсомол тизими, умрини утаб булган коммунистах мафкура асоратларидан ешларни ҳалос қилиш эди. Бирок; бу — Жамгарма мамлакатимиздаги ижтимоий жараёнлардан, таълим-тарбия ишларидан, маънавий ҳаётдан, умуман, бугунги бошимиздан кечираётган муаммолардан бутунлай четда туради, дегани эмас-ку!

"Камолот"нинг яқинда сунгги ташкилий анжуман-мажлиси булиб утди ва унинг янги раҳбари сайланди. Пекин бир савол тугилади. Бу анжуманда кимлар иштирок этди? Аввало, ёшларимизнинг ишончини қозонган ва ваколатларини олган, бошқача айтганда, кенг катламдаги навқирон авлод вакиллари қатнашди-ми, йук.ми?

Бир суз билан айтганда, "Камолот" ташкилоти бугунги кунда том маънода ёшларимизнинг гам-ташвишларига шерик булишда, уларнинг орзу-умидлари ушалишида, оғирини енгил қилишда, ҳрзирги ута мураккаб ва таҳликали ҳаётда угил-қизларимизнинг уз муносиб урнини топишда қандай хизмат қилмоқда? Ва замон талабларига Жамгарма ҳозирги шаклида қандай жавоб бериши мумкин, деган уй-фикрлар барчамизни безовта қилиши табиийдир.

Мана шундай огир, лекин ҳаётнинг узи олдимизга қуяётган савол ва муаммоларни ечиш вақти келди, деб уилайман.

Ёшларимизни уз бағрига оладиган янги ташкилот тузиш зарурлиги ҳақида гапирар эканмиз, у аввалги ёшлар идораларидан қайси жихатлари билан фарқ, қилиши керак?

Бу ташкилот уз олдига қандай долзарб ва устувор мақсадларни қуйиши, унинг муассис ва хрмийлари қимлар бўлиши, энг муҳими, бу ташкилотнинг жамият ҳаётига таъсир этиш воситалари қандай бўлиши лозим?

У мактаб, лицей ва коллежларда, олий укув юр்தларининг талабалари орасида, ҳужалик ва корхоналарда, ҳарбий қисмларда қандай иш олиб боради, ёшларнинг манфаатларини қандай ҳимоя қилади?

Бугунги куннинг энг огир муаммоларидан бири бўлган — иш қидириб, қасб урганиш умидида юрган ёшларимизга қандай амалий ёрдам бера олади?

Бундай ҳаётий саволларни қуплаб қелтириш мумкин.

Шу уринда, таъқиддаш жоизки, биз бу масалани ешларга дахлдор расмий ва норасмий идоралар вақиллари ва тегишли мутахассислар иштирокида қупдан бери муҳ.оқама қдп[иб қелмок, дамиз. Мазкур ташкилотни шакллантириш

борасида турли мулоҳ.азалар, ҳ.атто қдрама-қдрши фикрлар ҳ.ам қилдирилмокда.

Бу борада янги ташкилотнинг сиёсий ва ижтимоий шакли — қдёқаси ҳ.ақдқа, сиёсий партиялар билан муносабати, сайловлар ва боъшқа қараёнларда қаол иштирок этиб, ҳ.оқимият идораларида уз вақилларига эга бўлиш учун қураш олиб қориши ва ҳрқазолар ҳақдда қилдирилган турли қил фикр-мулоҳазаларни ҳ.ам айтиб утишимиз мумкин.

Шу билан бирга, бунта қесқари бўлган фикр ва тақлиқлар, яъни бу ташкилот мутлақ сиёсатдан ҳоли бўлиб, уз қаолиятини, аввало, ёшларнинг ижтимоий муаммоларига йуналтириши, уларнинг маънавий қамолотини юқсалтиришда уз урнини топиши зарур, деган қарашлар ҳ.ам оддинга сурилмокда.

Бир-биридан қесқин фарқ. қ;иладиган бундай тақлиқ ва мулоҳ.азалар атрофида, қумладан, янги ташкилотнинг мақ.оми қандай бўлади, яъни у давлат ташкилоти ёқи қамоат бирлашмаси сифатида қаолият юритадими, у ёшларнинг эътибор ва интилишини нима ҳисобидан узига қалб этади, унга қандай имтиёзлар қерилади, ташқилий тузилиши, молиявий манбалари, унга аъзо бўлиш, аъзолик бадаллари тулаш тартиби қаби масалалар бўйича бўлиб утаётган қуп-қуп тортишувлар, баҳ.с-мунозара-

лар бу ута муҳим масалани ойдинлаштиришга хизмат килмокда.

Бу борада ривожланган мамлакатлардаги мавжуд ёшлар ташкилотлари, шунингдек, халқаро ёшлар тузилмаларининг ташкилий тузилиши, асосий мақсад-вазифалари ҳам урганиб чиқилиб, хорижий давлатларнинг шу соҳадаги тажрибаси ҳдсобга олинмокда.

Поиска килиб айтганда, бир нарса барчамизга аён бўлиши керак: ёшларимизни уз сафига бирлаштирадиган ҳаракат ёки ташкилот тузишни замоннинг узи олдимизга энг кескин ва долзарб масала тариқасида қуимокда. Лекин бундай ташкилотнинг юзага келиши, аввало, ёшларимизнинг уз хоҳиш-иродаси, уларнинг ҳаёт режалари, ташвиш-армонлари, орзу-умидлари асосида амалга ошириш даркор.

Яна ва яна шуни таъкидлаб айтмоқчиман: ёшлар учун хизмат киладиган, уларнинг манфаатини қўлайдиган ва ҳимоя этадиган, уларнинг номидан иш юритадиган ташкилот тепадан туриб эмас, балки бевосита йигит-қизларимизнинг уз ташаббуси ва хоҳиш-иродаси билан, уларнинг талабларини инобатга олган ҳолда тузилиши керак. Шундан кейингина демократик тамойиллар, демократик қадриятлар ҳақда гапириш мумкин.

Билдирилган фикр-мулоҳазалар, амалий таклифлар, яъни янги Ҳаракатни тузиш жараёни-

нинг дастлабки босқичи бу борадаги қўп масалалар устида чуқур уйлаб, кейин уларнинг ечимига қўл уриш лозимлигини қўрсатмокда.

Ҳурматли мажлис иштирокчилари!

Уйлайманки, ёшларнинг 5шги тузилажак ташкилоти — у уюшма ёки ижтимоий ҳаракат деб аталадими, бундан қатъи назар, уз фаолиятида, биринчи гада ёшлар олдида турган энг долзарб масалаларга эътибор қаратиши керак бўлади.

Агар бу тугрида менинг фикримни қўрасангиз, мен, аввало, "Қамолот" номини сақдаб Нелишни, шу ном билан аталадиган янги ташкилотни эса Ўзбекистон ёшларининг ижтимоий ҳаракати сифатида ташкил этилиши, унта ҳеч қандай мафқуравий вазифа юқламасликни таклиф қилган бўлур эдим.

Бу ижтимоий ҳаракатнинг узига ҳос қиёфаси, фаолият йўналиши ҳақида гап борар экан, у ёшларни қандай манфаат ва мақсадлар асосида узига қўртиши, бирлаштириши тугрисида уйлаш лозим.

Менинг фикримча, ҳаракатнинг асосий вазифаси — ёшларни бирлаштириш, сомон турмуш талаблари асосида тарбиялаш, жамиятда муносиб урин эгаллашига қўмақлашишдан, уларнинг манфаатларини ҳар томонлама ҳимоя қилишдан иборат бўлиши даркор.

Азиз дустлар!

Мен бугунги фурсатдан фойдаланиб, барчангизни минг йиллардан буен хукм суриб келаётган баъзи бир хаётий мезонлар, агар таъбйр уринли булса, хаёт фалсафасининг айрим кирралари хакида фикр алмашишга даъват этмокчиман.

Истаймизми-йукми, **инсон** хаётида **манфаат** масаласи куп нарсани хал килади. Виз буни хам узимизга якдол тасаввур килиб, тан олишимиз керак.

Шунинг учун хар бир йигит-киз бу ташкилот сафига кирипшан олдин беихтиёр, мен бу харакатга аъзо булиб, моддий ва маънавий жщатдан нима манфаат топаман, у узлигимни англашимда, хаётда кузлаган максадларимга эришишда, Оллох таоло менга берган акл-заковат, куч-гайратни намоён этишимда кандай имкониятлар беради, дея фикр юритади.

Шуни хам хисобга олишимиз керакки, бугунги ёш авлод бундан ун-ун беш йил одцинги ёшлардан мутлак.о фарк. килади.

Мана шу х;олатларнинг барчасини инобатга олган хрлда, бу Харакатни тузиш ташаббускорлари, менинг назаримда, куйидаги масалаларга алохдда эътибор бериши зарур.

Биринчидан, биз мана шу ташкилий жараёнда навкирон авлоднинг уз сало^иятини, айник,-са, ёшликка хос жушкин, табиий соглом инти-

лишларни руёбга чик.аришида бу Харакат кандай имкониятлар яратиб бера олишини аник, тасаввур этишимиз лозим.

Шу нуктаи назардан Караганда, Харакат ёшларга амалий ёрдам бериши, уларнинг хаётда тугри йулни танлаб олишида таянч ва суянч булиши, ёшларнинг бошига турли синовлар тушганда, дейлик, моддий-маънавий мададга мухтожлик сезган пайтларида куллаб-кувватлаши даркор.

Энг асосийси, бу Харакат хаётда учраб туриши табиий булган турли тусикдар, муаммо ва кийинчиликлар туфайли ёшлар кайфиятининг, ёшлар дунёк.арашининг салбий томонга узгарishiга, уларнинг тушкунликка берилишига, номаъкул йулларга кириб кетишига йул куймайдиган, мустакил хаётга кадам куяётган усмирлар учун химоя ва мадад буладиган бир ташкилот булиши лозим.

Иккинчидан, одамзот узининг эзгу максадларига асосан жамоа булиб эришган, уз бошига тушган кулфатларни хамиша биргалашиб енгган. Бу — хаётий хакикат.

Шунинг учун бугунги кунда хам инсоният уз олижаноб орзу-умидларига етиб боришда бирга, хамкорликда харакат килиб, куп-куп ютукдарни кулга киритаётган экан, уйлайманки, ёшларимизнинг хам мана шу харакат сафида бирлашиши

уларнинг бир-бирига мадад булиб, елкадош булиб, катта куч булиб шаклланишида ижобий натижалар бериши мукаррар.

Учинчидан, ҳаммамиз яхши биламизки, усиб-улгайиш жараёнида болалар орасида табиий етакчилар пайдо булади. Бу — ёшликнинг узига хос қонуният булиб, улар бошқа болалардан уз кучи ва қобилияти билан ажралиб туради. Болаларнинг аксарияти, истаса-истамаса, уларни тан олади, уларга якин булишга, атрофида жипслашишга, хатти-харакатларидан ибрат олишга интилади. Бундай ҳол барча ота-оналарга ҳам ёқармаслиги мумкин. Лекин, бундан қатъи назар, яна такрорлаб айтаман, ҳаётнинг қонуниятлари шундай.

Бундан чиқадиган ҳаётий муҳим ҳулоса шуки, биз ёшларни бир ташкилот атрофида бирлаштиришда, аввало, ана шу етакчиларнинг кучи ва салоҳиятидан оқилона фойдаланишни уйлашимиз, табиатан етакчи булиб тугалган бундай болаларни қўллаб-қувватлаб, уларнинг қайнаб турган куч-гайратини соғлом узанга қаратишимиз, жамоатчилик ҳаётларида танитиб, фаолиятига расмий тўе беришимиз, интилишларини ижобий томонга буриб юборишимиз керак.

Ана шунда бу етакчилар атрофида ёшлар янада қўпроқ бирлашади. Давлатимиз, жамиятимиз, ота-оналар ҳам бунга йўл очиб бериши лозим. Чунки бундан ҳамма — жамоатчилик ҳам, ота-оналар

ҳам манфаатдор булади. Ушанда бундай етакчилар узларининг турли йиғилиш ва учрашувларини қўқ.аватли уйларнинг подваллари ёки панаспасткам жойларда, яширин тарзда эмас, ошқора утказадиган булади.

Туртинчидан, одатда ҳар бир ёш йигит-қиз мустақил ҳаётга кириб келар экан, жамиятда узининг муносиб ўрнини топишга ҳаракат қилади. Шу маънода, ташкил этилаётган бу Ҳаракат ёшларни қасб-хунарга йўналтиришда ҳам муҳим ўрин тутиши керак.

Ишсизлик муаммосини ечишда, ёшларни турли қасб-хунарларга йўналтиришда, улар учун янги иш ўринлари ташкил этишда, чет элларга ўқишга ва ишга юборишда ҳам бу ташкилот муайян вақолат ва имқониятларга эга булиши лозим.

Бешинчидан, бу ташкилот ҳозирги мураккаб шароитда ёшларни нафакат ёт мафқуралар, линий экстремизм ва террорчилик, гиёҳвандлик каби ташки таъсирлардан, балки ўзимиздаги ички ҳавф-хатарлар — турачилик, сансалорлик, маҳаллийчилик, боқибегамлик каби иллатлардан асрашда ҳам фаоллик қўрсатиши керак.

Мазкур ташкилот ўз аъзоларининг қобилият ва истеъдодини қўзатиб бориш, уни тарбиялаб қўёбга қик.ариш ва қўллаб-қувватлашни узининг энг муҳим вазифаларидан бири, деб билиши лозим.

Айтайлик, бугунги кунда ёшлар уртасида утказилаётган турли олимпиада ва универсиадалар, "Умид" жамтармаси грантлари, Зулфия ва "Нихрл" мукофотлари, вилоятлардаги турли куриктанловлар, фестиваллар учун ажратиладиган маблағлар мана шу Харакат оркали утиши ва уларнинг аниқ; ижроси бўйича бутун масъулият ушбу ташкилот зиммасига юклатилиши, менинг фикримча, мақсадга мувофиқ. булур эди.

Шу сабабли Харакат Низомида бу вазифаларни амалга ошириш учун унга давлат ташкилотлари томонидан тегишли маблағ ва ташкилий жихатдан кумак бериб турилиши аниқ.-равшан курсатилиши зарур.

Олтинчидан, биз оилани жамиятнинг энг муҳим бугини, деб биламиз. Бу масалага давлатимиз масъулият билан қараб, катта ишларни амалга оширмоқда.

Лекин ёш йигит-қизлар турмуш қураётган пайтда мураккаб ҳаётий синовлардан утади, шу даврда ёрдамга қупрок. муҳтож бўлади. Харакат бу муҳтожликни сезгирлик билан пайқаб, ёш оилаларга ёрдам беришни узининг асосий бурчи, деб билиши, шу мақсадда "Ёш сила" дастурини ишлаб чиқиш масаласига аловдда аҳамият қаратиши зарур.

Шу билан қифояланиб қолмасдан, Харакат бу борада парламент ва давлат идоралари оддига

талаб қуйиб, тегишли қонун қосқатлари, фармон ва қарорларнинг қабул қилинишида ёшлар манфаатини қузлаб қаолият юритса, қар томонлама фойдали бир ишни бошлаган булар эдик.

Кези келганда аҳаммамиз ҳам бошимиздан кечирган бир қлатни айтиб утсам. Ёш оиланинг оёқда туриб олиши осон эмас.

Қуп-қуп мисолларга, қерак бўлса, узимизнинг бошимиздан утган синовларга суяниб айтадиган бўлсак, ёш рузгорни энг зарур нарсалар билан бир қадар бутлаб олиш учун қаида етти-ун йил утиши муқаррар.

Демокчиманки, Харакат эндигина турмуш қурган ёш оилаларга маълум бир имтиёзлар берилиши, айтайлик, уларга кейин бўлиб-бўлиб қайтариш шарти билан имтиёзли қредитлар ажратилиши ақида уз таклифларини илгари суриши ва уларни амалга ошириш учун аракат қилиши уринли, деб биламан. Ишончим қомилки, бу ёш оилаларга моддий ёрдамгина бўлиб қрлмай, айна пайтда уларни мустақсамлашга аҳм хизмат қилиши муқаррар.

Еттинчидан, мен Харакатнинг яна бир вазифасини шундай тушунаман: олий укув юртларини битириб, эндигина катта ҳаётга қадам қуяётган ешларнинг хизмат погоналаридан қутарилишида, лавозим нуқтаи назаридан усйшида уларга ишонч билдириш, ёрдам бериш борасида ҳам бу

ташкилот асосий ташаббускор булиши керак. Ёш кадрларнинг хаётга булган ишончи суниб крлишига йул куймаслик, уларнинг крбилиятини, эришаётган ютуқларини доимо кузатиб бориш усул-услугларини, бугунги тил билан айтганда, мониторингини ташкил килиш зарур.

Шубха йукки, шу каби ваколат ва имкониятларни Харакат тасарруфига берсак, энг мухими, бу ваколат ва имкониятлар крғозда крлмасдан, уларни амалда, хаётда руёбга чиқаришга давлатимиз, жамиятимиз етарли ёрдамини берса, урилкдзларимиз бу ташкилот тимсолида уз келажагини куради, табиий равишца унга интилади.

Азиз дустлар, узингиз бир уйлаб куринг, ёшларга биринчи навбатда нима керак? **Эътибор керак. Бу эътиборни ташкил килишда адолат устувор булиши лозим.** Ёшларнинг узи мана шу Харакатга бериладиган имтиёз ва имкониятлардан фойдаланишца адолат мезонига риоя килинишини таъминлаши зарур.

Бу усул-услугларнинг ишга солиниши фарзандларимизни Харакат сафига тортишда кучли омил булади ва у тезда оёкда туриб, х;еч шуб^асиз, бошк.а ижтимоий ташкилотлар орасида узига муносиб уринни эгаллайди.

"Камолот" ташкилотининг вазифалари бора-сидаги уз тасаввурларим х;акида гапирар эканман, унинг биринчи ва асосий вазифаси тарикасида

куйидаги масалага эътиборингизни жалб этмок.-чиман:

Ватан — ягонадир, Ватан — биттадир, деган РОЯНИ шу муътабар заминимизда яшаётган х&р кдйси инсон, авваламбор, униб-усиб келаётган авлодимиз онги ва тафаккурига сингдириш, унинг ^аётий эщиёжига айлангириш — "Камолот" х;аракатининг энг олий, энг устувор мак.сади булишини истардим.

Инсон баъзан уз такдиридан, омадидан, кундалик х^аётидан норози булиши мумкин, лекин у ^еч қачон, х;еч қандай вазиятда уз Ватанидан хафа булиши, кимгадир зарда килиб, қандайдир алам билан, эл-юртига нисбатан хиёнат йулига утишини мутлақ гайриинсоний, гайритабиий ҳ.олат, деб биламан.

Ватанини уз тукдан онасидек муқаддас би-лиш, саждагодек тавоб килиш, унинг олдидаги уз фарзандлик бурчини адо этиш, бошига қ.ан-дай синов тушмасин, киндик қ.они туқилган юр-тини химоялаш, унинг шон-шарафини улуглаш, бир суз билан айтганда, ёш авлодни элим деб, юртим деб ёниб яшаш руҳида тарбиялаш, вояга етказиш барчамизнинг ҳаётий эътиқрдимизга ай-ланишини хоҳдардим.

Ёшларимизни, ҳаётга кириб келаётган бола-ларимизни уз сафларида бирлаштирадиган ва мамлакатимиз олдида турган энг буюк мак.сад-

ларга эришиш йулида уз хиссасини кушмокчи булган бувдай ижтимоий ҳаракат узининг стратегик ва кундалик орзу-ниятларини амалга оширишца, халкимиз асрлар давомида орзикиб кутган ва шу йулда канча-канча курбонлар берган энг катта бойлигимиз — Узбекистонимиз мустакиллигининг кддрига етиш ва уни куз кррачигидек асраш, мустахкамлаш, Ватанимизнинг жахрн хамжамиятидаги муносиб обрӯ-эътиборини юксалтиришца уз масъулиятини ҳеч қачон унутмаслиги даркор.

Ҳурматли дустлар!

Хаммамизга яхпги маълумки, ёшлик интилишлари чегара билмайди.

Шу нуктаи назардан Караганда, эзгу орзу-ниятлар билан ёниб яшаётган йигит-кизларга улар кузлаётган юксак уфқлар, буюк максадлар, аввало, инсоннинг узи учун, юрти ва халки учун фойдали эканини очиб бериш керак. Ҳаракатнинг дастурий вазифаларини белгилаишца мана шу масалаларга алодида эътибор қаратиш, айник.са, муҳдм.

Бу борада халкимизнинг ёшларга ибрат бўладиган буюк намояндалари ҳаёти ва фаолиятини урганиш, навкирон авлодни улардан урнак олиш руҳида тарбиялаш ҳам катта урин тутади.

Бунинг учун тарихимизда утган улуг зотларнинг ҳаёт йули, қолдирган меросини бирёклама-

ликка берилмай, тугри ва ҳақдоний акс эттириш даркор.

Лекин факат утмишдаги сиймолар билан чекланиб қрлмасдан, бугунги кун қ.аҳрамонларини, илгор замондошларимизни ҳам миллат, халқ. минбарига кутариш, уларнинг ҳурматини жойига қуйиш керак. Токи, улар ёшлар учун том маънода ибрат намунаси булсин.

Чунки фак.ат утмиш билан чекланиб қ.олсак, бу — кечаги кун билан яшаш булади. Бизнинг энг катта камчилигимиз ҳам аслида мана шунда. Бу камчиликка йул қуймаслик учун вок.еликнинг барча мураккаб жих.атларини назарда тутиб, аввало, келажакни уилаб, тулак.онли ҳаёт билан яшашимиз лозим.

Азиз дустлар, шу муносабат билан қупчиликни уилантириб турган бир масалага диқдатингизни қ.аратмоқчиман.

Агар эътибор берган булсангиз, бугун матбуотимизда, радио-телевидениеда, адабиёт, кино ва театр, умуман, санъат соҳ.асида Ҳоразмий, Беруний, Ибн Сино, Фаргоний, Амир Темур, Улугбек сингари умумбашарий таракқиётга улкан ҳисса қушган аждодларимизнинг тарихий хизматлари кенг ёритилаётгани, шу асосда уларнинг бизга қрлдирган улмас меросидан ҳ.озирги авлод қалбида ифтихор туйғуси уйғонаётгани барчамизга катта мамнуният бағишлайди.

Албатта, бундай улуг сиймоларнинг бебахр мероси миллатимиз, халкимиз гурурига гурур кушиб, бизнинг ана шу улуг мутафаккирлар, ар-боблар ва азиз-авлиёларнинг ворислари сифатида ягона халк. бўлиб яшашимизда куч-қувват ба-гишлаб, қаддимизни тик тутиб, эртанги кунга ишонч билан боришимизда мустахкам замин булади.

Виз оммавий ахборот воситалари ходимлари, адабиёт ва санъат ахли, ижодкор зиёлиларимиз амалга ошираётган бундай тарғибот ишларини катта миннатдорлик билан эътироф этамиз.

Лекин айни вақтда шундай бир табиий савол тугилади: бугунги куннинг қахрамонлари қани?

Бошимиздан кечириётган ҳрзирги ошр, мураккаб, шу билан бирга, шарафли даврда, яъни мустакиллик йилларида бунёдкорлик, яратувчилик йулида, истикболимиз пойдеворини барпо этиш йулида уз Ватани ва халкига фидойилик билан хизмат қилаётган инсонлар, аввало, ёш авлод вакилларининг таъсирчан, ёркин сиймоларини қаерда қуришимиз мумкин?

Шу маънода, биз ёшларимизнинг маънавий Хамроҳи, уларнинг устози ва тарбиячиси булган ижод аҳлига, маданият намояндаларига ана шундай савол билан мурожаат қилишга ҳақликимиз.

Ахир, бугун ҳаётимизнинг қайси бир соҳаси-ни олмайлик, ватандошларимиз жуда катта, ил-

гари ҳаёлимизга ҳам келтириш қийин булган ютуқларни қўлга қиритаётганига гувоҳ. буламиз.

Юртимизнинг қиёфасини тубдан узгартиришга муносиб ҳисса қўшаётган, узининг самарали меҳнати, илм-фан, ижод ва санъатда қўлга қиритаётган ютуқлари билан бошқаларга ибрат бўлаётган, Ватанимиз ҳимояси, сарҳадларимиз дахл-сизлиги, юрт тинчлигини таъминлашда жонини ҳам аямайдиган уғлонларимизнинг мардона чех-расини, уларнинг бадиий сиймосини биз қаерда қуриб, мамнун бўлишимиз мумкин?

Бугун дунёнинг энг мапшур илм даргоҳларида узининг ақл-заковати, эришган натижалари билан обрӯ-эътибор топаётган қанчадан-қанча юртдошларимиз, нуфузли мусобакаларда юртимиз байрогини баланд кутараётган унлаб ажойиб угил-қизларимиз, айтайлик, бокс бўйича, қураш, шу жумладан, ўзбек қураши, таэквандо, қаратэ, шахмат ёки теннис бўйича салмоқли ютуқларга эришаётган спортчиларимизнинг ҳаёти ва фаолияти қитобларга, фильмларга мавзу бўлишга арзимайдими? Нима учун биз уларни замонимиз қахрамонлари деб улуғламаймиз?

Ахир, барчамиз элим деб, юртим деб ёниб яшаётган бундай замонимиз қахрамонлари — ҳоҳишчи, ҳоҳ, фермер, ҳоҳ. ҳарбий хизматчи, ҳоҳ. артист, ҳоҳ. спортчи бўлсин — улар билан нафакат бевосита учрашувларда, балки қитоб орқали, сахна

оркали мулоқотда ҳам узимизга катта маънавий озик, ижобий таъсир олишимиз шубҳасиз.

Чунки бундай инсонларнинг ҳаёти ва фаолияти, кулга киритган ютуқлари мисолида бизнинг кандай катта имкониятларимиз борлиги, кандай юксак марраларга эришишга қўлдош эканлигимиз яқдол намоён бўлади.

Уйлайманки, ҳозирги кунда мана шу масалани бутун жамиятимиз уртага қуймоқда ва бу соҳадаги амалий ишларни кучайтириш заруратини ҳаммамиз ҳис этмоқдамиз.

Мен бугун мана шу залда утирган ҳурматли маданият намояндаларимиз оркали барча ижодкор зиёлиларимизни шу долзарб масала тугрисида жиддий уйлаб қўришга даъват этаман.

Ҳурматли мажлис иштирокчилари!

Ёшлар ҳаракатининг самарали фаолият юритиши, жамиятимизда муносиб урин эгаллашида унинг ташкилий тузилиши ҳам муҳим адабият қасб этади.

Фурсатдан фойдаланиб, сизлар билан бу борадаги баъзи мулоҳазаларимни уртқлашмоқчиман.

Ҳар кандай ташкилот ёки уюшманинг фаолияти, иш самараси, **авваламбор**, унинг ташкилий тузилишига, таркибига боғлиқ.

Бошқача айтганда, энг юқорида турган бошқарув бўлинмалари билан энг қуйи поғонадаги ва аъзолар уртасидаги масофа қанча қисқа

ва қанча бўлса, бу ташкилотнинг обрӯ-эътибори шунча ортади. Яъни, бюрократик босқич ва поғоналар қанча қанча бўлса, шунча яхши.

Иккинчидан, ташкилотнинг таъсисчиларини ҳам аниқ, белгилаш керак. Токи, улар шунчаки номига эмас, балки ташкилот ишига чин дилдан амалий ёрдам берадиган жонқуяр ва фидойи одамлардан иборат бўлсин.

Айни вақтда асосий таъсисчиларнинг вакиллари ҳамда узъатта таърибаси ва обрӯ-эътибори билан юртимизда танилган, ёшлар ҳаётини яхши биладиган, уларнинг қалбига йўл топа оладиган сиёсатчилар, иқтисодчилар, маънавий-маърифий соҳанинг етакчи намояндаларидан иборат Маслаҳат кенгашини тузиш лозим.

Маслаҳат кенгаши таркибига ёшлар тарбиясига алоқадор ташкилотлар ва сиёсий партияларнинг муносиб вакиллари киритиш ҳам уринли бўлади, деб уйлайман.

Мухтасар қилиб айтганда, Ҳаракатни ташкилий жиҳатдан ҳар томонлама пухта қилиб тузишимиз, унга муносиб етакчиларни танлаб олишимиз зарур.

Акс ҳолда, шунча саъй-ҳаракат қилиб, шунча оғора бўлиб, яна бир бюрократик ташкилот тузган бўламиз.

Мана шу ҳавфдан ҳаммамиз оғох бўлишимиз, унга йўл қўймаслик кераклигини алоҳида эслатиб ўтмоқчиман.

Қўрқинли дустлар!

Энди ижозатингиз билан бу янги ташкилотнинг молиявий таъминоти ҳақдаги уз фикрларимни ҳам айтиб ўтсам.

Менинг назаримда, унинг иккита молиявий манбаи бўлиши мумкин. Биринчиси — давлат улуши, иккинчиси эса — таъсисчилар улуши.

Яна бир қушимча манба — бу ички ва хорижий хрмийларнинг маблағлари ҳисобидан шаклланиши мумкин. Шуни унутмаслик керакки, агар биз бу Харакатни узини-узи маблағ билан таъминлайдиган ташкилот тарзида тузадиган бўлсак, у ҳолда, асосий эътибор тижорат соҳасига қаратилиб, маънавий-маърифий масалалар четда қўрилиб кетиши мумкин. Шунинг учун Харакатга хрмийлик қиладиган ташкилот ва қорхоналарга қандайдир имтиёзлар бериш ҳақида ҳам уилаб қўришимиз керак.

"Қамолот" ижтимоий ҳаракатининг ҳаётга қилишида муҳим ва энг жиддий масалалардан бири — бу ҳаракатнинг ташкилий таркиби, унга аъзо бўлиб кириш тартибидир.

Биринчи йул — ташкилотга қиршида, бунини бошимиздан кечирган ҳаётдан эслашимиз мумкин, барча расмий қрида ва тартибларга риоя қилган ҳолда аъзолик қувоҳномалари бериш орақали амалга оширилади, шахсий варақалар ва

бадаллар қуловларини қайд этиш йули билан ҳисобот олиб қорилади.

Бошқача йул — аъзоларни ҳисобга олиш ишини, мисол учун, дунёдаги таракдий топган давлатларда фаолият қуритаётган партиялар тажрибасидан қелиб қикдан ҳ, олда амалга ошириш. Бунда бадал қулаш ва қувоҳномага эга бўлиш шарт эмас.

Шу нуқтаи назардан қараганда, биринчи йул бизнинг мақсадимизга унчалик мое қелмайди. Нега деганда, биз бу Харакатни, аввало, ёшларни бирлаштириш ва уларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида ташкил этмоқчимиз.

Биз бугун очик. жамиятда яшайпмиз, эркин ва озод ҳаёт қурайпмиз. Табиийки, бундай шароитда турли ҳил фикрлар, гоё ва қарашлар мавжуд бўлади. Биз барқани қур-қуона бир фикрга итоат қилдириш тарafdори эмасмиз. Фақат ёпик. жамиятдагина шундай бўлиши мумкин.

Биз яқин утмишда ана шундай тузум ҳуқронлигида ҳдёт кечирганимизни, у туфайли қандадан-қанча азоб-уқубатларга дучор бўлганимизни, у нафсониятимиз ва миллий гуруримизга, урф-одатларимизга қандай зарба берганини, бундай тузум қандай оқибатларга олиб қелишини ҳали эсдан қик.арганимиз йук..

Шунинг учун ҳам ёшларимиз тарбияси ҳақида гапирганда, уларнинг бугунги замон билан, жа-

хрн цивилизациясининг илгор гоёлари билан
хамоханг булиб яшашга интилишини куллаб-кув-
ватлашимиз, эски тизимга хос номаъкул усул ва
кридаларнинг хар кандай куринишларини катъ-
иян рад этишимизни очик. айтиш зарур.

Бизнинг максадимиз "Камолот" харакатини
цандайдир ёшш, ута расмий ташкилот тарзида
тузиш эмас. Чунки бу ёшларни амалда булиб таш-
лашга олиб келиши, окибатда **^аракат таркибида**
турли (щимлар, амалпараст кимсалар пайдо були-
ши мумкин.

Шунинг учун "Камолот" харакатига аъзо булиб
кириш якка тартибда эмас, балки жамоа асосида,
ташкилий жихдтдан уюшган гурухлар тарзида
булгани маъкул, деб уйлайман.

Менинг назаримда, мактабларда 1-4-синф
ёшидаги укувчилар, яъни етти ёшдан ун турт
ёшгача булган болалар бевосита Харакат хрмий-
лигвда иш олиб борадиган Болалар ташкилотига
бирлашиши мумкин.

Крлган синфлар, айтайлик, 5-9-синф укувчи-
лари игу Харакатга аъзо булиб кирмокчи. Ёки
бирор бир х.арбий кисмда ёш аскарлар булинма-
си аъзолари бу ташкилот сафига гурух, булиб ки-
риш учун ариза бермокчи.

Хуш, бундай вазиятда уларни Харакат тарки-
бига к.абул килиш к.андай амалга оширилади?
Бундай пайтда уша хар бир жамоанинг узи уюш-

ган хрдда, бошлангич ташкилот сифатида
катга аъзо булиб кириши мумкин.

Бунинг учун, дейлик, х.ар бир синфда ёшлар-
нинг узи йигилиш утказиб, бу масала юзасидан
кдрор к.абул килади. Бу карорда **уларнинг ^ара-**
кат Дастури ва Низомини 1фшаб-кувватлаши, унта
уз ихтиёри билан аъзо булишга к>арор кдпгани, уз
ораларидан муносиб бир етакчи сайлаб олгани, ана
шу етакчига уларнинг ирода ва манфаатларини
ифода этадиган ва х.имоя кдладиган вакил сифа-
тида ваколат бериши баён этилади.

Мактаб буйича бундай гурухдарга битта етак-
чи рахбарлик килиб, бу вазифага укувчилар урта-
сида обруга эга булган ёш, фаол укутувчилардан
бири сайланиши мумкин.

Лицей ва коллежларда, олий укув юртлари-
нинг факультетларида х.ам ойлик олиб ишлайди-
ган етакчилар санокли булишини, к.олган фаол-
ларнинг эса жамоатчилик асосида иш олиб бо-
ришини кузда тутиш лозим. Мехнат жамоаларида
х.ам шу тартибга амал килиш мумкин.

Хар к.айси гурухнинг уз низоми, х.ар йили
кайта сайланадиган етакчиси булиши мак.садга
мувофикдир. Харакатнинг таркибий тузилиши шу
тартиб асосида йулга куйилса, менимча, куйида-
ги натижаларга эришишимиз мумкин:

Биринчидан, Харакат фаолияти расмийчилик-
дан холи булади, бюрократия ботк.огига ботиб
кетмайди.

Иккинчидан, бу ёшларда ташаббус ва кизиқиш, изланувчанлик уйғотишга олиб келади. Мақсад шуки, Харакат аъзолигига интилиш куйидан — ёшларнинг узидан чиқиши, ихтиёрий равишда ва демократах асосда пайдо булиши лозим.

Ана шунда бу юкрридан туриб тузилаётган расмий бир ташкилот эмас, балки ёшларнинг уз ташаббус ва интилишлари асосида дунёга келган ижтимоий харакат булади. Яъни, у барча ёшларни куйидан юкррига караб бирлаштириб борадиган том маънодаги Харакатга айланади.

Учинчидан, биз куйи боскичда мана шундай тизимга таяниб иш курадиган булсак, жойларда узини узи назорат этиб, узини-узи бошкара оладиган ёшлар гурухига — Харакатнинг бошлангич ташкилотларига эга буламиз.

Шу тарифа аъзоликка кириш учун бериладиган жуда куп аризалардан хамда минг-минг нусхадаги гувохномаларни тайёрлаш ва топшириш каби ортикча оворагарчиликдан х.ам кугуламиз.

Гувохномалар эса фак.ат бошлангич ташкилотга берилиши мумкин.

Туман, шадар ва вилоятларда х.ам бу борадаги ишни шу тарзда ташкил этишни уйлаб кзфишимиз лозим.

Шу йусинда "Камолот" ёшлар ижтимоий харакатининг ташкилий таркибини Харакатнинг мар-

казий идораси, вилоят, шахар ва туман булимлари, мактаблар, лицей ва коллежлар, олий укув юртлари, мехнат жамоалари х.амда харбий кисмларда булим ва бошланжч ташкилотлари сифатида шакллантириш мумкин.

Туртинчидан, Харакатнинг куйи погоналарида ишни жамоатчилик асосида ташкил этиш ортикча сарф-харажатларни кискартириш имкони-ни беради.

Хулоса килиб айтганда, булажак ёшлар ташкилотининг мақсад-вазифалари х.акида куп гапириш мумкин. **Лекин**, энг мухими, у ёшларимизнинг кунглига йул топиши, улар билан хамнафас бўлиб, дарду ташвишларини яшгадан х^яас этиб, уларнинг х.ак,икий ёрдамчисига, масла^атгуинига, маслакдошига айланиши зарур.

Яъни, бу Харакат таркибида ишлайдиган одамлар ёшларга тепадан буйрук. бериб турадиган рах.бар эмас, балки уларни юксак мақсадлар сари бошлайдиган етакчи, яна таъкидлаб айтман, хакикдй етакчи булиши зарур.

Бу Харакат ёшларнинг уй-фикрлари, орзу-умидларига йул очиб, уларнинг х.аётий манфаатларини к.атъият билан химоя этиши, бошкача айтганда, давлат ва ёшлар уртасида бамисоли бир куприк булиши, давлатимизнинг ёшлар сиёсатини уларга, ёшларимизнинг уи-ташвишларини, орзу-интилишлари ва муаммоларини эса давлат ташки-

**лотларига етказиб туриши, уларнинг
химоячиси булиши зарур.**

Эндиги вазифа "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракатининг Дастури ва Низоми устида ишлаш, тегишли ташкилий ишларни амалга оширишдан иборат. Асосий мақсад — ташкилотга муносиб аъзоларни, ватанпарвар ва фидойи ёшларни танлаб олиш ва бирлаштиришга қдратилиши керак. Шундагина Ҳаракат жамиятимизда обрӯ-этибор топиб, уз олдига қуйган мақсадларига эриша олади.

Ташкилий даврда бу Ҳаракатнинг шакли, маъно-мазмуни, фаолият механизми, амалий мақсадлари ҳақида ҳар хил фикрлар ва таклифлар булиши табиий ҳол, албатта. Виз ана шундай бахсларга тайёр туришимиз лозим. Лекин бугунги ҳаётимизда бўвдай ташкилотнинг зарурлигини ҳеч ким инкор этолмайди, деб уйлайман.

Албатта, уз олдига тарбия масаласидек нозик ва мураккаб вазифани мақсад қилиб қуйган ташкилот бирданига оёқда туриб кетмайди. Бу ташкилот олдига фарзандларимизни тугри йулга, ҳидоят йулига солиш, айрим гур ёшларимизни хатарли ва қалтис сукмоқлардан қайтариш борасида ҳали қанча-қанча синов ва муаммолар, қийинчиликлар пайдо булиши муқаррар. Шунинг учун эртага бу ташкилотга раҳбар буладиган одамлар, ёшлар ишонч билдириб сайлайдиган етак-

чилар ана пгу масъулиятни уз зиммаларига олишга қодир булишлари даркор.

Бу ишда уларни қуллаб-қувватлаш, қузлаган максададларимиз сари изчиллик билан ҳаракат қдпиш — барчамизнинг бурчимиздир.

Азиз дустлар!

Мен фикримни маърифатпарвар бобомиз Абдулла Авлонийнинг: "Тарбия биз учун ё ҳаёт — ё мамот, ё нажот — ё ҳалокат, ё саодат — ё фалокат масаласидир", деган чуқур маъноли сузлари билан якунлаб, барчангизни олдимизда турган мана шундай ута масъулиятли ва шарафли вазифаларни бажаришда бор қуч-ғайратимизни сафарбар қдпишга даъват этаман.

*Ёшлар масалаларига
батиланган йиришишда сузланган нутқ,
2001 йил 24 январь*

"МИЛЛИЙ ИСТИЕДОЛ РОЯСИ: АСОСИЙ ТУШУНЧА ВА ТАМОЙИЛЛАР" РИСОЛАСИДАГИ СУЗ БОШИ

Ўзбекистан уз мустакиллигини кулга киритган дастлабки кунлардан бошлаб жамиятимизнинг барча сохалари катори маънавий-мафкуравий ҳаётимизда ҳам улкан узгаришлар руи бермокда.

Мустакил тараккиёт йилларида тупланган тажриба, дунё жамоатчилиги ўзбек модели дея эътироф этган узимизга хос ва узимизга мое тараккиёт йули — келажаги буюк давлат барпо этиш борасида амалга оширилаётган барча тарихий узгариш ва янгиланишлар юртдошларимиз калби, онги ва шуурига улкан таъсир курсатмокда.

Оддимизга куиган олижаноб мак.сад-муддаоларимизга етиш, эски мафкуравий асоратлардан батамом халос булиш, гоёвий бушлик. пайдо булишига йул куймаслик, бегона ва ёт гоёларнинг хуружидан х.имояланиш, бундай тажовузларга к.арши тура оладиган хар томонлама баркамол инсонларни вояга етказиш зарурати халкимиз ва жамиятимиз манфаатларига мое янги мафкурани шакллантиришни так.озо этмокда.

Ўзининг ҳаётини, олдига куйган мак.садларини аник, тасаввур к.ила оладиган, уз келажаги ҳақида к.айгурадиган миллат ҳеч бир даврда миллий РОЯ ва миллий мафкурасиз яшамаган ва яшай олмайди. Мафкура булмаса, хдр кдйси давлат ва жамият, крлаверса, х.ар к.айси инсон 5[^]з йулини йу.Хотиши мук.аррар.

Миллий мафкура халкнинг мак.сад-муддаоларини ифодалайди, тарих синовларидан утишда унинг руhini кутариб, суянч ва таянч булади, шу миллат, шу жамият дуч келадиган куплаб ҳаётий ва маънавий муаммоларга жавоб излайди. У инсонга фак.ат моддий бойликлар ва неъматлар учун эмас, аввало, Аллох. таоло ато этган ақлзаковат, иймон-эътиқод туфайли юксак маънавиятга эришиш учун интилиб яшаш лозимлигини англатадиган, бу мураккаб ва тахликали дунёда унинг тараккдёт йулини ёритадиган маёқдир.

Истикдол мафкураси купмиллатли Ўзбекистон халкининг эзгу гоё — озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт барпо этиш йулидаги асрий орзу-интилишлари, ҳаётий идеалларини узида акс эттиради.

Миллий гоё ва истикдол мафкураси ҳақида гап борар экан, биз нихрятда кенг камровли, мураккаб, серкирра, инсоният тарихида аник, ва мукамал ифодаси, тугал намунаси ҳ.али-ҳ.ануз яратилмаган тушунчаларни узимизга тасаввур

килишимиз керак, деб уилайман. Бу тушунчалар Ватан равнаки, юрт тинчлиги, халк. фаровонлиги каби юксак гоёларнинг маъно-мазмунини тарафларига етишга хизмат килади.

Бу мафкура халкни халк, миллатни миллат этадиган, унинг шаъну шарафи, ор-номуси, ишонч-эътиқрдини ифодаладиган, жамиятимизнинг узига хос тарафларига ёшли, турмуш тарзи, туб манфаатларига таянган ҳар бир муттасил ривожланиб, такомиллашиб борадиган роёлар тизимидир. Халкни буюк келажак ва улутвор максадлар сари бирлаштириш, мамлакатимизда яшайдиган, миллати, тили ва динидан катъи назар, ҳар бир фуқароннинг ёгона Ватан бахт-саодати учун доимо масъулият сезиб яшашига ҳорлаш, аждодларимизнинг бебаҳр мероси, миллий қадрият ва анъаналаримизга муносиб бўлишига эришиш, юксак фазилатли ва қомил инсонларни тарбиялаш, уларни яратувчилик ишларига даъват қилиш, шу муқаддас замин учун фидойиликни ҳаёт мезонига айлантириш — миллий истиклол мафкурасининг бош максадидир.

Шу билан бирга, мен миллий истиклол роёси бугунги тез суръатлар билан узгараётган таҳликали дунёда ўзгичилимни аниқлаш, бизнинг қимматимизни, қандай буюк аждодларнинг меросига, неча минг йиллик тарих, бетакрор маданият ва қадриятларга эга эканлигимизни ҳис этиб яшашга,

бу бойликни асраб-авайлаб, демократик қадриятлар, бутун жаҳон тараққиёти ютуқлари билан озиқлантириб, янги ўсиб келаётган авлодга етказишга хизмат қилмоғи зарур, деб биламан.

Ҳозирги мураккаб шароитда халқимиз, аввало, ўсиб-ўниб келаётган ёш авлодимиз онги ва қалбида мафкуравий иммунитет ҳосил қилиш муҳим аҳамиятга эга. Бу ишни бамисоли ёш ниятларга меваля дарахт қуртагини пайванд қиладиган ўста қондондек қонқилик ва меҳр билан, қондонга ёш билан амалга ошириш лозим.

Бугунги ижтимоий тараққиди, маълумотининкилоб, глобаллашув қараёнлари, жаҳон майдонларини таъсир ўтказиш мақсадида бўлиб олишга интилиш, бу майдонлардаги ўзаро қураш шароитида мафкуравий сиёсатнинг аҳамияти ва ўрни нақадар ортиб қараётганини тушунириб ўтиришнинг ҳажати йук, деб уилайман. Қонқилик. ҳудудидаги бугунги мафкуравий вазият, бу шароитда Марказий Осиё минтақасидаги аҳвол, қонга мафкура ва гоёларнинг Ўзбекистон ва қонли давлатларга ҳуружи, эски мафкурадан қон қечиб қатъиясида пайдо бўлган қонқиликни янги — миллий роё, истиклол мафкураси билан тулдиришнинг зарурати қарамизга қон бўлиши қарқор.

Шуни алоҳида таъкидламоқчиманки, миллий роё ва истиклол мафкураси қонқилимизда қарайётган

барча кишиларнинг маънавий бойлигига, дунё-карашининг негизига айланишига эришиш биз учун энг асосий мақсаддир.

Эндиги вазифамиз шундан иборатки, миллий истиклол гоёси тушунчалари асосида кенг жамоатчилик, зиёлиларимиз, илм-фан ва маданият намояндалари, аввало, маънавий-маърифий соҳа ходимлари миллий мафқурани такомиллаштириш ҳамда унинг асосий тамойилларини одамлар онги ва калбига сингдиришга қаратилган ишларни янги босқичга кутаришлари зарур. Маърифатпарвар шоирларимиздан бирининг сузларини бир оз узгартириб айтадиган бўлсак, бу борада барчамиз учун фикрлаш ва ишлаш замени келди.

*Ислом КАРИМОВ, Ўзбекистон
Республикаси Президенти*

ВАТАН РАВНАВД УЧУН БИРИМИЗ МАСЪУЛМИЗ

Хурматли мажлис катнашчилари!

Бугун биз мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш ва иқтисодиётни ислоҳ этиш буйича 2000 йил — утган минг йилликнинг сунгги йилида қилинган ишларга якун яшаш ва келгусидаги вазифаларни белгилаб олиш учун йирилдик.

Бу дақда гапирганда, аввало, шуни мамнуният билан қайд этишни истардимки, иқтисодиётни эркинлаштириш ва ислохотларни чуқурлаштириш буйича иккинчи қақри Олий Мажлис биринчи сессиясида белгилаб берилган устувор йуналишлар йил давомида изчил амалга оширилди. Умуман олганда, 2000 йилга мулжалланган мақсад ва вазифаларнинг, энг муэдш макроиктисодий прогноз курсаткичларининг бажарилиши таъминланди.

Хуш, утган йил бу борада қандай амалий натижалар кулга қиритилди?

2000 йилда ҳам республика иқтисодиёти утган йиллардага қаб барқарор ва изчил ривожланди.

Макроиктисодий баркарорлик, иктисодий усиш мамлакатимизда давом этаётган ислохртлар ва жамиятни янгилаш жараенининг ажралмас хусусиятларига айланиб крлди. Утган йили ялпи ички махсулот ишлаб чикариш — 4 фоизга, саноат ишлаб чикариши хажми — 6,4 фоизга, кишлок. хужалиги махсулотлари етиштириш — 3,2 фоизга купайди.

Истеъмол моллари ишлаб чикариш — 7,7 фоизга, чакана товар айланиши — 7,8 фоизга, ахрлига пуллик хизмат курсатиш хажми эса — 14 фоизга ортди.

Иктисодий ривожланиш суръатлари хакида гапирганда, мен эътиборингизни мухим бир масалага жалб этмокчиман.

Албатта, тез суръатлар билан ривожланиш катта ахамиятга эга эканини ва бунинг фойдасини хеч ким инкор килолмайди. Лекин барчамизга аён булиши керакки, х.ар к.андай усиш курсаткичлари номигагина эмас, аввало, бундай усишлар иктисодиётимизда юз бераётган таркибий узгаришлар, унинг изчил ва баркарор ривож учун хизмат килиши, халкимизнинг х.аёт даражасини юксалтиришга, бир суз билан айтганда, амалий х.аётимизни яхшилашга олиб келиши лозим.

Виз иктисодий усиш деганда, авваламбор, мана шу х.акикатни тасаввур килишимиз табиийдир.

Бугун биз совет давридаги эски статистиканинг сохта услубларини ёдга олишимиз мумкин. Унга кура, ялпи ижтимоий мах.сулотнинг, саноат, кишшок; хзжалиги ма[^]сулоти ишлаб чикариш, курилиш-пудрат ишлари х.ажмининг усиш суръатлари ва бошка умумий курсаткичлар бош мезон хисобланар эди.

Лекин куп жихатдан пуфлаб ясалган бундай сохта суръатлар амалда иктисодиёт ривожига баркарорлик ва ах.оли хает даражасининг усишига таъсири хакидаги маълумотларни бермас

эди[”]
^йлайманки, бугунги кунда эришилаётган усиш суръатларига, гарчи уларнинг урни ва ах.амияти катта булса-да, бу курсаткичларга хаддан зиёд махлиё булиш ярамайди. Муайян даврдаги иктисодий фаолият натижаларини бах.олашда бозор муносабатлари мезонларига ва, энг аввало, сифат курсаткичларига купрок. эътибор к.аратиш мухим ахамият касб этади.

Мамлакатимизнинг 2000 йилдаги ижтимоий-иктисодий ривожланиш якунларини ана шу нуктаи назардан бахрлайдиган булсак, мен куйидагиларни канд этмокчи эдим.

Биринчидан, **шрисодиётимизда макроштисодий курсаткичларнинг бар[^]арорлиги ошди.** Давлат бюджети камомади ялпи ички ма[^]сулотнинг бир фоизидан ошмади.

Накд пул эмиссияси, йил якунларига кура, 9,4 фоизни ташкил этди, бу — прогноз килинган даражадан анча пастдир. Жами пул массаси, белгиланган даражадан — яъни, ялпи ички махсулотга нисбатан 19 фоиздан ошгани йук..

Бу — пул айланиш тизимининг баркарорлигидан далолат беради. Иктисодиётимиз ва мамлакатимиз баркарорлигини таъминлайдиган етакчи сохалар анча тез суръатлар билан ривожланди.

Пулнинг кадрсизланишининг олдини олишга қаратилган катыш чора-тадбирлар инфляция курсаткичларини прогноз килинган даражада саклаб туриш имконини берди. Йил мобайнида қайта молиялашнинг уртача ойлик даражаси йиллик 36 фоиздан 24 фоизга пасайди. Бу эса, уз навбатида, инвестиция жараёнларига рағбатлантирувчи таъсир курсатди.

Иккинчидан, **корхоналарнинг молиявий ахволи анча мустахкамланди.** Корхоналарни молиявий соғломлаштириш буйича қурилган чора-тадбирлар тулов муддати утиб кетган дебиторлик қарзларини 41 фоизга, ана шундай кредиторлик қарзларини эса 58 фоизга қискартириш имконини берди. Мониторинг утказилаётган 21 та вазирлик ва идоранинг тулов муддати утиб кетган дебиторлик қарзлари тулик. тугатилди. Банкротлик ёқасига бориб қолган корхоналар сони деярли икки баробар қисқариб, 182 тадан 81 тага тушди. Юртимизда фао-

лият курсатаётган 169 минг корхонадан зарар қуриб ишлаётгани 139 тани ташкил этди.

Учинчидан, **банк соҳасида утказилаётган ислохотлар янада ривожланди.** Банкларнинг умумий капитали ва банк тизими активларининг умумий ҳажми йил давомида 1,9 баробар ошди. Ўзбекистонда банк активларининг ялпи ички махсулотга бўлган нисбати 2001 йил 1 январ ҳрлатига кура, 56 фоизни ташкил этди. Бу, албатта, барчамизни қувонтиради. Чунки ушбу курсаткич, бир томондан, мамлакатимизда кредит бериш имкониятлари кенгайганини курсатса, иккинчи томондан, аҳолининг банкларга бўлган ишончи ортиб бораётганидан далолат беради. Бу тижорат банклари томонидан аҳолининг омонат маблағларини рағбатлантириш сиёсати билан боғлиқ.. Бунинг натижасида тижорат банкларининг депозит базасида аҳоли омонатларининг улуши 7,8 фоиздан 15,8 фоизгача қупайди.

Туртинчидан, **кейинги йилларда биринчи марта четга маҳсулот экспорт қилиш ҳажмининг ўсиши таъминланди.** Йил якунлари буйича ташқи савдо айланмасида 317,3 миллион АКТТТ доллари миқдорида ижобий сальдога эришилди.

Маълумки, дунё бозорида нефть нархининг юқори бўлиб тургани қупгина мамлакатлар учун 2000 йидда иктисодий ўсишнинг асосий омили бўлди.

Жахон бозорида асосий экспорт килинадиган товарларимизга биз учун нокулай булган нарх-наво конъюнктурасининг давом этаётганига қарамай, кейинги уч йил мобайнида узимизнинг олтин-валюта захираларимизни сакдабгина қолмай, балки уларни қупайтиришга ҳам эришдик. Бу эса, уз навбатида, мамлакатимиз тулов балансининг барқарорлигини таъминлашда мустаҳкам асос бўлиб хизмат қилади ва ташки иктисодий шерик сифатидаги Ўзбекистонга булган ишончни орттиради.

Хисобот йилида валюта сиёсатимизни эркинлаштириш, айирбошлаш курсини унификациялаш, биржадан ташқари валюта бозорини мустаҳкамлаш ва ривожлантириш юзасидан фаол чора-тадбирлар амалга оширилди.

Бугунги кунда барча тижорат банклари уз алмаштирув шохобчалари орқали хорижий валютани, талаб ва таклифдан келиб чиққан ҳолда, эркин курс бўйича харид қилиш ва сотиш ҳуқуқига эга.

Бешинчидан, давлат тасарруфидан ҳўдариш ва хусусийлаштириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни рағбатлантиришнинг суръат ва мик-ёслари сезиларли даражада ўсди.

2000 йилда хусусийлаштириш дастури бўйича кузда тутилган 167 та объект ўрнига 374 та объект хусусийлаштирилди. Уларнинг негизида 152 та

хиссадорлик жамияти, 103 та хусусий қорхона ва 117 та бошқа мулк шаклидаги қорхона ташкил этилди. Фонд бозорида илгари давлатга тегишли булган умумий қиймати 6 миллиард сумдан зиёд акция сотилди. Бу — 1999 йилдагига нисбатан 35 фоиз қупдир.

2000 йили давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштиришдан 14,3 миллиард сум маблаг тўпғди. Бу — 1999 йилги курсатқичдан 1,6 баробар қупдир.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасида ҳам муайян ижобий ўзгаришлар юз бермоқда. 1999 йил якунларига бағишланган мажлисда вилоят, шаҳар ва туман ҳокимликлари, Давлат мулки қумитаси, Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси уз фаолиятида сансалорлик ва турачиликка йўл қўяётгани, хусусий тармокнинг иктисодиётимиздаги ўрни ва аҳамиятини етарли даражада тушуниб етмаётгани қалиқ, танқид қилинган эди. Бугун ўтган йил якунларини ҳолисона баҳолаётганда, жойларда бу борадаги ишлар анча қўлайганини эътироф этишимиз зарур.

Ўтган мана шу давр мобайнида рўйхатга олинган кичик ва ўрта қорхоналар сони деярли 13 фоизга қупайди. Фаолият юритаётган қорхоналарнинг иктисодиётдаги ўлуши сезиларли даражада ортди. Бугунги кунда кичик ва ўрта қорхо-

налар ҳамда хусусий тадбиркорлар хиссасига ишлаб чиқарилаётган ялпи ички маҳсулотнинг 21,6 фоизи тугри келмоқда.

Хисобот йилда кичик ва урта бизнесни ривожлантириш хисобидан 193 минг янги иш урни яратилди, бу — 1999 йилдагига нисбатан бир ярим баробар куп демакдир. Янги иш уринларининг 99 фоизи кзиплок, жойларда ташкил этилгани эътиборга сазовордир.

Олтинчидан, **2000 йил учун мулжалланган инвестиция дастури тулик; амалга оширилди.** Молиялашнинг барча манбалари хисобидан икдтнсо-диётимизга 700 миллиард сум атрофида, жумладан, кдрийб 810 миллион АКТЛ доллари микдо-ридаги сармоя киритилди. Жами сармояларнинг 55 фоиздан зиёди ишлаб чиқдрилиш тармоқларини ривожлантиришга йуналтирилди. Енгил саноат, транспорт ва алоқд тармоқларига, шунингдек, ишлаб чиқдрилиш билан боклик, булмаган қурилиш-ларга й^налтирилган инвестициялар салмоги ор-тди.

Йил мобайнида: неметалл қувурлар ишлаб чиқдрилишга ихтисослашган "Хобас-ТАПО" қушма қорхонаси, сантехника жихрзлари ишлаб чиқ,а-рувчи "Ўзсмата-Сантехника" қушма қорхона-си, Самарканд вилоятидаги полиэтилен қувур-лар ишлаб чиқдрувчи цех, Тошкент вилоятидаги универсал фосфорли-азотли угатлар ишлаб чи-

қдрувчи қорхона, Андижон вилоятидаги чарм мах.-сулотлар тайёрлайдиган "Олтин дери" қушма қорхонаси, укув дафтарлари тайёрлайдиган "Ипгк" қушма қорхонаси, Тошкент шаҳридаги инфузион эритмалар ампуласи ва таблеткалар ишлаб чиқдрувчи қорхона ва бопща объектлар ишга туширилди.

Шунингдек, Шуртан газ-кимё комплекси, Янгийул целлюлоза-қ,огоз фабрикаси, Тошкент шаҳридаги вагонларни таъмирлаш қорхонаси, Фаргона фуранли қ,оришмалар заводи, Шаҳри-хон туманидаги "Антекс" хиссадорлик жамияти тукув фабрикаси, Қ,оракул туманида "%оракул-текс" ^збек-Америка қушма қорхонаси, Андижон шаҳридаги 21 минг абонентта мулжалланган ав-томат телефон станцияси қурилиши нихрясига етмоқда ва яқдн қунларда фойдаланишга топши-рилади.

Мамлакатимизда коммуникация тармоқлари-ни ривожлантиришга нақддар катта аҳамият бе-рилаётганидан хабарингиз бор, албатта.

Хусусан, утган йили янги темир йул йунали-шининг 226 километрлик узунликдаги Учқудук,-Мискин тармоғини фойдаланишга топшириш ишлари якунига етди.

Қадрлар тайёрлаш миллий дастури, Соғлом авлод давлат дастури ва мамлакатимиз соғлиқди саклаш тизимини ислох. этиш давлат дастурида

кузда тутилган кенг микёсдаги тадбирлар мажмуи амалга оширилди.

Барча вилоятларда Шошилинч тиббий ёрдам маркази филиаллари ишга тушди, КНПУОК, врачлик пунктлари тармоги кенгайтирилди. Олти ёшгача булган болаларнинг деярли барчаси тиббий куриқдан утказидди. Скрининг-марказ ташкил этиш дастури амалга оширилди.

Хурматли мажлис иштирокчилари!

Бугун иктисодиётни ривожлантириш соҳасида эришилган ютуқлар ҳақда батафсил тухталиб утиришга зарурат йуқ, деб уилайман. Хаётимизда руй бераётган ижобий узгаришлар тугрисидаги бор ҳақиқатни — шаҳар ва қдшлоқдаримизнинг қ,иёфаси тубдан узгараётгани, янги-янги ишлаб чиқ,ариш ва маиший иншоотлар, ижтимоий соҳадаги ютуқлар, энг муҳими, халқдмизнинг келажакка қдтгий ишонч билан яшаётгани аниқ; курсатиб турибди.

Виз утган йил якунларига баҳр берар эканмиз, биринчи галда, қ,андай вазифаларни амалга ошира олмаганимиз, қандай хато ва камчиликларга йул қуйганимиз, уларни бартараф этиш учун бугун нималар қдийшимиз лозимлигини аншугаб олишимиз, улар тугрисида очик;-ойдин гапиришимиз керак. Халкимиз биздан шуни кутмоқда.

Утган йил қишлоқ. хужалиги учун қ,анчалик оғир келгани барчамизга маълум. Ноқулай об-

хаво шароити, сув такчиллиги ва бопща сабаблар оқ;ибатида мамлакатимизда пахта хом ашёси, шoли, сабзавот ва полиз маҳсулотларини етиштириш ҳажмлари белгиланганидан анча кам будди.

Натижада мамлакатимиз учун зарур ва ҳаётий булган муҳим маҳ.сулотларнинг микдори камайибгина қ,олмасдан, валюта ресурслари тушумининг қисқ,ариши туфайли ҳ.ам қатта зарар қурдик. Буни ҳ.ам очик. айтишимиз керак.

Экспорт ҳ.ажмларини кенгайтириш ва халқ;аро бозорга қикдш борасида ҳ.ам жиддий муаммолар мавжуд.

Экспортта маҳ.сулот қик;ариш бўйича "Ўзэлтехсаноат", "Ўзмашсаноат", "Ўзқимёсаноат" уюшмалари, "Маҳсуқ.отишма" республика бирлашмаси, Чкалов номидаги авиация ишлаб қикариш бирлашмаси, "Қумир" ҳиссадорлик жамияти, "Ўзгуштсутсаноат" давлат ҳиссадорлик уюшмаси, "Ўзмевасабзавотузумсаноат-холдинг", "Ўзбекмебель" давлат ҳиссадорлик жамияти, Қишлоқ. ва сув хужалиги вазирлиги, "Ўзавтойул" ва "Ўзфармсаноат" давлат ҳиссадорлик компанияларига қ.арашли қорхоналар прогноз қурсатқичларининг ижросини таъминлай олмади.

Ишлаб қикаришни маҳ.аллийлақтириш жараёнлари, импорт урнини босадиган маҳсулотлар ҳ.амда бутловчи қдсmlарни узимизда мавжуд хом

ашёдан ишлаб чиқаришни кенгайтириш буиича дастур сусткашлик билан амалга оширилмоқда. Бу борадаги ишлар "Узағромашсервис" уюшмаси, "Кумир" хиссасдорлик жамияти ҳамда Тошкент, Фарғона ва Хоразм вилоятлари корхоналарида, айниқса, крникарсиз ташкил этилган.

Вахрланки, ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш буиича енгил саноат, кимё, машинасозлик, қурилиш материаллари, металлургия саноатларида ишга солинмаган катта-катта имкониятлар мавжуд.

Республикамизнинг ҳар бир туманида хорижий сармояни жалб қдгтган ҳрлда маҳаллий хом ашё асосида ишлайдиган, янги иш уринлари ташкил этиш имконини берадиган қушма корхоналар очиш дастурида қузда тутилган ишлар кийинчилик билан, нихрятда секин олиб бориляпти.

Шуни яна бир бор таъкидламоқчиман: қупгина ҳркимликларимиз, тегишли тармоқлар, идора ва тузилмаларнинг мутасадди раҳбарлари Вазирлар Маҳкамасининг утган йилги мажлисидаги қатъий огоҳлантиришдан узларига зарур ҳулоса чиқариб, бу борадаги шахсий масъулиятни ҳ.али-бери тула англаб етмаганга ухшайди.

2000 йилда хорижий инвестициялар иштирокида ташкил этилган 152 та корхонадан 74 таси ёки деярли ярми Тошкент шаҳрига тугри келади. Қупгина туманларда ҳ.ануз қушма корхоналар

ташкил этилмаган. Чамаси, улар бу ишни ташқаридан қимдир келиб қилиб беради, деган ҳаёл билан қул қрвуштириб утирибди.

Тан олиш лозимки, 2000 йил қуп жщатдан, авваламбор, мураккаб об-ҳ.аво шароити, қуррокчилик ва сув такчиллиги сабабли биз учун ноқулай кедди.

Ёгингарчилик қам бўлганидан Амударё ва бошқ.а ички сув манбаларимизда сув миқдори зарурий меъёр даражасининг 25-40 фоизини ташкил этди, ҳолос. Натижада республикамизнинг катта-катта майдонларида сунгги юз йилда қуза-тилмаган қ.аттик. қурғокчилик қуй берди.

Бурдой ҳ.осилини сакдаб қрлиш мақ.садида сув омборларининг қуп йиллик ва мавсумий сув захиралари ёз бошларидаёқ; сарфлаб бўлинган эди. Туямуйин сув омборининг захиралари ҳам қулик. сарфланди. Оқибатда шимолий ҳудудларимизнинг 50 фоизидан ортигида экинларни сурориш имконияти қ.олмади, а^олини ичимлик сув билан таъминлашда катта қийинчиликларга дуч қелдик.

Биргина Қррақалпористоннинг узида қурғокчилик сабабли 210 минг гектар ёки барча экин майдонларининг 45 фоизида ҳ.осил нобуд бўлди. 116 минг гектар шоли экинидан атиги 15 минг гектари саклаб қ.олинди, ҳолос.

Хоразм вилоятида ҳ.ам аҳвол мана шундай орир бўлди. Бу ерда 65 минг гектар майдондаги

экин куриб крлди. Бунга кушимча равишда куплаб чорва моллари ҳам нобуд будди.

Дастлабки хисоб-китобларга Караганда, Қарақалпоғистон Республикаси буйича 16 миллиард сумга якин, Хоразм вилояти буйича 11 миллиард сумдан зиёд зарар қурилди.

Қургокчиликнинг салбий оқибатларини бар-тараф этиш, майдонларни экишга тайёрлаш ишларининг уз вақтида бажарилишига шароит тугдириш мақсадида ҳукумат томонидан, айтиш мумкинки, мисли қурилмаган чора-тадбирлар амалга оширилди.

Биринчидан, қурилган зарарни қрплаш учун утган йил яқунлари буйича 2,6 миллиард сумдан ортиқ; сугурта маблағлари туланди.

Иккинчидан, 2000 йилда қургокчилик ва сув танқислиги натижасида зарар қурган хужаликларнинг 41 миллиард сумга якин қарзларини истисно тариқасида кечиб юбориш буйича қ.арор қабул қилдик.

Бу хужаликларга 1998-99 йилларда етказиб берилган моддий-техника ресурслари ва қурсатилган хизматлар учун 30 миллиард сум кредит-торлик қарзларининг тулов муддати 2003 йилдан бошланадиган қилиб 8 йилга узайтиридди.

Учинчидан, хужаликларнинг бюджет ва бюджетдан тапшари фондларга туловлар буйича 2001 йил 1 январгача йигилиб қрлган қ.арзларидан,

шунингдек, 2000 йил ҳрсили хисобидан олинган аианслари буйича қргшанмайдиган қ.арзларининг (шр қисмидан ҳам кечиб юборишга тугри келади.

Азиз дустлар, биродарлар!

Бундай катта микёсдаги табиий офатдан зарар қурган хужалик ва деҳдонларга бу даражада с)дам бериш ва мадад қурсатишга фак.ат иқтисодиёти барқ.арор ва ишончли тарзда ривожланаётган давлатгина қ.одир бўлади, десам, уйлайманки, сизлар ҳ.ам менинг бу фикримга қушиласиз.

Сув танқислиги ва ноқулай об-ҳ.аво шароити натижасида 2000 йилни зарар билан яқунлаган 59 та хужаликнинг санация муддатини, истисно тариқасида, яна бир йилга узайтиришга ҳамда 2001 йилдан бошлаб яна 76 та қишлоқ. хужалик қорхонасини қушимча равишда санацияга тортишга қарор қилинди.

Ҳукумат томонидан қурилган ва қуриладиган чора-тадбирлар пировард натижада утган йил сабоқдаридан қелиб қикдан ҳ.олда, аввало қишлоқ. меҳ.натқашларининг аҳолини енгиллатишга қ,аратилган.

Шунингдек, бу тадбирлар, афтидан, унчалик снқил қелмайдиган 2001 йил ҳрсили учун бажариладиган қишлоқ. хужалик ишларини самарали амалга ошириш мақсадида зарур молиявий ва иқтисодий шарт-шароитларни яратишни ҳ.ам қузда тутади.

Бугун утган кишлок. хужалик йилини якунлаб, ишларимизнинг натижасига таъсир курсатган объектив ва субъектив сабабларга танқидий бахр берар эканмиз, менинг назаримда, кейинги бир неча йил мобайнида кишлок. хужалик соҳасининг самарадорлиги ва махсулдорлигига салбий таъсир этиб келаётган айрим ута муҳим омилларга тухталиб утиш жуда зарур, деб ҳисоблайман.

Шуни унутмаслигимиз керакки, биз ҳрсилимизнинг 90 фоиздан ортигини сугориладиган ерлардан оламиз. Шу боис ҳам ирригация ва ерларнинг мелиоратив ҳрлатини яхшилаш муаммолари биз учун ҳал қилувчи аҳамиятта эга.

Таҳлиллар эса айни шу масалаларга оид куплаб ечими топилмаган муаммолар йиғилиб қрлганини курсатмоқда.

Бугунги кунда сугориладиган ерларнинг деярли 50 фоизини таъмирлаб, мелиоратив ҳрлатини яхшилаш талаб этилади. Шурланган ер майдони купайиб, ҳрзирги пайтда улар 2 миллион гектарни ташкил қилади. Хужаликлар ҳудудидаги арик. ва зовурларни тозалаш ишлари талаб даражасининг 60-70 фоизидан ошмаяпти.

Бу курсаткич К,ашк.адарё вилоятида 35-40 фоизни, Сирдарё ва Жиззах вилоятларида эса 30-60 фоизни ташкил этмоқда. Ёпик. горизонтал дренажларни қайта тиклаш ишлари ута қрниқар-

сиз олиб борилмоқда. Жами 39 минг километр узунликдаги ана шундай дренажларнинг бор-йўги 1,5 минг километри тозаланиб, қайта таъмирланган, ҳолос.

Насос станцияларининг купчилиги бундан 25 йил аввал қурилган бўлиб, бугунги кунда уларни ишлатиш муддатлари утиб бормоқда. Сугориладиган ерларни таъмирлаш ва каналларни бетонлаш ишлари ҳ.ажми қамайиб кетган.

Кишлоқ, ва сув хужалиги вазирлиги, вилоят ва туман ҳ.окимликлари, хужаликларнинг узлари ерларнинг мелиоратив ҳрлатини яхшилашга етарли аҳ,амият бермаяптилар. Бу борадаги ишлар изчил олиб борилаётгани йук.. Илгаридан сугориб келинаётган ерларнинг мелиоратив ҳ.олатини яхшилаш ҳамда янги ерларни узлаштириш, коллектор-дренаж тармоқларини қайта тиклаш бўйича молиявий манбалари белгиланган, истик.болга мулжаллаб тузилган аниқ, дастур йук., десак ҳато бўлмайди. Мелиоратив мақсадларни амалга оширишга чет эл инвестицияларини жалб қилиш ҳ.амда янги тежамқор сугориш технологияларини жорий этиш бўйича деярли иш олиб борилмаяпти.

Шурланган ерларни ҳар йилги қузда-қишда ювиш ишлари мутлақ.о сифатсиз бажарилмоқда.

Ҳаётнинг узи биздан бу мудим со^адаги ишларимизга бўлган муносабатимизни тубдан^айта

**куриб чищпни кескин талаб цилмовда. Деч мубо-
лагасиз айтиш мумкинки, кишлоц хужалигининг
гакдири, демакки, энг мухим ижтимоий, щтисо-
дий муаммоларимизнинг хал этилиши, пировард
натижада, мамлакатимиз озик.-овкат таъминоти
хавфсизлиги бу борадаги ишларимизнинг кулами
ва самарадорлиги билан боглщ.**

Мана шу хрлатларни инобатга олиб, Агроса-
ноат комплексы, Кдшлок. ва сув хужалиги ва-
зирлиги, Давлат ер к^митаси, Крракалпогистон
Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоят хрким-
ликлари Макроиктисодиёт ва статистика вазир-
лиги, Молия вазирлиги, банклар ва бошка ман-
фаатдор идоралар билан биргаликда икки ой
муддатда ерларнинг мелиоратив хрлатини яхши-
лаш буиича 2001-2005 йилларга ва 2010 йилгача
булган истикболга мулжалланган дастурни иш-
лаб чикиб, Вазирлар Махкамасига такдим эти-
ши зарур.

Мазкур дастурни тайёрлашда, энг аввало,
хужаликлараро ва хужалик ичидаги коллектор-
дренаж тармокларини тозалаш ва уларни ишга
ярокли хрлда саклашга, магистрал коллекторлар-
ни кайта тиклаш, насос станцияларини куриш
ва таъмирлашга, шунингдек, Карши магистрал
каналли объектлари ва бошк;аларни техник жихат-
дан к.айта жи^озлашга алохида эътибор бериш ло-
зим.

Хурматли мажлис к.атнашчилари!

Бугун яна бир ута мухим масалага тухталиб
утишни зарур, деб хисоблайман. Кейинги йил-
ларда иктисодиётнинг купгина соха ва тармок,-
ларини ислох. килиш, уларни бозор муносабат-
лари шароитида ишлашга утказиш, мах.аллий
\удудий органлар ва хужалик субъектларига
купрок. эркинлик бериш буиича бир к.атор мухим
дастурлар к.абул килинди. Шунга биноан, бу тар-
мокдарни бошкдриш органлари хдм узгарди: улар-
нинг бир кисми, хусусан, "Узколхозкурилиш",
"Узагрокурилиш", "Узсаноатгражданкурилиш",
"Узсувкурилиш" ва бошкалар умуман тугатилди,
айримлари бошк.а шаклда к.айта тузидди /маса-
лан, Коммунал хизмат курсатиш вазирлиги/, баъ-
зиларининг эса бошкарув тузилмаси жиддий
узгартирилди /масалан, Кдшлок. ва сув хужалиги
вазирлиги/.

Аммо, танкддий тахлиллар шуни курсатмок.-
даки, бу тармок. ва сохалардаги ислох.отлар жа-
раёни ута суёт, юзаки х;олда бормокда. Купинча
амалга оширилаётган узгариш ва ислохртларнинг
асл мохиятини ижрочиларнинг узлари хам охи-
ригача тушуниб, англаб етмаяпти. Амалда бошк.а-
рув тузилмаси ва шакли узгарган булса-да, купин-
ча ишнинг бевосита мазмун-мохияти узгармай
крлаётган х.оллар учраб турибди. **Лунда кдпиб
айтганда, бу узгаришлар, афсуски, биз оддимизга**

цуиган бош мадсад-муддаога, яъни узини *окдамаган* ва касодга учраган, марказдан режалаштириладиган маъмурий буйруцбозлик тизимидан воз кечиш, жойлардаги тузилмаларга купрок эркинлик бериш, хужалик юритишнинг бозор шитисодиётига хос усул-услугларини жорий этишга олиб келмаяпти.

Бу камчиликларнинг барчасини курилиш комплекси ёки коммунал хужалиги фаолияти мисолвда куриш мумкин. Холбуки, мазкур тармокларда ислохрт дастурлари биринчи йили амалга оширилаётгани йук;. Куплаб крнун ва меъёрий хужжатлар кабул килинганига, янги бошкарув тузилмалари яратилганига карамасдан, афсуски, ишда хрзиргача сезиларли натижа кузга ташланмаяпти.

Агар, айтайлик, курилишда мулкчилик масаласи амалда хал килинмаса, хусусий ёки хакикий хиссадорлик мулки асосида пудратчи курилиш ташкилотлари тузилмаса, пудрат ишлари дастурларини шакллантириш ва буюртмалар бериш тамойиллари узгартирилмаса, моддий-техникавий таъминот муаммоси тубдан х.ал этилмаса, бажарилган ишларга х.ак; т[^]лаш билан боглик; масалалар бозор талаблари асосида ечилмаса, табиийки, бундай х.олатлар бопшарув тизимини такомиллаштириш ва ихчамлаштириш, ортик;ча бугинларни тугатиш борасида олиб борилаётган

барча ишларимизнинг қ,адр-кимматини тушириб, мутлак,о обрусизлантириб куйиши мумкин.

Бугун бизда улгуржи ва биржа савдосининг самарасиз, очигини айтсам, номадбул тизими амал кдлмовда. Савдо-сопщнинг буйру[^]бозлик асосига курилган эски "госснаб"ча усули устунлик шшмокда, яъни нарх-наво, моддий ресурс ва бутловчи к[^]исмлар сотувчилар ва истеъмолчилар уртасида олдиндан белгилаб олинмовда, энг ёмони, харидорни танлаш имконида бутунлай мах.рум шшиб куймокда,

Ахвол шу даражага бориб етмоқдаки, буларнинг барчаси курилиш булинмаларининг айрим рах,барларида оддинги замонни кумсаш кайфиятини пайдо килмокда, Хатто, Вазирлар Махкамаси к.ошида "Госснаб" ёки "Главснаб" тузилса булмасмикан, деган мазмундаги таклифлар х.ам билдирилмокда.

Шу уринда эслатиб утмокчиман: биз товар-моддий бойликларни фондлар орк.али таксимловчи "Госснаб"дан нега воз кечдик? Жавоб жуда оддий. "Госснаб" тизимида мах.сулот ишлаб чи.карувчи билан истеъмолчи аввал-бошдан бири-бирига калик, боглаб куиилар эди. Нархлар олдиндан белгиланиб, амалда харидорда танлаш имконияти х.ам, рак.обат х.ам йук. эди, талаб ва таклиф мувозанатига асосланган бозор механизмлари эса ишламас эди.

Вир суз билан айтганда, режали таксимот тизимининг бир кисми булган "Госснаб" уз мохиятига кура ута номакбул ва танкиддан тубан бир тузилма эди.

Хозирги вақтда моддий ресурслар савдоси асосан марказда амалга ошириляпти. Товар айланмасининг туртдан уч кисмидан купроги Тошкент шаҳрида жойлашган биржалар хиссасига тугри келади.

Товар айланмасининг сустиги кушимча харажатлар купайиши ва шунга мое равишда устама нархларнинг ортиб кетишига сабаб булмокда. Бу эса уз навбатида биржалар оркали товар состиб олишни манфаатсиз бир ишга айлантиряпти.

Шуни ҳам айтиш керакки, биржа ва ярмарка савдолари талаб даражасида утказилмайди, брокерларнинг малакаси ҳамон пастлигича крлмокда. Бу гап, айникса, вилоятлардаги товар-хом ашё биржалари фаолиятига тааллуқли. Олди-сотди битимларининг купчилиги биржаларнинг савдо сессияларида эмас, балки улардан ташкарида амалга оширилмокда.

Мухтасар килиб айтганда, товар-хом ашё биржаларининг бутун тизимини тубдан кайта ташкил этиш зарур. Хукумат (У.Султонов), Давлат мулки кумитаси, Макроиктисодиёт ва статистика вазирлиги, Адлия вазирлиги барча манфаатдор томонлар иштирокида улгуржи-биржа савдоси хрлати-

ни инвентаризациядан утказсин ва унинг хрлатига танкидий баҳо берсин ҳамда икки ой муддат ичида Вазирлар Махкамасининг бу масала буйича қарорини тайёрлаб, қабул қилсин. Шунингдек, "Биржалар ва биржа фаолияти тутрисида"ги қриунга зарур узгартиришларни Олий Мажлисга қуриб чиқиш учун тақдим этсин.

Коммунал хужалиги фаолиятига алоҳида тухталиб утиш лозим, деб уйлайман. Кейинги йилларда бу соҳада бирмунча ишлар қилинганига қарамадан, ягона буюртмачи хизматини шакллантириш, уй-жой эгалари ширкатларини тузиш буйича бошланган ислохотлар шу пайтгача ҳам охирига етказилгани йўқ. Қуп қаватли уйларнинг факат 50 фоизидагина уй-жой эгалари ширкатлари тузилган, холос.

Коммунал хизматлар учун ҳам тулаш буйича уй-жой эгалари ширкатлари ва маҳалла кумиталарининг вазифалари ҳамда уларни рағбатлантириш тизими аниқ, белгиланмаган.

Коммунал хизматлари учун уз вақтида ҳисоб-китоб қилиш буйича жамоа масъулияти тизими яхши самара бераётган туманларнинг тажрибалари жойларда қенг ёйилмаяпти.

АХОЛИНИНГ коммунал хизматлар учун қарзлари ҳамон юқори даражада қрлмокда. Бу ҳол, айникса, Бухоро, Фарғона, Андижон, Тошкент вилоятлари ва Тошкент шаҳрига тааллуқдидир. Ви-

лоятлар орасида коммунал хизматларга белгиланган тарифларнинг асоссиз равишда бир-биридан фарк киладиган ҳолатлари дам мавжуд.

Аҳолига коммунал хизмат курсатиш тизимида иктисодий ислохотларни чуқурлаштириш концепциясини амалга ошириш бўйича республика комиссияси (У.Султонов) "Ўзкоммуналхизмат" агентлиги, Макроиктисодиёт ва статистика, Молия ва Адлия вазирликлари, бошқа манфаатдор вазирлик ва идоралар, маҳаллий ҳокимият ва бошқарув органлари билан **биргаликда бир ой муддат ичида коммунал хизмат курсатишни ислох килиш, унинг тузилмалари, ишлаш механизмини қайта ташкил этиш бўйича қабул қилинган қарар** ва **меъёрий ҳужжатларни чуқур таҳлил қилсин ва бугунги кунда коммунал хужаликларнинг фаолияти бозор иктисодиёти талабларига нечоғли жавоб бераётганига қатъий баҳр берсин ва Вазирлар Маҳкамасининг қарорини қабул қилсин**. Тегишли кодекслар, қонунлар ва меъёрий ҳужжатларга узгартириш ва қушимчалар киритиш бўйича таклифлар тайёрласин.

Бунда курсатилаётган коммунал хизматлар учун ҳисоб-китоб қилишнинг амалий ва ихчам тизимини яратиш ҳамда квартира, электр энергияси, коммунал хизмати учун ҳақларни уз вақтида тулаш масъулиятини ошириш масаласига алоҳида эътибор берилсин.

Тошкент шаҳри ва вилоят марказларида коммунал хужалиги ва ширкатлар ишини ислох қилиш бўйича доимий семинарлар ташкил этилсин.

Энди экспорт масалалари ҳақида.

Сунгги йилларда бу соҳада қабул қилинган бир қатор муҳим қарарларни тадбир ва чоралар узининг ижобий самарасини берди. Аммо бугун экспорт соҳасидаги қайси имтиёзлар ва қарарларни қилиш оқилом самара бераётгани, қайсилари эса наф келтирмаётганини яна бир қарар баҳо қилиш, танқидий куз билан қараб чиқиш даркор. Ва шу асосда экспортга маҳсулот чиқарадиганлар учун янада манфаатли бўлган, уларнинг қизиқ ишларини янада оширадиган шароит яратиш юзасидан таклифлар ишлаб чиқиш керак. Қорхоналарнинг йуналишини кескин узгартириш, уларни доимий равишда экспортга маҳсулот ишлаб чиқаришга қаратилган қучли оқиломларни қўлдан келтириш лозим.

Виз энг муҳим бир фикрни чуқур англаб олишимиз зарур — факт экспортнинг ўсишига валюта тушумлари келтиради, факат шу асосдагина ишлаб чиқаришни техник жиҳатдан янгилаш масаласини ҳал этиш мумкин.

Ишлаб чиқаришни модернизация қилишдан, технология ва асбоб-ускуналарни доимий равишда

янгиламасдан туриб хозирги кунда бирон-бир замонавий ишлаб чиқариш корхонаси радобатга бардош беролмайди, уз истикболини кура олмайди.

Хозирга кадар экспорт йулида тугонок, булиб келаётган тусикдарни яна бир бор куриб чиқиш ва бартараф этиш зарур, деб хисоблайман. Бож туловлари ва акцизлар миқдорини кайтадан куриб чиқиш, бу соҳага солиқ таъсири қай даражада эканлигини аниқлаш, уларнинг мунтазам равишда камайиб боришига эришиш лозим.

Экспорт йулидаги энг катта говлардан бири — Ўзбекистоннинг ташқи бозорлардан узоқлигидир. Табиийки, бундай шароитда транспорт харажатларини камайитишга дойр қушимча чоралар куриш керак.

Уйлайманки, зарур ҳрлатларда экспортни рағбатлантириш ва махсулотларимизнинг мамлакатимиз ташқ.арисида рақ.обатбардошлигини таъминлаш учун ишлаб чиқ.арувчиларга тегишли ҳуқуқларни берадиган барча оқилона чора-тадбирларни куллаш мумкин ва уларни қрнун й^{ли} билан мустаҳкамлаб қуйиш даркор.

Ҳукумат бир ой муддат ичида Вазирлар Мах.камасига мах.сулот экспорт қилишни қушимча рағбатлантириш, экспортга махсулот чиқ.арувчи корхоналарга имтиёзлар бериш юзасидан қ.арор лойищасини киритсин.

Виз узимизга яхши тасаввур қиламизки, экспортга махсулот чиқаришни рағбатлантиришнинг энг муҳим шarti, бу — валюта сиёсатини эркинлаштириш йулидаги ишларни изчил давом эттиришдир.

Бу борада ҳам биз уз аниқ, ва равшан дастури-мизга эгамиз. Мазкур дастур, биринчи навбатда, валюта курсларини унификациялаш жараёнини чуқурлаштириш, биржадан ташқ.ари валюта бозорини кенгайтириш, валюта айирбошлаш операциялари микёсини қупайтириш буйича утган йилдан бошланган амалий ишларни уз ичига олади.

Биз бундан буен ҳам жорий операциялар буйича тулик. конвертацияга тезроқ. утиш учун зарур шарт-шароит яратишга қ.аратилган сиёсатни қатъийлик ва собитқ.адамлик билан амалга ошираве-рамиз.

Албатта, бу жараёни шакллантириш ва тезлаштитириш муайян қафолатларни назарда тутиш-ни тақрзо этади. Бу қафолатлар аҳ,олининг манфаатларини ҳимоя қилиш, валюта курсининг кескин тушиб кетиши билан боғлиқ. қупдан-қуп салбий оқибатларнинг олдини олиш имқониятини бериши лозим.

Биз бу масалада асосий вазифамизни қуйидагилардан иборат деб қиламиз:

аввало, миллий валютаимизнинг тула конвертациялашга утиш жараёни ижобий кечишини таъ-

минлаш ва кафолатлаш мақсадида валюта ресурсларини излаб топиш учун барча халқаро молиявий тузилмалар билан амалий ҳамкорлик қилиш.

Иккинчидан, валюта айирбошлаш операцияларида катнашувчи банклар ва айирбошлаш шохобчалари сонини кескин қупайтириш, шу тариқа айирбошлаш шохобчалари орқали валюта сотиш ҳажминини ошириш учун зарур бўлган рағбатлантирувчи омилларни вужудга келтириш.

Учинчидан, айирбошлаш шохобчаларида валюта айирбошлаш операциялари ҳажмининг ўсишини инобатга олган ҳолда, валюта сотиш шартлари ва талабларини эркинлаштириш, яъни валюта сотишчи чеклашларни босқичма-босқич камайтириб бориш.

Қўрқинчли дустлар!

Республикада қулай инвестиция муҳдпши шакллантириш бўйича ишларни янада қучайтириш бундан буён з^ам бизнинг узок; муддатга мулжалланган стратегик вазифамиз бўлиб қдпаверади.

Шу мақсадда Марказий банк, Молия вазирлиги, Давлат солиқ қумитаси тижорат банклари билан биргаликда банкларнинг инвестиция фаолиятини рағбатлантириш бўйича ўз тақлифларини қуриб чиқиш учун Вазирлар Маҳкамасига тақдим этишни тезлаштиришлари зарур.

Бунда ўз маблағлари ҳисобидан истикболли тармоқлар ва ҳудудларни инвестициялаш учун

ўрта ва узок, муддатли кредитлар ажратишда ўлашши юк.ори бўлган банкларга солиқ имтиёзлари бериш назарда тутилиши керак.

Ўзини оқлаган микрокредитлар сонини қупайтириш ва бу ишни кенг қуламда амалга ошириш лозим.

Ички кредит манбаларини сафарбар этиш чора-тадбирлари билан биргаликда хорижий сармояларни рағбатлантиришга хизмат қиладиган қулай муҳит яратиш масаласи биз учун ўта муҳим стратегик аҳамиятга эга.

Шу маънода, ҳукуматимизга яқин вақт ичида Тошкентда Ўзбекистон бозорида фаолият қурсатаётган ҳамда қелгусида биз билан ҳамкорлик қилиши мумкин бўлган сармоядорлар иштирокида анжуман ўтказиш вазифасини топшириш мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Бу анжуманда муҳокама қилиниши лозим бўлган мамлакатимизга янги сармоялар оқими қелиши йулидаги тусиқ ва чеклашларни олиб ташлаш бўйича ечимини қутаётган долзарб муаммолар мавжуд.

Азиз дустлар!

Иқтисодиётни ислох қилиш йулида асосий тусиқ бўлиб турган принципал масалалар ҳақида тўхталганда, бу ҳақда қайта-қайта гапиришга тўғри қелмокда, бозор муносабатларини шартнома

мажбуриятларисиз тасаввур килиб булмаслигини ёдда тутиш лозим.

Шуни тан олиш керакки, бу масала, яъни шартномаларни тугри тузиш ва бажарилишини таъминлаш итисодиётни ислох, этиш тизимида, айниса, кишлсш жойларида энг заиф бутан булиб крлшшда.

Хужалик шартномалари номигагина тузилаётгани хакида, уларда томонларнинг мажбуриятлари, етказилган зарарни ундириб олиш чоралари аник, акс этмаётгани тугрисида куплаб мисоллар келтириш мумкин.

Бундан ташқдри, уз хукукларини яхши билмаслик натижасида томонлардан бирининг манфаатларига зид булган куп хрлларда кичик бизнес вакиллари, хусусий тадбиркорлар, фермер ва ижарачилар зарарига шартномалар тузилаётгани хақда куплаб далиллар мавжуд.

Шунингдек, ижарачилар билан хужаликлар Уртасида фак.ат хужаликларнинг фойдасини кузлаб тузилаётган, уларнинг моддий ресурсларни уз вакдида етказиб бериш, агротехник тадбирларни амалга ошириш ва бошқа масалалар буйича ижарачи олдидаги жавобгарлиги аник, белгиланмаган минглаб шартномаларни ҳам мисол килиб келтириш мумкин.

Купинча шартномаларни хукукий ва иктисодий саводхонлик нуктаи назаридан тугри расмий-

лаштириш талаблари бузшгмоқда, улардаги шартларни, нарх ва бошка шартнома муносабатларини тартибга солувчи меъёрларни аник, акс этириш билан боглик. оддий к.онунларга х.ам риоя килинмаяпти.

Виз бу ерда уз эътирозларимизни, биринчи галда хужалик суддарига, Олий хужалик судига айтишимиз керак. Улар хали х.ам шартнома муносабатларига киришган томонларнинг манфаат ва хукукларини ишончли химоя кдшадиган тузилмага айлана олгани йук,-

Адлия вазирлиги шартномаларнинг бузилиши буйича х.ар бир хрлатнинг далил ва сабабларини чукур урганиши, унинг тагига етиб бориши, шартнома муносабатларини тартибга солиш, крнунийлик нук.таи назаридан томонларнинг шартномаларни тугри тузиш, энг мухими, уларни бажариш юзасидан масъулиятини ошириш борасидаги ишларни сифат жихатидан юк.ори босқдчга кутариши даркор.

Оммавий ахборот воситалари ва телевидение имкониятларидан кенг фойдаланган хрлда, одамларнинг хукукдй маданиятини юксалтириш буйича иш олиб бориш зарур.

Фурсатдан фойдаланиб, мен хужалик юритувчи субъектларни, биринчи навбатда, тадбиркорлик еох;асини назорат килувчи идоралар томонидан ортикча текширишларга йул куимаслик, бу бора-

дат ишларни тарғибга солиш зарурлиги яна бир карра таъкидлашни истардим. Бу иш 2001 йилда сезиларли даражада кучайтирилиши керак.

Бу куп жихатдан Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги булинмалари фаолиятига боғлиқ..

Мухтарам дустлар!

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг бажарилиши билан боғлиқ. ишларга алохида эътиборингизни қаратмоқчиман. Бу дастурнинг мамлакатимиз келажаги учун нечоғли ахамиятга эга экани хақида гапириб ўтиришга ҳржат йўХ деб ўйлайман.

Виз бугун мазкур дастур доирасида бажарилган ишларни танқидий баҳрлашимиз, бу йўлда қандай муаммоларга дуч келганимизни, дастурда белгиланган мақсад ва вазифаларни тула амалга ошириш учун яна қандай чора-тадбирлар қуришимиз зарурлигини аниқ, белгилаб олишимиз лозим.

Мамлакатимизда 1998-2000 йиллар мобайнида 160 минг ўқувчига мулжалланган 47 та академик лицей ва 260 та касб-хунар коллежи қурилиб фойдаланишга топширилди. Бу мақсадлар учун 135 миллиард сум маблағ сарфланди.

Кейинги икки йилда лицей ва коллежларни ўқув-лаборатория қуруллари, таълимнинг техник воситалари, машина ва механизмлар билан жиҳзлаш учун республика бюджетидан 6 миллиард

сумга яқин маблағ ажратилди. Шу мақсадда Корея Республикаси ва Осиё Тараққиёт банкининг кредитлари жалб қилинди, Япония ҳукумати билан кредит ажратиш масаласи ҳал этилмоқда. Умуман олганда, урта махсус ўқув юртларига зарур бўлган жиҳозлар сотиб олиш учун жалб қилинган чет эл инвестицияларининг миқдори 150 миллион АҚШ долларини ташкил этди.

Республикаимизда янги турдаги таълим муассасалари учун мулжалланган ўқув-ўқувчи базаси шаклланимоқда. Бу борада 11 йўналишдаги 72 та Давлат таълим стандарти ишлаб чиқилди ва ўқув жараёнига татбиқ. этилди. Мамлакатимизнинг барча минтақаларида 223 та психологик-педагогик диагностика ва ўқувчиларни касбга йўналтириш маркази тузилди. Педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини оширишга мулжалланган 38 та ихтисослашган марказ ташкил қилинди. Кейинги ўч йил давомида 14 минг ўқитувчи бу марказларда ўз малакасини оширди.

Бир суз билан айтганда, Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини ҳаётга муваффақиятли жорий этиш учун барча асослар яратилмоқда. Шу билан бирга, тўпланган тажриба ва мавжуд шароитдан келиб чиққан ҳрда, бу борада оддимизда турган вазифаларни ечиш учун янгича ёндашувларни излаб топиш лозим. **Бунда асосий эътиборни сифат масаласига, ажратилаётган ресурс-**

лар ва моддий база им кониятларидан янада самарали фойдаланишга қаратиш даркор.

Бугунги кунда маблаглар ва укув-лаборатория жшозлари билан таъминлашнинг ҳозирги ҳолатини ҳисобга олиб, академик лицей ва касб-хунар коллежларининг ишга туширилиш муддати билан боғлиқ. курсаткичларга муайян узгаришлар киритиш зарурати пайдо бўлди. Бунда, айниқра, кишлоқ. жойларидаги умумтаълим мактабларининг бушаган ва фойдаланилмаётган бошқа биналарни реконструкция қилиш, улар асосида янги коллежлар барпо этиш ишларига алоҳида эътибор бериш лозим.

Янги дарсликлар ва укув қулланмаларини яратиш, экспертизадан утказиш ва 2005 йилгача лицей ҳамда коллежларни улар билан тула таъминлаш мақсадида аниқ, дастур ишлаб чиқиш зарур.

Коллежлардаги уХитувчилар таркибининг савияси ва малакасини ошириш масаласи жиддий эътибор берилгани талаб вдали. Энг янги, замонавий уцув воситалари билан таъминланган коллежларда эскидан қолган ушғиш услубларининг давом этишига мутла^о йул қуйиб бўлмайди.

Энг *муҳрми*, замонавий коллеж ва лицейларда таълим-тарбия ишларини бугунги замон талабига жавоб берадиган юксак малакали, фидойи уқитувчи ва мураббийлар олиб бориши зарур.

Жойларда академик лицей ва касб-яунар коллежларининг янги шаклдаги таълим муассасаси томи маънодаги маданий-маърифий ва маънавий марказ бўлишига эришиш даркор.

Вазирлар Маҳкамасининг Умумий, тисодиёт комплекси /Р.Азимов/, Урта махсус касб-хунар таълим маркази, Олий ва урта махсус таълим вазирлиги бошқ.а манфаатдор вазирлик ва идоралар билан ҳамкорликда, юқ.орида зикр этилган вазифалардан келиб чиққан ҳолд^а бир ой муддатда бу соҳадаги ишларимизнинг ютук. ва камчиликлари аниқ, курсатилган "Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга оширишнинг 1998-2000 йиллардаги натижалари тугрисида" ҳисобот тайёрласин ва қуриб чиқиш учун киритсин.

Хурматли мажлис иштирокчилари!

Яқинда бўлиб ўтган Ислохотлар ва инвестициялар бўйича идоралараро мувофиқлаштирувчи кенгаш мажлисида иқтисодиётимизнинг ҳозирги аҳоли танқидий таҳлил этилиб, утиш даврида биз учун принципиал аҳамиятга эга бўлган энг муҳим устувор йуналишлар белгилаб олинган эди.

Бу устувор йуналишларнинг маъно-моҳияти иккинчи чақирик. Олий Мажлис биринчи сессиясидаги маърузада баён қилинган жамиятимиз ҳаётининг барча соҳаларини, биринчи галда, иқтисодиёт соҳасини эркинлаштириш стратегиясидан келиб чиқди.

Шуни яна бир бор таъкиддамокчиманки, жамият ҳаётини ҳар томонлама эркинлаштириш борасидаги бу стратегик вазифалар Ўзбекистонда узокни кузлаб амалга оширилаётган изчил сиёсат ифодасидир. Булар шундай принципиал вазифаларки, биз уларнинг атрофида демократик давлат, фуқаролик жамияти барпо этиш, бозор иқтисодиётини шакллантириш учун барча сиёсий ва ижтимоий кучларни бирлаштиришга эришмоғимиз лозим.

Вазирликлар, идоралар, ҳудудий ҳокимият ва бошқарув органлари, давлат ва нодавлат ташкилотлари ҳамда корхона ва муассасаларнинг бугунги кундаги ва келажакдаги бутун фаолияти бундан буён ҳам ана шу устувор вазифаларни бажаришга қаратилмори зарур.

Бизнинг дастурларимиз, жумладан, жорий йилга мулжалланган режаларимиз ҳам ана шу стратегик ва узок, муддатли вазифалар асосида шаклланиши даркор.

2001 йилга мулжалланган дастурни амалга оширишда биз қайси масалаларга алоҳида эътибор қаратишимиз лозим?

Биринчидан, макроиқтисодий мутаносибликни ва утган йили бошимизга тушган қўйинчиликларни назарда тутган ҳолда, барқарор иқтисодий ўсишни қўллаб-қувватлаш биз учун биринчи галдаги муҳим вазифа бўлиб қолиши табиийдир.

Бунга эришиш учун қатъий пул-кредит сиёсатини утказиш, солиқ. тушумларини таъминлаш, инфляция ва нарх пул эмиссияси даражасининг кузда тутилган доирадан ва пул массасининг прогноз курсаткичларидан четга чиқишига йўл қўймаслик ҳақ муҳим аҳамиятга эга.

Иккинчидан, товарлар, ишлар ва хизматлар бозорида рақобат муҳитини яратиш ва монополиядан чиқариш билан боғлиқ, масалалар ечимини яқинида етказиш зарур. Биз учун бу масала қўн сайин янада қўнрок; қўнзарблиқ қасб этмок.-да, қўнқи уларни қал этмасдан туриб, қўнжалиқ қўритувчи субъектларнинг қўстақиллигини, та-шаббусқўнлиги ва тадбирқўнлигини таъминлаб бўлмайди.

Бу қўнқини қўнда бозор қўнқотлари қўнқидан қўнқўнқилишнинг муҳим тарқибий шартига ай-ланиб қўнқокда.

Шўнқинг учун бу қўнқара қалқ. қўнқалигининг етакчи тарқоклари, аввало, табиий монополиялар деб аталадиган энергетика, темирқўнқилиш транспорти, шўнқингдек, қўнқлок. қўнқалиги, пахта тоқалаш ва қўнқё саноати, қўнқмунал қўнқалиги, меҳнат ва ақ,қўнқини ижтимоий муҳрқўнқилиш қўнқасидаги бозорқўнқилиш тизимини қўнқок. қўнқилиш қўнқича бозорқўнқилиш ишларни оқўнқига етказиш лозим.

Шўнқдай тизимни яратиш зарурки, тоқи бу тизим қўнқоналар ва тадбирқўнқилиш фаолиятини

рағбатлантириш, давлатнинг иктисодиётга арала-шувини кескин чегаралаш имконини берсин.

Учинчи муҳим вазифа бу — кишлок. хужалигидаги ислохотлар жараёнини янада чуқурлаштириш ва уларнинг самарасини оширишдан иборат. Утган йили кишлок. хужалигида хисоб-китобларни такомиллаштириш, хужаликларнинг дебиторлик ва кредиторлик қарзларини қисқартириш бўйича бир қатор муҳим қарорлар қабул қилинди.

Буларнинг барчаси, аввало, деҳдонларимизнинг ҳалол меҳнати ва етиштирган маҳсулотни учун туланадиган ҳақни уз вақтида олиш имконига эга бўлишларига қаратилган.

Бошлаган хайрли ишларимиз қаторидан муҳим урин олаётган масала — кишлок; хужалигини зарур техника ва транспорт воситалари билан лизинг асосида таъминлаш тизимини ташкил қилишдан иборатдир.

Бу борада барча манфаатдор тузилмаларни ҳаракатга келтириш ута муҳимдир. Молия вазирлиги, "Пахтабанк", "Ўзқишлоқхужаликмаш-ҳолдинг", машина-трактор парклари ва табиийки, янгитдан ташкил этилган тузилма - "Ўзагромуш-лизинг"нинг узаро ҳамкорликда ишлашини таъминлаш зарур.

Қдшлоқ. хужалиги ҳақида гап борар экан, биз кишлок. хужалик қорхоналарини санақия қилиш

борасида орттирган тажрибамизни, унинг ҳам ижобий, ҳам салбий жиҳатларини назардан соқит қилмаган ҳолда, ҳар томонлама ҳолис баҳолашимиз керак.

Жойларда, аввало, ҳокимликлар аниқ, мақсадларга қаратилган уз вазифаларини чуқур англаб, тегишли ҳулосалар чиқаришари лозим. Бу борада ҳал қилувчи масалалардан бири — санақияга тортилган хужаликларнинг ташки бошқарувчилари лавозимига тайёргарликдан улан, уз ишини пухта биладиган **одамлар тайинланишига эришишдир.**

Мен бугун барча ҳокимларни, хужаликлар ҳамда кишлок. ва сув хужалиги вазирлиги раҳбарларини огоҳлантириб айтмоқчиман: жорий йилдаги биз учун мураккаб бўлган шароитда олдимизда турган ишларни тугри ташкил этиш учун зарур ташаббус ва тадбиркорлик қурсатиш даркор.

Яна ва яна бир бор сизларнинг эътиборингизни ҳал қилувчи — муҳим бир масалага жалб этмоқчиман. Ернинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш, уруглик чигитни саралаш ва навларни районлаштириш ишларини такомиллаштириш, агротехника талабларига риоя қилиш — буларнинг барчаси уз йули билан давом этади, албатта.

Лекин бугун кишлок. хужалик соҳдсининг барча муаммолари мулк масаласининг ечимига бог-

лик; булиб турганини ҳаммамиз яхши англаб олишимиз лозим. Ер узининг хакикий эгасини топиши керак.

Хужаликларни ширкатларга айлантириш, мулкый пайчилик, хужалик ичида оилавий пудрат муносабатларини жорий этиш, фермер ва дехдон хужаликларини ривожлантириш буйича амалга оширилаётган барча ишлар айнан мана шу максадга кэратилиши лозим.

Туртинчи мухим масала — хусусий тадбиркорлик, урта ва кичик бизнес ривожини учун кулай шароит яратишдан иборат. Бу соҳада куп ишлар килинмоқда.

Айни пайтда Макроиктисодиёт ва статистика вазирлиги, Адлия вазирлиги, Давлат мулки кумитаси барча крнуний ва меъёрий хужжатларни, умуман, бу борада бизда ишлаб чиқилган ҳамма хужжатларни синчиклаб к.айта куриб, хисоботдан утказсин.

Ана шу ишларнинг натижаси сифатида бугунги кунда самара бераётган тажрибаларни янада рағбатлантириш ва кенг ёйиш буйича Вазирлар Маҳкамасига таклиф киритсин.

Бешинчи вазифа — яна бир бор тақорламоқ. чиманки, **бу инвестицияларни рағбатлантириш масаласидир.**

Инвестицияларни излаб топиш, булгуси сармоядорлар билан алок.а урнатиш, кушма корхо-

налар очиш, сармоядорлар учун кулай шарт-шароит яратиб бериш Хукуматдан тортиб хужалик юритувчи субъектча — ҳаммамизнинг умумий ишимизга айланиши лозим.

Бир оддий х.акик.атни яхши тушуниб олиш керакки, Ўзбекистонга киритилаётган инвестициялар, айник.са, тугридан-тугри келаётган сармоялар окими х.ар бир киши, умуман жамият х.аёти учун сув ва хаводек зарур.

Олтинчи мухим вазифа — юккрида исботлаб берилган масала — экспортга мах.сулот ишлаб чиқ.аришни х.ар томонлама рағбатлантириш ва миллий валютамининг барк.арорлигини таъминлашдир.

Бу вазифа бугунги кунда энг долзарб булиб, уни хал этмасдан иктисодиётимизнинг барк.арор ривожланишини таъминлаш х.акида суз юритиб булмайди.

Кддрли дустлар!

Биз янги аср, янги минг йилликка кладам куйдик. Инги юзйилликшиг биз учун ^андай булиши 2001 йилда олдимизда турган вазифаларни нечоғли адо этишимизга боглик,. Биз жамиятни янгилаш, ислотларни изчил амалга ошириш буйича анш^равшан ва хар томонлама пухта уйланган дастурга эгамиз. Бу дастурнинг муваффакиятли бажарилиши куп жих.атдан унинг бутун жамиятимиз, х.ар биримизнинг асосий ишимизга айланишига боглик..

Ана шу дастурни руёбга чикариш, давлат ва жамият курилишининг барча жабхаларида крнунчилик ва адолат тамойилларига риоя килиш борасида жамоатчилик назоратини кучайтириш катта ахамият касб этади.

Бошкacha айтганда, хар бир киши мамлакатимизда амалга оширилаётган барча ишлар учун уз масъулиятини янада чукуррок. хис этиши лозим. Хар бир фукаро оддий кузатувчи ва истеъмолчи булиб крлмасдан, жамиятимизда руй бераётган ислохрт ва демократик узгаришларнинг фаол иштирокчисига айланиши даркор.

Эътиборингиз учун рахмат.

*Узбекистан Республикаси
Вазирлар Мау;камасининг 2000 йилда
мамлакатни ижтимоий-иқтисодий
ривожлантириш якунлари %амда
2001 йилда иқтисодиётни эркинлаштириш
ва ислофларни чуқурлаштиришнинг
устувор йуналишларига баишланган
мажлисидаги маъруза,
2001 йил 16 февраль*

"КАМОЛОТ" ЁШЛАР ИЖТИМОЙ ХАРАКАТИНИНГ ТАЪСИС К>ТУЛТОЙИ КДТНАШЧИЛАРИГА

Кддрли дустлар!

Азиз угил-кизларим!

Авваламбор, барчангизни мамлакатимиз ёшлари ^аётидаги мух^м воқ,еа — "Камолот" х,аракатининг таъсис курултойи очилиши муносабати билан чин к.албимдан самимий муборакбод этаман. Хар к.айси давлат, хдр к.айси миллат уз (1)арзандлари киёфасида, униб-усиб келаётган ёш авлод тимсолида шу халқда хос энг гузал фазилатларни намоён этадиган, унинг эзгу орзу-ниятларини амалга оширишда мардлик ва фидойилик курсатишга к.одир булган уз таянчи ва суянчини куриши табиийдир.

Инсоният к.адам куйган янги — XXI аср глобаллашув асри, таракдиёт асри, фак.ат интеллектуал жихатдан юксак ривожланган давлатларгина дунёда устувор мавк.е эгаллайдиган давр булиши барчамиз учун аён.

Мана шу йулда мустакил Узбекистон давлати, уз такдирини уз кулига олиб, янги хает, янги жамият куришга, келажагини жах;он х.амжамия-

тининг узвий бир щеми сифатида куришга азму карор килган захматкаш халкимиз узининг фидойи меҳнати билан дунёда ҳеч кимдан кам бўлмай, таракқий топган мамлакатлар каторидан урин олиб, тинч, фаровон ва ссуда ҳаёт кечиришга ҳақлидир.

Лекин, кишилиқ тарихидан яхши биламизки, бундай ёрут истикболга эришиш ҳеч қачон, ҳеч бир халқ, ҳеч бир миллат учун осон ва енгил кечган эмас. Улар ана шу эзгу мақсадларга куп-куп оғир синовлар, ёвуз ҳатти-ҳаракатларни, тусик ва говларни енгиб утиб, шижоат ва мардлик, метин ирода, мустаҳкам иймон-эътиқрдини намоён этиб, қатъият билан курашиш туфайли эришган.

Мана шундай машаққатли ва шарафли курашларда, буюқ интилишларни амалга оширишда, эл-юрт учун узини аямасдан хизмат қилишда, керак бўлса, жонини фидо этишда ёш авлод доимо урнат ва ибрат бўлиб келган.

Халқимизнинг асрий орзу-умидлари руёбга чиқаётган бугунги кунда угил-қизларимизни уз сафларида бирлаштирадиган, эски замон асоратларидан бутунлай воз кечган, уз тақдирини эл-юрт тақдири билан узвий боғлаган, Ватаннинг шаъни, ор-номуси учун курашга отланган ёш авлодни эзгу мақсадлар сари етаклайдиган ёшлар ташкилоти тузишни ҳаётнинг узи тақозо қилмоқда.

Уйлайманки, сизларнинг ташаббусингиз билан ташкил этилаётган "Қамолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати ана шундай сафарбар қучга айлана олади. Узок;-яқиндан келган қурултой қатнашчиларининг шижоати, бу борада жойлардаги учрашувларда, матбуотда билдирилаётган фикр-мулоҳазалар янги ташкилот уз сафларида минг-минглаб фидойи ёшларни жипслаштира олишига умид уйғотади.

Ватанимизнинг буюқ келажagini қзқиш, олдимизда турган қатта-қатта муаммоларни ечиш, мустиқлигимизни ҳимоя қилиш, ҳаётда миллий ва умумбашарий қадриятлар уйғунлиги таъмоилига амал қилиб яшашдек муҳим вазифаларни ёш авлодимиз узининг муқаддас бурчи деб билаётгани, айниқ.са, эътиборга сазовор.

Ёшларимиз севиб қуйлайдиган "Ҳеч қимга бермаймиз сени, Ўзбекистан!" қушиги ҳар бир юртдошимизни Ватанни севишга, унга муҳаббат ва садоқат билан хизмат қилишга даъват этади. Мен ана шу қушиқнинг маъно-мазмунидан келиб чиқиб, барча ота-оналар номидан сизларга, қузимизнинг оқу қрраси бўлган фарзандларимизга қарата айтмоқчиман: биз Ўзбекистонни ҳам, ёшларимизни ҳам ҳеч қимга бермаймиз.

Чунки жондан азиз болаларимизни узгаларнинг номаъқул тарбияси ва мудҳиш таъсирига ташлаб қуйиш — келажакимизга нисбатан кечи-

риб булмас хиёнатдир. Шунинг учун ҳам ёшларимизни комил инсонлар этиб вояга етказиш, Аллох таоло ато этган қрибиятларини руёбга чиқариш учун уларга йул очиб бериш ва барча имкониятларни яратиш — биз ота-оналар учун ҳам карз, ҳам фарздир.

Кугшиллатли Ўзбекистан ёшларининг хохиш-иродасини, уларнинг жушкин ва соф интилишларини ифода қиладиган сиз — курултой делегатлари мураккаб ва шиддатли замон бугун олдимизга қуяётган долзарб вазифаларни адо этиш борасидаги улкан масъулиятни чуқур англаб, "Қамолот" ижтимоий ҳаракатининг фаолиятини шу асосда ташкил этасиз, деб ишонаман.

Ана игу олижаноб мақсад йулида сизларга гайрат-пшжоат, курултой ишига муваффақият тилайман.

*Ислам ҚАРИМОВ, Ўзбекистан
Республикам Президенти*

МОСКВА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИДА СУЗЛАНГАН НУЩ

Хурматли Виктор Анатольевич!
Хурматли Илмий кенгаш аъзолари!
Хурматли дустлар!

Сизлар билан учрашиб турганимдан беҳад хурсандман. Бироз хаяжондаман, чунки сиёсатдан узок, ёки уни бирмунча бошқачарок, эҳтимол, мавхумрок, айтайлик, сиртдан тушунадиган кишилар ҳозир булган бундай анжуманларда, бундай йигилишларда қамдан-қам қатнашаман. Шунга қарамай, биз сидқидилдан ҳурмат қиладиган илмфан, маориф намояндалари булган қупгина кишилар сиёсат, аввало, инсонпарварлик йулида, одамларнинг қелажаги йулида, ҳар қандай жамият, ҳар қандай давлатни барпо этишнинг мақсади булмиш цивилизация йулида утқазилишидан астойдил манфаатдор эканлиқларига аминман.

Мен Москва Давлат университети даргоҳига қелганимдан бениҳоя хурсандман, шу фурсатдан фойдаланиб, ана шу қудратли ва ноёб илм маскани, таъбир жоиз булса, бойлик ва саховат мас-

кани намояндалари олдида бош эгиб таъзим килишимни таъкидлайман. Барча мамлакатлар ва давлатлар, барча акли расо кишилар бу масканни кадрлайдилар. Уз номидан, крлаверса бутун узбек халки номидан Сизларга чукур хурматимни изхрр этаман.

Бизга юксак шараф курсатилди. Узбекистан Президента ва унинг делегацияси Россия Федерациясида такроран давлат ташрифи даражасида қабул килинмокда. Бу эса бизни кувонтирибгина крлмай, айна чогда истикболни куриш учун муайян ишонч ҳам бахш этади, янги имкониятлар очади, чунки биз фарзандларимиз, янги авлоднинг келажаги, бизга уз тақдирини ишониб топширган кишиларнинг келажагини кузлаб яшаймиз. Биз муаммолар устида биргаликда ишлаш, уларни хал этиш йулларини биргаликда излаш, Узбекистонда ҳам, Россияда ҳам бунёд этилаётган ҳаётни биргаликда куриш ниятидамиз.

Кеча Россия Президенти билан учрашдим. Биз норасмий вазиятда узок, суҳбатлашдик ва жуда куп масалаларни муҳракма киддик. Бугун айта оламанки, Владимир Путин — Россия ҳақида жиддий уйлайдиган, унинг истикболини аниқ, куриб турган Президентдир. У Россиянинг халк-аро майдондаги, крлаверса жаҳрн сиёсатидаги обр-эътиборини, тушунишимча, энг муҳими — россияликларнинг, аввало, к.адр-к.имматини

уларнинг уз куз унгида юкрри кутаришга к.ара-тилган сиёсатдаги обр-эътиборини тиклаб олишини астойдил хоҳлайди. Одамлар уз к.адр-кимматини хурмат килиши, тушуниши ва уни химоя кдлишга тайёр туриши, х.аётни яхшилашга интилиши эса жуда муҳимдир. Бунинг маъноси шуки, х.ар бир киши узини шу мамлакатнинг фукароси деб хис килмори керак. Хар кандай миллат, х.ар к.андай халк. умумий роя билан яшаган тақдирдагина куйилган мак.садларга эриша олишига ишончим комил...

Мана, 10 йилдирки, сизларда демократия гоҳ. юкррига, гоҳ. куйига к.араб, баъзан эса бошқача тарзда ривожланмокда. Айтмоқчиманки, одамларнинг фикри х.ар хил, аммо халк. жудолик ва курбонларга дуч келган муайян даврда улугвор роя ва буюк мак.садгина бу хрлатдан чикиб олишга ёрдам беради. Бу сузлардан х.адиксирамаслик керак, деб уйлайман. Улугвор роя ва буюк максад, у ёки бу ҳаётини муаммоларга ёндашувлар турлича булишига к.арамай, бутун миллатни, бутун халкни бирлаштиради. Ана шундагина хдр бир киши орзу килган уфklarга етиб олиш мумкин. Ана шу мулоҳазаларга асосланиб, уйлайманки, Россияни кайта тиклаш жараени, уни тула ҳақли булган мавк.еларга муносиб равишда к.айтариш жараени аллак.ачон бошланган. Бу жараён канча вақт талаб килиши — иккинчи масала. Энг му-

хими эса, шундай максаддар бор ва шу максадлар билан яшаётган Президент ҳам бор. Унинг рейтинги, обру-эътибори Россиянинг узида ҳам, айта оламанки, бизда, Ўзбекистонда ҳам жуда юкрри, бу рейтингнинг пойдевори мустаҳкам бўлиб, жиддий асосларга қурилган.

Шу фурсатдан фойдаланиб, мени МДУнинг фахрий профессорлигига сайлаб юксак шарафга муяссар этганликлари учун Илмий кенгашнинг барча аъзоларига, Москва Давлат университети-нинг бутун раҳбариятига чин қалбимдан миннатдорчилик билдирмоқчиман. Уйлайманки, бу шунчаки шарафгина эмас, айтиш чоғда чуқур илдизларга эга бўлган ва буюк мутафаккирларнинг, олимларнинг, жамики илму зиё аҳли тан олган жаҳрнга машҳур кишиларнинг меросхури бўлган университетнинг профессори бўлиш юксак масъулият ҳамдир.

Университет ҳрзир ҳам жаҳрн маданияти ва интеллектуал тафаккурининг маркази бўлиб турибди, деб ҳисоблайман ва бунда ҳеч бир муболага йук.. Сизларни қандай муаммолар қийнаётган бўлмасин, аминманки, МДУнинг асосий маҳсули уни битириб чиққан мутахассислардир. Уларни ҳар қандай ташкилот, ҳар қандай олий уқув юрти ёки илмий муассаса бажонидил қабул қилишга тайёр. Сизларнинг талабаларингиз, университетни битириб чиққан кишилар нақадар

обру-эътиборга эга эканлигини жуда яхши биланман. Москва университетини битириб чиққанлар Ўзбекистонда ҳам қўлигини алоҳида мамнуният билан айтгим келади. Шу муносабат билан бир фикрни таъкидлаб утмоқчиман, улар университетни қачон битирган бўлмасин, ҳрзир ҳам МДУни битирган мутахассис деган фахрли номни муносиб саклаб келмоқда. Ҳар қандай муассаса бундай мутахассислар билан фахрланиши мумкин деб уйлайман. Йиллар утаверади, бу илм масканини битириб чиққан кишилар қаерда бўлмасин, айтиш шу уқув юртида таълим олганлари ва ҳаётларининг энг яхши йилларини шу даргоҳда ўтказганлари билан фахрланадилар.

Виктор Анатольевич, қадрли дўстлар, шу муносабат билан ишонтириб айтмоқчиманки, Ўзбекистонда ҳам сизларнинг ихлосмандларингиз жуда қўп, улар доимо сизларга меҳр-муҳаббат ва ҳурмат тўйғуси билан яшайди. Шу боисдан ҳам МДУда ўқиш учун танловда қатнашадиган ёш ўзбекистонликларни менга таништирганларида, уларга чин дилдан шу уқув юрти даргоҳига қирувчи номини шараф билан баланд қутаришларини тиладим.

Мен Виктор Анатольевич алоҳида таъкидлаган масала ҳусусида бир-икки ОРИЗ гапирмоқчиман. Дарҳақиқат, Ўзбекистонда 1997 йилдаёқ, Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ишлаб чиқил-

ган эди. Хозир амалга оширилаётган бу дастур аввалги йилларда кдпинган хамма ипшардан хулоса чик,ариб тузилган ва айни вак^да Кадрлар тайёрлаш масалаларида бугунги ва айникса эр-танги хаётнинг талабларига мувофик. равишда ишлаб чшдилган хужжат эканлигини таъкидла-мокчиман. СССР парчаланган энг дастлабки кун-ларда уз хаётимизни узимиз кура бошлаганимиз-да, бошкача давлат ва жамият тузилмасини бар-по этиш кераклигига, испшбол максадлари ва вазифаларини курсатадиган бошка дастур ишлаб чикиш зарурлигига шахсан узим ва сафдошла-рим ишонч хрсил кддидилар. Албатта, хар кандай энг олий, дастурий вазифаларни куйиш мумкин. Аммо янгича фикрлайдиган кишилар булмаса, хатто биз эзгу ниятлар билан кдпаётган ишлар хам руёбга чикмай крлиши мумкинлигига кун сайин, тобора купрок, ишонч хрсил кияпман. Бу ерда шуни руйирост айтмокчиманки, биз истик,-бол режаларини тузаётганимизда, шу режаларни амалга ошира олишимиз учун к,айси омиллар, кайси шарт-шароитлар бених.оя мухимлигини таъ-кидлаётганимизда мутлак,о янгича фикрлайдиган, мутлак.о янги гояларни узига сингдириб олган янги кадрларни тайёрлаш энг зарур иш эканлиги аён булиб к.олмоқда.

Биз факат насл-насаб жих.атидангина буюк мерос эгаси булганимиз билан фахрланиб крл-

маймиз. Узбекистон — шаркнинг атокли мутафак-кирларини етиштириб берган макондир. Улар-нинг баъзиларини эслатиб утаман. Масалан, Ал-Хоразмийни олайлик, бу зоти шарифнинг номи математика учун жуда куп маънони англатади. Ал-Беруний эса Колумбдан 500 йил аввал Аме-рика к.итъаси мавжуддигини башорат к.илган. Беруний Хиндистоннинг кашфиётчисидир, к.ому-сий илмлар сохиби булган олимдир. Ёки Ибн Синони олиб куринг, х.озирги фармакология, тиббиёт шу буюк мутафаккир номи билан бог-лик,. XI асрда у биринчи булиб одамлар дардини жаррохлик нули билан даволай бошлаган.

Улугбек номи Коперник номи билан бир каторда турадиган мунажжим булган. Алишер Навоий атокли шоиргина эмас, унинг инсонпар-варлик борасидаги фикрлари х.озир хам уз ким-матини йуХотмаган.

Биз уз олдимизга шундай вазифа куйдик: биз албатта узлигимиз билан фахрланишимиз керак, биз уз илдизларимизга крйтишимиз лозим, лекин утмишимизга махлиё булмаслигимиз ва уни тула-тукис кайта тиклаш билан шугуланмаслигимиз керак. Аксинча, биз бу масалага окилона ёндашу-вимиз лозим. Утмишдан х.озир халкри улуглайди-ган, куз олдимизда кадримизни юксалтирадиган нарсаларни олишимиз зарур. Мана шу инсонпар-варлик ёндашуви миллатимизга, халкимизга жа-

хон хамжамиятида узини дадил хис этиш имконини беради. Айни вақтда шу билан боғлиқ. Булган иккинчи мақсадимиз — жаҳон фани ва тафаккури чуққиларини узлаштиришга доимий интилишдир. Бошқача айтганда, биз утмишдан олаётган меросни ҳозирги кунда яратилаётган буюқ кашфиётлар билан уйғунлаштирможмиз керак. Биз уз келажакимизни ана шу назария, ана шу пойдевор асосига қурапмиз. Айнан ана шундай буюқ маънавий, ахлокий негиз биз қилишимиз лозим булган барча фойдали ишларнинг бош манбаи эканини таъкидлаб утмоқчиман. Бу — биз уз сиёсатимизни юритишимиз учун асос булган яна бир омилдир. Ҳозир масалани шу тарзда қуймоқ¹шимизки, бизни факат моддий жихат эмас, маънавий жиҳат ҳам қизиқтирмоқда.

Агар мендан, ҳ^озир нималарга қупрок. эътибор берайсиз: иқтисодиётдаги ва давлат тузилмаларидаги ислохотларгами ёки маънавият масалаларига, ахлокий негизлар ва қадриятларгами, ҳар бир инсон вужудидаги юксак орзулар ва шу негизларни тарбиялашгами, деб сурасалар, уларнинг бирини-иккинчисига қарама-қарши қуйиб булмайдим, деган булур эдим. Моддий асоссиз маънавий фикр яшай олмайди, маънавиятсиз моддий асос э²ам ривожлана олмайди.

Биз миллий дастуримизни қандай тушунамиз? Амалда бунинг маъноси шуки, узлуксиз 12 йил-

лик таълим тизими вужудга келтирилди. У умумий туккиз йиллик таълимдан иборат, яна уч йил дастуримизнинг энг муҳим моҳияти — коллеж ва лицейлар тизимида таълим беришдир. Эсингизда булса, совет даврида саккиз йиллик мактаб бор эди, шундан кейин муайян босқич яратилганди — тукдизинчи синфга энг истеъдодли болалар олинар эди. Бу ҳол ота-оналар учун бош оғриги эди. Худо курсатмасин, уларнинг угли ёки кизи ҳунар техника билим юртига тушиб қолса борми, бу гуё бир қулфат эди, у қондайдир иккинчи даражали муассаса ҳисобланарди. Шундай қилиб, болаларнинг оз қисми тукдизинчи синфга угар, аксарияти эса қучада қрлар эди. Бизнинг назаримизда, умумий таълим олиш учун тукдиз йил бемалол етарли. Кейинги уч йил лицейларда таълим олишдан иборат булиб, уларда асосан олий укув юрталарининг муаллимлари қаре беради, қелгусида қан ва таълим соҳасида ишламоқчи булганларнинг қуплари олий укув юрталарига уқдшга қиради. Коллежлар эса ҳунар таълими беради, у ерда бир неча ихтисосни эгаллаш мумкин. У ёки бу шаклдаги ун икки йиллик таълим бизда мажбурий ва бепулдир. Сизларда Россияда пулли гимназиялар, мактаблар, маҳсус синфлар борлиги билан баъзида қаҳрланишларини эшитдим. Аммо бизнинг назаримизда, давлатнинг роли шундан иборатки, йигит ва қизларга мажбурий тартибда

даёт учун зарур булган билимларни олиш имконияти берилиши керак. Кейин эса хохласа олий маълумот олеин ёки ишга борсин. Аммо бу пайт-га келиб, уйда касб-кор деб аталадиган салохият мавжуд булади. Коллеждаги уч йиллик таълим давомида у олган касб-кор бемалол хаётдан уз урнини топиш имконини беради. Бу сохада ҳам муаммолар бор, бироқ, шундай булса-да давлатнинг ижтимоий мажбурияти энг зарур билимлар беришдан иборат, деб хисоблаймиз. "Комсомолка" газетангиздаги куп макрлаларни укидим, ай-тишим керакки, болаларга ун икки йил таълим бериш хакидаги таклифларга унчалик кушилмайман, таклиф килинаётган экспериментнинг куп жихдтлари мавхум. X&P кандай эксперимент яхши, аммо муаммонинг ечимини излаб топиш лозим. Менда шу эксперимент яхши натижа беришига ишонч йук.. Мактабдаги ун икки йил нима дегани? Болаларни з)фиктирмаслик учун шундай килиш керак, дейдилар. Майли, зуриктирмай куяк.олайлик, аммо бу нарса бошка натижаларга олиб бориши мумкин. Кдндайдир демократия андишаси билангина ун икки йиллик таълимни жорий этишни унчалик жиддий далил эмас, деб хисоблайман.

Менда шубха-гумон уйготадиган бошка масалалар ҳам талайгина. Россия экспериментлар билан узок, вакт шугулланишни лозим кзфадиган

мамлакат эмас. Шу билан бирга, таълим масалаларида Россиянинг тажрибаси бебахр эканини таъкидлаб утмоқчиман. Мен дунё мамлакатларининг кулига бордим, ёш мутахассислар к.аерда к.андай тайёрланаётганини биламан. Хозир биз хорижий мамлакатларга жуда куп талабалар юборяпмиз. Бизда махсус "Умид" жамгармаси тузилган, яъни биз х.озир тарбияланаётган ва урнимизни оладиган авлодга катта умид билан к.араймиз. Ёшларимиз АК.Ш, Япония, Буюк Британия, Германия, Франция ва Италиянинг энг яхши олий укув юртларида бакалавр ва магистр дипломларини олипшари учун хар йили давлат бюджети-дан 17-18 миллион доллар сарфлаяпмиз.

Хуш, биз бу борада кандай максадларни кузламоқдамиз? Умидимиз шуки, улар юртимизга к.айтиб келгач, олий укув юртларида муаллимлик килади. Барпо этилган мониторинг тизими хориждаги олий укув юртларини битириб келган мутахассислар узлари эгаллаган билимларни бошка ёшларга к.андай ургатаётганини кузатиб боради. Биз муаллимларни к.айта тайёрлаш ва малакасини ошириш учун хорижий мамлакатларга юборяпмиз, максад — эртага таълим сохасига давр талаб килаётган гоёларни сингдирадиган ёшларни тарбиялаб вояга етказишдан иборат. Агар ун икки йиллик узлуксиз таълим нормага айланса, янги коллеж ва лицейлар ишлай бошласа, янги

билимли йигит ва кизлар мактабларга, олий укув юртларига келиб ёшларга шу билимларни ургата бошласа, мен узимни мақсад-муддаомга етдим, деб ҳисоблайман. Тинимсиз шугулланиш мумкин булган шу олижаноб вазифа ҳақида сизларга кайта-кайта гапиряпман ва бу борада мени куллаб-қувватлайсиз деган умидцман.

Яна бир фикрни айтиб утмоқчиман. Ҳозир таълим соҳасида кашфиётчилар жуда куп. Яқднда бир макрла укидим... Эмишки, Украинада ҳам эксперимент бошланибди. У ерда имтихрнлар бекор килинибди. Шу муносабат билан мактабда, болалар устида эксперимент утказиш жуда хатарли иш эканини айтишим лозим. Эксперимент лабораторияларда, ишлаб чиқаришда утказилади. Кдндайдир чикимлар узини окдамаса ҳечкиси йук.. Чунки ишлаб чиқариш соҳаси эрта ё индин янги махсулотни узлаштириб олади. Аммо таълимдаги экспериментлар хаддан ташқари хатарлидир. Айтайлик, паровозни тор издан кенг изга утказса булади, таълим соҳасида эса болаларнинггина эмас, ота-оналарнинг тақдири ҳам хал булади. Дар бир инсон куплаб режалар тузди, аммо уларнинг аксарият қисми одатда болаларга тааллуқди булади. Рост, биз, узбеклар болаларни яхши курамиз, умидимиз булган фарзандимизнинг усиб-улгайиши учун, наслнигина эмас, эзгу орзуларни ҳам давом эттирадиган були-

ши учун бор бисотимизни сарфлашга тайёрмиз. Доноларнинг айтишича, инсон уз умри давомида уч юмушни бажариши: кучат утқ.азиши, уй қуриши, фарзанд тарбиялаши керак. Лекин мен охирги юмушни, албатта, биринчи уринга қуйган булар эдим. Кучат утқдзиш мумкин, уй қуриш мумкин, аммо узингдаги энг яхши хусусиятларни фарзандларингга сингдирсанг ва улар сендан кура яхшироқ, ва ақллироқ; булиши учун ҳамма ишни қилсанг, бу мақсадни ҳам қанча ҳурмат қилса арзийди, деб ҳисоблайман.

Тошкентта борган ҳам бир киши майдонларда: "Фарзандларимиз биздан кура қучли, билимли, доно ва албатта бахтли булишлари шарт!" деган сафарбар этувчи шиорни куради. Бу шиор, айникса, унинг сунгги қисми барча бирлаштирувчи ягона мақсаддек янграйди. Ҳамма ҳам фарзанддари бахтли булишини хоҳлайди, аммо баъзилар бунга эриша олмайди. Фикримча, бутун жамият шу вазифани ҳам этишга бош қушса хатога йул қуйилмайди. Энг муҳими — вазифани тугри танлашда. Шу сабабли мазкур дастурни амалга оширишга қиришган Ўзбекистан ҳамкорликка тайёр, деб ҳисоблаймиз. Биз бу дастурни қандай қилиб янада мукаммаллаштириш, қуйилган мақсадни қандай қилиб собитқ.адамлик билан хал этиш тугрисида уйлаяпмиз. Шу маънода, айтмоқчиман: модомики, сизлар мени фахрий

профессор этиб сайлаган экансизлар, менга шунчаки хурмат юзасидангина бундай килмагандир-сизлар, Сизлар Узбекистонга эътибор нишон-сини курсатдингиз, шу тарифа ёрдамингизни таклиф этдингиз, деб тушунаман. Ташаббускор ким эканини билмайман-у, аммо айти Узбекистонга кул узатганингиз учун чин кунгилдан миннатдорлик билдираман. Сизлар менга: "Таълим масалаларида бегоналашув ва уз билганича иш тутиш даври тугади, келинлар энди ҳаётимизда кузлаган максадларни кулни-кулга бериб биргаликда руёбга чиқрайлик", дегандек булдингиз. Мен ҳам шу фикрдаман, Москва Давлат университидек илм маркази, унинг уқитувчиларигина эмас, улар берган гоёларни кучайтирувчи ва купайтирувчи талабалар ҳам — ҳаммамиз биргаликда бир-биримиздан урганайлик. Бу соҳада мен кулни-кулга беришга тайёрман, айтганингиздек, сизларда таълим олаётган талабаларимиз ва аспирантларимиз борлиги — буюк ишдир, буни таърифлаш учун бошқа суз йук.. Бу — биздан кейин қрладиган ва биз эртага фахрланадиган жуда улкан ишдир. Бу ҳаётда ҳеч бир фойдали иш килмаган, аммо орқасига қайрилиб қдраб, бундай иш қдлий хали ^ам кеч эмас, деб уйлаган киши Сизлар билан биз қилишга интилаётган ишни амалда такрорлаши керак. Бу эса ҳ;ар бир киши экмокчи булган эзгулик уругидир, дурмат-эз;ти-

ром уруги, олижаноб максад уругидир. Шу жihatдан мен бу йулда сизлар қилаётган барча ишлар учун чин диддан миннатдорлик билдираман. Виктор Анатольевичнинг уз касбдошлари билан яқинда Узбекистонга боргани фак.ат бирин-чи к.адам эканини таъкиддаб утмокчиман. Башар-ти МДУ Илмий кенгаши қ,ачонлардир бизнинг Узбекистонда утказилса, бу шунчаки бекиёс бир к.адамгина булмай, менинг назаримда, ҳ.ар бир педагог кузлаётган ва кузлаши лозим булган олижаноб ишга қушилган муносиб ҳисса ҳ.ам булур эди. Умуман, олий таълим аҳли соғлом авлодни тарбиялашдек инсоний ва олижаноб фикр билан яшамаса, унинг урни олий укув юртида эмас, у, масалан, бизнес соҳасида ишлаб пул топиши керак булади. Мен шу фикрни яна бир бор такрорлаб, Илмий кенгашнинг навбатдаги мажлисини Узбекистонда утказишни таклиф қилмокчиман. Биз сизларни муносиб кутиб оламиз ва ушанда мен бугун айтиб берган ишлар мустаҳкам заминга қурилганига, бу йулдан боришга қ.аъий аҳд қилганимизга ишонч ҳ.осил қиласиз. Аминманки, қилаётган ишларимиз — таълим соҳасига сарфланган самарали сармоядир. Бу менинг қатъий эътиқ.одим эканини рақамлар билан, тарихий мисоллар билан айтиб беришим мумкин. Аммо бунинг учун бирмунча вақт керак. Сабр-тоқ.ат керак, бир кунмас-бир кун миқдор узғаришлари

сифат узгаришларига айланиши ва биз килаётган сарф-харажатлар узининг салмокли натижасини бериши тайин.

Сизлар билан учрашганимдан хурсандман, уз таклифимни яна бир бор таъкидлайман ва ушбу буюк илм масканида ишлаб, таълим олаётган кишиларга уз номимдан, халкимиз номидан чукур хурмат туйгуларини изхрр этаман. Бизнинг узаро муносабатларимиз неча-неча ун йиллар аввал бошланган. Улугбек ва бошка аждодларимиз, Сизларнинг аждодларингиз ҳам дунёга довруг таратган. Доимо биргаликда жахрн цивилизациясига хисса кушганлар. Хатто улар бир-бирларини танимасалар-да, фикрлари бир хил булган, цивилизацияни ривожлантиришга баб-баравар хисса кушганлар.

Давлат бошқарувида давлатнинг истикболини одамлар яратмайди, уни одамлар гуллашиб-яшнатмайди, балки бу ишни тизим бажаради. Тизим яратилса, иктидорли ижрочилар энг мухим жойларга куиилса — иш юришиб кетаверади. Тизимнинг узи ишлаши керак. Бизнинг келажакимиз ва истикболимиз ана шундай. Баъзан мен авторитар карорлар кабул кдлишга мажбур буляпман. Аммо бундай карорлар менинг орзум эмас. Башарти, шу карорлар юкррида тилга олинган тизимни яратишга каратилган булса, бир ваكت келиб тарих кечиради. Мен шундай тизим-

ни барпо этишга интиляпман. Россия матбуотида баъзан мени кандайдир автократик маилга берилган инсон, деб танкид киладилар. Бир тизимдан иккинчисига утишнинг муайян боскичида шундай булиши зарур, деб уйлайман. Кимдир масъулиятни уз зиммасига олиши керак. Шундагина юзлаб ва минглаб издошларни дунёга келтирадиган тизим яратилади. Эхтимол, бу гап сизларга унчалик тушунарли эмасдир, лекин мен шу фикрда турдим, шу фикрда туравераман.

Бир-бирига мутлак ухшайдиган икки киши булмаганидек, икки ухшаш давлат х.ам йук,. Хар бир киши ^зича ноёб хрдиса — бу менинг катыш ишонч-эътикрдим. Хаммани бир к.олипга солиб булмайди. Худди шунингдек давлатларни ҳам бир крлипга солиш ва бозор муносабатларига утиш, демократияни барпо этиш нуктаи назаридан уларга бир хил ёндашувларни куллаш ярамайди. Баъзан Рарбда Россияга х.ам, бизга ҳам айни шундай ибтидоий ёндашув билан к.арайдилар, мен бунта асло кушилмайман. Хар к,андай х.олда ҳам хар бир киши табиатнинг ноёб махсули, х.ар бир давлат ҳам узича алохида ёндашувни талаб кдлади. Хаммага паррандачилик фабрикасидаги каби ёндашмаслик керак. Шу сабабли айтмокчиман: Улугбек уз вактида кун узунлиги, йил узунлигини улчаган, кунлар, соатлар, сониялар микдори-ни аниклаган. Хозир маълум булишича, у янги,

энг аник, улчовларга Караганда, бор-йуги туккдз дакикага янглишган экан. Улугбек расадхонасидаги музейда улуг мунажжимнинг юлдузлар жадвали бор, мен хорижлик меҳмонлар билан у ерга куп борганман, сизларга ҳам бориб куришларингизни таклиф киламан, уша жадвалга караб, беихтиёр вақт улчовини аниклашда эҳтимол Улугбек эмас, балки компьютер янглишгандир, деган фикр ҳам тугилади.

Сизларга, айникса, дустимиз Виктор Анатольевич Садовничийга яна бир бор миннатдорлик билдирмокчиман. У МДУ ректори булишдек машаккатли лавозимда шараф билан ишлаб келяпти. Сизларнинг ҳаммангизга эзгулик ёр булсин, барча орзу-истагингиз ушалишига тилакдошман.

2001 йил 4 май

МАНФААТЛИ ХДМКОРЛИК ЙУЛИДА

ЖУРНАЛИСТ— Мухтарам Ислон Абдуганиевич. Россияга расмий давлат ташрифи якунлари х.акида сузлаб берсангиз.

И. КАРИМОВ — Ўзбекистон давлат делегациясининг Россияга ташрифи натижалари хакида икки огиз халкимизга, жамоатчиликка тушунтириб бериш лозим булса керак.

Авваламбор, ташриф натижалари, унинг самараси ва ах.амияти х.акида гапирадиган булсак, бизлар олдимизга куйган максадларимиз, режаларимизга эришдик, дейиш мумкин. Умуман, ташриф муваффакиятли утди, дейишга хар томонлама асосимиз бор. Масалани кенгрок, ёри-тадиган булсак, мен ташрифдан кутилган макс.сад ва натижаларни уч йуналишга булган булардим. Бизларнинг уз олдимизга куйган мухим макс.садимиздан бири — бу хавфсизлик масаласи, яъни минтак.амизда, авваламбор Ўзбекистон худудида тинчлик-осойишталик ва ахрлининг тинчлигини саклашга каратилган эди. Хавфсизлик хакида гапирганимизда, менинг фикримча, биз унинг уч

мухим томонини ифодалаб беришимиз талаб этилади. Чегараларимизнинг дахлсизлиги бу — биринчи. Иккинчиси — давлатимизнинг хавфсизлиги. Учинчи масала бу — халкимизнинг, одамларимизнинг осойишталиги ва ссуда яшашларига шароит тугдириб бериш.

Хавфсизлик деганда, бизлар авваламбор, мана шу уч масаланинг кафолатини таъминлашимиз керак булади. Булар чегараларимиз дахлсизлиги, ҳудудларимиз хавфсизлиги, юртимизнинг тинчлигини таъминлаш, халкимиз осойишталигини сақдаш билан боғлиқ; мураккаб масалалардир. Уларнинг ечимини топиш учун нима қилишимиз керак? Кимлар билан алоқа боғлашимиз зарур? Кимнинг ёрдамига суянишимиз лозим? Мана шу максадимизга тезроқ, эришишимиз учун ташки сиёсатимизда кандай имкониятлардан фойдаланишимиз ва кандай ишларни амалга оширишимиз керак? — биз бу саволларга жавоб топишимиз керак.

Агар хавф-хатарга таъриф берадиган булсак, ҳрзирги кунда Ўзбекистонга, халкимизнинг тинчлигини қуролмайдиган, унга ёвуз ният билан куз олайтирадиган кучлар, юртимизда ислохотлар ҳаётимизни яхшилаши борасидаги режаларимиз ҳар томонлама амалга ошаётганини, кундан-кунга шаҳар-кишлоқларимиз, авваламбор одамларимиз ҳаёт даражасининг ушиб бораётганини қуролмай

• ммб кетаётган гаразгуилар борки, уларнинг, Ўзбекистонга, унинг баъзи ҳудудларига экиннинг шах-
• пи манфаатини кузлаб, уз таъсирини, сиёсатини утказиш мақсадида килаётган интилишлари, шири қрнуний, жинойткорона хатти-ҳ. аракатлари 1) 1 ҳдқдқа бугун ортикча гапиришнинг ҳржати йўқ. 1999—2000 йилларнинг ёз ва куз пайтларида террористик гуруҳлар баъзи халқаро ташкилотларнинг, дунёдаги ёвуз кучларнинг ёрдамига суяниб Ўзбекистон ҳудудига, умуман, Марказий Осиёга, жумладан, Қирғизистон заминига бостириб кириб, Фаргона водийси аҳолисининг осойишталигига хавф солиб, уз максадларига эришиш учун қўйилган, ҳ. озирда бутун халкимизнинг нафратига учраган ҳ. аракатлари ҳақида гапириш ортикча. Лекин "бундай хавф ҳали сақланыптимми?" деган савол тутилиши мумкин. Ўзбекистонда яшаётган ҳар бир киши шундай савол бериши табиий. Негаки, одамларга тинчлик керак! Ҳар бир одам оиласининг омонлигини, ҳудудида, юртида тинчликни ҳамма нарсадан юқори қуяди. Керак булса, бугунги рузгорини осойишта тебратиш ва эртанги кунини бугунги кундан яхшироқ қилишни, яхши яшашни хоҳлайди. Содда қилиб ифодаладиган булсак, ҳар бир инсон, ҳ. ар бир оила шу ният билан яшайди, барча хатти-ҳ. аракатларини шу ният сари қаратади.

Шунинг учун бу йил ёз пайтида, июнь ва август келганда бундай ҳаракатлар бўлиши мумкинми, шундай ҳавф тугилиши мумкинми, деган саволларнинг пайдо бўлиши табиий ҳол. Виз — раҳбарлар, шахсан мен Президент сифатида, ҳукумат аъзолари, авваламбор узига шундай саволни бериб, халқни бало-казолардан асраш учун аниқ, жавоб беришимиз керак. Бундай ҳавф хали борми ва бор бўлса, бундай ҳавфнинг олдини олиш учун нималар қиляпмиз? Шунинг учун мен аниқ, айтишим мумкинки, бундай кучлар 1999 йил ва 2000 йилдагидек яна мудҳиш ниятлар билан, Ўзбекистан тинчлигини бузиш мақсадида қўлган ҳаракатларини яна такрорлаши, Ўзбекистан заминида бостириб кириши мумкин. Тинчлигимизни бузиш ҳаракатида бўлган кучлар, шундай мақсадлар билан яшайдиган ва шундай ёвуз ниятларни амалга оширишга интиладиган одамлар бизнинг жанубий чегараларимиз яқинида, Тожикистон ҳудудида, Афғонистон ва бошқа ҳудудларда хали ҳам бор. Четдан туриб дин ёки бошқа турли хил нисбатлар остида, ёвуз ниятлари байроғи остида одамларни, айниқса, ёшларимизни алдаб, тинчликни бузиш мақсадида юрган гараз уй-фикрли кишилар хали бор. Виз доимо буни сезиб, ҳушёр бўлиб туришимиз керак. Ташрифдан **биринчи** мақсад — Ўзбекистан ҳавфсизлигини сақлаш, керак бўлса ҳарбий-техник ёрдам қа-

фонати масаласи буйича Россия рахбарлари би-
или янги-янги келишувлардан иборат эканини
\иммамиз жуда яхши англашимиз керак, кандай
.садларни олдимизга куйганимизни ва нима-
i.iria эришганимизни халкимиз билиши керак.
Россия Президенти Владимир Владимирович
Путин билан, шу масалага алокадор, дахлдор
оулган рах.барлар билан гаплашиб, биз янги шарт-
помаларни имзолашга келишдик. Уйлайманки,
1мшрифимиз натижаси самарали булди —тинч-
||икни саклаш кафолатларини кучайтириш, Узе-
кистонга к,аратилган хар к,андай ёвуз ниятлар,
бало-к,азоларга карши янги келишувлар, янги
шартномаларни имзолашга ахдлашдик. Ташри-
фимиз натижасида кафолатни кучайтириш, яъни
тинчликни саклаш, хар кандай балолар, ёвуз ни-
ятларнинг олдини олиш максатида биз анча иш-
ларни килдик, бир канча келишувлар ва натижа-
ларга эришдик.

Иккинчи масала бу — икки томонлама алок.алар. Авваламбор, иктисодий сох.адаги алок.алар, иктисодиётни яхшилаш масалалари, Россия билан узок, давом этадиган, тенг ва узаро манфаатли алок.аларни ташкил килиш ва уни чуқурлаштириш, керак булса янги-янги режаларни амалга ошириш учун биз куп масалаларни куриб чик,дик ва келишиб олдик. Шу фикримни кенгрок.тушунишингиз учун мен изох, бермокчиман. Бу-

гун Ўзбекистоннинг ташки савдо-сотик. масалалари буйича алокаларини юз фоиз деб олсак, Россиянинг улуши ҳрзир 16 фоизга тенг. Яъни Россия билан иктисодий алокаларимиз ташки савдо ҳажмида ҳаммаси булиб 16 фоизни ташкил этмоқда. Эсингизда булса керак, бир вақтлар совет даврида бу ракам 99 фоиз эди. Аслида 99,9 фоиз десак ҳам турри буларди. Нимага деганда биз бошқа давлатлар билан алокани билмасдик. Мабодо кушнилари билан алока боғлайдиган булсак ҳам, аввало, Москвага бориб, бунинг тасдиқини олиб, шундан кейингина Қрзогистон, Туркманистон ёки Тожикистон, Қдрризистон билан алокалар боғлар эдик.

Бундан қандай ҳулоса чиқариш мумкин? Буни ҳар қайси одам уилаб қуриши керак: эркин савдо, манфаатли алока, манфаатли ҳамкорлик деган иборалар бугун қандай мазмун, маъно билан тулдириляпти? Яъни кеча биз бу масалада қандай йул тутардигу, бугун-чи? Бизнинг эркинлигимиз, иктисодий эркинлигимиз шу даражада эдики, 99,9 фоиз алокаларимиз марказ билан боғланган эди. Ҳозир Россия билан алок.алар 16 фоизга тушди. Бунинг сабабларини, аввало, нимада қуриш керак. Эркин давлат, эркин иктисод, аввало, уз манфаати асосида иш қуради, яъни тепадан режалаштирилган рақ.амларни ёки қандайдир режаларни амалга ошириш мақсадида

||н!йд;1 келса ҳам, келмаса ҳам савдо-сотикни таш-и ил > гишга мажбур эмас. Ўзбекистан иктисодиё-ги Оугун барча ривожланган давлатлар билан, н.||>да узи манфаат курса, алока боғлайди, агар маифаат булмаса, бизнинг мақ.садларимиз, режа-'мримизга мое келмаса, улар билан ҳамкорлик қилмайди. Ҳамкорлик қилувчи шериклар бизга \урмат, эҳ.тиром билан қ.арашларини, улардан қ,онунларимизга тулик. риоя этишларини талаб қ^иламиз. Агар талабимизни бажармасалар, биз нлокалардан жуда катта зарар қурадиган булсак, давлатимиз мустақиллиги қ.аёқда қрлади? Табиийки, оладиган фойда ҳақидаги режаларнинг х.аммаси пучга чиқади, умуман, бу Ўзбекистонда яшайётган ҳар бир одамнинг турмушига уз салбий таъсирини утказди.

Маълумки, ^озир Россиянинг узи ҳам огир аҳволга тушган. Россияда, авваламбор инвестиция масаласи буйича қийинчиликлар мавжуд. У узи билан узи овора булиб, шундай огир аҳволга тушди. Мисол учун битта рақ.амни келтирай: ҳрзир 1990 йилдагига — собик. иттифок. даврига нисбатан Россияда иктисодий курсаткичлар 50 фоизни ташкил қдлади. Қднчадан-қанча қорхоналар бугун ишсиз, тухтаб турибди. Ялпи маҳ.сулот бугун 50 фоизни ташкил қилаётган булса, демак, ташки иктисодий алокаларнинг имқониятларини х.ам шунга қ.араб баҳрлаш мумкин. Инвести-

ция имкониятлари чекланган давлат, албатта, узманфаатли алокаларини йукрта бошлайди.

Иккинчи масала шундан иборатки, Россиянинг технологиялари, Россиядан сотиб олинган техника кандайлигини, яшириб нима киламиз, хаммамиз яхши биламиз. Оддий деҳдон, кишлок; хужалик соҳасида ишлайдиган оддий одам ҳам буни яхши билади. Лекин ҳрзир бизга каттик. валюта керак. Виз бу каттик; валютага дунё бозорларидан нимани хоҳласак сотиб оламиз, олиб келамиз. Россияда биз учун керакли моллар бор; мисол учун, металл оламиз, ёғоч оламиз, машиналарни оламиз, керакли хом ашёни оламиз. Лекин биз улар берадиган нарсани эмас, узимиз хоҳлаган, бизда эҳтиёж булган молни, хом ашё буладими, ускуна буладими, техника буладими, очик. эркин бозорда сотиб олмокчимиз. Энди "сен менга буни берасан, мен сенга буни бераман", деган савдо крлиб кетди. Шунинг учун энг охирги масала шундан иборатки, биз дунё бозорига чикмокчимиз. Дунё бозорида ким бизга кандай шароит тугдириб берадиган булса, шу давлат билан, шу шерикларимиз билан бирга савдо-ни ташкил килишимиз керак. Мен мана шу та-мойилларни баён килдим.

Энди, бугунги суҳбатимиз мақсади — Россия билан иктисодий алокаларни яхшилаш хусусида тухталсам. Авваламбор, нима учун бугун юкрри-

•

йтилган даражага тушиб к.олдик? Иктисодий і ничсшарни кучайтириш учун биздан нима ке-і>ік, биз узимизда к.андай крнун к.абул килиши-ми¹», к.андай тусикларни олиб ташлашимиз, яна цандай ишларни ташкил килишимиз керак? Рос-гиянинг тегипши ташкйлот рах.барлари, вазирла-1>и, рах.барияти билан шу масалани очик.-ойдин і лплашиб олиш керак эди. Булар х.акида гаплаш-дик. Лекин сира унутмаслик керакки, иктисодий алокалар тагида битта нарса — узаро манфаат ёта-ди. Бу жуда катта ах.амиятга эга масала. Мен нима учун савдо хажми пасайиб к.олганининг асосий сабабларини тушунтириб бердим. Лекин узаро манфаатли иктисодий алокалар учун катта им-кониятлар ҳам бор. Биринчидан, Россия бозори жуда кенг бозор. Хозир Асакада ишлаб чик.ари-ладиган енгил машиналардан 18 минггасини утган йили Россияга сотдик. Россия билан узаро ало-каларимиз куп сох.ада жуда яхши кетяпти. Ик-кинчидан, хом ашё масаласида Россиянинг бизга нисбатан куп имкониятли томонлари бор. Мисол учун бизга металл, металл кувурлар ке-рак. Катта-катта электростанцияларимизни жи-хрзлашимиз керак. Уларни реконструкция кили-шимиз керак. Кдрши магистрал каналини бош-к.атдан жщозлашимиз, таъмирлашимиз зарур. Бу магистралнинг асосий ускуналари, механизмла-ри Россиядан олиб келинган. Бизнинг махсуло-

тимиз ҳам кайси россияликка маъкул булса, кимнинг шунга эҳтиёжи булса, сотиб олаяпти.

Бизнинг келажагимиз шундай — узаро манфаатли иктисодий алоқалар келажагимиз шунга асосланади. Оддий крнун, очик.чегара, очик. савдо, очик, иктисод. Аммо буларнинг ҳаммаси факат манфаат, яна бир бор манфаатга асосланади. Виз ҳеч кимдан кам булмаган ҳаётни курмокчимиз. Бунинг учун иктисодиётимизни юкрри даражаларга кутаришимиз керак. Насиб этса, шунда ҳеч кимдан кам жойимиз булмайди, асло кам булмаймиз. Шунинг учун бизга журрофий якин булган, ҳар томонлама дуст булган Россиядан ускуналар олиб келишга тайёрмиз. Яна нима учун биз 16 фоизга тушиб крлганимизнинг иккинчи сабаби ҳам ҳаммага аён булиши керак. Бизнинг Россияга к.арши ҳеч к.анак.а гаразли ниятларимиз, максадларимиз йук.. Лекин, барака топкурлар, шу дунеда яшаётган эканмиз, унинг крнунларига ҳам риоя килишимиз керак-ку, иктисодий алоқ.аларнинг узаро манфаатдорлиги крнунига итоат этишимиз керак.

Учинчи масала. Бир вақтлар биз пахтамиздан ишлаб чик.арадиган толанинг 98 фоизини Россияга жунатардик. Крлганини узимиз ишлатардик. Бугун эса биз пахтамизга узимиз эгамиз. Пешона тери, огир меҳнат билан етиштирадиган бойлигимиз булмиш, кишлок. хужалигининг асосий

даромад манбаи булмиш пахтамизни биздан ким кимматрок. сотиб олиш буйича таклиф билдирса, шунга сотяпмиз. Яъни дунё бозори кандай нарх куядиган булса, ким доллар хисобида юк.ориро^ нарх таклиф килса, биз ҳаммага ҳам сотишга тайёрмиз. Бизга улар кулимсираб караяптими ёки бош.ача к.араяптими, фарқи йук.. Бизга иктисод, яна бир бор иктисод керак. Бу эса Россия билан иктисодий алоқаларимиз 16 фоизга тушишининг сабабларидан бири буляпти. Биз Россияга: "Кднча эҳтиёжингиз булса, келинглари, сотишга тайёрмиз. Лекин нақд пул билан тулайсиз. Рубл билан эмас, долларми, марками ёки бошка эркин валюта буладими, шунга сотамиз деб айтаяпмиз. Россиянинг бундай имкониятлари бору, лекин етарли эмас. Москва, Иваново, бошка шаҳарларидаги фабрикалари бизнинг пахтамизга мухтож. Жон деб олади, лекин тулашга доллари, валютаси етарли булмагани сабабли ололмаяпти. Бугун дунё қабул килган савдо-сотик. к.оидаларини биз ҳам ишлатмокчимиз. Улар мах.сулот алмашиш, яъни бартерни таклиф этса, бунинг узига хос хусусиятларини, махсулотларнинг бир-биридан фарқини яхши билиб иш тутишимиз керак. "Кейс" комбайни билан Россиянинг "Енисей" комбайнининг фарқи нимада? Россиянинг уриш комбайнлари сифати кандай? Мисол учун биз бутунлай

янгидан сотиб олаётган технологиялар, енгил саноат учун Япониядан олиб келиниб ип-йигирув комбинатларида урнатилаётган ёки Жанубий Кореядан олиб келинаётган технологияларни курунг. 1980-1989 йилларда Россиядан енгил саноатимизни юксалтирамиз, деб ҳеч кимга керак бўлмаган ускуналарни Ўзбекистонга олиб келиб урнатилган вақтлар яхши эсимда. Лекин биронта одам, барака топкур, майли, фабрикани курамиз, уни жихрзлаймиз, хаммасини тугрилаб берамиз, лекин у канака махсулот чиқаради, деб уиламаган. Бу махсулотни кимга сотамиз, унга харидор борми-йукми, деган савол умуман қуйилмаган. Унинг сифати қандай бўлади, ким бунга харидор бўлади, деб сурайдиган одам йук. эди. Шунинг учун ушанда куплаб кераксиз ускуналар келтирилган. Оддий иктисод илмига эга бўлган одам ҳам "лойища бўлгача иш бошлашдан олдин хамма ишни киламиз, шунча маблағ сарфлаймиз, ҳаракат киламиз, бироқ, охир-окибатда нима ишлаб чиқарамиз, бу махсулот кимга керак" деб уилаши керакми, йукми?

Яна бир бор айтаман: енгил саноатни оласизми, кимё саноатини оласизми, озиқ-овқат саноатини оласизми, ёки нефтни қайта ишлаш саноатини оласизми, энди биз харидоргир махсулот чиқараямиз. Мана, Бухорода қурилган нефтни қайта ишлаш заводини олайлик. Бу ерда энг тоза

105-ракамли бензин чик.арамиз, бу бензинни дунёда х.амма сотиб олишга тайёр. Фарғонадаги нефтни қайта ишлаш заводини Япониядан янги, (амонавий ускуналар олиб келиб бошқатдан жи-^озладик. Бу завод х.озир мутлак.о бошқа технология бўйича ишляпти. У ишлаб чиқараётган мах.сулотларни сотиб олишга хамма навбатда турибди. Бундай мисолларни жуда куплаб келтиришим мумкин. Мисол учун оддий автобусни олинглар. "Мерседес" автобуслари канака-ю "Львов" автобуслари қандай? Бу автобуслар Тошкент ва бошқ.а шах.арларда йуловчиларни таши-япти — ҳар ким киёслаб қуриши мумкин. Яна қандай мисоллар келтирай? Ҳар қайси хонадонда мавжуд телевизорларни оласизми, рузгорга керак бўладиган жшозларни оласизми, хаммаси бизга ташқ.аридан бемалол олиб келиняпти, чегараларимиз очик.. Кимнинг махсулоти бизга маъкул бўлса, шуни сотиб олиб келамиз, деган таклифни қуйяпмиз. Жуда куп махсулотларни дунёнинг бошқ.а чеккасидан эмас, айнан Россиядан олиб келаяпмиз-ку. Мана, электростанциялар ҳақида гапирдим. Россиянинг жуда катта нуфузга эга бўлган заводлари бор. Дунёнинг х.амма давлатлари шулардан зарур моллар олади, биз ҳам шулардан шришмиз керак. Агар режаларимизни амалга ош-Шда ҳ.аракат киладиган бўлсак,

бу технологияларни, кимё заводлари ва бошка корхоналар учун ускуналарни Россиядан олиб келамиз.

Энг мухим нарсa, биз факсах бугунги кун билан яшамаслигимиз лозим. Кечирасизлару, шу масалага жамоатчилигимизнинг эътиборини алоҳида жалб қилиш лозим топан. Агар биз бир кунлик режалар билан яшайдиган булсак, ҳеч нарсaга эришмаймиз. Бу калтабинлик булади. Нафакат узимиз, балки эртага келадиган авлод кимлар билан ҳамкорликда яшайди ва, авваламбор, кимга суяниб, ким билан тенг ҳуқуқли, манфаатдор алоқаларни юритади? Аввало биринчи масала — ҳавфсизлик, ссуда ҳаёт кечиришни кафолатлашда, сунг иккинчи масала — иктисодни кутаришда ким билан ҳамкорликда буламиз? Бу жуда мухим саволлар. Шуни унутмаслигимиз керакки, Россия қудратли давлат. Биз ҳам уларнинг манфаатини, ҳам узимизнинг манфаатимизни ҳисобга олиб иш юритишимиз керак. Улар билан узоқ, муддатли манфаатли алоқаларни уратишга мажбурмиз. Мажбурмиз, деганим балки баъзиларга бошқача туюлар. Лекин бу, ҳар томонлама асосланган, ҳар томонлама уйланган, ҳар томонлама чуқур фикр юритиб чиқарилган тугри ҳулоса.

Иктисод х.ақдгЖ ;:, - МЙ^{ган}
булсак, харитага бир
карангларД ; :- Данак.а
бойликларга,

қандай имкониятларга эга. Россия ҳар доим мана шундай — ҳрзиргидай булиб қолмайди. Россия учун утган ун йиллик катта синов булди. Россия қуп нарсани қурди. Айтиш жоизки, бугун уз пайтида қутилган нотугри қ.адамлардан ҳулоса чиқаряпти. Бугун дунё Россиянинг эртанги қунига, салоҳиятига, унинг ҳ.ар томонлама қудратига, тақрорлаб айтаман, унинг қудратига назар соляпти ва тан оляпти. Манаман деган катта-катта давлатлар ҳам Россия билан яхши булайлик, деган сиёсатни олиб боряпти. Шунга эътибор беришимиз керак. Биз ҳам Урта Осиёда яшаб, қандайдир калтабинлик қайфиятларига берилиб, энди биз ундай булдик, бундай булдик, деб, Россияга нисбатан менсимаслик қузи билан қ.арамаслигимиз керак. Ҳалқимизга мурожаат қилиб айтмоқ, чиманки, тушунтиришни истайманки, Россия билан алоқаларимиз барибир яхши булиши керак!

Шу фурсатдан фойдаланиб, яна бир бор айтмоқчиман: хоҳлаймизми, хоҳламаймизми, эртанги қунимиз Россия билан бирга. Шунинг учун демократик Россия, тенг қуз билан қ.арайдиган Россия, бизларни тан оладиган Россия, бизларнинг салоҳиятимизни, эртанги қунимизни, урф-одатларимизни, ҳ.ар хил анъаналаримизни, керак булса, узбек табиатини, тақрорлаб айтаман, узбек табиатини маъқул деб биладиган ва узимизга ҳос,

узимизга мое интилишларимизга хар томонлама хурмат-эҳтиром билан карайдиган, диний карашларимиз, дунёвий кдрашларимизни кабул киладиган Россия биз учун маъкул. Шундай Россияга, эртаси порлок, Россияга хайрихохлик ва умид билан қараяпмиз. Менинг сиёсатдаги фикрим шуки, Россия билан барибир яхши булишимиз керак. Биз демократик Россия билан узаро алоқаларни яхшилашга, чуқурлаштиришга, хар томонлама манфаатли муносабатларни янги босқичларга кутаришга ҳамиша тайёр эканимизни мен илгари ҳам айтганман. Халкимиз буни хар томонлама маъқуллайди, шу сиёсатни қувватлайди. Бунинг устида қуп уйлаб, ҳдр томонлама хисоб-китоб килиб, узбекча айтганда, дуппини олиб қуйиб, ақл-хушни йигиб, жуда чуқур, обдон уйлаб, барибир шу фикрга келаяпман. Яна бир бор айтаманки, халкимиз буни маъқуллайди. Совет даврида, "десантчи"лар пайтида, ундан олдинги пайтларда бизни менсимаслик ҳрллари булган, аммо булар ҳаммаси энди тарих. Доим ана шу тарих билан яшаш ва шу тарихга караб фикрлаш бу калтабин сиёсат булур эди. Бундай сиёсат билан узокка бориб булмайди.

Биз эртанги кунимизни уйлашимиз керак. Мен Узбекистоннинг истикболи, униб-усиб келаятган ёшларимиз ҳақида қупрок уйлайман ва ишонаманки, бу — хар томонлама тугри сиёсат.

Ақлини жамлаб, чуқур уйлаб сиёсат олиб борадиган раҳбар бугунги кун билан эмас, балки эртанги кун билан яшайди. Мухими — Россия бизга тенг қуз билан қарасин. Собик. иттифок. йук. булди, собик, Узбекистан Социалистик Республикаси энди йук., биз мустақдп Узбекистонмиз! Россия мана шу мустақил Узбекистон билан узаро алоқа тузишини ва бизга ишончли шерик тариқдсида қарашини, биз билан мана шундай сиёсат юритишини хоҳлаймиз. Узбек тилида бир гап бор: "бош устига" деган, мен шу сиёсатни "бош устига" деб айтаман. Ва халкимиз ҳам шунга қушилади.

Учинчи йуналиш — халқ,аро майдонда олиб борилаятган сиёсат тугрисида гапирадиган булсам, Россия қудратли давлат, Россияга суянадиган, Россиянинг имкониятларига, салоҳиятига суянадиган давлатлар жуда қуп. Бугун дунёда булаятган халқ.аро сиёсатни инобатга олсак, дунёдаги катта-катта муаммолар Россия таъсирисиз, Россия давлати катнашмасдан хал қилинмайди. Мана, Яқдн Шарқри олайлик. Фаластин—Исроил можароси неча йилдан бери буляпти. Дунёнинг бошқа жойларини қуринглар. Россия сиёсатда фаол катнашади. Бошқа давлатлар Россия сиёсатини инобатга олади. Мана, Хитойни олсангиз, Японияни олсангиз, Германиянинг бугунги сиёсатига эътибор берсангиз ёки Америка

Кушма Штатлари Президенти жаноб Буш узининг чикишида Россияга ишора килиб айтган гаиларни инобатга оладиган булсангиз, Россия бу — кучли, кудратли давлат. Дуне сиёсатида, дунёда кандай можаро булса, бу можарони Россиясиз хал килиш мумкин эмас. Шу нуқтаи назардан қараганда, биз халқаро хавфсизлик масалаларини, дунёдаги биз учун манфаатли, бизга алоқаси булган масалаларни ечишда, ташки сиёсатимизни олиб боришда алоқаларимизни яхшилашга интилишимиз, икки давлат манфаатларини кузлаган ҳолда барча масалаларни бир ёқадан бош чиқариб, узаро маслаҳат асосида хал этиш учун ҳдركات килишимиз керак.

Мисол учун бизга яқин булган давлат ва, таъбир жоиз булса, бизнинг жуда катта "бошоғрижмиз", бизга доимий хавф булиб турган афгон муаммосини олайлик. Бу муаммони ечишда, авваламбор, Россиянинг имкониятларига суянишимиз керак. Нега деганда, Россиянинг узи ҳам бу масаладан манфаатдор. Агар Афғонистонда йигирма йилдан бери олиб борилаётган уруш муаммоси тинч музокаралар йули билан ечиладиган булса, мен уилайманки, бу уз навбатида Чеченистондаги можароларнинг хал этилишига ҳам уз таъсирини утказди. Агар Афғонистонда тинчлик урнатилса, Россиянинг хавфсизлигига ҳам ижобий таъсир қилади. Шунинг учун Россия бу

масала буйича бошқа давлатлар: Америка Қушма Штатлари, Европа давлатлари, Япония, Хитой каби давлатлар қаторида хал қилувчи фикрга эга. Афғонистон можаросининг адолатли хал этилишида, шу муаммонинг ечимини топиш борасида Россиянинг ҳам улуши жуда катта ва буни биз эътиборга олишимиз керак. Халқаро сиёсатда мана шу Афғон муаммоси, Яқин Шарқ муаммоси мисолида Россиянинг имкониятлари нақадар катта эканини куришимиз мумкин.

Яна битта масалага мен эътибор қаратишим керак. Яқин кунларда, июнь ойининг ۱-н бешларида Хитой давлатининг Шанхай шахрига бориб, жуда катта кенгаш утказиш, янги бир ташкилот тузиш буйича ҳужжатлар тайёрланыпти. Ўзбекистон ҳам шу кенгашга аъзо булиб, ундан манфаат топишга интиляпти. Ҳаммангизга маълум, Шанхайда бешта давлат — Хитой, Россия, Марказий Осиёда жойлашган Қўзғистон, Қирғизистон ва Тожикистон давлатлари бир вақтлар чегара муаммоларини ечиш мақсадида "Шанхай бешлиги" деб аталаётган ташкилотни тузишган эди. Бу муаммолар уз ечимини топиб бораётган бир пайтда бу ташкилотни тузганлар уни янги босқичга қутармокчи, яъни факат чегара муаммоларини счишгина эмас, Марказий Осиё минтақасида тинчлик, осойишталикни сақдаш қафолатини уйлашмокда. Бу билан нафакат Россия, балки биз ҳам

уз манфаатимизни, тинчлигимизни, ссуда даёти-
мизни саклашда бу ташкилот имкониятларидан
фойдаланмокчимиз. Ўзбекистонда яшаётган дар
бир одам биладики, Хитой дам кулини каёкда
узатса, етади. Виз дам улар билан бир ёкадан бош
чикариб даракат килсак, барчага маъкул келади.
Бувдан биз дам манфаатдоримиз, дам дамкорлик-
нинг ш[^]гисодий фойдасини куриш, узаро савдо-
сотик; масалаларида чегараларни очиб бериш,
келишиш оркали молларимизни, мадсулотлари-
мизни четга чикариш ва четдан мадсулот олиб
келиш ва шунинг дисобидан бозоримизни тулди-
риш, уз мадсулотларимизни у ерда сотиш маса-
ласида янги имкониятлар пайдо булади. Ўзбеки-
стондан чикдан нафак, ат сайёдлар, умуман, дар
к;айси фук;аро ходлаган пайтида Хитойга, ходла-
ган пайтида Россия давлатига борса, уз хужалик
юмушларини бажарса, бу дар кимга ёкадиган иш
булади. Одамларнинг, халкдарнинг бир-бирига
муносабатларини яхшилаш, таълим-тарбия сода-
сидаги, маънавий, маданий алок.аларимизни бир-
бирига якинлаштириб, узаро дамкорлик майдо-
ни ташкил килиш масаласида дам, уйлайманки,
бу ижобий таъсир утказди. Шунинг учун олди-
мизга куйган учинчи йуналиш — ташки сиёсат
туррисида гапирадиган булсам, Россия мана шу
Шанхай кенгашига Ўзбекистан дам аъзо були-
шини куллаб-куватлаяпти ва бундан манфаат-

•и >р эканини билдирыпти. Мана шундан дам кури-
шимиз мумкинки, Ўзбекистан Россия билан якин
сиссат олиб бориши учун узаро алокаларда дар
икки томон учун манфаатли томонларни киди-
риб топиш ва Россия билан дамкорлик муноса-
(кгтларини ривожлантиришимиз керак.

*Москва сафаридан қайтиш чогида
самолётда булган суу, бат,
2001 йил май*

"БАРКАМОЛ АВЛОД" СПОРТ МУСОБАКАЛАРИ КАТНАШЧИЛАРИГА

Азиз угил-кизларим! Авваламбор, барчангизни "Баркамол авлод" нуфузли спорт мусобакаларида иштирок этиш, унинг дастлабки катнашчилари булиш бахтига мушарраф булиб турганингиз билан чин калбим-дан муборакбод этаман.

Бу мусобакалар юртимизда истиклол йилларида СОЕЛОМ ва баркамол авлодни вояга етказиш борасида амалга оширилаётган олижаноб ишларимизнинг яна бир ёркин натижасидир. Шунинг учун ҳам мустиқлик рухида униб-усиб келаётган навкирон авлоднинг ана шундай спорт анжуманида иштирок этиши, уз кучи ва махрратини, олижаноб фазилатларини намоён этиши биз учун истиклолимизнинг энг улуг ютуқларидан биридир, десак асло муболага булмайдир. Бугунги воқеа усмирларимиз уртасидаги оммавий спорт мусобакаларига асос булаётгани, бу соҳада янги анъаналарни бошлаб бераётгани билан ҳам кадрлидир. У сизнинг нафакат жисмоний чиникишингизга, балки ҳалол беллашувлар иштиёки, галабалар кувончи билан яшашингиз-

ди чилқимизга қос мардлик, тантилиқ ва бағри-
|. иғ.ник х.исларини курсатиб, маънавиятингиз-
н и II г қўсалишига ҳам хизмат қўлади.

I Шу маънода, халқимиз сизнинг сиймонгизда У'1Г)Скистон спортининг булажак юлдузларини, ни муҳими, соғлом турмуш тарзи талаблари асо-и ида яшайдиган, уз Ватанининг азиз ва ардоқди фмрзандлари булган навкирон ва баркамол авлодни куради.

Сиздек билим ва курашга ташна угил-кизларимни бағримга босиб, айтмоқчиман: сиз — Ал-иомиш, Жалолиддин Мангуберди, Амир Темур каби мард ва ботир инсонларнинг авлодиси, сиз — буюк юрт фарзандларисиз.

Азиз болаларим!

Ишонаманки, сизлар бу ҳақиқатни нафакат спорт майдонларидаги галабаларингиз, балки ҳаётдаги эзгу интилишларингиз билан ҳам исбот этасиз.

Қалбингизни галаба иштиёки ҳеч қачон тарқатмасин!

Барчангизга омад ёр булсин!

*Ислам КАРИМОВ, Ўзбекистон
Республикаси Президенти*

**ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ
ИККИНЧИ ЧАВДРИШ
УЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ МАЖЛИСИ БЕШИНЧИ СЕССИЯСИ
ДАВОМИДА БИЛДИРГАН ФИКР-
МУЛОХАЗАЛАРИ**

БЮДЖЕТ ИЖРОСИ БИНА

Хурматли депутатлар!

Мана, ҳазиргина Молия вазирининг бюджет ижроси ҳақидаги ҳисоботини эшитдик. Менимча, унда ушбу масаланинг ижобий томонларига купрок. эътибор берилган, бюджет ижроси билан борлик. жихатлар, камчилик ва нуқсонлар тугри-сида айтирили гапирилмади. Демокчиманки, депутатлар олдида бериладиган бундай курук. ҳисобот нима учун керак? Фақат уни бажардик, буни бажардик деб мактаниш учунми? Молия вазири, авваламбор, белгиланган вазифаларни бажариш жараёнида қандай муаммолар пайдо бўлгани, қандай масалалар ечилмагани ҳақида купрок, гапирса, уилайманки, депутатлар дам уларга муносабат билдириш имконига эга буларди.

Бундай ҳисоботларда биринчи навбатда асосан нимага эътибор бериш керак? Режадаги ишларнинг қайси бири бажарилмагани ва нима сабабдан бажарилмаганини битта жадвал орқали

курсатиш мумкин эди. Бюджетнинг даромадлар қисми уз йули билан, харажатлар қисми ҳам уз йули билан бажарилиши керак. Лекин уни яхлит шунда бажариш — бу ҳаёт-мамотимиз билан боғлиқ. Агар бюджет яхши, тулик. ёки ошириб бажарилса, олдимизда турган масалаларни ечишда қушимча имкониятлар пайдо бўлади. Чунки бюджет бу — маблағ дегани. Маблағ бўлса, ҳамма парса бўлади. Агар маблағ курсаткичлари тулик. бажарилмаса, бюджет йуналишлари бўйича номувофиклик келиб чиқади. Шу нуқтаи назардан мен маърузачига бир нечта савол бермоқчиман. Мисол учун, даромад ва харажат бўйича давлат бюджетининг неча фоизи маҳаллий бюджетга боғлиқ? Бу — биринчи масала. Иккинчи масала — 2000 йидда бажарилмаган баъзи бир курсаткичларга эътиборингизни жалб қилиб, бошқа бир саволни бермоқчиман. Мана, давлат бюджетининг ижроси ҳақида маълумотга эга бўлдик. Унинг харажатлар қисми болали оилаларга нафқалар тулаш бўйича 99,4 фоизга, кам таъминланган оилаларга моддий ёрдам бериш бўйича эса 98,8 фоизга бажарилибди. Буни қандай изохлаш мумкин? Бу ҳол охир-оқибатда давлат сиёсатини обрӯсизлантиришга олиб келмайдими, турмушмизга салбий таъсир қилмайдими?

Мана шу масала бўйича маърузачига яна битта принципиал савол бермоқчиман. Бизнинг сак-

кизта вилоятимиз дотацияли вилоят хисоблан. иди. Бу залда уларнинг ҳркимлари утирибди. Мап жуд вазиятдан чикиб кетиш учун ким, канд;ш ҳаракат кияпти? Мана, масалан, Жиззах, Сурхондарё каби вилоятларда куп-куп сохаларда касса режалари бажарилмаяпти. Уларга ойлик тулаш, одамлар харажати крплаш учун марказдан канча-канча пул бериляпти. Шундай экан, мана шундай огир ахводдан, яъни дотациядан чикиш учун бу вилоятларда ким нима кияпти, кандай чоралар куряпти, деган ҳакли савол тугиладими, йукми? Мана шунинг узиёк. хамманинг бир хилда ишламаётганини курсатади. Хокимлар ёки мутасадди раҳбарлар бу масала буйича уз масъулиятини тушунадими, йу"кми? Бу вилоятлар қачонгача бокиманда булиб яшайди? Албатта, бу ишларда халкнинг ҳеч кандай айби йуX

Мени яна бир нарса уйлантиради, бу масала буйича тадбирлар режаси, аник, бир дастур борми? Агар булса, шу тугрида фикр алмашайлик. Нима учун битта вилоят яхши ишлайди, узини узи бокади, керак булса, бошқ;аларга ёрдам бериш учун уз улушини хам кушали. Аммо шундай вилоятлар хам борки, сурункасига ишда бирор бир узгариш килмай келади. Худди марказдан ортикча пул олиш улар учун табиий ҳрлга айланиб қрлган. Улар аслида х.ам шундай булиши керак, деб уилайди.

Ахволни унглаш учун янги қорхона курмай-дими, кичик ва урта бизнесни ривожлантирмайдими? Мана, Сирдарёни олинглар, шундок.Тошкентнинг ёнида. К^ачонгача у ердаги одамлар шунча йул босиб, Тошкентга келиб тирикчилик цилади? Қдчонгача узининг рузгор юмушини пойтахтга катнаб бажаради? Шунта ухшаган мисолларни юзлаб келтириш мумкин. Бу юксак минбарга чикданда шулар тугрида гапириш керак эмасми?

Биз нима учун депутатлар олдида хисобот берамиз? Бу — бировни дуппослаш, х.ак.орат килиш учун эмас, балки улар билан келишиб, маслах.ат килиб, мавжуд масалаларнинг кулай ечимини топиш учун килинадиган иш. Хозир 8 та вилоят дотацияда турибди, деб айтилди. Хул, ахвол шундай экан, унинг объектив ёки субъектив сабаблари булиши, бугун уларни рукач килиб кутулиб к.олиш мумкин. Пекин эртага нима булади? Булар қ.ачонгача бокиманда булади? Нима учун Жиззахдаги одам Тошкентга келиб харажат килиши керак. Бориб-бориб хамма шунга урганиб қ,олмайдими? Нима учун вилоятларимиз уз бозорларини ривожлантирмайди? Нима, у ерларда савдогарлар йук>ш? Ёки кичик бизнес йукми? Ёки уларга шароит яратиб бериш мумкин эмасми? Бир фараз килинглари, одамлар 250 километр йул босиб керакли молларни Тошкентдан олиб кетади.

Маърузачи шу масала буйича депутатларга уш масъулияти, керак булса, уларнинг масъулш туррисида каттикрок. гапирмайдими?

Мен сизнинг бугунги чиқишингизда буни со мадим. Виз хрзир нимани мухркама қиялмиш? Хаёт-мамотимизни хал қиладиган бюджет туррисида гапирялмиш. Силлиқдина гапларни гапириб, минбардан тушиб кетиш —осон иш. Масалани кенгроқ; очиб бериш учун, керак булса, қушимчл вақт сураш зарур эди. Аслида маърузада факат рақамларга ёпишиб олмай, бу борадаги умумий тамойиллар, йуналишлар туррисида ҳам гапириш лозим эди.

Тугри, ижобий йуналишлар — солиқни камай-тирганимиз, харажатларни қисқартиришга эътибор бераётганимиз, ижтимоий химоялаш буйича қуп-қуп ишларни қилаётганимиз хақида гапирилди. Лекин бюджет ижросини таъминлашдаги салбий қуринишлар нимадан иборат?

Бюджет орқали х.аётимизнинг нафакат яхши қирраларини, балки х.еч қимга ёқмайдиган ёмон томонларини ҳам қуришимиз мумкин. Яъни вазирнинг қиқишида бутун мамлакатимиз ютукдариғина эмас, муаммолари ҳам ақс этиши керак эди.

Мен бу тугрида биронта танқидий фикрингизни эшитмаганим учун қуйиниб гапирялман. Бугун силлиқ. гап ҳеч қимга ёқмайди. Бу — парламент, халқ. вақиллари йиғиладиган жой.

*)ндн яна бир масалани уртага қуймоқчиман, воқаларга ажратиладиган нафақа нима учун уз |ик;гида берилмаяпти, нима учун туловлар бора-сида нук.сонлар, катта-катта қамчиликлар бор? Ёушга сабаб нима? Вазирнинг вазифаси кабинетда Утириб, харажат ёқи рақ.амларни назорат қилиш чмас, балки ажратилган маблағларнинг нима учун им'ишли жойларга етиб бормаётгани ва вақтида У'шаштирилмаётганини аниқлаб, керакли чора-Гадбирларни қуришдан иборат. Молия вазирли-1 и да назорат-тафтиш бопқармаси, унинг жойлар-паги булимлари бор. Шундай экан, нима учун уз ишига совуқдон, масъулиятсиз, бепарво одамлар жавобгарликка тортилмаяпти?

Шу қунларда янғича бошқ.арув шакли, яъни узини узи бошқ.ариш органлари х.ақида қуп гапир-ялмиш. Яқинда ана шу залда жуда катта кенгаш булиб, унда мамлакатимизнинг х.амма жойидан қелган оксоқрлар, узини узи бошқ.ариш орган-ларига буладиган сайловларни юқрри савияда утқа-зиш тугрисида маслаҳ.атлашиб олишди. Мен теле-видение орқ.али шу мажлисни қуриб, жуда хур-санд булдим. Шу муносабат билан бу уринда битта рақ.амни қелтирмоқчиман. 2000 йилда ҳисобот буйича узини узи бошқарув органларини сақлаш харажатлари 96,8 фоизга бақарилган.

Мен сизларга қаратиб бир нарсани айтмоқ.-чиман. Билиб қуйинглар, узини узи бошқ.ариш

органлари — бизнинг келажакимиз. Фукаралар жамиятини курмокчи эканмиз, унинг асосларини ташкил этувчи пойдевор мана шу органлар]: булади. Биз бугун ана шу асосларни куришни бошладик. Агарда бу масалага совукдонлик билан қарайдиган бўлсак, белгиланган харажатларни уларга етарли даражада ажратиб бермасак, бу борадаги режаларимиз курук. гап булиб қолмай-дими? Бу ҳаммаси баландпарвоз гаплар. Нега улар учун мулжалланган маблағларни уз вақтида тула-майсизлар? Бунга ким сабабчи?

Тежамкорлик керак, лекин бу масаладаги тежамкорликнинг салбий томони бор. Мен бу гапларни шу ерда утирган мутасадди вазифадаги одамларга қарата айтяпман.

Вазир шунинг ҳаммасини назорат қилиб, бугун мана бу ерда ҳаммага ҳолисона тушунтириб бериши, эй огайни, сиз мана бундай ишладингиз, сиз бўлса, мана шу масалага совукдонлик билан қарадингиз, бунинг натижасида биз шундай зарар қурдик, деган гапларни гапириши керак эди. Бошқалар ҳам бу борадаги уз масъулиятларини сезиши керак. Айтайлик, биз хисоботларга мана шундай юзаки қараб, шундай муҳим масалага эътиборсиз бўлсак, ундан қузлаган мақсадга эриша оламизми? Мен бу ҳақда нафакат мана шу хисобот берган вазиримизга, марказда — Тошкентда утирган мутасадди раҳбарларга, бал-

ни мана шу залда утирганларга қарата ҳам айтмоқчиман: барака топқурлар, бюджет тугрисида гипириш чоғида шу масалага эътибор беринглар. \ар қандай парламентнинг олдига қуядиган мақ.-и иди, ҳуқуқ, нуқтаи назаридан қараганда, асосий на!ифаси, авваламбор, давлат бюджети орқ.али \лстни х.ар томонлама назоратга олишдир.

Биз х.ар йилнинг бошида келгуси йил учун бюджет лойиҳасини тасдиқлаймиз. Уни х.ар қав-талда қ.аттик. назоратга олиб, х.ар қ.айси рақ.ам, \ар қайси курсаткич бўйича таҳлил қиламиз: нима учун униси узгарди, нима учун бунисига эътибор Осирилмади? Нима учун бу масала бўйича қ.ан-дайдир масъулият сезилмаяпти? Парламент бюджет орқ.али бутун давлат ижро тизимини, ижро органларини, шу жумладан Вазирлар Маҳкамасини, ҳар қ.айси вазирликни, х.ар қайси вазирни, жойларда х.ар қ.айси ҳркимнинг масъулиятини қулида маҳ.кам ушлаб туриши мумкин. Минг афсуски, биз шу масалага етарли даражада эътибор бермаймиз. Яна бир бор айтаман, сизлардан илтимос қилиб, тавсия бериб, керак бўлса, ути-ниб сурайманки, бундан кейин бюджет ижроси бўйича буладиган умумий хисоботга қ.аттик. тай-ёргарлик қуриш керак, шу ерда утирган ҳар қайси депутат, авваламбор, узининг орқасида турган минг-минглаб одамларнинг дарду гамларини, муаммоларини, харажатларини, қатта-кичик

юмушларини, крлаверса, давлатимизнинг кела жагини ҳисобга олиб, фикр юритсин, масала! 1 и муҳрама килсин. Бундай масалани парламент, яъни Олий Мажлис ҳам доимий эътиборда тутиши керак.

* * *

Гапнинг сираси шуки, ҳисобот букича куп хужжатлар тайёрлаш мумкин. Лекин уларни ҳеч ким укимаса, ҳатто уларга кизикиш ҳам сезилмас, депутатлар томонидан уз долита ташлаб кутил-1 са, бундай ҳисоботдан ҳеч кимга наф йук;. Уйлайманки, авваламбор, бу масала Олий Мажлисининг тегишли кумита раҳбарини безовта қилиши керак. Ишонаманки, ҳар қайси депутат — у дех-к.онми, ишчими, зиёлими, ким бўлмасин, қаерда ишламасин, агар хоҳласа, ҳамма нарсани тушуниши мумкин. Бунинг учун одамда факат битта нарса — масъулият ҳисси, кизикиш бўлиши лозим. У масалаларни бир-бири билан узвий бог-лаб, пировард натижада, ҳуш, бу Давлат бюджет-ти бўладими, маз^аллий бюджет бўладими деб сураши керак. Депутат одам, мен халк, вакили, халк, ноибиман, шундай экан, мен халк, манфа-атини таъминлаш, керак бўлса, менга курсатилган ишончни оқлаш борасида, аввало, иқтисоди-ёт ривожига ҳисса қушиб, мак^садимга етишим мумкин, деган уй-хаёл билан яшаши зарур. Икти-

содиёт дегани бу — маблаг. Маблаг дегани нима? У бюджетда мужассамлаштирилган харажатлар. Низ бугун биринчи навбатда нимага эътибор бери-имиз? Ижтимоий масалага. Ижтимоий масала шмирида к.анча-к.анча курсаткичлар, тармоқлар (юр. Мен ҳаммангизни ишонтириб айтмоқчиман: (>из ҳаётимизнинг қ.айси бир томонини, қ.айси бир жабахасини олмайлик, х;аммаси бюджет орқали чиракатга келади. Бюджет ижроси тухтаб қ.олса ски у нотурри бажарилса ёки қунгилдагидек ба-жарилмаса, харажатларни қимдир уз хоҳ.иши бўйича айлантирадиган бўлса, ажратилдиган пул жойларга етиб бормади ёки узлаштирилмади. Буларнинг натижасида куп нарсалар суиистеъ-мол қилинади. Масалан, болаларга бериладиган нафак.аларни олайлик. Улар ҳрзир жойларга етиб боряптими, йукми? Бу масалада қим суиистеъ-молликка йул қумокда? Нима учун ажратилган пуллар уз эгаларига етиб бормади? Бунинг та-гида сиёсат ҳам бор. Ажратилган пул марказдан керакли манзилга етиб бормайдиган бўлса, одам-лар гамхурликнинг натижасини амалда қурмаса, қимдан хафа бўлади? Ҳаётдан нолийди, тепада утирган рах.барлардан, вазирлардан, Президент-дан норози бўлади. Қурдингизми, бу қанчалик х.аётий долзарб масала.

Задца утирган х.ар қ.айси ноиб, агар хоҳласа, бюджетни бошидан охиригача синчиклаб урга-

ниши ва жуда кизик., ажойиб масалаларга дуч келиши мумкин. Яна бир бор айтаман, депутат-лар бюджет оркали, бюджетнинг айланиши оркали, бюджетни тузиш ва уни назорат килиш оркалигина бутун хаётни, авваламбор ижро органлари фаолиятини к.аттик. назоратга олиши мумкин. Мудофаага канча маблаг юборяпмиз, хукуктартибот органларига, бошқарув тизимига канча маблаг жунатаяпмиз? Бу йуналишлар буйича ку^тайиш тамойили кучлими, камайиш тамойили кучлими? Умуман, текинхурларнинг сонини камайтириш, тадбиркорларнинг йулида ҒОВ булиб турган, рахбарлик курсисидан бошка нарсани уйламайдиган, кичик ва урта бизнес ривожига халакит бераётган одамларнинг сонини нима хисобидан камайтириш мумкин? Бунинг учун бошқарув тизимидаги одамлар сонини камайтириш керак. Рахбар канча кам булса, билиб қуинглар, шундан кейин фукаролик жамиятини қуришимиз мумкин.

Фукаролик жамияти бу — узини-узи бошқаришдир. Унинг биринчи ва асосий тамойили шу. Хар қандай рахбарни нима хисобидан назорат килиш мумкин? Бунинг учун узини узи бошқариш органлари масъулиятни, Х.УК.УК.НИ узига купрок. олиши керак. Бюджетни ҳам шу нуқтаи назардан қуриб чиқиш лозим. Бизда тесқариси буляпти. Уз-узини бошқ.ариш органларининг ха-

1.1 тлари бажарилмаяпти. Узингиз уилаб қуриш, (.шпат идораси рах.бари вазифасида утирганлар вЎН мулжалланган маблаглар сарфи юз, юз бир фон іга бажариляпти. Мана шу далилнинг узиёк. ' л і упги х.аётимиз, амалга ошираётган сиёсатимизнинг жуда нозик томонларини курсатиб турибди. Бу ерда мактаб ва умуман, укув юртларининг \нолини яхшилаш ва зарур булса, уларни таъмирлаш, янгитдан қуриш учун бюджетдан купрок. миблаг ажратиш масаласи тилга олинди. Мен унта муносабат билдириб, шундай демокчиман. Бюджетни таксимлаш бу — осон нарса. Агар биз шу минбардан туриб, Молия вазирлигига, Олий Мажлисга мана бу, мана бу сохаларга купрок. миблаг ажратиш керак, деган саволлар билан мурожаат килсак, уйлайманки, биз бюджетнинг мохиятини х.ам, уни амалга ошириш усул-услугларини х.ам тугри тушунган буламиз. Нега деганда, таксимлаш осон. Лекин нимани так.симлаш керак? Аввало, шу х.акда уилаб қуриш лозим. Мана шу нуқтаи назардан, бу масалани кутарган 1)устонлик. тумани х.окимига бир савол бермок.-чиман. Биз бюджетнинг даромад қисми бажарилишини Тошкент вилояти ёки Бустонлик. тумани мисолида нима хисобидан купайтиришимиз мумкин. Шу масала буйича агар сиз ижобий таклиф берсангиз, барака топқур, уни амалга ошириш учун бизда имконият бор. Даромад қисми-

ни купайтиришим учун менга имтиез беринглари, топган пулимни узим ишлатаман, деб ташаббус курсатсангиз, бош устига, жуда зур иш буларди. Бувдан бошкалар ҳам урнат олларди. Агар даромадни купайтириш учун крнунчилик нуктаи назаридан имтиез ва имкониятлар яратиб беришни сурамокчи булсангиз, биз бунга ҳам тайёрмиз. Майли, туман микёсидаги бюджет даромади бугунлай узингизда крлсин. Мен айнан шунинг тарафдориман. Шу фурсатдан фойдаланиб, бир гапни айтмокчиман, биз хар йили давлат бюджетини тузаётганимизда, нафакат унинг даромади ва буромади кисмини, балки харажатлар кисмини хал этишни ҳам жойлардаги хркимият идоралари ихтиёрига бериш тарафдориман. Бу нарса хрзирча жойларда 54-55 фоиз микдорида махаллий хокимиятлар ихтиёрида. Биз 5-6 йил давомида бюджет лойиҳасини Олий Мажлис муҳокамашига киритишдан олдин қайта ишлашга бериб, махаллий бюджетлар хиссасини купайтирасизлар, уларнинг узлари нима қилишни билади, нафакат даромади, балки буромади масаласида ҳам купрок. имтиез берасизлар, деган сиёсат юритяпмиз.

Россия ва бошқа МДХ мамлакатларида ҳам бюджет сиёсати ҳақида қонунлар қабул қилинган. Бюджет қонуни бўйича тортишувлар, бахшмунозаралар бўлган. Менинг бу борадаги фик-

рим шундан иборатки, биз факат бюджетнинг дпромади кисми бажарилишини талаб қилишга Гн-рилиб кетмай, ишлаб топилган ортикча мабшими вилоят ва туманларнинг узида қолдириш-НП \ам уйлашимиз зарур.

Чунки бюджетнинг харажатлари кисмини так,-

- қмлаш ва амалга оширишни махаллий хокимиятлар ихтиёрига бермасак, ишлаб топган маблағнинг бюджет туловларидан ортиқча кисмини бугунлай уларнинг узида қолдирмасак, жойларда қишга, даромади ортиқча қилиш бўладими? Бугун шу тугрида ҳам гаплашиб олайлик. Мен буни ҳақда муҳим масала деб ҳисоблайман.

"^ОНУНЧИЛИК ВА СУД ХУЕ^ТЦ" МАСАЛАСИ БУЙИЧА

Суд ижроқилиши ҳақида гапиришдан олдин мен бир масалага эътиборингизни қаратмокчиман. Биз судларнинг ҳуқуқи, судларнинг бугунги ҳаётимиздаги урни ва судларнинг ҳолисона ҳуқуқлар қилиши масаласи бўйича анча-мунча қарорлар қабул қилдик. Судларни ҳақиқий учинчи хокимият даражасига қутариш учун қу ҳаракатлар бўлган. Судларни танлаш, судларни сайлаш, судларни тасдиқлаш масаласига, уилайманки, депутатлар ҳам қатта аҳамият беради. Ўзбекистонда, шунинг; айтишимиз мумкинки, бошқалардан фарқ,-

ли уларок. жуда чукур уйланган тартиб-интизо!\\ни жорий киддик, яъни алохица квалификах комиссиясини туздик. Уни Олий Мажлис Рг сининг муовини бошкаради. У номзодлар ча алохида карор чиқариб, кейин Президентам! тасдиғига такдим этади. Хар кайси суд, у туш к суди буладими, шахар суди буладими ёки вилоят судими хаммасини биз мана шундай йул билан,¹ холисона танлаб оламиз. Бундай суднинг хакикатан хам адолатли иш олиб боришига ишонамиз. Энди суд ижрочилари масаласига кайтсак.

Сиз айтган фикрни мен яна бир бор қайтариб айтмоқчиманки, агарда жиноий иш булса, жиноятчини олиб бориб камаш мумкин. Пекин хужалик ишлари билан боглик. жиноий ишлар булса-чи? Уйлайманки, бугун, умуман, биз ана шу ута мухим муаммони хали охиригача ечганимиз йук.. Одамни олиб бориб камаш мумкин, лекин давлатга ёки бошка шахсларга етказилган катта зарарни қрплаш масаласини х.али дал қдяганимиз йук.. Масалан, давлатга хиёнат қилиб топилган маблағларнинг 80 фоизини қайтариб ололмаслиғимиз к.онунчилиғимиз заифлигини курсатади.

Яна бир бор айтаман, жиноий нуктаи назардан олиб Караганда, жазо бериш мумкин, камаш мумкин, лекин бу жазо билан биз нимага эриша-

им Г' Мен мана шу жиноятчиларнинг оилалари,
•шпшарига куп куюнаман, отасиз ё онасиз
бола-

I-нииг х.аёти, турмуши, тарбияси к.андай була-
III Қамалган одамнинг болалари бошини кута-
• юролмайди, энди вояга етаётган болалар, ай-
пп га ісупроК. эзилади. Аёллари изтироб чекади
оказо.

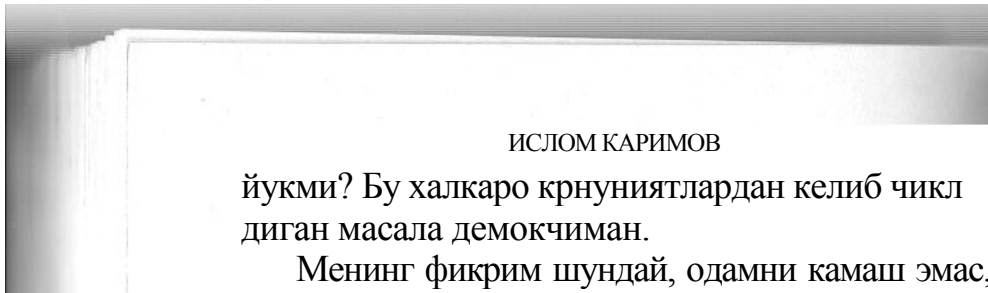
Биз ҳрзир шу масала устида чукур уйлаши-і керак: к^андай қилиб болаларни бу изтироб-мрдан асраб қрлиш, етказилган зиённи қандай іиниб к.онун асосида тулик. қ.айтариб олиш мум-іпи? Менга қрлса хужалик ишлари билан бог-іи ик, жиноий ишлар буйича одамларни камаш, впарни бир жойга утқазиб қуйиб, қурол билан қ,уриқлаб утириш шарт эмас — бу давлатга жуда қимматга тушади. Менга к.олса, етказилган зарарни ундириб олардим~у, шунга қ.араб жазоси-і ж берардим. Бу масалага сиз депутатларимиз х.ам бошқача қуз билан қ.арашинғизни сурардим.

Биз адолат урнатмоқчи булсак, минг йилликлар, асрлар давомида узимизда шаклланган адолатни жорий қиладиган булсак, аввало, етказилган зарарни ундириб олиш масаласини хал қилишимиз керак, жиноятнинг бундай турларини содир этган одамларни камашга қаршиман. Рарб мамлакатларида жиноятчи, деб гумон қилинган шахе, қ.очиқ кетмайман, ёки умуман давлат қрнуни ёки суд қарорини бажараман, деган ваъдасига

кура, маблагини кафолат тарикасида берса, бемалол юраверади. Бизда суд килинмасдан туриб, одамлар йиллаб ётади. Шу тугрида биз кдрор чикаришимиз керак. Агар хукукий давлат, фукаролик жамиятини курмокчи булсак, биз узбеклар хам шундай жамиятга, шундай тартибга, шундай тизимга чикишимиз керакми, йукми? Совет тузуми даврида эски замондан крлган шувдай бир ярамас мерос бор эди: бир килограмм ёгаи угирлагани учун хам одамлар 10—15 йиллаб камокда ётган. Умуман айтганда, жазо бериш бизнинг тузумимизда шундай булиб келган: агар жиноят килган булса, албатта, камаш керак. Бунинг окиба-тида канча оила хонавайрон булади, бу хакда уйлашмаган.

Биз шарк. шароитида яшаймиз. Демократик давлат кураётганимизда, аввало, уз анъаналаримизни асос килиб олишимиз керак. Буни унутмаслигимиз лозим. Тарихимизга назар ташласак, курамиз, хато килган одамни жазолашдан кура, купрок. купчилик уртасида мухркама килиш, изза килиш, яъни унга авваламбор, тарбиявий чоралар кулланилган. Иккинчи марта жиноят килдирмаслик — бу биринчи вазифа. Иккинчи вазифа шундан иборатки, етказилган зарарни кайтариб олиш. Турмаларда, лагерларда ётган одамларнинг сонини камайтиришимиз керак. Бу х.еч кимга фонда бермайди. Мен гапимни якунлаб нима де-

мокчиман, мана ту суд ижрочиларида зиённинг кдйтарилиши буйича кафолат борми? Агар шу иайтгача зиённинг 80 фоизини кайтариб ололмаган булсак, янги крнунни к.абул килганимиздан кейин етказилган зиённи эртага кайтариб олиш учун бизда реал имкониятлар пайдо булишига узингиз ишонасизми, йукми? Ижрочи кандай б^лиши керак? Ижрочи к.андай хукук., кафолат ёки имкониятлар беришимиз лозим. Етказилган зиён эртага жисмоний шахсларга ё давлатга кайтарилиши учун к.андай кушимча чоралар зарур? Бу — биринчи масала. Иккинчи масала туки, мана бу янги крнун лойихасида ёзилишича, мисол учун одамларнинг банкларда уз маблаглари булса, ижрочи уз хукмини чик.аради-ю, тунга асосан етказилган зиён кайтариб олинади. Савол тугилади: аклли, олдиндан уйлаб, чукур тайёргарлик курган жиноятчилар уз пулини Узбекистон "омонат кассалари"да сакдайдими? Жиноят килишга кул урган одам, авваламбор, пулини каерга, кайси счётга олиб бориб куяди? Аввало, Узбекистон чегарасидан узокрок. жойга куйишни чукур уйлайди. Бу масала к.андай ечилади? Мана, масалан, Россияга ёки Крзогистонга олиб бориб куяди, ёки Форс курфазида жойлашган бой Араб давлатларидаги банкларга жойлаштиради. Шунга ухшаган жойларни топади. Крнунда шу каби х.олатлар к^зда тугилганми,

йукми? Бу халкаро крнуниятлардан келиб чикл диган масала демокчиман.

Менинг фикрим шундай, одамни камаш эмас, аввало, у етказган зиённи кандай килиб ундириб олиш хакида уилаш керак. Яна бир масала бор: уша жиноятни содир килган шахе акли кириб, бундан хулоса чиқариб олса яхши, агар у бундай жиноятни такроран килса-чи? Ундай хрлда кандай чора кулланилади? Бу ҳақда ҳам уйлаб куриш керак. Умуман, менинг шахсий фикрим шундай: хужалик ишлари буйича, унчалик огир булмаган бошка жиноятлар буйича ҳам қарор чиқаришда, жазо белгилашда масалага худди шундай куз билан қараш тарафдориман.

ХОРИЖИЙ БАНКЛАРДА САКЛАНАЁТГАН МАБЛАГЛАРНИ КАЙТАРИШ МАСАЛАСИ БУЙИЧА

Агар, фараз қилайлик, суиистеъмолчилик, угрилик билан топилган маблағларнинг ҳаммаси агар эртага узимиздаги банкларга олиб келиб жойлаштирилса, олам гулистон булади. Мен сизга айтай, канча-канча маблағ Ўзбекистондаги банкларда эмас, турли-туман бойликларга, зебу зийнатларга айлантеририлиб, чет элларда сакданмоқда, шунингдек одамлар уйлар куриб, бемалол яшаб юрибди. Мен демокчиманки, мана шу крнуннинг лойшасига алоҳида модда киритиш

) • рақ. Крнунда бунинг ҳаммасини белгилаб, ифодлаб булмайди, албатта. Бирок, узлаштирилган, Vi ирланган доллар ёки бошқа валютага айлантери-|П|ниб, чет эл банкларига жойлаштирилган пул-|.||)ни кандай килиб ундириб олиш йулини мана ту крнун лойшасида к^рсатишимиз керак. Агар шунинг йулини топсак, тартибга солсак, баъзи бир вазифаларда юрган муттаҳамларнинг нафс балосини тиярди. Гапим тушунарлими?

Давлатга катта зиён етказиб, яна бемалол яшаб юрадиганларнинг бети йук,, бундай безбет жиноятчиларни к^андай килиб жиловлаб олишми биз уйлашимиз керак. Кандай килиб Форс курфазига чик.амиз, кандай килиб Швейцария банкларига етиб борамиз, кандай килиб бошка банкларга йул топамиз, буларнинг крнуний йулини узимиз курсатишимиз керак. Шу масала буйича каттиқроқ; ишламасак, ҳамма к.илган ишимиз, биттаси кушнисининг сигирини угарлабди ёки иккита куйини угирлабди, каби майда-чуйда ишлар атрофида к.олиб кетади. Биз бозор иктисодиётига чикяпмиз. Бозор иктисодининг узига хос мураккаб жойлари бор. Бозор шктисодиёти к.онуниятлари бузилганда, угирлик, вазифасини суиистеъмол килиш учун йуллар очиладики, бизнинг к,онунчилигимиз бундай йулларни олдиндан билиб, уларга қарши муттаҳкам FOB куйиши керак.

"МАХСУС ЮКЛАР ВА ХДРБИЙ ТАРКИБЛАРНИНГ ТРАНЗИТИ ТУРРИСИДАТИ МАСАЛА БУЙИЧА

Крнун лойихасини иккинчи укишга тайёрлашца унга анчагина аникликлар киритилгани куришиб турибди. Крнун лойихасига оид бир канча таклифларда вазият бекарор булиб турган мамлакатларга курол-ярог, харбий техника ва харбий буюмларни утказишда кушимча чеклашлар жорий этиш тугрисида фикр билдирилди. Менимча, 18-модда биринчи кисмининг мавжуд тахрири халкаро нормаларга ва мамлакатимизнинг крнун хужжатларига мое келади. Чунончи, унда: "уруш харакатлари олиб борилаётган, уруш ёки куролли можаро хавфи мавжуд булган минтак.аларга курол-ярог, х.арбий техника ва харбий буюмлар утказилишига йул куйилмайди", дейилган.

Айрим депутатлар "махсус юклар" тушунчасини кенгайтириб, уни "ядро ва термоядро куроли, барча турдаги уХ-дори, портловчи моддалар ва шу кабилар" деган сузлар билан, "хатарли юклар" тушунчасини эса "кучли таъсир килувчи зах.арлар, зах.арли моддалар, бошка кимёвий курол ва оммавий киррин куроли, шунингдек, радиоактив чикитлар" деган сузлар билан тулдиришни таклиф килдилар. Мутахассислар бу таклифларнинг хаммасини

• и 11чиклаб куриб чикдилар. Крнун лойшчасини такомилга етказишучунтузилганишчигурух.юкрри-диги тушунчаларни аввалги тахририда крлдирди, чумки тилга олинган барча курол турлари "курол-нрог" тушунчасига х.амда "курол-ярог ва чикитлар" мп-ан умумлашма тушунчага киради. Мазкур крнун-1111 бундай деталлаштиришнинг зарурати йук. Бошка бир канча модцаларга тахририй тусдаги тузатиш-мвр киритилди.

Хурматли депутатлар!

Тушган таклифлар ва мулохазалар устида олиб борилган ишлар чошда ишчи гурух. хар бир модда, хдр бир норманинг мазмун-мундарижасини яна бир бор танкидий назардан утказди. Тула ишонч билан айтиш мумкинки, бугун эътиборингизга хавола этилаётган крнун лойихдси анча яхшиланди ва унга аникликлар киритилди, энди у халкаро амалиётга ва мамлакатимиз крнунчилигига мое келади.

К,онун лойих.асини мукаммаллаштириш учун фаол ишлаган республика Ташки ишлар, Ташки иктисодий алокалар, Мудофаа, Ички ишлар вазирликлари, Давлат божкона кумитаси, Прокуратура, "Ўзбекистон хдво йуллари" миллий авиакомпанияси мутахассисларига, шунингдек, мухркамада фаол иштирок этган депутатларга миннатдорчилик билдиришга ижозат бергайсизлар.

Крнун лойихаси киритилган барча тузатишлар ва кушимчалар билан бирга Саноат, қурилиш, транспорт, алоқа масалалари кумитасининг мажлисида мухркама қилиниб, маъқулланди.

Хурматли депутатлар, тақдим этилган қрнуи лойихасини қуллаб-қувватлашингизни ва уни иккинчи ўқишда қабул қилишнингизни сурайман. Бу қрнун алоҳида хатарли юқлар, қурол-ярор, ҳарбий техника, ҳарбий таркибларни Ўзбекистон ҳудуди орқали олиб ўтиш чошқа мамлакатимиз ахрлиси манфаатлари ва ҳавфсизлигини, экология муҳитини ва бошқа моддий бойлиқларни пухта ҳимоялашни таъминлаш учун зарур ҳуқуқий негиз яратади.

ИЛРОР ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ЖОРИЙ ЭТИШ МАСАЛАСИ БУЙИЧА

Ҳаммангизга мурожаат қилиб айтмоқчиман, келинглари, биргалашиб, яна бир маррани забот этайлик, келинглари ўзбеклари ҳам бошқалардан кам эмаслигини, яна бир бор қурсатайлик. Мен бошқалардан кам бўлмаймиз, деган иборани қўйишлатаман. Мана, Европадан, Америкадан ва бошқа мамлакатлардан мисоллар келтирамиз, мана Хиндистон тугрисида гапиряпмиз. Хиндистон компьютерлаштириш бўйича, янги электроник

ни ишлаб чиқариш бўйича дунёдаги энг машҳур давлатлар қаторига чиқди. Мен мутахассис-нардан бу даражага эришиш учун неча йил кеч-рак бўлди, деб сурадим. Улар 15 йил, дейишди. Биз ҳам ҳавас қилиб, 5—10 йил давомида компьютер, интернет тизимига қира бошлаймиз, деб пият қилмоқдамиз. Нима, болаларимизнинг шу соҳани забот этишда, ўзлаштиришда бошқалардан кам жойи бўрми? Мана, шахмат бўйича, математика бўйича қанча олимпиадаларда бол ал а-римиз энг юқри ўринларни эгаллаб, бошқа-ларнинг ҳавасини келтириб қайтмоқда. Мен сизларга мурожаат қилиб айтяпман, қани, келинглари, шу масала бўйича белни қаттиқ. боғлаб ишга қиришайлик. Худо хоҳдаса беш-ун йил давомида компьютерларнинг энг юқори даражадаги технологияларини мамлакатимизга олиб қирамиз.

Мен шу ерда ўтирган ёши ўлуф фахрийларга қаратиб айтмоқчиман: сизлар ҳам ўша қўнларга етасизлар, бу ўзюк, давом этадиган иш эмас. Аллох. "таолонинг ўзи бизга қўч беради. Биз Аллох. таоло назари тушган мамлакатмиз. Келинглари, дунёга яна бир бор ўзимизни қурсатайлик.

Бугунги масалалар орасида биз учун энг муҳим масала нима? Мана, ҳрзир академикларимиз, олимларимиз сузга чиқишади. Улар ана шу

саволга жавоб беришсин. Нима киламиз биз не лосипедни кайтадан ихтиро қилиб ёки ишлаб чиқариб? Хиндистонда, Японияда, Германияда» ги Дрежемда "Сименс" фирмасининг заводларини курганман. Уларнинг раҳбарлари билан ум рашганда, "Барака топкурлар, менга ҳеч нарса керак эмас, ҳаммасини қуриб берамиз, ҳаммасини ташкил қилиб берамиз, узим бош-қош бўлам, фақат бизга уша технологияларни олиб келинглари, Ўзбекистоннинг пойтахти Тошкентнинг марказида бино қуриб берамиз", деб айтдим. Билиб қуйинглари, бизнинг йигит-қизларимиз, болаларимиз сизларнинг заводдарингизда ишлайдиган одамлардан заррача кам жойи йук.. Озгина вақт керак, ҳаммасини қўйил қилади, деб уларга қанолатлар бердим.

Миллатга нима керак, миллатга фақат олдинга қўйилган улутвор мақсадларга қатъият билан интиладиган инсонлар керак. Қимқи шу юртда яшаётган бўлса, узининг шахсий, хусусий мақсадини умумхалқ. мақсади билан бирга деб билса, биз ўзбеклар учун, Ўзбекистон учун етиб бўлмайдиган марранинг узи йук.. Менинг илтимосим шуки, айтилган гаплардан хулоса чиқариб, олдимизга бир мақсад қўяйлик. Компьютер, информация технология, умуман интернетни фақат саноатга, ишлаб чиқаришга эмас, бутун

т-1 имизга олиб кириш учун ҳаракат қилайлик. ' „,икэлларнинг ҳ.ам, ўзбеклар шундай ажойиб иш- 1 „рпи қиляпти, деб ҳ.авасини келтирайлик, қуруқ. „илардан амалий ишларга утайлик. Мен шу- 1 ииғ тарафдориман, ҳ.аммангизни шунга даъват шламан.

ОЛИЙ МАЖЛИС V СЕССИЯСИ ФОЙЕСИДА ЖУРНАЛИСТЛАР БИЛАН БУЛГАН СУХБАТДАН

МАФКУРАВИЙ КУРАШ МАСАЛАСИ БУЙИЧА

Менинг мафкура дакида ва одамларнинг тафаккурини узгартириш дакида айтадиган гапим шуки, биз бу масаланинг нидоятда долзарб адами-ятга эга эканлигини яхши тушуниб олишимю зарур. Чунки бугун биз янги даёт куряпмиз, янги жамият куряпмиз. Яъни эски замондан, эски давлат тузумидан, эски жамият тузумидан бутунлай фарк. килувчи, замон талаб килаётган, бутун дунё амал килиб яшаётган тартибларга асосланган янги жамият барпо этмокчимиз. Шу уринда бир савол тугилади: бу улкан вазифани кандай килиб амалга ошириш мумкин? Энг мудим масала нимадан иборат! Айтайлик, бунинг учун биз, керак булса давлат тизимини хам узгартиришимиз, катта-катта мудим дастурларни дам тузишимиз, тез орада иктисодни дам дар томонлама узгартиришимиз мумкиндир. Бу кийин эмас, бош-калардан бориб урганиш оркали узимизнинг эдтиёжимизга, узимизнинг миллий манфаатларимизга к.араб, узимизнинг анъаналаримиз, урф-одатларимиздан келиб чикиб узгартириш мумкин. Лекин, яна бир савол тугилади: мана шу янгила-

Ни и шар жараёнини, ислодотларни мафкурасиз ёлмига ошириш мумкинми, умуман мафкурасиз Ишаш мумкинми ёки йукми?

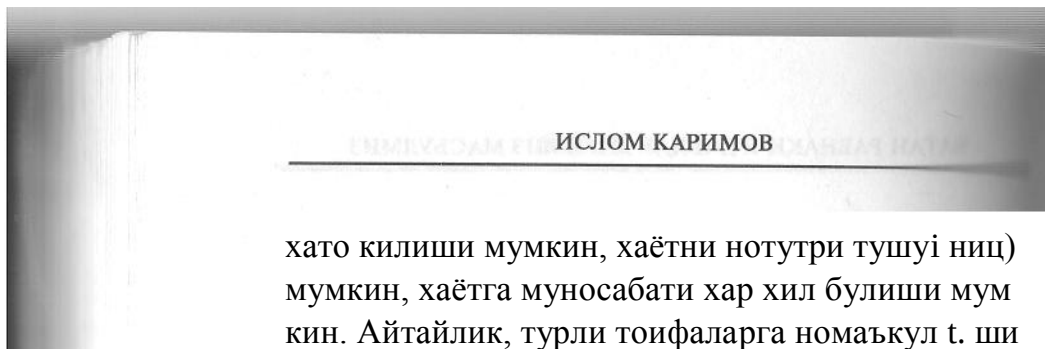
Мен шу уринда улуг Адмад Яссавий бобо-мишнинг бир фикрини келтириб утмокчиман: "Агар одамда ишонч булмаса, одамда дин булмади, умуман, мафкура булмаса, у дайвонга ухшайди и бир жинсга айланиб к.олади". Эътибор бери и г, олис угмишда яшаган аждодларимиз дам мафкура инсон маънавий камолотининг, жами-нинг таракдийетининг асосларидан бири эканини тийкидлашган. Хуш, биз бугун кандай жамият, кандай даёт куряпмиз? Ва узини ана шу жамиятнинг аъзосиман, деб дисоблаган, халкнинг (лкдирига, эл-юрт такдирига бефарк. к.арамайдиган дар кайси инсон, мана шу мафкура, тафаккур буйича албатта уз позициясини, уз к^арашларини аниклаб олиши керак. Бунинг пхдмияти катта булишини куп маротаба айтганман ва яна такрорлаб айтмокчиман. Дунёда жуда катта кураш кетяпти, минг бор айтганманки, одамларнинг мафкураси, одамларнинг тафаккури, одамларнинг дунё.арашлари устида, керак булса уни узгартириш, узига мое йулга буриш масаласида ядровий полигонлардагидан дам к.ат-гикрок. кураш кетяпти. Шу нуктаи назардан к.араганда ёшларимиз узининг позициясини, узининг

бугунги хаётдаги урнини кандай тушунади? Эсы і замоннинг бизга қрлдирган асорати нимадаи иборат деб, сурашса, мен, *боқимандалик*, дер эдим. *Боқимандалик*, айтайлик факат моддий ма салалардагина эмас, умуман, гоёлар буйича ҳам бор, яъни кимдир келиб бизни бошқаради, а*уі ургатади, йул курсатади, бизнинг юмушларимизни бажариб беради, бизни йуналтириб, етаклаб юради ва биз хаётни шу тарифа курамиз, деган гаплар эски замондан қрлган. Бугун бизнинг ва- зифамиз шундан иборатки, ҳрзир хаётга кириб келаётган ёшлар бу масалада, уз катъий позици- ясини, уз мустакил фикрини, уз ёндашувини албатта, билдириши керак. Агар биз безътибор булсак, бушлик, бепарволик килсак, умуман, бу масалани эътибордан четда қрлдирсак, мафкура майдонини бопщалар эгаллаб олади ва ёшлари- мизни бошқалар етаклаб каёкда олиб бориши- ни узингиз биласиз. Агар "Хизбут та?фир"га ухшаган оқимларни, буларнинг ҳдракатларини, интилишларини, ёвуз ниятларини инобатга ол- сак, бунинг оқибатини 1999 йилда булиб утган вок.еаларда яқдол куриш мумкин. Бу масалада, бушлик. булмайд. Шунинг учун мен кеча айт- ган гапимни такрорлаб айтмоқчиман: бу масала буйича зиёлиларимиз, ижодкорларимиз, авва- ламбор уз касби, бурчини сезган, узининг фи-

юйилигини курсатмоқчи булган ижод ајуіп шу масала буйича буш турмаслиги керак, узининг фидойилигини курсатиши керак.

Биз Ватан, Ватанга садокат, эл-юртга бефарк. П^лмаслик, эл-юртнинг эртанги кунини куриш \пкдда куп гапирамиз. Оддий, олис бир жой- ларда тарбия олаётган, укиётган, умуман, х^аёт ксчираётган ёш йигит-кизлар бизга шундаи са- иол бериши мумкинми: "Бу улуг, буюк гоёлар мафкура, тафаккур тугрисида куп гапирасизлар, кимдан ибрат олай, кимнинг мисолида узимнинг (!)еъл-атворим, ички дунёимни шакллантириш Пуйича, умуман, бу ҳдётда ме_н кимдан ибрат олишим керак? Менга курсатинглар. Мана, Аб- дулла Кодирийнинг к.ахрамони — Отабекларни Сшламан, шунга ухшаган, номини Рустам, Жа- сур, Ба^одир дейсизми, замонавий бах;одирлар, жасурлар ёки уларга ухшаган йигит-кизлар, уму- ман ёшлар мисолида, ибрат тарикасида кимдан урганай?"

Биз совет даврида бир нарсага урганганмиз. Агарки к.ахрамон булса, юз фоиз кахрамон, унинг юриш-туриши ^ам к.ахрамон, огзидан чик.адиган гапларнинг х.ам х.аммаси ибратли булади. Мен бунга мутлак,о кдршиман. Замонавий, ижобий к.ахрамон х.акида гапирганимда, кимни тасаввур киламан? Оддий одам, оддий инсонни! У х.аётда

хато килиши мумкин, хаётни нотутри тушуи ниц) мумкин, хаётга муносабати хар хил булиши мумкин. Айтайлик, турли тоифаларга номаъкул т. ши мумкин. Лекин мен нимани хохладим? 11 i•••бий кахрамон, аввало, юрт таракдиёти, эл кцп такдири, юрттинчлиги, халк. фаровонлиги, дун. да узбек миллати, узбек халки, умуман юртим хеч кимдан кам булмасдан яшаши учун жош»<лик, керак булса фидойилик курсатиши керак Инсон хеч қачон юз фоиз ижобий булмайди. монавии кахрамон деганда, орамизда юрган, ор.и мизда бугун хаёт кечираётган ёш йигит-кизларнинг ибрати оркали курсатилади, мана шундай мураккаб хаёт, мураккаб турмуш кахрамонларни турдиради. Бизга афсонавий кахрамон эмас, замонавий кахрамон керак, шунинг хулосасини узинглар чикаринглар.

Сух тумани 24-йилларда, Москвадан келишиб, чегараларни белгилашаётган бир пайтда, менимча, атайин шундай ташкил килинган. Фаргона вилояти чегарасидаги Сух шунака ахволга тушиб крлганки, у ерда яшайдиган узбеклар, тожиклар у ёк.-бу ёкда бориш учун албатта, Кдргизистон худудидан утиши керак. Мен шу х.акдаги саволингиздан фойдаланиб, айтмоқчиманки, ва буни "Озодлик" радиоси орк.али албатта етказинг: К,иргизистоннинг узида ҳам, Узбекистан худудида

чудди Сухга ухшаган яна шундай туртта-беш-ч%удуд бор. Бу ахвол нафак.ат узбек давлатини акиляпти, мен узим, айтайлик, таркиби-кирувчи худудга, туманга ёки одамларнинг а етиб бориш учун кимнингдир худудидан ^гиб боришим керак. Кдргизлар х.ам худди шу-Мица ахволни бошидан кечиради. Узбекистон худу-ми па жойлашган, аслида Киргизистонга к.арайди-Гии районларга, жойларга утиш учун улар ҳам, ал-Оагга, Узбекистон худудидан утишга мажбур. Шунинг учун бу муаммо фак.ат узбекларнинг му-иммоси эмас. Бу, умуман, 24-йилларда бизнинг <)|>амизни вакти-соати келганда бузишга имкони-т\замин тугдириш учун атайин килинган иш-иардир. Бугун ҳам шу муаммо ГОХ.-ГОХ.УЗИНИ курса-тояпти. Шу нуктаи назардан келиб чикиб, биз куйидаги таклифимизни бердик: яъни бизга худудимизни Сух минтакаси, райони билан боглайдиган коридор, йулак ажратинг. Сиз х.ам биздан хох.-лаган жойингиздан суранг, талабларингизни беринг. Агар ери eigvtаса, ер тошлок. булса, узига маъкул булган, ёк.адиган бошк.а энг яхши жойни топиб айтсин. Ишонаманки, Кдргизистон халки, умуман, киргизлар вакти-соати келганда бу муаммони ечиш, хал этиш учун акл-идрок, адолат нуктаи назари билан иш куради, бу масала ечилди. Нега деганда, рахбарлар, депутатлар келади-

кетади. Лекин халқ, барибир уз манфаатини у 11 и зишга қрдир. Буни ҳеч ким унутмаслиги керак,

Сиз берган иккинчи саволга жавоб кайтарит дан олдин айтадиган гапим шуки, умуман Узбв» кистон Ислом харақати, деган иборани ишлатиш ни маслахат бермасдим. Нима учун? Сизда им* коният бор, сизнинг оғайниларингиз, сафдош ларингиз, ҳамкасбларингизнинг купини курдик, сизлар атайлаб, журттага бир масалани "оли(> крчиш"га тайёрсиз. Яъни жойларда камчилик ёки муаммо булмаса, сизлар худци озукаси, ишси i крлгандек буласизлар.

Агар Узбекистон Ислом харақати деган харақатнинг таркибини жиддийроқ. курадиган булсак, унинг каттаси, раҳбари ким узи, унинг таркибини кимлар ташкил килади узи? Сизда имконият бор, телефонда гапиришга устасизлар, бирингиз Машхаддан туриб телефонда гаплашасиз, бирингиз Лондон билан гаплашасиз ва сизлар кимнинг тегирмонига сув куяяпсизлар узи?! Кимга хизмат кияпсизлар?! Узбеклар хакида куюниб гапирасизлар; эй, яшасин, бир вақтлар, Чулпон, Бех.будий, яна айтайлик, Фитрат, Қодирий ва бошқалар бор эди. Улар бир вақтлар тазйик. ва киргин остида қолгани тугрисида куп маротаба оғзингизни тулдириб гапирар эдинглар. Бу озука тамом булди энди. Сизлар учун бу озука йук. энди.

Viii, нимани кидираяпсизлар? Узбек миллатини ирнаштириш, узбек миллатининг осойишталини, бир-бирига меҳрибонлигини, бир-бирига урматини қрзониш, керак булса тарбиялаш урни-пдорнинг тагидан қрчган одамларни топасиз-вр. Узбекистонда неча фоизни ташкил килади улар? Узингизга савол беринглар, дордан қочиб қсган одамларнинг сони қанча? Уларни дунё-нинг бир чеккасидан топасизлар, телефонда гап-машиб, шу гапларни таркатиб, узингизга озука

топасизлар.

Шунинг учун мен нима демокчиман: бу қлракатга кимлар аъзолигига қ.аранглар, улар-Пинг тарихини урганинглар. Узбекистонда улар ким булган, қ.аерда булган? Мисол учун Тохир Йулдош ким булган? Қдндай давлат арбоби булган ёки Узбекистон учун, Наманган вилояти учун қднақд фойдали иш қилган? Мен у билан учрашганман бир вақтлар, 1991 йил декабрь ойида, биласизлар. Ва яна айтайлик, анави Қожиев дегани, Намангоний деган номни узига олган. У ким? Босмачи! Уларнинг сафида қднча узбек бор? Афгонлардан қднча бор? Қднча бошқ.а миллат вакиллари бор? Бугун умуман уларнинг номини Узбекистон Ислом харақати деб айтишга, қдндай ҳақларингиз бор?! Агар улар сизларга узларини шундай таништирган

булса, сизлар уларнинг башарасини, киёфаси ни курсатишга ҳам йул топинглар. Нима, им« кониятингиз йукми? Бор. Нима учун шулар тугрисида гапирмайсизлар? Нега уларга "Си i лар Ўзбекистоннинг кайси чеккасидан чик.каи- сизлар, Ўзбекистоннинг кайси бир тоифасиниш манфаатини мужассамлаштириб намойиш эта япсизлар", деб савол бермайсиз. "Тохир Йул- дош, сиз кимсиз, Ўзбекистонда нима аламин- гиз бор, Сухга бостириб кирамиз ва хоказо де ган бемаза гапларни айтиб, бопщаларш. кзфкитиш ёки шунинг хисобидан яшаш нима учун керак. Кимнинг хисобига яшаяпсиз, ким- дан маблаг олаяпсиз", дея савол бермайсиз, Кимнинг садакаси хисобидан яшаяпти булар, шулар тугрисида савол беринглар уларга. Хой, барака топкур, нима хисобидан сенинг туртта хотининг бор, деб сурамайсизми? Хожиёвнинг нечта хотини бор? Биласизлар, уни ҳам яхши биласизлар. Нима учун сурамайсизлар?! Бара- ка топкур, битта оилани тебратиш, бокиш учун к.анча пул керак? К.андай к.илиб бемалол юриб- сан, мана, Маишадга бораяпсан, айтайлик, К,ан- дахорга борасан, Кобулга борасан, Покистонга борасан, Исломободга борасан, Пешаварга бо- расан, дунёнинг бошк.а жойларига ҳам боряп- сан узингнинг купорувчилик мак;садларинг

учун. Бунинг пулини сенга ким тулаяпти, деб нима учун битталаринг ҳам савол бермайсиз- иар? Узингизнинг Лондонда ёки Прагада утир- ган хужайинларингизга айтинглар. Айтинглар, ким бок.аяпти уларни? Шу нуктаи назардан Караганда яна бир бор сизларга айтаман, купо- рувчи, бухтой гапларни таркатиш билан биз- и инг дикдатимизни жалб к.илишга к.анча хара- кат килманг, бунга эриша олмайсиз.

Айтайлик, купни курмаган, сиёсий савияси \али етарли булмаган одамларга, ёшларгагина таъсирингиз утиши мумкин. Мен берган оддий саволларга ҳар бир журналист жавоб кайтара ола- ди, агар узининг бурчини виждонан бажаради- ган булса. Кимнингдир буюртмасини бажариш учун эмас, шунинг хисобидан узини бокиш, шу- нинг хисобидан узига даромад топиш учун эмас. Нон топиб булмайди бунинг хисобидан. Вата- нини сотаётган, ёки Ватанининг манфаатига кар- ши ишлайдиган инсон ҳеч қачон бой булмайди. Билиб к.уйингларки, шунинг хисобидан ҳеч қ.ачон узининг муродига етолмайди. Мен буни Президент эмас, ҳаётни биладиган инсон тари- кдсида айтаяпман. Гапларни тарк.атиш олдидан узингиз уларга бир савол беринглар, барака топ- кур, утган йили ута олдингми, нима учун бу йил утмокчисан? Нима, Ўзбекистон лапашанг булиб,

Тохир Йулдошнинг одамлари, босмачилари қачон Ўзбекистонга бостириб келади, деб қараб ўтирибдими? Нима, давлат билан қурашиш мумкинми. Халқ; билан қурашиш мумкинми? Чулпоннинг: "Халқ. — денгиздир, халқ. — тулкиндир, халқ. — қучдир" деган гапини биласиз-ку? Халқ; билан ҳазиллашиб бўлмайди. Шуларни бу муттаҳамларга етказсангиз, ҳали ҳам кеч эмас, аклини йиғиштириб Ватани ҳақида, тақдири ҳақида ўйласин, яна бир бор айтаман, ҳали ҳам кеч эмас.

РОССИЯГА ҚЎЛИНГАН ДАВЛАТ ТАШРИФИ ТУРРИСИДА

Сизга яхши маълумки, яқинда Россияга қўчилик мислсиз ташриф деб атаётган давлат ташрифи амалга оширилди. Менинг тушунишимча, бу борада қандайдир даражада умум қабул этган халқаро таомилдан истиснолар бўлди. Маълумки, давлат раҳбари шу лавозимни эгаллаб турган даврида муайян мамлакатга бир маротабагина давлат ташрифи билан боради, қўлган вақтда эса амалий, расмий ва бошқа ташрифлар бўлади. Яъни, илгари ҳам Россияга давлат ташрифи билан борганимиз назарда тутилса, таъбир жоиз

бўлса, биз учун мислсиз даражада истисно қилинди. Бу мислсиз ҳолатга барча, аввало, Россия матбуоти ўз эътиборини қаратмоқда. Бундай муносабатнинг боиси нимада?

Ташриф давомида биз ундан ортиқ ҳужжатни имзолаганимизни айтиб ўтишим керак. Бу ҳужжатлар Россия билан муносабатларимизнинг ҳуқуқий негизини яратувчи аввалги 150 ҳужжатга салмоқли қушимча бўлди. АММО ҳар ҳужжатларнинг сонидан эмас, балки муносабатларнинг салмоқчилигидадир. Расмий ва норасмий музокаралар жараёнида Россия раҳбарлари, аввало Президент Владимир Владимирович Путин бизга ўта яхши, самимий муносабатда бўлди. Музокараларнинг мавзуси ҳақида гапирмай қўя қолай, биринчи оқшомдаёқ. Россия томони бизни ҳар томонлама тушунди. Мен аввало, ўз мамлакатидоғина эмас, чет элларда ҳам ҳурмат-эътиборга сазовор бўлаётган янги Президентнинг хайрихоҳлигидан гоё хурсанд бўлдим.

Энг муҳими, Ўзбекистонни суверен ва мустақил давлат деб тушуниш бор. Россия қаби Ўзбекистоннинг ҳам ўз манфаатлари мавжудлиги эътироф этилмоқда. Шу манфаатлар бир-бирига мослигини, ана шу ҳамжихатликда ишлаш иштиёқини қўришимиз гоё муҳимдир. Манфаатларнинг мослиги ҳар қандай мулоқот, ҳар қан-

дай ҳамкорлик учун муваффакият келтирадиган борловчи ва йуналтирувчи омилдир. Руй-рост айта оламанки, Россия томонидан шунчаки ҳамкорликка иштиёкни эмас, балки унинг янги саҳифаларини очишга зур интилишни хис килдим. Илгари Ўзбекистон бегоналашмокда, деган гап Россия матбуоти саҳифаларида, маълум бир сиёсат ва жамоат доираларида ҳадеб такрорланар ва бу нарса муайян тарзда изоҳланар эди. Эсингизда булса, Ельцин даврида "Известия" ва бошқа газеталарнинг саҳифаларида Ўзбекистон чет томонга "чалғиб кетмокда", деган гаплар ёзилган эди. Ушанда мен Ўзбекистон четга сурилиб, чалғиб юрадиган музтоғ эмас, у ўзи белгилаган катъий йули — максадига эга булган кемадир. Бу улкан кеманинг нафакат аниқ, максоди, балки бошқариб борадиган елкани, бошқа воситалари ҳам бор, деган эдим. Биз ўз истикболимизни якдол қуриб турибмиз. Бунда гап чалғиш ҳақида эмас, балки келажагимизни равшан қуриб турганимиз ва шу йулдан олға интилаётганимиз ҳақида бормокда. Ўзбекистоннинг манфаатлари эса биз учун бош максаддир.

Россияга ташриф давомида Президент Владимир Путин ва ҳукумат бошлиғи Михаил Касьянов билан мулоқотлардан ташқари бошқа қўшнулар ҳам бўлди. Юрий Михайлович Луж-

ков билан учрашувимиз, айниқса, эсда қоларли бўлди, мен уни қўшнулардан бўен биламан, у ҳақиқатан ҳам сергайрат, тиниб-тинчимас инсон. У Ўзбекистонда қўшнуларга булган, 1966 йилда қўшнулар содир булганида Тошкент, Чирчик ва Навоийга келган эди. Уша даврда унинг фаолияти республикаимиз билан қўшнулар, боғлиқ бўлди, нисбатан, у Ўзбекистонда амалга оширган айрим ташаббуслари учун Давлат мукофоти билан тақдирланди.

Айтишим керакки, илгари ҳам Москвага, Россияга сафар қилганман, аммо бу қўшнулар ташриф ижобий самараларга эга бўлди, деган умиддаман. Бунинг замирида қўшнулар билан ҳамкорлик бор.

САВОЛ: Хозиргина сессияда мамлакатнинг 2000 йилга ва 2001 йилнинг биринчи чорагига мулжалланган бюджети муҳракма қилинди. Хозир Ўзбекистон муҳофаага ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларини молиялашга қанча маблар сарфламокда ва шу идоралар ташқи душманларга зарба беришга тайёрами?

ЖАВОБ: Илгари бу масалада сирларимиз булар эди, ҳозир сир йўқ. Бюджетимиз очик-ошкорадир, жумладан, Муҳофаа вазирлиғи, бошқа қўшнуларнинг саклашга бюджетимизнинг саккиз фоизини ажратяпмиз, бу унчалик қўшнулар эмас. Агар давлат бюджетининг умумий ҳажмидан ке-

либ чиксак, айтишим керакки, утган йилга нисбатан мудофаага ва куч вазирликларини саклашга килинадиган сарф-харажатлар купайганини кураимиз. Куролли кучларимиз ислох. килинаётганвдан хабардорсиз, хрзир курол-ярог жуда киммат эканлиги хам маълум. Масалан, Франция ёки Америкада ишлаб чиқарилган битта замонавий вертолёт 18—20 миллион доллар туради. Битта ана шундай вертолётни таъмирлаш ёки модернизациялаш 1—1,5 миллион долларга тушади. Булар айтишга осон. Замонавий курол-ярог хакида, шунчаки ук. отиш куролли эмас, балки замонавий курол-ярог туррисида гапирадиган булсак, буларнинг хаммаси жуда катта пул туради. Шу сабабли мудофаа соҳасидаги харажатларимиз купайиб бораётганига ажабланмаслик керак. Айни чоғда армиямиз кискартирилмокда, бу йил бахррги чакирикда Мудофаа вазирлиги буйича 6000 киши камрок. чакирилишини айтишим мумкин. Аммо, шу билан бирга, биз тузаётган чегара кушинлари, махсус кушинларга ёшларни чакириш маълум даражада кутгаймокда. Биз бу кушинларни МОБ — махсус операциялар батальони деб атаимиз. Собик. иттифок. худудидаги бирон мамлакатда бундай батальонлар тузилмаган. Биз ривожланган мамлакатлардан урناق оляпмиз. Улар хам бизга бекорга ёрдам бераётгани йук.. Битта ана

шундай батальонни асбоб-ускуна, курол-ярог билан таъминлаш ва шахсий таркибни тузишга катта маблаг керак булади. Аслида батальон фацат офицерлардан иборат, оддий аскарлар йуХ, офицерларнинг х.аммаси шартнома асосида хизмат килади. Биз харакатчан, ихчам армия тузаямиз, бизга бахайбат армия керак эмас. Мен шу минбарда туриб, биз мамлакатимиздан ташқарида жанг килмокчи эмаслигимизни доимо гапириб келдим. Армиямизни ислох. килар эканмиз, аввало, бизга ким ва кайси томондан хавф солаётганини аниклаб оламиз, модомики уз чегараларимизни чинакамига химоя килмокчи булсак, у х.олда биз паст-баланд, унқир-чунқир жоиларда х.аракат кила оладиган, кураша оладиган ва сархадларимизни химоя эта оладиган армияни вужудга келтиришимиз зарур. Утган йили Сурхондарёда содир булган воқеалар пайтида тоғдаги горларда, дараларда бутун бир дивизия яшириниб олиши мумкинлиги аниқданди. Мен бунга хеч бир муболагасиз айтаяпман. Бу тоғларга чиқиш учун икки-уч кун керак булади. Ана шу мулох.азаларга асосланиб, мураккаб шароитда чегараларимизни химоя кила оладиган армияни барпо этмокдамиз.

Агар Фаргона водийси х.акида гапирсак, айрим кимсалар Ўзбекистон чегараларни миналаш-

тирмоқда, деган гапларни айтмоқда. Биринчидан, биз миналарни уз худудимизга жойлаштиряпмиз. Иккинчидан, чегара заставаларини куриш мумкин булмаган, бориш кийин доvon-! ларгагина миналар жойлаштиряпмиз. Масалан, турт километр баланддикда застава жойлаштириш учун мутлак шароит йук.. Биз наркотик моддалар ташиладиган йулак булиб крлган дараларнигина миналаштиряпмиз. Сир эмас, утган йили юртимизга бостириб кирган кимсалар, айна наркойулак очиб олиш истагида эди. Диний ва бошка турдаги шиорларнинг хаммаси — никрб, парда, холос.

Афғонистонда етиштирилаётган 70 фоиз ору, героинни ташкарига чикаришга уринмоқдалар. Модомики шундай экан, улар наркойулаклар доимо ишлаб туриши учун пулни аямайдилар. Шу сабабли асабий холат, тугрироги, кескин вазият вужудга келтирилмоқдаки, бундай шароитда наркотик моддаларни утказиб олиш осонрок булади.

Айни вақтда радикал диний экстремизм, жангари ислом боскинчилиги хам борлигини тан олмоқ; керак. У ерда минглаб ана шундай окимлар бор. Бирок, буларнинг хаммаси, аслида, ник.обдан бошка нарса эмас, хаммасининг негизида наркотик моддалар ётади. Бу жуда

шмлий, умуман олганда, жуда жун максад. Ана ту максадга Афғонистон билан чегарадош дав- (iii) Лар ХУДУДИ оркали эришмоқчи буладилар. V шнгиз уйлаб куриг, улар Хорут ва бошка шаҳарлар, Тавилдара, Бадахшон оркали Кдр- i изистонга утиладиган йуллардан фойдаланмоқ, - далар.

Менда наркокуръерлар у ёкдан бу ёкда изгиб турган барча чегара нукталари аник, белгиланган харита бор. Наркокорчалон эса каердадир, Лондондами ёки Парижда утирибди, унинг югурдаклари у ёкдан бу ёкда бориб келмоқда. Шу сабабли мазкур мулохазаларга асосланиб фикр юритадиган булсак, хозир биз худудимиз оркали доимий йулаклар хосил килиш максадидаги уринишлар бундан кейин хам давом этиши мумкинлигини хисобга олишимиз, бунга каршилиқ курсатишга шай туришимиз лозим.

Шундай савол беришим мумкин: утган йилги воқеалар такрорланадими, яна сукилиб киришадими? Мен фолбинлик килмоқчи эмасман. Бултур булиб утган Минск учрашувида МДХ давлатларининг барча бошликларига шу мазмундаги саволни бердим. Уша пайтда биз Киргизистон ва Узбекистонга булган тажовуз билан боглик, хавф-хатарни эндигина бартараф килган эдик. Хозир, 2001 йилда уша воқеалар

яна такрорланишини айтмокдалар. Мен бундай одамлардан: "Бу гапни кандай тушунмок. керак, нахртки сизлар шундай булишини жуда хохласангиз? Ёки ахрлини чучитиб, Марказий Осиё худуди, Ўзбекистон, Кдиргизистон, Тожикистон худуди кайнок. нукта булиб крлади-ю, унинг теварагида хар кандай нохушликларни кутиш мумкин, деган фикрни кузгаш максадидагина вазиятни кескинлаштиряпсизми? Шу тарика хорижий инвесторлар йулини тусиб, жамиятни демократиялаш, иктисодиёт, сиесат сох.асидаги ислох.отларга халакит бериш каби хрдисалар булишини хохдайсизми?" деб сурамокчиман. Бу жуда жиддий мавзу. Шунинг учун хам менинг Москвага ташрифим чогида мух.о-кама килинган дастлабки масалалардан бири бу худудда осойишталик вазиятини вужудга келтириш билан боглик. эди. Яна бир бор айтаман, Марказий Осиё Россиянин! жанубий чегарасидир. Россия эса биз учун стратегик хдмкор хисобланади. Биз каби ушбу давлат хам мазкур минтакада осойишталик булишидан ва одамлар нафакат бугунги кунга, келажакка х.ам комил ишонч билан к.арай оладиган булишидан манфаатдордир.

ШАНХАЙ УЧРАШУВИ БУЙИЧА

Тахминан июнь ойида Шанхайда шу "Бешник"ка кирувчи мамлакат рахбарларининг учрашуви булади. Келгусида у бошкacha ном билан юритилади. Якинда Москвада ана шу беш давлат Ташки ишлар вазирликлари рахбарларининг мажлиси булиб утди, унда асосий хужжатнинг лойих.аси деярли тайёрлаб куйиди, биз бу хужжат билан танишиб чикдик. Мазкур мажлисда Ўзбекистон х.ам бу ташкилотга аъзо булиб кириши ва ташкилотнинг номи "Шанхай х.амкорлик ташкилоти" деб аталиши тугрисида бир овоздан қарор қ.абул қилинди. Бу ерда гап, асосан, бир максадни — чегара масалаларини х.ал этиш, сарх.адлардаги вазиятни барқ.арорлаштириш максadini кузлайдиган ташкилот х.акида бораётир. Ҳозирги вак.тда бу ташкилотнинг мик^ёслари, керак бўлса, унинг олдида қуйилган вазифалар бирмунча кенгайтирилди. Эндликда чегаралардаги вазиятни барқ.арорлаштиришдан ташқари сиёсий ва ик.тисодий х.амкорлик масалалари ва, аввало, нотинч Марказий Осиё минтакасидаги хавфсизликни таъминлаш масаласи х.ам шу ташкилотнинг вазифалари жумласига қиради.

Узбекистон ана шу янги ташкилотнинг муассисларидан бири булади. Виз шу жихатдан мазкур анжуманнинг тула ҳуқуқли аъзоси булишни истаймиз. Шу сабабли, агар "Узбекистон қандай макраддарни кузлайди?" — деган савол берилса, бунинг жавобини икки қадсига булишни хоҳлар эдим. Биринчи қадс: бу ташкилот умуман Марказий Осиё минтақасидаги вазиятни барқдорлаштириш ва ҳавфсизликни таъминлаш макрадини кузлаши ёки амалга ошириши мумкинми? Бу ерда салкам 50 миллион киши истиқомат қилади, уларнинг ярми Узбекистонда яшайди. Бундан ташқари, Узбекистон минтақда муҳим мавқеани эгаллайди. Такрор айтаман, Узбекистон турт мамлакат билан чегарадош эканлиги нуктаи назаридан коммуникация ва жугрофий-сиёсий жихатдан муҳим мавқега эга. Бунинг жуда катта аҳамияти бор. Шу сабабли, масалага "Шанхай бешлиги"ни тузган давлатларнинг манфаатлари нуктаи назаридан қаралса, улар, биринчи навбатда, Узбекистон шу ташкилот таркибида булишидан манфаатдордирлар. Ҳавфсизлик масаласи — бизнинг бош макрадимиз. Халқ, бу масалада мени қуллаб-қувватлашига ишончим комил, чунки ҳавфсизлик барча ислохотлар рўйбга чиқдшининг асосидир. Ҳавфсизлик ҳам, одамларнинг осойишталиги ҳам, эртанги кун-

ЛШ кунгли туклиги ҳдм шундай бир асос, шунинчир бир пойдеворки, ҳар қандай режалар шу асос на пойдеворга қурилади. Осойишталик бўлмаганда жойда барқдорлик ҳам бўлмайди. Демократик давлат, янги жамият қураётимиз, деган гап-сузларнинг маъноси қолмайди. Одамларнинг руҳи, қалби осойишта бўлмаса, нимани қуриш мумкин?

Президент сифатида мен учун саховатли узбек диёрида яшовчи ҳар бир киши миллати, дини, этник қадридан қатъи назар узини жонажон уйидагидек ҳис қилишини, шу диёрда осойишта яшаб, уз келажаги, фарзандларининг келажагидан хотиржам булишини таъминлашдан қура азизроқ; бундан ҳам буюроқ, вазифа йук. Бизнинг ҳамма режаларимиз шу асосга қурилади. Биз одамлар бутунлай хотиржам яшашлари ва уларнинг эртанги кунига қанолат булиши учун ҳамма ишни қдлаимиз. Уйлайманки, халқимиз хотиржамликнинг қддрини яхши билди.

САВОЛ: Узбекистон билан Россия уртасида ҳарбий тандем вужудга келди, деб айтса буладими, шу жихатдан сиз ҳарбий таркибларнинг транзита тугрисидаги қрнунни қандай шарҳдайсиз?

ЖАВОБ: Биринчидан, ҳарбий таркибларнинг транзита тугрисидаги қрнунни билмайман, унинг

номи бироз бошкacha — "Махсус юклар ва хд-
бий таркибларнинг транзита тугрисида" деб ата-
лади.

Купгина мамлакатларда шундай крнун кдбул
килинган. Бу иш Мудофаа вазирлиги ёки Фав-
кулодда вазиятлар вазирлигининг инжикдиги,
хукукни мухрфаза кдяиш органларининг инжик-
лигига караб дал этилмаслиги керак. Крнун Узе-
кистон худуди оркали транзит тарзида алохида
юклар ва харбий таркиблар утказилганда риоя
этипша зарур булган шарт-шароитларни халкдро
хукук. асосида кафолатлайди. Бинобарин, бу ху-
сусда бирон-бир шов-шув кутариш ёки аксинча
кандайдир зиддиятли талкинлар учун х,еч бир
сабаб йук.. Яна бир бор такрорлайман, бу иш хар
бир давлатнинг вазифасидир.

Энди масаланинг биринчи кдсми хакида.
Умуман мен хар кдндай тандемлар, иттифок-
лар ёки блокларга к;аршиман. Мен икки томон-
лама муносабатлар шароитида ишлаш тараф-
дориман.

Биз Россия билан муносабатларни х.ам ик-
кала мамлакат манфаатларига мое келадиган
тарзда чуқурлаштириш ва кенгайтиришни истай-
миз. Мен Россияда булганимда, Узбекистонга —
собик. иттифокдош республика, деб к.арамаслик
керак, деган шартдан бошкд х,еч кандай талаби-

миз йуклигини к.айта-к.айта айтдим. Энди —
Узбекистан собик, иттифокдош республика эмас.
Биз уз манфаатларига эга булган мустакдл суве-
рен давлатмиз. Шу манфаатларни ва "мустакдл-
лик", "суверенитет" тушунчаси билан боглик.
булган х.амма нарсаларни хурмат кдлиш керак.
Х,ар бир халкнинг уз мук.аддас анъаналари, маъ-
навий ва ахлоқдй к.адриятларини хурмат килиш
ва тушуниб идрок этиш лозим. Бизга тенг
хукукли шерик сифатида муносабатда булишла-
ри керак. Иккинчиси — миллий манфаатлардир.
Эътибор беринг, Путин Федерал Мажлисга му-
рожаат этиб, ташкд сиёсатга оид тезисларидан
бирида бундай деди: "Биз миллий устуворлик-
ларни уртага куйиш, амалиётчилик ва ик.тисо-
дий самарадорлик асосида ташки сиесат юрита-
миз". Бунга ким эътироз билдиради? Бизнинг
сиёсатимиз хам шу асосга курилади-ку, биз х.ам
сиесат имизни айна шу энг мухим шартлар асо-
сида олиб борамиз-ку.

Миллий устуворлик, яъни Узбекистоннинг,
унинг халкднинг манфаатлари биринчи уринда
туради. Иккинчиси — амалиётчилик. Бунинг фой-
даси борми? Биз муносабатларни ривожлантира-
миз, мустахкамлаймиз, албатта. Них.оят сунгги-
си — иктисодий самарадорлик. Бу х.ам хрзир му-
носабатларимизнинг мухим таркибий кдсми,

албатта. Виз узаро
хамкорликни айна
шу асосга курамиз.

ИСЛОМ КАРИМОВ

Кеча мен
Ўзбекистан хакидаги фильмни су-ратга олаётган
россиялик журналистлар билап сухбатлашдим.
Улар факат Ўзбекистан эмас, балки барча 15
собик. республика, шу жумладан Бол-тикбуи
республикалари хакида ҳам фильм яра-
тишмоқда. Фильмлар СССР парчаланганидан
кейин бу мамлакатларда нималар руй бергани
Хакида.

Мен уларнинг саволларига жавоб кайтариб,
Россия "жисмига" ким якинрок. деган мазмун-
даги узига хос мусобака утказиладигандек но-
СОЕЛОМ жазавани эслатувчи вазият булишига йул
куймаслик лозимлигини таъкидладим. Чунки бун-
дай вазиятда рус тилини ким купрок. хурмат
килиши хакида, уни химоя к.илиш фондини ту-
зиш ва х.оказолар тугрисида гап-сузлар бошла-
нади. Бу борада онт ичиб ваъдалар беришнинг
кераги йук.. Шу гаплар теварагида кукракка уриб,
таъбир жоиз булса, "к.ардошлик" ва ту каби сий-
к.аси чикдан сузларни айтиш етар энди. Бун
аник., равшан амалий муносабат билан намоён
килмок. керак. Бун кардошлик ва дустлик каби
мук.аддас тушунчалар хисобига, ким якину ким
узокдашганлиги х.акидаги гапларни рукач килиш
йули билан намоён этиб булмайди. Шу сабаб-
ли, сиз журналистларга мурожаат этиб, яна бир

ТАНРАВНАКИ УЧУН ХАРБИРИМИЗ МАСЪУЛМИЗ
Лтимос
е к.илмокчиман: холис, осойишта, .пик билан
иш тутинглар. Мана, кдранг-i.ir, улар энг
садок.атли, улар у ёки бу иттифок.-пII гузмокдалар,
деган тутурук.сиз гап-сузларнинг i сраги йук,- Яна
бир бор айтмокчиман: Ўзбеки-
•юн хеч к.андай иттифокда, айник.са харбий-си-
•• и и иттифокларга кирмайди. Бизнинг вазифа-
миз аник, ва равшан, жамоатчилигимиз, халк.и-
миз бу сиёсатни тушуниб турганлигидан жуда
хурсанд эканимни ҳам шу уринда айтиб куймок.-
чиман.

2001 йш 11-12 май

ВАТАН РАВНАК.И УЧУН ХАР БИРИМИЗ МАСЪУЛМИЗ

**"ХАЛЕ, - КАХРАМОН, ХАЛҚ, ХОТИРАСИ
ОЛДИДА ДОИМО БОШ ЭГАМИЗ..."**

Истиқлол йилларида миллий қадриятларни тиклаш, ноҳақ унутилган тарихий сиёмолар хотирасини эъзозлаш, азиз авлиёларимизнинг қадамжоларини муътабар зиёратгоҳларга айлантириши, бир суз билан айтганда, тарихий адолатни қарор топтириши борасида кенг куламли ишлар амалга оширилди.

Шу йилнинг 1 майида эълон қилинган "Қаҳармон қурбонларини ёд этиш кунини белгилаш туррисида"ги Президент Фармони ҳам давлатимиз раҳбари бошчилигида бу борода олиб борилаётган хайрли ишларнинг мантисий давомидир. Бутун жамоатчилигимиз томонидан қизти кутиб олинган ушбу Фармонда, жумладан, шундай дейилади:

"Мустабид тузум даврида миллион-миллион беғуноҳ инсонларнинг умри ҳазон бўлгани, қанча-қанча оилалар хонавайрон бўлиб, қата-қата гудаклар етим қолганини тарих, бугунги ва келажак авлод ҳеч қачон унутмайди".

Қдтаюн қурбонларини ёд этиш кунига тайёргарлик қуриш комиссияси мазкур Фармонда қузда тутилган "қатарон қурбонлари хотираси" музейини ташиқил этиш, зиёратгоҳни саиехлик йуналишига қиритиш, мажмуа ҳудудини янада ободонлашти-

риш, бу ерда махсус радиолаштириш тизимини жорий қилиш билан ботиқ ишларни бошлаб юборди.

Яқинда Президент ҳузурида ушбу комиссия амалга ошираётган ишлар муҳ.оқама этилди, UUFU-лишида ҳалқимизнинг азалий анъаналарига мое бўлган бу тадбирнинг маънавий-тарбиявий аҳ.амияти, маъно-мазмунини ва маърифий-мафкуравий йуналиши ҳ.ақида ҳ.ам атрофлича фикр юритилди.

— Аввало шуни айтиш лозимки, — деб таъкидлади давлатимиз раҳбари, — биз "қатақ>н қурбонлари" деган иборани қандайдир тор маънода тушунамиз. Бу ибора қуп олларда 30-йилларнинг иккинчи ярмида репрессия қилинган ижодкор зиёлиларга, айтайлик, Қулпон ва Фитрат, Абдулла Қодирий ва Усмон Носир сингари бир қагор адабиёт ва санъат намояндаларига нисбатан қулланилади. Бунинг замирида тарихий ҳақиқат мавжуд, албатта. Бу улуг зотлар уз даврида ноҳақ. қатагон этилган. Уларнинг қ.анчадан-қ.анча орзуниятлари ушалмай қ.олган. Бу сиймоларнинг фожиали қисмати, сабот ва матонати, унутилмас хотираси ҳалқимиз қ.албида доимо сакланади, уларнинг ёди чексиз армон билан эсга олинади. Лекин, мен "қатагон қурбонлари" деган тушунча аслида қенгрок. ва теранрок. мазмунга эга, деб уилайман.

ақатагон дегани мустамлақачилик ва истибдод даврида, шуро замонида жуда чуқур уйлан-

ган хрлда бутун халкимизга, миллатимизга карши олиб борилган, инсонийликка ёт, зулм ва зуравонлик, тазйик. ва куркитиш сиёсатининг негизини ташкил этади. Буни ҳеч қачон унутмаслик лозим. Масалан, чор қушинлари Тошкентни забт этиш пайтида қднчадан-қанча бегуноҳ. одамларни кириб ташлаган, оналар ва болаларнинг куз ёшлари даре булиб оқдан. Ёки булмаса, 1916 йили Жиззах кузголови шафқатсиз равишда бостирилгач, беаёв катагон этилган аждодларимизни бир эсланг. Бундай инсонлар чоризм камокхоналарию Сибирь сургуларида ном-нишонсиз йук. килиб юборилган.

Худди шунингдек, истибдод даврида содир булган юзлаб норозилик галаёнларининг қрнга ботирилганини эслаш мумкин.

Шуро тузуми даврида ҳам шафқатсиз киргин-қдтагонлар муттасил давом этган, колхозлаштириш бахрнасида неча минг меҳнатқаш, омилкор дехдонлар кулок, сифатида сургул қдиинган, тазйик, ва такқдбларга гирифтор этилган. Албатта, бугун биз уша даврдаги мапъум қ,атагон оқдба-тида қурбон булган маърифатпарвар зиёлиларнинг номларини қупрок, биламиз. Уларнинг хотирасини тиклаш, иззат-хурматини жой-жойига қуйиш борасида бир қагор ишлар амалга оширилди.

Қ,атагон қурбони булган унлаб зиёлиларнинг илмий ва адабий асарлари чоп этилиб, мутахассислар томонидан кенг урганилмокда, уларнинг

номлари абадийлаштирилмокда. Ўзбекистан Миллий университетининг ташкил топиши билан боглик. тарихий адолат тикланиши ҳам шу йулдаги қатта ишлардан биридир.

Бу фидойи инсонларнинг хотирасини эъзозлаш билан боглик. ишларимиз бундан буен ҳам изчил давом этади, — деди Президент. — Лекин мени қупрок. бошқ.а бир масала уйлантиради: мустабид сиёсат минг-минглаб оддий одамларни, қанчадан-қанча бегуноҳ. инсонларни ҳам асоссиз равишда катагон қилган эди-қу! Қ^атагон туфайли уй-жойидан, оиласидан, ота-онасидан, фарзандларидан айрилган, боши қулфатдан қик.май ном-нишонсиз қетган қанчадан-қанча қурбонлар булганини ҳам унутмаслик қарур.

Биз, қамиша ҳам номи тилга олинавормайдиган, бу ёруғ оламдан бир дунё армон билан утиб қетган ана шу оддий одамлар хотираси олдида ҳам қ.арздормиз. Эҳтимол, уларнинг барчасини бирма-бир эслаш, номларини тиклаш қийиндир, аммо хотирасини ёд этиш, эслаш жоиз, албатта.

Давлатимиз рсиқбари уқтирганидек, пойтахтимизда бунёд этилган "Ша^идлар хотираси " ёдгорлик мажмуи эл-юрт озодлиги ва эркинлиги йулида ўз жонини фидо этган сиймолар билан бирга мустабид тузум даврида қабохат туфайли умри қазон булган, ноҳақ зулмга учраган оддий инсонлар, бир суз билан айтганда, қататн қурбони булган барча ватандошларимиз хотирасини ўзида мужассам этади.

Бундан бир йил муцаддам мазкур зиёратгоунинг очилиши маросимида сузлаган нутқида Юртбошимиз шундай деган эди:

"Виз уларнинг ушалмаган орзу-армонлари одида, орадан шунча вақт утган булса-да, халихануз дил яраси битмаган, куз ёшлари тинмаган, уша айрилиқнинг дарду гами билан яшаб келаётган кавму кариндошлари, яқинлари, зурриётлари олдида, Яратганимиз олдида уз инсоний бурчимизни адо этмокдамиз".

/ майда эълон чишган Фармонга мувофиқ бундан буён 9-ар йили 31 август куни мана шу зиёратгоуда катагон қурбонларини ёд этиш маросими утказилиши белгилаб қўйилди.

— Бу маросимда, — дея таъкидлади Президентимиз, — мохият-эътибори билан истибдод зулмини уз бошидан кечирган халкимиз тақдири, унинг тортган азоб-укубатлари, кулфат ва ситамлари, беғуноҳ одамларнинг мустабид сиёсат тегиримонида, тарих гилдираги остида ноҳақ эзилиб-янчилиб кетгани уз ифодасини топиши даркор. Ақс ҳолда, катагон гирдобига тортилган минглаб оддий дехдонлар, қосиб ва хунармандлар, боғбон ва ишчилар, уқитувчию қурувчиларнинг қожиали қисматини қим эслайди, қим уларни ёдга олади?

Катагон, жабр-зулм ҳақида гап кетганида, оёғида қорик, эғнида яқтак, бошидаги дупписини қийикча билан боғлаб, кетмонни елкасига

ташлаб олган, умрида меҳнатдан бошқа нарсани билмаган, оддий ва беозор, захматқаш ўзбекнинг сиймоси беихтиёр менинг куз олдимга келади.

Виз катагон қурбонлари ҳақида гапирганда, уларни ёдга олганда факат "Шахидлар хотираси" мажмуи қад қутарган Бузув соҳилларини эмас, балки Фаргона водийсини, Самарқанд ва Бухорони, Қашқадарё ва Сурхон заминини, Хоразм ва Қорақалпоқистонни, мухтасар қилиб айтганда, бутун Ўзбекистонни аниқ-равшан узимизга тасаввур қилишимиз, ҳар бир шаҳар ва қишлоқдан қанчадан-қанча одамлар, аждодларимиз катагон этилганини унутмаган ҳолда уларни хотирлашимиз даркор, деб уқтирди Президент.

Бу гаплардан қелиб чиқадиган ҳулоса шуки, бу борадаги маърифий-мафкуравий ишларда бошидан жуда қў қожиалар утган халкимиз, унинг сабрбардоши, иймон-иродаси, елкамизга офтоб теккан бугунги қўнлар, истикдол ва озодликнинг қдрқиммати ҳақида атрофлича фикр юритишимиз, шу масалаларга алоҳида ургу беришимиз лозим.

"Шахидлар хотираси" ёдгорлик мажмуида Фармонда белгиланган "Қдтагон қурбонлари хотираси" музейини бунёд этишда ҳақ бунга алоҳида эътибор қаратиш қерак. Умуман, бу масалага факат сиёсат нуқтаи назаридан эмас, балки одамийлик нуқтаи назаридан ёндашиш, ноҳақ жабр қўрган, қатл этилган қишилар, уларнинг ёди, мухтасар қилиб айтганда, инсон хотираси, утган-

лар олдидаги тирикларнинг бурчи, яъни зимма-миздаги карздорлик туйгусидан келиб чикиб иш тутиш, менимча, мақсадга мувофиқдир.

Барчамиз ҳам жафокаш халкимиз тақдири, ноҳақ; қурбон булган ота-боболаримиз хотираси олдида доимо бош эгиб, ҳурмат бажо келтиришимиз лозим, — деди Президент.

Маълумки, мазкур Фармонга асосан "Шаҳдцлар хотираси" мажмуини янада ободонлаштириш кузда тутилган. Бу ишни амалга оширишца ёдгорлик мажмуи мукаддас зиёратгоҳ. эканини унутмаслик зарур. Бу ерда ҳамиша маънос бир сукунат ҳукмрон булиши, зиёратга келган одам утганларни эсга олиб, умрнинг, бугунги дориломон кунларнинг кддрини англаб етиши, зиёратгоҳ. шунга мое маърифий-тарбиявий масканга аила-ниши, айникса, муҳимдир.

Ҳозирги пайтда биз тарихимиз, аждодлар хотираси билан боглик. куплаб меъморий иншоотлар, ёдгорлик мажмуалари бунёд этилмиз, — дея давом этди Президент, — аммо уларнинг ижтимоий вазифасини, бу жойларда олиб бориладиган тарбиявий тадбирларни, тарғибот-ташвиқрт ишларини хали-бери узимизга тула тасаввур килиб, уларнинг маънавий-маърифий йуналишини аник, ишлаб чиқданнимизча йук.. Холбуки, бугунги кунда олдимизда турган энг долзарб масалалардан бири — мана шундан иборат. Бу ишда, айник.са, ижтимоий со^а олим ва мутахассисла-

ри, маданият ахли, ижодкор зиёлиларимиз ибрат на фаоллик курсатишлари даркор...

Давлатимиз разборы ҷайта-ҷайта таъкидлаганидек, тарихий хотирасиз келажак йуц. Тарихий адолатни тикламасдан туриб, адолатли жамият ʻуриш мумкин эмас. Шу маънода Юртбошимиз олимлар, адабиёт ва санъат ахли олдида ҷуяётган хайрли вазифа х,ар биримиздан масалага катта масъулият билан кенг ва атрофлича ҷарашни таъозо этади.

Истибдод даврида ҷатагон ҷурбони булган улур сиймоларни ёд этиш билан бирга худди шундай но%ац зулмга гирифтор этилган жафокаш оддий одамларни бугун биз, истицлол неъматидан бах.раманд булаётган миннатдор авлод, ҳурмат ва эх.тиром билан ёдга олишимиз, рухларини шод этишимиз х.ам ҷарз, х.ам фарздир, бух.ар биримизнинг инсоний бурчимиздир. Чунки халк. деганда унинг улур сиймолари билан бирга миллионлаб оддий вакиллари — хунарманду дех.к.онлари, сувчию чупонлари — барча-барчаси яхлит х,олда намоён булади.

Уз озодлиги йулида бех.исоб ҷурбонлар берган, машаццатли курашларда сабот ва матонат курсатган халцимиз хотираси олдида, Юртбошимиз таъкидлаганидек, доимо бош эгамиз.

2001 йил 22 май

МАГИСТРАТУРА, АКАДЕМИК ЛИЦЕЙ ВА КАСБ-ХУНАР КОЛЛЕЖЛАРИНИНГ БИРИНЧИ БИТИРУВЧИЛАРИГА

Азиз угил-кизларим!

Аввало, замонавий билим даргохларининг илк кадиргочлари булган сиз — илм ва хунар сохибларини укзипши муваффақиятли тамомлаганингиз билан чин калбимдан самимий муборакбод этаман.

Юртимиздаги хар бир оила, хар бир ота-она уз фарзандлари кийфасида, униб-усиб келаётган ёш авлод тимсолида олижаноб инсоний фазилатларни намоён этишга крдир баркамол инсонларни куради, уларнинг бахтли-саодатли булишини орзу килади.

Виз уз тақдиримизни кулимизга олиб, янги даёт, янги жамият куришга, келажагимизни жахрн ҳам-жамиятининг узвий бир кисми сифатида барпо этишга азму карор кдлган дастлабки кунларданок. бундай юксак мақсадларга эришишнинг энг мухим шарт — уз мустакил фикрига эга, мустахкам иродали, чукур билимли, дунёда хеч кимдан кам булмаган соғлом ва баркамол авлодни воята етказиш билан боглик. эканини теран англадик.

Ана шу мақсадни амалга ошириш йулида дастлабки, айна пайтда тарихий к.адам булган Кадр-

пар тайёрлаш миллий дастурини ишлаб чикдик на хаётга жорий этишга киришдик. Бу дастурнинг узбек таълим модели сифатида бутун дунёда тан олинаётгани, бу сохадаги ишларимизга бошқалар эътибор ва х.авас билан караётгани узок-ни кузлаб тузилган режаларимизнинг тугри ва даётйилигидан далолат беради.

К^адрли фарзандларим!

Яхши ният билан парвариш килинган дарахтнинг дастлабки меваси хамиша тотли булади. Бугунги х.аяжонли дамларда сиздек бахтиёр авлоднинг чехрасига бокиб, ана шундай улуг мақсадаларимизнинг ширин меваси, олижаноб интилишларимизнинг илк нишонасини куриб турибмиз, десак, асло муболага булмайд.

^йлайманки, мустақдл таракдаётимизнинг устувор йуналишини ташкил этадиган соғлом авлод харакатининг дебочаси сифатида мана шундай улкан узгаришлар давридаги имкониятлардан бахраманд булиш бахти айнан сизларга на-сиб этаётгани узига хос рамзий маънога эга.

Сизларнинг номингиз бекиёс янгиланишлар жараёнининг мухим босқдчидан шах,одат булиб, буюк давлат куришга интилаётган озод ва обод Ватанимизнинг янгитдан ёзилаётган тарихи сахифаларидан жой олиши шубхасиз.

Шуни х.еч к.ачон унутмангки, навкирон авлоднинг хохиш-иродасини, жушкин ва соф ин-

тилишларини ифода киладиган сиздек урил-кизларимизни олдинда янги-янги имкониятлар, канчадан-канча зафарлар билан бирга, не-не синовлар, юксак довлонлар, мураккаб ва шарафли йуллар кутмокда.

Сизлар хдр кандай вазиятда *хай* юртимиз истиклолининг, дунёда яккаю ягона булган она Узбекистонимизнинг фидойи ва жасур, билимдон ва бахтли фарзандлари булиб крлишингизни истардим. Мана шундай инсоний фазилятлар, бир умр комилликка интилиб яшаш, касбга садокат туйгуси сизларни асло тарк этмасин.

Сохдбкирон Амир Темур бобомиз айтганидек, азму шижоат, мардлик ва матонат доимо хдмрохингиз булсин.

Бугун — ота-оналарингиз, устоз-мураббийларингизнинг орзу-умидлари ушалган муборак кунда сизларга ок. йул тилар эканман, олган билим ва тажрибангиз, одоб-ахлоқ., касб-хунар бобидаги камолингиз факат яхшиликка, бунёдкорликка буюрсин, аввало узингизга, бугун эл-юртимизга бахту саодат келтирсин, дейман.

Мана шу унутилмас дамларда сизларга Яратгандан энг эзгу ниятларни тилаб к.оламан.

Истикдол ва таракхиёт йулида куйган к.адамларингиз кутлуг булсин.

*Ислом КАРИМОВ, Узбекистон
Республикаси Президенти*

ШАНХАЙ ХАМКОРЛИК ТАШКИЛОТИГА АЪЗО ДАВЛАТЛАР РАХБАРЛАРИНИНГ САММИТИДА СУЗЛАНГАН НУТҚ,

Раис Цзян Цзэмин Жаноби Олийлари,
Хурматли давлат ра^барлари ва делегациялар
;п>золари!

Аввало, Узбекистон делегацияси номидан сиз, саммит к.атнашчиларини кутлаш ва барча давлатлар рах^барлари х.амда уларнинг тимсолида мазкур мамлакатлар халкларига самимий эхтиром изхрр этишга ижозат бергайсизлар.

Беш мамлакат рах.барларининг биринчи учрашуви Шанхайда булгани чукур рамзий маънога эга. Негаки, назаримда, бугун айна шу ерда дунё сиёсий тарихига кирадиган мухдм халкдро вок.еа руй бермокда — янги минтакавий тузилма — Шанхай хдмкорлик ташкилотига асос солинмокда.

Узбекистон мазкур форумнинг фаолиятини юк,ори бах.олайди. У узининг тадрижий ривожланиш жараёнида факат чегарагагина оид масалаларни ечиш билан шугулланадиган гурухдан, дикдат марказида хавфсизлик ва барк.арорлик, иктисодий ва бошка турдаги х.амкорлик масалалари турган ташкилотгача булган йулни босиб утди.

Биз Шанхай ^амкорлик ташкилотини тинчлик ва бар^арорликни мустахкамлашга, биринчи

галда, халкаро террор, диний экстремизм, боскинчи айирмачилик ва наркобизнес каби минтакавий ва дунёвий хавфсизликка таҳдид соладиган хавф-хатарга қарши туришда очик,, узаро фойдали шериклик ва қуп томонлама ҳамкорликка қаратилган қуп томонлама ҳамкорлик механизми, деб биламиз.

Бугун Шанхайда нуқтаи назари ва сиёсати Марказий Осиёдаги хавфсизлик ва барқарорликка тугридан-тугри таъсир этадиган давлатлар вакиллари йигилгани алоҳида қриқиш хиссини уйғотади.

Шанхай бирлашмаси доирасида давлатлараро ҳамкорлик ҳақда суз кетар экан, мазкур бирлашма фаолиятининг асосини сиёсий, иқтисодий ва ҳарбий-техникавий жихатдан қудратли, айни пайтда БМТ Хавфсизлик кенгашининг доим ий аъзолари булган икки буюк давлат — Россия ва Хитой ташкил этаётгани ва келгусида ҳам шундай булиб қолишини таъкидлаш учун барча асос бор, деб ҳисоблаймиз. Бу давлатларнинг аҳамияти ва таъсир доираси инобатга олинса, уларнинг сайёрамиздаги турли минтақалар, жумладан, Марказий Осиёдаги стратегик табиий манфаатлари тула намоён булади.

Табиийки, **Марказий Осиё давлатларининг ҳамкорлигига** минтақавий барқарорлик ва хавфсизликни таъминлашнинг асосий омилларидан бири сифатида [^]араймиз. Бу давлатлар утган и и млар давомида ҳам икки, ҳам қуп томонлама қорлик борасида анчагина тажриба туплагап.

Мухтарам давлат раҳбарлари!

Ўзбекистон, таъсисчи ва тент ҳуқуқли ишги-рокчи сифатида, онгли равишда Шанхай ташкилоти билан ҳамкорликка қиришмоқда. Бу қарор қабул қилинишида нафақат манфаатлар муштараклиги ва минтақавий хавфсизликка таҳдидларнинг бир хил баҳрланиши, балки аъзо давлатлар мазкур муаммоларнинг олдини олиш учун биргаликда қатъий қурашга тайёрлиги қатта аҳамиятга эга булди.

Шу билан бирга, биз ҳрзирги дунёвий ва минтақавий тараккиёт анъаналарини, уз миллий манфаатларимизни, "Шанхай қараёни"нинг дунёдаги ута муҳим жугрофий-сиёсий минтақалардан бири булмиш Марказий Осиёда тинчлик ва барқарорликни таъминлашдаги имқоният ва салоҳиятини ҳам назарда тутган ҳрлда шундай қарорга келдик.

Бугун жаҳон ҳамжамияти уз таракқнётининг ута мураккаб ва масъулиятли даврини бошдан кечирмоқда. Глобализация шароитида, ақидапарастлик муаммолари ҳамда миллий, минтақдвий ва дунёвий хавфсизликка таҳдид соладиган хавф-хатарга дуч қелинаётгани боис, сифат жихатидан ннги дунёвий тартиб шаклланимоқда.

Бугун бирор давлатда юзага қелиб, тез орада босилмаган оддий бир можаро ё қелишмовчилик пакт утиши билан уша мамлакат қегарасидан қикиб, бу қараёнга қушни давлатларнинг янги ва янги ҳудудларини, мазкур можародан одатда узи-

нинг узокни кузловчи мақсад ва манфаатларини назарда тутган янги кучларни кушиб юборишини ҳеч ким инкор эта олмайди.

Афсуски, бу маънода, узининг стратегик манфаатларини яширмаётган халқаро экстремистах марказлар, наркосиндикатлар ва уюшган жиноятчиликнинг купорувчилик ҳаракатлари объектига айланган бизнинг минтақамиз ҳам истисно эмас. Узокни кузловчи бу режалар яхши маълум. Бу Афғонистонда 20 йилдан ортиқ. давом этаётган урушдан фойдаланиб, Марказий Осиё давлатларини ўзи танлаган дунёвий, демократик жамият қуриш йулидан қайтариш, минтақадаги вазиятни издан чиқариш, барқарорликка путур етказиш, айтиш мумкинки, қушни мамлакатлардаги осойишталикни бузиш орқали юзага келган тартибсизлик шароитида ҳеч бир тусиксиз кенг қуламли жиноий фаолият юритиш ва узининг якуний мақсадига — жугрофий-сиёсий ва иқтисодий жихатдан ута муҳим бўлган минтақа устидан назорат урнатишга эришишдир.

Ўзбекистон минтақа аҳолисининг қдрийб ярми истжомат Едпаётган, Марказий Осиёдаги барча мамлакатлар ва нотинчлик ҳукм сураётган Афғонистон билан бевосита чегарадош бўлган ягона давлат сифатида таздид ва хавф-хатарнинг умумийлигини, Марказий Осиё минтақаси ва у ерда яшаётган халқлар тақдири учун масъулиятни яхши англайди.

Мухтарам учрашув кўатнашчилари, Бугун минтақавий барқарорлик ва хавфсизлик муаммолари, шунингдек, уларни ечиш йуллари муҳ.оқама этаётган эканмиз, қуйидаги масалаларга эътиборингизни қаратмоқчиман:

Биринчидан. Биз ечилмаётган афғон муаммоси минтақавий хавфсизликка таҳдид солувчи хавф-хатарнинг асосий манбаидир, деган фикрдамыз.

Ўйлайманки, Афғонистонда тинчлик урнатмай туриб, бу катта минтақада хавфсизликни таъминлаб ва узок, муддатли барқарорлик урнатиб бўлмаслигини исботлашга ҳолат йук..

Афғонистон, мажозан айтганда, нафакат минтақдвий, балки дунёвий хавфсизлик тизимига уланган "бикфорд плиги"га айланиб долган. Бу мамлакат ҳудуди халқаро террорнинг таянч маркази, ута жангари ва бузгунчи кучларнинг машқ; майдони, жаҳрн бозорига наркотик етказиб берадиган асосий манба бўлиб қолди.

Таассуфки, афғон муаммосини ечиш буйича турли ташаббуслар илгари сурилганига қарамай, бугун бу борадаги ишлар боши берк қучага қириб қолганини қайд этишга тугри келади.

Шу муносабат билан қайд этамизки, назаримизда, афғон муаммосини ҳал қилишда Шанхай ҳамкорлик ташкилотининг салоҳиятидан фойдаланиш, айтиш мумкинки, унинг бошини бу ишга қушиш муҳим аҳамият қасб этади. Зеро, айнан

шу ташкилотта аъзо давлатлар Афғонистонда тезроқ; тинчлик ва барқарорлик урнатилишидан бошқалардан ҳам кура манфаатдорроқдир.

Иккинчидан. Замонавий халқаро террор, диний экстремизм, айирмачилик ва нарқобизнеснинг фаолият кулаи кенгайиб бормоқда. Бундай кучлар мақсадга эришишнинг ута қабих. усул ва воситаларини ишга соляпти. Бу тахдидларга узаро боғлиқ. булган ҳрдисалар сифатида қараш лозим. Чунки улар бир "томирдан озикланмоқда". Бу кучларнинг ортида турганлар эса уз режа ва ҳатти-ҳаракатларининг юксак даражада мувофиқлаштирилганини намоён этмоқда.

Бугун аниқ, айтиш мумкинки, агар диний экстремизм ва ақидапарастлик **шиорлари халқаро террорнинг гоъвий никрби булса, нарқобизнес ва нарқотрафик, ҳ.еҷ шубҳасиз, ҳаҷаро террорнинг молиявий таянчидир.**

Экстремизм, нарқобизнес, уюшган жиноятчилик ва халқ.аро террорга қ.арши ялпи кураш олиб борилмас экан, мақсадга эришиб булмайд. Айниқ.са, яққа-ёлғиз, тарқ.оқ. ҳ.олда ва ноизчил усуллар билан кураш олиб бориш истикболсиз экани тобора равшанлашмоқда.

Ушбу фурсатдан фойдаланиб, эътиборингизни жуда муҳим, назаримизда принципиал булган масалага қ.аратмоқчиман. Халқ.аро террорга қ.ар-лпи курашнинг нафак.ат бизнинг, балки бошқа минтақ.алардаги таҷрибаси ҳ.ам узини четга олиш

ёки аҳволини енгиллатиш умидида бундай бузгунчи кучлар билан муроса қилишга ҳ.ар қдндай уриниш самарасиз ва истик^болсиз эканини курсатмоқда. Гап бу ерда ана шу ҳақда бормоқда.

Бундай қридани террорчилик, айирмачилик ва экстремизмга қарши курашга қ;аратилган бугун имзоланадиган Шанхай конвенциясига қиритишимиз турри булур эди. Шу муносабат билан Конвенциянинг 3-қобини қуйидаги 2-банд билан тулдириш тақлиф этилмоқда:

"Томонлар халқаро террорчилар билан ПЕ^Г тарқибига қирувчи мамлакатлар манфаатларига зид, бир томонлама ма^садни қузовчи музоқаралар олиб боришнинг ҳ.ар қ;андай имқониятларини рад этади".

Ҳавфсизлик — умумий муаммо, деган тамойил ҳақда қ.арши қоралар тизимига асосланган бир-ғалиқдаги саъй-ҳаракатлар билангина бундай барча тахдидларнинг олдини олиш, минтақ.ада тинчлик ва барқарорликни таъминлаш мумкин.

Учинчидан. Жаҳрнда оммавий қиргин қуроллари тарқалишидек ҳавфли анъана қучайиб бораётгани назарда тутилса, Марқазий Осиёда ядро қуролидан ҳоли зона яратиш гоъси муҳим аҳ.амият қасб этмоқда. Бу гоъ минтақанинг барча давлатлари томонидан бирдай қуллаб-қувватланаяпти.

Мақкур масала борасида БМТ томонидан расмийлаштириш ва тегишли қ,арор қ.абул қилиш буйиҷа халқ.аро меъёрларда белғиланган жараён-

ни якунлаш учун муайян ишларни амалга ошириш зарур. Ушбу жараённинг тезрок; нихрсияга етишида, табиийки, БМТ Хавфсизлик кенгашининг доимий аъзолари — Россия ва ХХРнинг кумагига умид киламиз.

Туртинчидан. Гап халқаро террор хавфининг усиб бораётгани, лийний экстремизм ва наркотрафикнинг таркалиши, аникрож, кенг ёйилиши хакида кетар экан, ушбу кучлар жиноий тудаларга хайрихошларни ва уларга кушилаётганларни кандай ва каердан ёллаётганига алохида эътибор каратиш лозим. Бош-кача айтганда, бунта олиб келадиган ижтимоий асосларни назардан крчирмаслик зарур.

Катта молиявий захираларга эга булган халк.-аро террорчилик ва диний радикализм марказларига узларининг жиноий режаларини амалга ошириш учун жангари ёллашга имкон берадиган омиллар мавжуд. Бу одамларнинг ижтимоий-иктисодий ночор ахводда экани, айрим минтакалардаги демографик муаммолар, айникса, ёшлар орасидаги оммавий ишсизлик ва шароит етарли эмаслиги, келажакка ишончсизликдир.

Шунинг учун курашнинг обдон уилаб ташкил этилган тизими халк.аро террорчилик таъсири ва радикал экстремизм таркалишидан саклашни таъминлайди. Уюшган наркотрафикка карши курашиш билан бир каторда, **бизнинг дикдат-марказимизда куп киррали иктисодий ва ижтимоий хамкорлик тизимини ташкил этиш ва чуқурлаш-**

тириш масалалари туриши лозим. Бунда узаро дамкорликнинг бошца со^аларида булгани каби давлатларимизнинг манфаатлари ва мак;садлари умумийлигига асосланиш даркор.

Марказий Осиё минтак;аси узининг давомли иктисодий таракдиёти учун улкан захиравии салохиятига эга.

Бу, биринчи навбатда, бой табиий ва минерал-хом ашё захиралари манбаларини урганиш ва узлаштиришпнинг улкан истикболларида намоён булади.

Бу, аввало, сув-энергетика, транспорт коммуникацияси, экологик ва бошца минтакавий тизимларни ривожлантириш, иктисодиётнинг устувор со^аларида ишлаб чиқаришни замонавийлаштириш, кенг минтакавий бозорни рақ.обатбардош товарлар билан тулдиришга оид 1фпма лойщаларни амалга ошириш истикболларида куринади.

Узаро фойдали савдо-иктисодий алоқ.алар ва транспорт коммуникацияси инфратузилмасининг ривожланиши минтак.анинг барча давлатлари хамда халкларининг фаровонлиги ва гуллаб-яшнашини таъминлаш учун салмокли хисса кушалади. Ўзбекистон ушбу хайрли ишларни амалга оширишда фаол иштирок этишга тайёр.

Кадрли дустлар.

Хавфсизлик ва баркарорликни таъминлаш учун шарт-шароит яратиш тугрисида гап кетар экан, эътиборингизни бир муаммога к.аратишни истардим. Бу борадаги х.амкорлик расмий баё-

МАТБУОТ ВА ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ ХОДИМЛАРИГА

Азиз дустлар!

Барчангизни касб байрамингиз — матбуот ва оммавий ахборот воситалари ходимлари куни билан чин калбимдан самимий муборакбод этаман.

Виз журналист деганда, аввало, уз урнини доимо хаётнинг кайнок; жабхаларида деб биладиган, хар кандай вазиятда хам халк. ва жамият манфаатларини химоя килиш йулида касб махррати ва фукаролик позициясини намоён этадиган катъиятли инсонларни тасаввур киламиз.

Шу билан бирга, фаолияти хамма вақт хам кузга ташланавермайдиган захматкаш ва камтарин мухаррирлар, ноширлар, матбаа соҳаси ва замонавий ахборот воситаларининг ишчи-хизматчиларини куз олдимизга келтирамиз.

Бугун янги хаётни боскичма-босқдч куриш, янги марраларни эгаллаш борасида босиб утган ун йиллик мустикал тарак^иёт йулимизни сархисоб қдиб айтадиган булсак, х.еч шубх.асиз, Ватанимиз эришган ютуқдарда, х.аётимизда амалга оширилаётган, фахру гурур қдлишга арзийдиган

узгаришларда сиз — жонкуяр журналистларнинг \ам муносиб хиссангиз бор, десак, асло муболага булмайди.

Бизнинг орзу-мақсадларимиз, интилишларимиз барчага аён:

халкимизнинг эркин, фаровон х.аётига кафолат берадиган, инсон ҳуқуқларини устувор кадрият сифатида эътироф этадиган демократии ҳуқуқий давлат, фуқ.аролик жамияти барпо этишдир.

Матбуот саҳ.ифалари, радио-телевидение тулкинлари орқ.али жамоатчиликни ана шу мақсадлар сари даъват килар эканмиз, бунта эришиш учун канча-канча огир муаммоларни ечиш ва эски тузум асоратларини енгиб утиш лозимлигини, бундай вазифа уз х.аётини матбуот билан боғлаган журналист аҳди зиммасига нақ.адар мураккаб масъулият юклашини барчамиз яхши тушуниб олишимиз зарур.

Журналистнинг нони нечоғли қаттиқ. эканини тасаввур этиш учун одамларнинг манфаатларини химоя килиш ва адолат ҳукмрон булишига эришишда, хаётда учраб турадиган нопоклик, турачилик, маҳаллийчилик каби иллатларга қарши курашда матбуот ходимларининг уз х.аловатидан воз кечиб, х.атто тақдирини хавф остита куйиш х.олатларини куз унгимиздан утказишимиз мумкин.

Шу боис ҳам уткир калами ва махррати билан жамоатчилик уртасида обрӯ-эътибор қозонган ҳақиқий журналист меҳнатини уз ҳаётини халқ, бахти ва фаровонлиги учун, унинг оғирини енгил қилиш учун курашга бағишлаган фидойи инсонлар меҳнати билан қиёслаш тугри бўлади.

Бугун биз янги ҳаёт, демократик кадриятлар сари қадам қуяр эканмиз, ҳаётнинг узи ҷамиятимизда хануз сақланиб келаётган баъзи муносабатларни тубдан узгартиришга, янгича фикрлашга даъват этаётганини англаб олишимиз керак.

Содда қилиб айтганда, бугун замон биз урганиб, одатланиб долган, оёғимизга кишан бўлиб турган айрим ёндашув ва қарашлардан воз кечишни талаб қилмоқда.

Ҳозирги пайтда кундалик ишларни, янгилик ва узгаришларни ақс эттиришда, турли мансабдор шахсларнинг фаолиятини ёритишда матбуот, радио-телевидениеда қупрок, баландпарвоз оҳанглар устунлик қилаётганини, воқеа-ҳарисаларни уз номи билан аташдан тортиниш ҳолатлари, йул қуйилаётган қарунбўзарлик ва қамчиликларни ҳаспушлаш, қадқча айтганда, бирёқлама қарашлар маъжудлигини ҳам қузатиш мумкин.

Албатта, ютуқдар тугрисида ёзиш керак, қенг жамоатчиликни мамлакатимиздаги янгилашни жароёнларидан атрофлича ҳабардор қилиш зарур.

Бундай ибратли мисоллар ёшларимиз тарбияси-га ижобий таъсир қурсатиши ҳам шубҳасиз.

Лекин, агар биз олдимизга қуйган мақсад-марраларга тезроқ, етмоқчи бўлсак, узимиз қурастган адолатли, эркин ва фаровон ҳаётни тезроқ қуришга бўлсак, аввало, шу мақсадга эришиш, ҳаётимизда демократик тушунчаларни қарор топтириш учун бел боғлаган инсонлардан уз бурчини, зиммасига юкланган вазифани қидиридан адо этиш талаб қилинади. Шу жумладан, ҷамиятимизнинг барча бугинларида хизмат қиладиган раҳбарлар ва муқаддас ҳодимлардан уз ишини виждонан баҷариш, журналист аҳлидан эса уларнинг фаолиятига танқидий қуз билан, айни вақтда ҳолисона қараш, қуй бераётган қамчилик ва нуксонларни очиб бериш талаб этилади.

Бундай позиция, бундай ёндашишни улар учун нафадт қасб тақозоси, балки қуқдролик бурчи деб қилиш керак.

Тақрор айтаман: ҳарқимият уз ишини, матбуот уз ишини виждонан ва ҳолисона адо этиши лозим. Мана шундай, таъбир жоиз бўлса, меҳнат тақсимоти юқсак мақсадларга эришишимиз йулида биз учун ҳар томонлама мақбул бўлади, деб уйлайман.

Бу ишда бир-бирини тугри тушуниш, бегараз танқидни вазминлик ва босиклик билан қабул қилиш айниқса муҳимдир. Ҳиззақилиқ, аламза-

даликка берилиш, бир-биридан уч олишга ури-
ниш каби бизнинг ишимизга халакдт берадиган
нохуш хрлатларга мутлакр йул куймаслик лозим.

Журналистлар ҳам шуни унутмаслиги зарур-
ки, эркин фикр билдиришда албатта махррат ке-
рак, албатта масъулият керак ва албатта халки-
мизга хос одоб-андишани йукртмаслик керак.

Табийки, бундай боскичларга етиш учун,
бундай мухит хаётий куникамага, тафаккуримиз-
нинг узвий бир кисмига айланиши учун журна-
листларимизнинг уз билим ва малакасини мут-
тасил ошириб бориши, муайян сохага ихтисос-
лашиши ҳам катта ахамият касб этади.

Шундагина матбуотнинг ҳақдоний, харорат-
ли сузи хар бир юртдошимиз юрагида акс садо
беради ва у халкимизнинг чинакам маънавий ҳам-
рохига айланади.

Қдрли дустлар!

Хаммамиз учун энг улут, энг азиз булган ис-
тиқдолимизнинг ун йиллиги арафасида сизлар-
ни бугунги байрамиз билан яна бир бор кут-
лар эканман, барчангизга сщат-саломатлик, ижо-
дий ютуқдар, оилавий бахту саодат тилайман.

*Ислам КАРИМОВ,
Ўзбекистан Республикаси Президенти*

ЖАМИЯТДА ТАДБИРҚОРЛИК ҚАРОР ТОПТИРИШ - ТАРАККИЁТ ҚАРОВИ

Хурматли йирилиш қатнашчилари!

Мамлакатимизни 2001 йилнинг биринчи яр-
мида ижтимоий ва иқтисодий ривожлантириш
иқунларини баҳ.олар эканмиз, мен аввало қуйи-
даги натижаларни қайд этиб утмоқчиман.

Биринчидан, бу даврда ҳам бутун иқтисодиёт,
унинг етакчи тармок. ва соҳаларининг изчил ва
барқ.арор ривожланишига эришилди. Хусусан,
х[^]исобот даврида ялпи ижтимоий мах.сулот ишлаб
чик.ариш 4,2 фоизга, саноат махсулоти х.ажми
7,5 фоизга, истеъмол моллари ишлаб чиқариш
10,9 фоизга, ялпи кишлок. хужалиги махсулоти
7,7 фоизга, чакана савдо айланмаси х.ажми 8,6
фоизга, ахрлига пуллик хизмат курсатиш эса 13,5
фоизга усди.

Иккинчидан, мамлакатимизда макроикти-
содий ва молиявий барқ.арорлик ҳамда икти-
содиётнинг мутаносиблиги таъминланмокда.
Жорий йилнинг биринчи ярмида уртача ойлик
инфляция даражаси 1,5 фоизни ташкил этди.
Нақд пул эмиссияси даражаси пасайди. Тулов ин-
тизоми мустаҳкамланди, хужалик юритувчи
субъектларнинг муддати утиб кетган дебиторлик

ва кредиторлик кдрзлари сезиларли даражада камайди. Давлат бюджетининг камомади 0,4 фоиздан ошмади. Экспорт хажми ортди, ташки савдо айланмасида ижобий сальдога эришилди.

Учинчидан, иктисодиётда таркибий узгаришлар дастури изчиллик билан амалга оширилмокда. Биринчи ярим йилликда иктисодиётга сармоя киритиш хажми 2,9 фоизга, қурилиш-пудрат ишлари хажми эса 2,4 фоизга ортди.

Бир суз билан айтганда, утган ярим йилликда мамлакатимизда 1996 йилдан бошлаб амалга ошириб келинаётган йуналишлар — иктисодиётимиз ва унинг муҳим соҳаларининг усиш суръатлари, умумий макроиктисодий мутаносиблик барқдорлигини таъминлашда олдимизда турган устувор вазифаларни ҳал қилиш йулида изчил қддамлар қуйилди, десак, [^]еч қандай муболага бўлмайди.

Агар бугунги кунда халқимиз, аввало қишлоқ меҳнатқашлари қандай мураккаб шароитларда меҳнат қилаётганини инобатга оладиган бўлсак, утган давр мобайнида қулга қиритган натижаларимизнинг аҳамияти ва салмоғи сузсиз янада ортади.

Жорий йилнинг қдшлоқ хужалиғи учун қанчалик ноқулай қелгани ҳаммамизга яхши маълум.

Мана, икки йилдирки, мамлакатимизнинг қуплаб ҳудудлари мисли қурилмаган сув танқис-

лиғи ва қурғокчиликдан зарар қурмокда. Оқдбатда мамлакат иктисодиётига қатта миқдорда зиён етди. Қалми ерлардағи бутун ҳосил нобуд бўлди, сув етишмаслиғи туфайли қуплаб дон ва бошқа экинлар майдонини қдскартиришга мажбур бўлдиқ, айрим туманларда эса экин экишнинг умуман иложи бўлмади.

Шунта қарамасдан, деҳқриларимизнинг қаҳрамонона меҳнати билан ана шундай мураккаб шароитларда мамлакатимиз учун стратегик аҳамиятга молик бўлган вазифа муваффақиятли адо этилди. Барча турдағи хужалиқлар 3,5 миллион тоннадан зиёд бошоқли дон, жумладан 3 миллион 400 миң тонна бурдой ҳосили етиштирдилар. 2 миллион 100 миң тоннага яқин бугдой давлат томонидан сотиб олиниб, оморларга ғамлаб қуйилди.

Сурхондарё вилоятининг Жарқургон, Денов, Тошқент вилоятининг Беқобод, Фаргона вилоятининг Олтиарик, Хоразм вилоятининг Қурлан, Қашқадарё вилоятининг Шаҳрисабз қаб қуплаб туманларнинг меҳнатқашларига ҳар қанча тасанно айтсак арзийди. Улар м[^]л ҳосил етиштириб, давлат эҳтиёжлари учун ғалла сотиш бўйича олган мажбуриятларини ошириб бақардилар, ҳар гектар майдондан уртача 40 центнердан, айрим хужалиқлар эса 70-75 центнердан хирмон қутариб, юқ.ори натижаларга эришдилар.

Мен фурсатдан фойдаланиб, мана шу юқсак минбардан барча лафзи ҳалол деҳқонларимизга,

2001 йил хрсилини етиштириш ва йигиб олиш йулида бепоеъ далаларда курсатган жасоратлари, кахрамонона меҳнатлари учун чин калбимдан чуқур миннатдорлик изхрр этаман.

Кддрли дустлар!

Бугунги мажлисимиз кун тартибига мамлакатимиз иктисодиётини ривожлантиришга дойр муҳим ва долзарб муаммоларнинг ечимини топиш билан боғлиқ. масалалар куйилган.

2001 йилнинг биринчи ярмида мамлакатимизни иктисодий-ижтимоий ривожлантириш якунларини таҳлил қилар эканмиз, мен факат муҳим бир масала —кичик ва урта бизнесни, хусусий тадбиркорликни ривожлантиришнинг аҳволи ва бу соҳадаги муаммолар ҳақида алоҳдда тухталиб утишни истардим.

Виз нима учун бу йуналишга, амалга оширилаётган ислохртларимизнинг айнан мана шу муҳим соҳасидаги бугинги биринчи даражали эътибор қаратмоқдамиз?

Нима учун айнан мана шу муаммо нафакат мамлакатимизнинг иктисодий тараққиётида, шу билан бирга, жамиятимизда ижтимоий ва сиёсий янгилинишларни амалга оширишда бугунги кунда ута муҳим, айтиш мумкинки, ҳал қилувчи стратегик аҳамиятга эга масала бўлиб турибди?

Мен бу саволларга жавоб беришдан олдин дунёдаги энг ривожланган, жаҳрн иктисодиётида етакчи мамлакатларга эга бўлган айрим мамлакатлар

тажрибасига сизларнинг диктатингизни қаратмоқчиман.

Бу мамлакатлар тажрибаси шундан далолат берадики, қўл масалаларни ҳал этишга, биринчи галда, аҳоли турмуш даражасининг доимий равишда юқори бўлишини таъминлашга, аввало кичик ва урта бизнесни, хусусий тадбиркорликни жадал ривожлантиришни рағбатлантирадиган давлат сиёсатини амалга ошириш орқали эришилади.

Мисол учун, Германия тажрибасини олиб қурайлик. Бу мамлакатнинг қисқа ВаКj мобайнида Европа иктисодиётининг устунларидан бирига айланишида кичик ва урта бизнесни ривожлантириш ҳал қилувчи роль уйнади. Давлатнинг бу борадаги оқилона сиёсати туфайли урушдан кейинги йилларда кичик ва урта бизнеснинг мамлакат иктисодиётидаги улуши 10 фоиздан 65 фоизга кўтарилди.

Ўқи, қўлчилик ҳайрат ва ҳавас билан қарайдиган "япон муъжизаси" ҳам давлатнинг кичик ва урта бизнесни жадал ривожлантиришга қаратилган иктисодий сиёсати самарасидир. Ҳозирги кунда бу ерда иктисодиётнинг мазкур бугини мамлакатда ишлаб чиқарилаётган ялпи ички маҳсулотнинг ярмидан кўпрогини бермоқда.

Ана шундай иктисодий сиёсат натижасида Японияда ислохотларнинг бошланғич даврида аҳоли жон бошига 500 АҚД1 доллари миқдорида даромад тугри қелган бўлса, ҳозирга қелиб бу

курсаткич 38 минг долларга етмоқда. Бу — дунёдаги энг юкрри курсаткичлардан биридир.

Кичик ва урта бизнес хакида гапирганда яна бир мисолни айтиб утмасам булмайди. Жахрн саноатида етакчи урин тутадиган "Ямаха" транс - миллий компанияси хакида хаммангиз эшитгансиз. Бу компания бугунги кунда дунёнинг деярли барча мамлакатларида бир неча миллиард АКД1 доллари микдоридаги уз махсулотларини сотади.

Азиз дустлар, биродарлар, эътибор беринг, мана ту мапдур компания хам 40-йилларнинг охирида 7 кишидан иборат велосипеддарни таъмирловчи кичик кооператив сифатида фаолият бошлаган эди.

АКД1 иктисодиёти деганда, купчиликнинг куз олдида "Форд", "Женерал Электрик", "Боинг" каби йирик концерн ва корпорациялар келади. Холбуки, амадца Кушма Штатлар иктисодиётининг асосини кичик ва урта бизнес ташкил этади. Унинг мамлакатда ишлаб чиқариладиган ялпи ички махсулот ҳажмидаги улуши кейинги 40 йил мобайнида 10 фоиздан 52 фоизга усди.

Европа Иттифокига аъзо булган мамлакатларнинг ялпи ички махсулоти таркибида эса кичик ва урта бизнес улуши 67 фоиздан ортик. экани хам бежиз эмас.

Масаланинг яна бир эътиборга сазовор жихати шундаки, юкррида тилга олганимиз Япония-

да кичик ва урта бизнес тармокларида иш билан банд булган ахрлининг 80 фоизи, Европа Итти- (>оки мамлакатларида эса 70 фоизи ишлайди.

Бошк.ача айтганда, кичик ва урта бизнес амалда одамларни иш билан таъминлашнинг муҳим омили ва ах.оли даромадларининг асосий манбаи \исобланади.

Бу мамлакатларда кичик ва урта бизнесни хар томонлама куллаб-қувватлашга к.аратилган давлат тизими шаклланган булиб, у биринчи галда бу борадаги ҳукукий базани яратишга ва тадбиркорларнинг ҳуқуқ, ва манфаатларини ишончли химоя қилишга асосланади.

Шунингдек, уларнинг узок, муддатли кредит ресурсларидан имтиёзли фойдаланиши, имтиёзли солиқ, тартибини, ишлаб чик.ариш, молиявий, ижтимоий, бозор инфратузилмаларини шакллантириши хам пировард натижада иктисодиётнинг ана ту тармогини самарали ривожлантиришга хизмат қилади.

Шуниси муҳимки, бу мамлакатларда иктисодиёт таркибининг узига хос хусусиятларидан, халқ-нинг менталитетидан, мавжуд ресурслар ва бошк.а омиллардан келиб чикиб, кичик ва урта бизнесни аник, мақсадли куллаб-қувватлаш буйича пухта уиланган давлат сиёсати амалга оширибди,

Мисол учун, Германияда кишлок. хужалиги мах.сулотларини к.айта ишлашга ихтисослашган, озик.-овкат ва бошк.а истеъмол молларининг

куплаб турларини ишлаб чиқарадиган корхоналар давлат тарафидан ҳар томонлама рағбатлантирилди. Улар кишлоқ, жойларда цехлар шаклида кичик-кичик ишлаб чиқариш қувватлари сифатда ташкил этилган эди.

Японияда эса асосий эътибор йирик бизнес билан кичик ва урта бизнес уртасида кооператив алоқалар тизимини шакллантиришга қаратилди.

Йирик корхоналарнинг бутловчи қисмлар, материаллар етказиб берадиган тармоқларни барпо этиши рағбатлантирилди. Бу эса саноатда импорт урнини босадиган маҳсулотлар ишлаб чиқариш муаммосини ҳал этиш имконини берди ҳамда ташки бозорларга япон товарлари ва технологияларини экспорт қилиш ҳажмининг ўсишига олиб келди.

Шундай қилиб, юқорида тилга олинган ва бошқа куп-куп мамлакатлар мисолидаги жаҳон тажрибасига таяниб, биз қуйидаги ҳулосаларни чиқаришимиз мумкин.

Биринчидан, кичик ва урта бизнес ривожланган иқтисодийнинг таркибини ташкил этувчи муҳим тармоқ, ҳисобланади. Унинг фаолияти нафақа-т йирик бизнеснинг, балки бутун мамлакат иқтисодийнинг муваффақиятли ривожланишига бевосита таъсир қилади.

Бундан ташқари, ички бозорнинг истеъмол товарлари билан тулдирилиши ва аҳолига турли хизматлар қўйилиши, экспорт салоҳиятининг

Ўсishi, аҳолини иш билан таъминлаш ва унинг 1>(ал даромадларини қўпайтириш масалаларининг с ч ими ҳам ана шу тармоқнинг нечоғли барқарор ривожланишига боғлиқ..

Иккинчидан, иқтисодийнинг глобаллашуви жараёнида жаҳон бозорида рақибат янада қўчқаяди. Бундай шароитда айнан кичик ва урта бизнес йирик ишлаб чиқарувчиларга нисбатан капитал маблағ сарфини кам талаб қилиши, ихчамлиги, зарур таъйинлаш тез мослаша олиши туфайли ўзи ишлаб чиқарётган маҳсулотлар турларини тез ўзгартира олиш, ишлаб чиқариш қувватларини жадал модернизация қилиш имкониятига эга. Шу тарифа кичик бизнес бозор қўнғиқтурасининг ўзгарувчан талабларига ҳамда вақти-вақти билан бўлиб турадиган иқтисодий инқирозларга тезроқ мослаша олади.

Агар, ҳозирги замон шароитида асосий истеъмол моллари қўнғиқтураси дунё бозорида ўртача ҳар тўққиз ойда ўзгариб туришини инобатга ол-сак, кичик ва урта бизнес иқтисодийнинг изчил ривожланишида нечоғли муҳим аҳамиятга эга экани яққол аён бўлади. Азиз дўстлар!

Модомики, биз Ўзбекистоннинг ўзига ҳос шарт-шароитларини ҳисобга олиб иш юритиш-ни истар эканмиз, ҳусусий тадбирқўликни, кичик ва урта корхоналарни ривожлантиришнинг мана шу ўзига ҳос жиҳатлари ва афзаллиқларига

жиддий эътибор беришимиз, узимизга керакли хулосалар чиқариб олишимиз зарур.

Бизга эски маъмурий-буйрукбозлик, таксимлаш тизимидан бирёклама ривожланган, ночор иктисодиёт огир мерос бўлиб қолгани барчангизга яхши маълум.

Бу тизимнинг жуда қўнғун нуксонлари борлигидан хабардормиз. Лекин уларнинг ичида биз учун ҳеч тоққат қилиб бўлмайдиган томони шу эдики, Ўзбекистан иктисодиёти СССР халқ. ҳужалиги таркибидан унинг ажралмас бир қисми бўлиб, ягона умумиттифок. комплекси деб аталмиш ушбу тизимда аввало арзон ҳам ашё базаси сифатида хизмат қилар эди.

Агар ушбу даврдаги республика саноати ва у билан боғлиқ. тармоқлар ҳақида гапирадиган бўлсак, уларнинг асосан қишлоқ. ҳужалик ҳам ашёси ҳамда минерал-ҳом ашё ресурсларини дастлабки қайта ишлаш ва бу маҳсулотларни СССРнинг бошқа марказий минтақаларига етказиб бериш билан банд бўлганини айтиш лозим.

Айни вақтда республиканинг тайёр маҳсулотларга бўлган эҳтиёжининг 70 фоиздан қўнғун таъминлайдиган товарлар, биринчи гадда, қенг халқ. истеъмол моллари ташқ. қишлоқдан олиб қелинади.

Жўмладан, қўнғун ва қўнғун маҳсулотлари, ун, қандалат қабил озиқ.-овқ.ат маҳсулотларининг ақсарият қисми, болалар озиқ.-овқ.атларининг 100 фоизи, ҳатто Ўзбекистоннинг узида захиралари

тулиб-тошиб ётган ош тузи ҳам қўнғун қелтирилари эди. Хизмат қўнғунтиш соҳаси ривожланмаган, ибтидоий бир қўнғунда эди.

Шу муносабат билан бир ҳақиқатни таққоран эслатиб ўтмоқчиман. Бу ҳақиқат шўнғундан иборат-ки, давлатнинг муқтақиллиги — бу нафакат қиёсий, балки, энг аввало, иктисодий тушўнчадир. Қиёсий муқтақиллик ривожланган, узаро мутаносиб, тулаққили иктисодиёт билан муқтақамланмас экан, у бор-йўғи қўнғун, баландқарвоз гақлар, сохта обрў ортқитиш вўситасига айланиб қўнғунверади.

Шўнғунинг учўн ҳам биз янғи давлат, янғи жамият қўнғунтишга қиришган дастлабки қўнғунларданок. энергетика-ёқилғи ва гақла муқтақиллиғини қўнғунга қириштиш вазифаси билан бир қаторда, ички бўзорни узимизда, ўз қўнғун ашёмиздан ишлаб қиқарилган товарлар билан тулдириш, хизмат қўнғунтиш тармоқдарини қенг йўлға қўнғунтиш вазифаларини ҳам муҳим ўстувор йўналишлардан бири сифатида белғилаб олдиқ.

Бу масаланинг ечими, биринчи гадда, халқ. истеъмоли маҳсулотлари ишлаб қиқ. қарадиган қўнғунхона ва тармоқдарни жадал ривожлантқиришни таққро қилар эди. Шу билан бирга, бу мураққаб вазифани қдсқ.а муқдатда қ.ал этиш лозим эди.

Айни вақтда ишлаб қиқариладиган маҳсулотнинг сифатли ва раққбатбардош бўлишига эришиш, бу ишни қатта сармўя ва капитал маблагларга эга бўлмаган қўнғунда амалға ошқитиш зарур эди.

Уйлайманки, мана шундай огир бир вазиятда кичик ва урта корхоналарнинг, хусусий тадбир-корликнинг ахамияти нечоғли бекиёс эканини исботлаб утиришга хржат булмаса керак.

Масаланинг бошқа яна бир ута му^ам то-мони ^ам бор. Мамлакатимиздаги демографик вазиятнинг узига хос хусусиятини инобатга оладиган булсак, бизда ахрли, айникса, меҳнатга қрбилиятли ёшларнинг сони тез ушиб бормокда. Уларнинг сони йилига тахминан 200—230 минг кишига купаймокда.

Шу нуктаи назардан Караганда, ортикча ишчи кучларини иш билан таъминлаш, ишсизлик масаласини хал этиш — мамлакатимиздаги энг долзарб иктисодий ва ижтимоий муаммолардан биридир.

Сир эмаски, бу вазифани хал этишнинг энг самарали йуналишларидан бири — кичик ва урта корхоналар сонини купайтириш, хусусий тадбир-корликни хар томонлама қзшлаб-қувватлашдан иборат.

Энди масаланинг учинчи томони х.ақ,ида тухталайлик. Маълумки, мамлакатимиз ахрлисининг катта кисми — деярли 60 фоизи кишлоқ. жойларида яшайди. Бугунги кунда айнан кишлоқ. жойларида одамларни иш билан банд қилиш, даромад манбалари билан таъминлаш, айник.са, кескин муаммо булиб турибди. Бу муаммо ер ва, биринчи гада, сув ресурсларининг чекланганлиги билан борлик..

Табийки, бу масалани кишлоқ. хужалиги уз х.олича хал қила олмайди. Бунинг устига, кишлоқ. хужалиги соҳасида ишлаб чиқариш самарадорлигини янада ошириш ишчи кучларини қамайтириб боришни тақрзо этади. Бу эса уз навбатида кишлоқ. ах.олисини иш билан таъминлаш борасида янги муаммоларни келтириб чиқ.аради. Хуш, бу муаммонинг қандай ечими бор? Хаммамизга маълумки, биз кишлоқ. жойларида йирик саноат комплексларини барпо эта олмаймиз. Чунки улар уз-узини қ.опламайди ва қутилган самарани бермайди.

Бу борада собиқ. совет даврида узини мутлақр оқламаган тажрибани қуллаш х.ам мумкин эмас. Бу номақ.бул тажриба шундан иборат эдики, шах.арларда катта-катта саноат комплекслари — мажмуалари бунёд этилиб, уларда ишлаш учун эса одамлар 60-70 километр узокликда жойлашган кишлоқ. жойларидан ташиб келтириларди. Бундай номақ.бул тажрибани биз Фаргона, Андижон, Тошкент, Бухоро туқимачилик комбинатлари ва бошқа қупгина корхоналар мисолида қурганмиз ва у узини оқламаганини хам яхши биламиз.

Модомики, шундай экан, бугунги мавжуд вазиятдан қандай чиқишимиз керак? Бу муаммони хаммамиз биргалиқда х.ал қилишимиз зарур. Лекин бу ута огир вазифани ечишда жойлардаги рах.барлар — хужалик мутасаддиларидан тортиб

туман ва вилоят ҳркимликлари раҳбарларига — асосий ташаббускор бўлиши даркор.

Бунинг учун эса кишлок. жойларида, биринчи галда, тадбиркорлик, котиқ ва урта бизнеснинг жадал ривожланиши учун зарур бўлган барча шарт-шароит ва кафолатларни яратиш, дездаш ва фермер хужаликлари фаолиятининг самарадорлигини ошириш оркали янги-янги иш жойлари ташкил этиш керак,

Шу уринда бир савол турилади: бу ишни амалга ошириш учун зарур шарт-шароит ва омиллар борми? Биргина кишлок. хужалиқ хом ашёси ва мева-сабзавот маҳсулотларини қайта ишлаш соҳасини олиб қурайлик.

Хозирги вақтда мамлакатимиз буиича етиштирилаётган ҳрсилнинг канча қисми қайта ишланаётганини курсатувчи фактларга мурожаат қилсак, меванинг атиги 15 фоизи, сабзавотнинг 10 фоизи, полиз маҳсулотларининг 5 фоизи, узумнинг 23 фоизи, терининг 26 фоизи, жуннинг 15 фоизи, гуштнинг 25 фоизи, сутнинг 5 фоизи қдйта ишланаётганини қуриш мумкин.

Мана шу рақамларнинг узиёқ; шҳисодиётнинг муҳим соҳаси ҳисобланган тадбиркорлик, кичик ва урта бизнес ривожини учун фойдаланилмаётган қанча имкониятлар мавжудлигини яқдол курсатиб турибди. Виз ана шу имкониятлардан тула фойдалана олсак, мазкур соҳа аҳ.олини иш билан таъминлашда, энг муҳими, одамларнинг дарома-

дини оширишда янги манба бўлиб хизмат қиладди. Бундай имкониятларимиз ҳақда эса қуп гапириш мумкин.

Шуни унутмаслик зарурки, бугунги кунда етиштирилаётган пахта хом ашёсининг факт 25 фоизигина узимизда қайта ишланмоқда ва тайёр маҳсулотга айлантирилмоқда. Ҳисоб-китоблар шуни курсатмоқдаки, пахта толаси узлуксиз ва ҳар томонлама сифатли қайта ишланиб, тайёр маҳсулотга айлантирилса, ундан олинадиган даромад 6-7 баробар ортиши мумкин.

Айни пайтда шуни ҳама ёдда тутиш керакки, бунинг учун энг замонавий технологиялар, энг илгор ускуна ва дасттоҳлар зарур.

Ва табиийки, ишлаб чиқарилаётган маҳсулот рақобатбардош, жаҳон бозори талабларига жавоб берадиган бўлиши учун катта инвестициялар керак, албатта.

Азиз ватандошлар!

Тадбиркорлик, кичик ва урта бизнес ривожининг бекдёс аҳамияти ҳақда гап борар экан, бир нарсани ҳеч қачон унутмаслигимиз лозим. Мазкур муаммони ечиш ОРК.ЭЛИ, яъни, биз барча юртдошларимизни тадбиркорлик, ишбилармонлик, кичик ва урта бизнес соҳасига жалб қилар эканмиз, уларнинг хусусий тадбиркорлик фаолиятини ташкил этишда зарур шарт-шароитни яратиб берамиз, ту билан жамиятимизни

сиёсий, иқтисодий ва керак бўлса, маънавий жўшатдан янгилашнинг мазмун-моҳиятини белгилаб берадиган асосий вазифани — урта синф, мулкдорлар синфини шакллантириш вазифасини ҳал этган бўламиз.

Виз мулкдорлар синфини шакллантирар эканмиз, уз навбатида, бу орқали одамларнинг меҳнатга бўлган муносабати, тафаккур тарзи, ахрлимизнинг менталитети ва дунёқарашини ҳам узгартиришга эришган бўламиз.

Ҳеч қандай мол-мулкка эга бўлмаган, давлатга бутунлай қдрам, мени давлатнинг узи бокдди, дея бокимандалик кайфияти билан яшайдиган ҳрлатдан узининг ҳалол меҳнати билан кулга киритган, узининг ҳам, болаларининг ҳам фаровонлигини таъминлайдиган мулкка эга бўлган, биринчи галда, уз кучи, билими, тажриба ва ташаббусига таяниб иш юритадиган мулкдорлик ҳрлатига утиш — буларнинг барчаси осон кечмайдиган, лекин ута муҳим ҳаётий жараёндир.

Мамлакатимиз ва ҳалқдмизнинг тақдири, келажаги мана шу жараёнда қдй даражада муваффақиятли амалга ошира олишимизга боглик. Буни барчамиз чуқур тушуниб олишимиз даркор.

Шуниси эътиборлики, бундай одамлар йил сайин купайиб бормокда, улар, таъбир жоиз бўлса, барқдорликнинг асосий қафолатиға, жамиятимизнинг таракқнёт ва юксалиш сари боришда мустаҳкам таянч ва ҳаракатлантирувчи кучға айланмокда.

Юқорида айтилган фикрларни умумлаштирган ҳолда, биз барчамиз ягона бир ҳулосаға келишимиз табиий. Яъни, кичик ва урта бизнес, ҳусусий тадбиркорлик мамлакатнинг нафакат ялпи ички маҳсулотини шакллантиришда асосий бугин, балки аҳ.оли бандлиги ва даромадлари манбаининг, миллим фаровонликка эришишнинг муҳим омили ҳ.ам бўлиши даркор. Ҳурматли мажлис иштирокчилари! Энди сизлар билан кейинги йилларда юрти-мизда кичик ва урта бизнесни рағбатлантириш ва ривожлантириш бўйича амалга оширилган ишларни қуриб чиқайлик.

Шубҳасиз, биз мустақиллик йилларида бўборада изчил давлат сиёсатини олиб бориб, муайян ижобий натижаларни кулга киритдик. Ҳусусан, агар 1991 йилда бу соҳанинг ялпи ички маҳсулот таркибидаги улуши атиги 1,5 фоиз бўлган бўлса, 2000 йил натижаларига қура бу қурсаткич 31 фоизни ташкил этди.

2001 йилнинг биринчи ярмида иқтисодиётимизнинг бу соҳаси ҳ.ам бир маромда ривожланди. Кичик ва урта бизнеснинг ялпи ички маҳсулот таркибидаги улуши, қдёсий қурсаткичлар бўйича, утган йилнинг биринчи ярим йилига нисбатан 2 фоизга ошди ва қдрийб 32 фоизни ташкил этди.

Бугунги кунда юртимизда 190 мишта урта ва кичик қорхона фаолият қурсатмокда. Бу — йил бо-

шидагига нисбатан 16 мишта куп демакдир. Бу давр мобайнида тижорат банклари ва бошка молия тузилмалари оркали ушбу корхоналарга кредит бериш учун 72 миллиард сум маблаг ажратилди.

Бундай чора-тадбирлар туфайли кушимча равишда 178 мингта янги иш урни ташкил этилди. Бу эса ярим йиллик прогноз курсаткичларидан 27 фоиз купдир.

Бугунги кунда 3 миллион киши ёки мамлакатимизда иш билан банд булган ахрлининг хар уч нафаридан бири кичик ва урта бизнес соҳасида меҳнат килмокда.

Кейинги йилларда кичик ва урта бизнес фаолиятининг ҳукуқдй асосларини шакллантириш буйича катта ишлар амалга оширилди, кулай солик тартиби яратилди.

Банк тизими хусусий тадбиркорлик тузилмалари билан самарали ҳамкорликда ишлай бошлади.

Бу мақсадлар учун хориждан 455 миллион АКҲП доллари миқдоридаги кредит маблағлари жалб этилди.

Лекин, шуни тан олиш керакки, курилайётган бунда» чора-тадбирларга қарамасдан, иқтисодиётнинг бу соҳасида мавжуд булган улкан салоҳиятдан ханузгача тулик, фойдаланилмапти.

Биринчи галда, аксарият одамлар онгида иқтисодий тараққиётни, аҳолини иш билан таъминлаш ва унинг даромадларини купайтиришнинг

бош омили булган кичик ва урта бизнесга, хусусий тадбиркорликка нисбатан муносабат тубдан Узгаргани йук..

Афсуски, биз кичик бизнес ва тадбиркорликнинг иқтисодий ҳаётимиздаги урни ҳақида куп гапирамиз-у, амалда эса уларнинг муваффақиятли ривожланишини рағбатлантириш, бунинг учун зарур қаролатларни таъминлаш борасида барча куч ва имкониятларимиздан тула фойдаланмаймиз. Бу таассуфли ҳолни тасдиқлайдиган баъзи бир аниқ; фактларга тухталиб утмокчиман.

Юқрида айтиб утганимдек, мамлакатимизда тадбиркорликни ривожлантириш учун тегишли меъёрий-ҳуқуқий асос яратилган. **Бирок; амадцага к.онунларнинг чуқур тахлили уларни такомиллаштириш ва янги ҳаётнинг узи талаб қдлайётган ҳуқуқда ҳужжатлар билан тулдириш зарурлигини курсатмок,да. Афсуски, амалдаги баъзи ҳуқуқий ҳужжатларимиз турлича талиш қдпиниши мумкин.**

Бу эса айрим идоралар ва маҳаллий ҳокимият органлари томонидан тадбиркорлар манфаатларига зиён етказувчи ҳужжат ва қ.арорлар қ.абул қилинишига йул очиб бермокда.

Шуни таъкидлаш керакки, баъзи меъёрий ҳужжатлар тадбиркорлик субъектлари манфаатларини эмас, балки айрим идоралар манфаатларини назарда тутган ҳолда ишлаб чиқилган.

Масалан, биноларни ижарага олиш учун тегишли шартномалар фак.ат бир йил муддатга ту-

зилади. Натижада тадбиркор шартнома кейинги йил учун узайтириладими-йукми — билмайди.

Бунинг устига, ижара берувчилар узининг монополия ҳукукидан фойдаланиб, бундай шартномаларни кичик корхоналар учун олдиндан нокулай, хатто айтиш мумкинки, уларни ночор ахволга солиб қуядиган шартлар асосида тузишга мажбур қилади.

Адлия вазирлиги, Давлат мулк кумитаси барча манфаатдор идора ва тузилмалар билан биргаликда амалдаги қонун ҳужжатларини, айниқса, меъёрий ҳужжатларни қайтадан жиддий инвентаризация қилишлари, кичик ва урта бизнес субъектларининг, хусусий тадбиркорликнинг ривожланишига ҳов-тусик бўлаётган қрида ва низомларни аниқлаб, уларни бартараф этишлари зарур.

Қуплаб тадбиркорлар, айниқса, эндигина иш бошлаётган ишбилармонлар, **табiiйки, тадбиркорлик фаолияти**ни ташкил этиш асослари, унинг юридик ва иқтисодий шарт-шароитлари тушунарли тарзда баён этилган ҳукукий ҳужжатлар тупламларига эҳтиёж сезади. Улар ана шундай қулланма ва маълумотномалар чоп этилиб, кенг тарқатилмаганлиги туфайли шпинчиликларга дуч келмоқда.

Адлия вазирлиги, Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси, Давлат матбуот кумитаси кичик ва урта корхоналарни ташкил этиш, хусусий тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш масалалари буйича меъёрий ҳужжатлар

тупламлари, маълумотнома ва методик адабиётларни кенг қуламда чоп этиб, тарқатишни ташкил қилишлари зарур.

Кейинги масала. Кичик ва урта бизнес субъектларини руйхатдан утказиш тартибини бирмунча соддалаштириш керак.

Эндигина иш бошлаётган тадбиркор хали бўсоҳага қ.адам қуйиб улгурмасданок., уз корхонасини руйхатдан утказиш пайтидан бошлаб турли-туман бюрократик тусикларга, қупинча очик, дан-очик. таъмагирлик х.,олатларига х.ам дуч келади.

Айниқса, қдшлоклардаги тадбиркорлар мушқул ахводда қ.олмоқда, улар бюрократик найранглар туфайли туман марказларига, баъзан эса, вилоятдаги идораларга қуп марталаб қ.атнашга мажбур бўлмоқда.

Узингиз уйланг, бирон кичик корхонани руйхатдан утказиш учун 7 та идорага мурожаат қилиш керак бўлса, 40 тага яқин ҳар хил ҳужжатни тақдим этиш талаб қилинса, улардан 28 таси эса бир-бирини тақрорлайдиган ҳужжатлар бўлса, бу бемаъниликни қ.андай изоҳлаш мумкин? Корхонани руйхатдан утказиш ва турли идораларда ҳисобга қуйиш чоғида х.ам ортикча, узини оқламайдиган тартиблар урнатилган.

Мисол учун, низомнинг қуплаб нусхалари, нусха бўлганда ҳам нотариус томонидан тақдиклангани, руйхатдан утказилгани х.ақидаги қ.арор

нусхалари, фирма номи хакидаги гувоҳнома сингари хужжатларни тақдим этиш талаб қилинади.

Тадбиркор хали иш бошламасдан туриб, хужжатларни таиерлаш ва уларни руихатдан утказиш пайтидан бошлаб канча вақт ва асабини йукртади, куплаб сарф-харажатлар қилишга мажбур бўлади. Буларнинг барчаси тадбиркорлик билан шурулланишга бўлган иштиёқни сундиришга олиб келади, холос.

Кичик ва урта бизнес субъектларини руихатдан утказишдаги ҳрзирги рухсат бериш тартибидан уларни тадбиркорнинг аризаси асосида тасдиқлаш тартибига тезроқ; утиш керак. Махсус рухсат талаб қилинадиган алоҳида фаолият турлари бундан мустасно, албатта.

Демокчиманки, микрофирмаларни, кичик ва урта корхоналарни руихатдан утказиш тартибини жиддий равишда содцалаштириб, бу иш билан шурулланадиган ягона марказлар тузиш вақти келди. Корхоналарни руихатдан утказиш ишини Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси орқали амалга ошириш мақсадга мувофиқ. Улар барча шаҳар ва туманларда тузилган Ахборот-маслаҳат марказлари орқали нафақат тадбиркорларга керакли хужжатларни тайёрлаб бериши, хатто руихатдан утказиш органларида тадбиркорларнинг вакили вазифасини бажариши ҳам мумкин.

Давлат мулк кумитаси Адлия вазирлиги, Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар пала-

таси, вилоят, шаҳар ва туман ҳркимликлари, бошқарма манфаатдор идора ва ташкилотлар билан биргаликда **икки ҳафта муддат ичида** Вазирлар Маҳкамасига кичик ва урта бизнес субъектларини руихатдан утказиш ва ҳисобга олиш тартибини содцалаштириш бўйича таклиф киритсин.

Учинчидан, кичик ва урта бизнесни ривожлантиришда нафақат унинг аҳамиятини тушуниб етмаслик, балки **тадбиркорлик соҳасининг ҳозиргача ҳам коррупция тазйикидан, ҳукук, назорат, текширув ва тафтиш тузилмаларидаги айрим мансабдорларнинг узбошимчаликларидан ишончли ҳимоя қилинмагани ва ночорлиги бизнинг ишимизга жиддий ҳалакит бермокда.**

Бундай салбий ҳолатнинг асосий сабаби — ҳали-ҳануз назорат қилувчи идораларнинг вазифаларини аниқ, белгилаб берадиган, кичик ва урта бизнес корхоналарини текширувчи органлардан ишончли ҳимоя қиладиган меъёрий ва ҳукукий хужжатларнинг узил-кесил ишлаб чиқилмаганида, деб уилайман.

Холбуки, бозор иқтисодиёти ривожланган мамлакатларда тадбиркорларнинг ҳукук ва манфаатларини ҳимоя қилиш тизимининг энг муҳим бугини суд органлари ва жамоат бирлашмалари ҳисобланади.

Биз хали 5^ам кичик ва урта бизнес субъектларининг ҳукук ва манфаатларини ҳимоя қилишда судларнинг фаоллигини сезмаяпмиз. Судларнинг

вакиллик ва ижро органлари қрш-қрвогига қараб қарор қабул қилишдек муқтабид тузум даврдан мерос бўлиб қрлган амалиёти ханузгача бардам топгани йук..

Лекин бизнинг энг катта қамчилигимиз шундаки, **тадбирқорларнинг узлари уз ҳуқук, ва имқониятлари ҳасида етарлича тасаввурга эга эмаслар, уз ҳуқуқларини суд орқали ҳимоя қилишни яхши билмайдилар.**

Айниқса, тадбирқорлик соҳаси бўйича ихтисослашган юқрри малақали адвокатларнинг етишмаслиги сезилмоқда.

Қупчилик тадбирқорлар учун эса адвокатлар ҳизматидан фойдаланиш жуда қимматга тушмоқда.

Назорат қилувчи органлар фаолиятидаги мавжуд ҳуқуқбузарлик ҳрлатларини аниқлаш ва уларга қарши қурашиш усулига ёпишиб олмасдан, ҳуқуқбузарлик ҳрлатларининг оддини олиш ва огоҳлантириш усулига қескин равишда утиш зарур.

Тадбирқорлар манфаатини ҳимоя қилишда аудиторлик фаолиятининг мавқеини янада ошириш қерак.

Бизда аудиторлик фаолияти етарли даражада ривожланган эмас, у ҳалигача тадбирқорлик субъектлари билан назорат қилувчи органлар уртасидаги муносабатлар механизмида узига ҳос уринга эга бўла олмаяпти.

Шуни таъқидлаш қеракки, ҳрзир фаолият қурсатаётган 500 дан зиёд аудиторлик қомпания-

дари ишлари ибтидоий бир ҳолда, пала-партиш олиб борилмоқда.

Мамлақатнинг шаҳар ва туманларида уз филиалларига эга бўлган, профессионал, ийрик, муқтақдл, умуммиллий аудиторлик қомпанияла пи тузиш вақти қелди.

Ақдия вазиралиги ва Олий ҳужалиқ суди тадбирқорларни ҳуқуқни ҳимоялашни қучайтириш, маҳаллий ҳоқимликлар, жойлардаги давлат бошқарув органлари ва мансабдор шахсларнинг тадбирқорлик гузилмалари фаолиятиганок.онуний аралашувигаиул қуймасликка дойр қатъий чора-тадбирларни белгилаш судлар ва аудитларнинг тадбирқорлар ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишдаги мавқеини ошириш адвокатликфаолиятинитақомиллаштиришва уларни тадбирқорлар манфаатини ҳимоя қилишга жалб этиш қаби масалалар бўйича аниқ, тақлифларни ишлаб чиқиб, иққи ой муқдат ичида Вазиралар Маҳқамасига тақдим этиши зарур.

Туртинқидан, қичик ва урта қорҳоналарнинг моқдий-ҳом ашё ресурсларидан фойдаланиш ва уларни тақнологик усқуналар билан таъминлаш имқониятларини қенгайтириш муаммосини ҳал қишиш бўйича ҳам қескин чора-тадбирларни белгилаш лозим.

Қичик ва ҳусусий фирмалар қупчилик ҲОЛЕларда ҳом ашё бозорининг ривожланмагани туфайли товар-ҳом ашё ресурсларини, қрнуш

четлаб утиб, нақд пулга харид килмоқда. Бу халат, уз навбатида, куплаб қрнунбузарликларни қи-тириб чиқармоқда. Шунинг учун ҳам бу муамма^ни кечиктирмасдан ҳал қилиш даркор.

Вазирлар Маҳкамасининг 20.00 йил якунларига бағишланган йигилишида "Узулгуржибир-жасавдо" ташкилотининг фаолияти кескин тан-кид қилинган эди. Ҳозирги вақтда бу тизимнинг таркибий тузилиши узгартирилди, вилоятларда-ги улгуржи савдо тузилмалари мустаҳкамланди, Ўзбекистон Республикаси товар-ҳом ашё биржа-си эса мустақил тузилма макрмини олди.

Биз бугун улардан кичик ва урта қорхоналар, хусусий тадбиркорларни зарур ҳом ашё ва мате-риаллар билан таъминлаш, уларнинг маҳсулот-ларини сотишда ёрдам қурсатиш бўйича уз фао-лиятини тубдан яхшилашни талаб қилишга ҳақли-миз. **Мен уларни йил якунида қилинган ишлар бўйича з^исобот беришлари ^а^ида ого^лантириб қуимоқчиман.**

Кичик ва урта қорхоналар усқуналарни, ай-никса чет эл усқуналарини сотиб олишда маъ-лум қийинчиликларни бошдан кечирмоқда. Ки-чик қорхоналар, аввало, янғитдан иш бошлаёт-ган қорхоналар учун усқуналар сотиб олиш қимматга тушяпти, лизинг тизими эса ҳали-бери қенг микёсда ривожлангани йук..

Вазирлар Маҳкамасининг яқинда қ.абул қилинган тадбиркорлик, кичик ва урта бизнес-

п инг валюта тушумини Марказий банкка маж-бурий сотишдан озод қилиш туррисидаги қ.арори бу муаммони ечишда қуп жихатдан ёрдам бери-шига ишончим қомил. Айни пайтда қуплаб қор-хоналарнинг омбор ва цехларида ҳали урнатил-маган, ишламай ётган, лекин қичик қорхоналар учун ута зарур бўлган, қ.иймати миллионлаб сумларни ташкил этадиган қомонавий усқуналар қанг босиб ётибди.

Давлат мулк қумитаси тегишли ҳужалиқ бир-лашмалари ва қорхоналари, Қррак.алпоғистон Рес-публикаси Вазирлар Қенгаши, вилоятлар, Тошқент шаҳар ҳрқимликлари билан ҳамқорликда икки ой муддат ичида ҳужалиқ бинолари, қойдаланилмай ва урнатилмай ётган усқуналарни қичик ва урта тадбирқорлик субъектларига босқичма-босқич ижа-рага бериш ёки лизинг асосида сотиш ҳ.ақидаги маълумотлар базасини шакллантирсин.

Дунёдаги ривожланган мамлақатлар тажриба-си шундан қалолат берадики, қичик ва урта қор-хоналарнинг модқий-ҳом ашё ресурслари ҳ.амда усқуналардан қойдаланиш имқониятларининг ортишида, энг асосийси, уларнинг барқ.арор ри-вожланишида узок, мудқатли қооперация алоқа-ларини йулга қуйиш орқ.али йирик фирмалар билан ҳ.амқорликни қенгайтириш муҳим омил ҳисобланади.

Бундан ҳ,ар икки тараф манфаат қуради. Бир томондан, бу қичик ва урта қорхоналар барқ.а-

рорлигини оширишга кумаклашади, уларнинг йирик буюртмаларга эга булиши ҳамда моддий-хом ашё ресурсларидан фойдаланиши учун кенг йул очади, махсулот бозорини кафолатлайди.

Иккинчи томондан, йирик корхоналар кичик корхоналарнинг афзал жщатларидан, яъни уларнинг янги турдаги махсулотлар ишлаб чиқариш-ни нисбатан кам харажат билан тез узлаштира олиш крбилиятидан фойдаланиб, уз махсулотларининг ракрбатбардошлигини оширади.

Мамлакатимиздаги купгина йирик корхоналар ҳам, агар ишни узаро манфаатли тарзда ташкил этишни истаса, кичик бизнес иштирокчиларини уз атрофига ана шундай ҳамкорлик асосида уюштириш имкониятига эга.

Вазирлар Махкамасининг тегишли комплекслари Макроиктисодиёт ва статистика вазирлиги, Давлат мулк кумитаси, идоралар, хужалик бирлашмалари ва корхоналар, Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси билан биргаликда икки ой муддат ичида мамлакатимиздаги йирик ва кичик корхоналар уртасида кооперация алоқаларини кенгайтириш дастурини ишлаб чиқиб, Вазирлар Махкамасига тасдиқлаш учун такдим этсин.

Катта аҳамиятга эга булган яна бошк^а бир масала, бу — хусусий тадбиркорлик, кичик ва урта бизнеснинг молиявий ресурслардан фойдалана олиш имкониятидир.

Гарчи сунгги бйр ярим йил мобайнида бу соҳадаги молиялаштириш ҳажмларида ижобий силжишлар кузга ташланаётган булса-да, кредитлар бериш жараёнини соддалаштириш масаласи ҳамон долзарб булиб турибди. Табиийки, биз орка-олдига к.арамай кредит бериш тарафдори эмасмиз, чунки уларнинг бир кисми охир-окибатда к.айтарилмай крлиши мумкин. **Лекин банклар учун хусусий тадбиркорлар, кичик ва урта бизнес субъектлари орасидан ишончли мижозлар доирасини шакллантириш вақти келди. Токи кредитлар мижозларнинг к.арзларни қайтариш борасидаги ишончли нуфузи ^амда барк.арор молиявий курсаткичлари асосида берил-**

Шунингдек, тадбиркорлик билан шугулланишни, уз ишини очишни истайдиган, лекин хозирча етарли маблаги булмаган ишбилармонлар учун бошлангич капитал жамгармалари ташкил этиш ҳам муҳим.

Шу муносабат билан мен **Бизнес-фонд ^амда Дехдон ва фермер хужаликлари жамгармасининг вазифаларини кдйта куриб чиқинши таклиф этаман.**

Бунда мазкур тузилмалар бошловчи тадбиркорларга уз ишини ташкил этиш учун гаров ёки кафиллик асосида, тижорат банклари орк.али имтиёзли ёки фоизсиз, 2-3 йилдан сунг к.айтариш шарти билан бошлангич молиявий ресурслар бериши кузда тутилиши керак.

Фурсатдан фойдаланиб, яна бир масала хусусида тухталмоБ^иман. Агар уз фаолияти, тугрироги, фаолиятсизлиги туфайли айрим кичик корхоналар синса ёки ёпилса, бу хрдисадан кандайдир фожиа ясаб, муаммо кидириш керак эмас.

Бундан хавотирга тушмаса хам булади. Чунки дунёда хар куни минглаб корхоналар ёпилади, минглаб корхоналар янгитдан очилади. Бу хам табиий булиб, бозор иктисодиётининг бир куринишидир.

Бундай хрлатда корхоналарнинг синишига олиб келган сабабларни аниклаш ва тахлил этиш мухим. Бу борада хал килувчи нарсa, авваламбор, конъюнктура ва талабнинг узгаришидир.

Агарда кимда-ким, бозор мен учун доимо кулайлигича цолади, махсулотимга талаб бундан буен хам узоц йиллар давомида узгармай туравереди, деб уйласа, катта хатога йул куяди. Конъюнктура, юкррида айтиб утганимдек, талаб ва эхтиёжни узида акс эттириб, мунтазам равишда узгариб туради.

Кимки конъюнктура узгаришини мунтазам кузатиб борса, маркетинг билан шугулланса, унинг талабларини уз вактида хисобга олса, у кескин ракрбат курашига бардош бера олади. Ишлаб чикариш таркибини вактида узгартириб бормайдиган тадбиркорнинг иши эса, шубхасиз, касод булади.

Бундай х.олга тушмасликнинг бошк;а бир мухим омили бу — **ишлаб чикдришни изчиллик би-**

дан модернизация кдлиб бориш, мадсулот тайёрлаш технологиясини мунтазам янгилаш, товарнинг куриниши ва дизайни устида тинимсиз ишлашдир. Ма^сулотнинг рекламасига 1ффо^ эътибор кдра-тиш, бу борада маблагни аямаслик лозим.

Ташкд жщатдан куримсиз, харидорни узига тортмайдиган ва, энг ёмони, кулай, талабга жавоб берадиган тарзда ^адокланмагани сабабли, истеъмол нуктаи назаридан дурустгина товарлар х.ам сотилмай к.олаётганига куплаб мисоллар келтириш мумкин.

Ачинарли бир х.ол шундан иборатки, биз купинча хом ашё ва ярим тайёр махсулотларни сувтекинга ташк.арига чик.арамиз, сунг эса уларни кайта ишланган, чиройли кадокланган х.олда уч баробар кимматига сотиб оламиз.

Айникса, айнан мана шу тармоклар ва тузилмалар учун мутасадди булган рах.барлар ва масъул мутахассислар уша бежирим кадокланган мах.-сулотларни жон-жон деб сотиб олиб, бу хам етмагандек, айтайлик, ана шу оддий кетчуп ва шунта ухшаш мах,сулотлар аслида узимиз экспорт килган хом ашёдан тайёрланганини эсидан чик.ариб, уларни мактаб утиришига нима деса булади?

Бир пайтлар савдо тизимида кушимча киймат яратилмайди, деган фикр мавжуд эди. Бундай эски тушунча айрим рах.барлар онгида ханузгача сакланиб к.олган. Бозор иктисодиёти эса бунинг аксини курсатмокда.

Савдода махсулотнинг нафакат янги киймати, балки унинг сифат жихатидан тубдан яхшиланган тапши куриниши, харидоргир булган мутлак янги шакли яратиладики, купинча бу жараён товарнинг нархини белгилашда унинг кийматидан хам купрок, ахамиятга эга булади. Буни хдмма билиши ва эътиборда тутиши лозим.

Хурматли дустлар!

Банкротликка учрамасликнинг яна бир мухим омили бу — уз **бизнесини бошқаришни такомиллаштириш, бошқача айтганда, менежмент санъатини пухта эгаллашдир**. Катта бизнесга нисбатан кичик бизнесда менежментнинг роли купрок. ахамият касб этади, чунки кичик бизнес соҳасида ишлаб чиқаришнинг тезкорлиги, мослашувчанлиги катта бизнесга нисбатан анча юқри булиши лозим. **Менежмент ҳдқида суз юритар эканмиз, шуидай табиий савол тугилади: хуш, бугун кичик бизнес учун бошқарувчилар тайёрлаш билан ким шугулланыпти, ким ташкилотчи-тадбиркорлар тайёрлаяпти?**

Маълумки, бизда бундай мутахассисларнинг муайян қисми олий укув юртлирида тайёрланади. Виз уз оддимизга кичик бизнесни, микрофирмаларни жадал ривожлантириш максадини қуйган эканмиз, қуйидаги саволларга аниқ, жавоб топишимиз керак. Бу соҳа учун профессионал даражада тайёрланган мутахассисларга булган

БАТАН РАВНАКИ

эҳтиёжни олий укув юртлирининг узи қаноатлантира оладими? Колаверса, бунинг учун турт йил уқитиш шартми?

Бугунги кунда кичик ва урта қорхоналар уз фаолиятида қуплаб муаммоларга дуч келмокда. Бунга аввало, аксарият тадбирқорларнинг узи малака жихатидан замонавий талабларга жавоб бера олмаслиги, уларнинг ҳуқуқий маданият ва иқтисодиёт асосларини пухта билмаслиги, бизнес-режаларни тугри ишлаб чиқиш, кредит олиш учун ҳужжатларни тугри расмийлаштириш, ҳисоб-китобни тугри юритиш, ҳужалик шартномаларини тузишда тажриба ва билимнинг етишмаслиги ҳам сабаб булмокда.

Айни мана шу ҳрлатлар, қупинча турли-туман майда ҳуқуқбузарликларни келтириб чиқармокда ва бу ҳуқуқни ҳимоя қилиш ҳамда назорат органларининг айрим нопок ходимларига қул келмокда.

Бунинг натижасида улар тадбирқорларга бегараз ёрдам бериш, қуллаб-қувватлаш, уз вақтида маслаҳат бериб, ана шундай ҳуқуқбузарликларнинг оддини олиш урнига, ҳатоларни сунъий равишда бурттириб қурсатиб, таъмагирлик йулига утади.

Уз-уздан савол тугилади: нима сабабдан турли-туман текширувчилар йирик қорхоналарга бош сук.авермайди? Бунинг сабаби шуки, у ердаги мутахассисларнинг саводи етарли — улар бундай

текширувларнинг ноурин утказилишига профессионал жавоб бера олади, керак булса, билим ва савия масаласида текширувчиларнинг узини хижолатга солиб куйиши ҳам мумкин. Афсуски, кичик бизнес соҳасида эса ахвол бошқача.

Бу ҳолга барҳам бериш учун зарур иқтисодий ва юридик тушунчаларни профессионал даражада эгаллаган, ҳужалик фаолияти нормаларини пухта биладиган тадбиркорлик соҳаси ташкилотчиларини, микрофирмалар, кичик ва урта корхоналар, фермер ҳужаликларининг булғуси раҳбарларини махсус дастур асосида тайёрлашни кенг йулга куйиш даркор.

Бунинг учун аввало, раҳбар ва ташкилотчи-тадбиркорлар тайёрлашга ихтисослашган касб-хунар коллежлари рўйхатини аниқлаш керак. Улар учун махсус таълим дастурлари ишлаб чиқиш лозим.

Бундай коллежларнинг битирувчилари ҳам иқтисодиёт, хусусий тадбиркорлик, кредит ва солиқ, соҳасида юридик ҳиссадан зарур билимларга эга булсин, компьютер технологиясини эгалласин, замонавий Интернет тизимидан фойдалана олин.

Макроиқтисодиёт ва статистика, Олий ва урта махсус таълим вазирликлари, Давлат мулк кумитаси **бир ой муддат ичида** кичик ва урта бизнес учун ташкилотчилар, кичик корхоналар учун иқтисодчилар, бухгалтерлар ва бошқ.а мутахассис-

лар тайёрлашга ихтисослашган касб-хунар коллежлари тармогини яратиш, бу борада тегишли укув дастурлари ишлаб чиқиш бўйича таклифлар тақдим этсин.

Мана шу фурсатдан фойдаланиб, мамлакатимизда тадбиркорликни бюрократик аппарат зуравонлигидан ҳимоя қилиш, ҳеч кимга керак булмаган текширувлар, тафтишлар ва назоратларнинг олдини олишга қаратилган самарали тизим яратиш бўйича амалга ошираётган катта ишларимизнинг аҳамиятини яна бир бор таъкидламоқчиман.

Маълумки, бу ишларни мувофиқлаштириш вазифаси Аддия вазирлиги зиммасига юклатилган. Вазирлик ушбу вазифани адо этиш учун юридик ва суд тизимини жалб этган ҳолда, бу борадаги ишларни ҳар томонлама кучайтириши зарур.

Ҳурматли йиғилиш қатнашчилари!

Сузимнинг ниятида яна бир масалага алоҳида тўхталиб ўтмоқчиман. У ҳам булса, **жамиятимизда тадбиркорликка булган муносабатни узгартириш масаласидир.**

Чунки, сир эмас, аҳолининг муайян қисмида тадбиркорлик фаолиятига, бу иш билан шугулланувчи одамларга нисбатан ишончсизлик, беғонасираш, ҳатто баъзан қуроқмаслик каби эскича дунёқараш асоратлари ҳанузгача яшаб келмоқда. Аксарият кишилар онгида тадбиркор дегани, бу — ҳуқуқбузарликка мойил, қандайдир

текин даромад хисобидан кун курувчи одам, деган нотугри тасаввур ва карашлар ҳам афсуски, йук, эмас.

Такрор айтаман, бу — совет тузумидан мерос булиб келаётган нотугри карашдир, ундан иложи борича тезрок. кутулиш даркор.

Албатта, барчамиз яхши тушунамиз: купчиликни узига тортадиган хар кандай катта харакат тулкиларида бу харакатта канадай ёпишиб оладиган ноинсоф, иймонсиз кимсалар ҳам пайдо булиши табиий. Аммо бургага аччик; килиб, курпага ут куйиш аклцанми?

Одамларимизда, айникса, ёшларимизда тадбиркорлик фаолияти билан шугулланиш учун кизикиш ва рағбат уйғотишимиз керак. Улар уз иши, уз бизнесини ташкил этиши учун барча иктисодий ва ҳукукий шарт-шароитларни яратиб беришимиз лозим.

Токи улар узининг тадбиркор эканидан уялмасин, аксинча, бундан фахрланиб, гурурланиб юрсин. Чунки бутун дунёда тадбиркор деганда одамнинг тасаввурига фаол ишбилармон, кучли ташкилотчи, омилкор раҳбар, пухта тайёргарликка эга, юксак малакали мутахассис келади.

Яна ва яна таъкидламоқчиман: биз жамиятимизда тадбиркорлик руҳини қарор топтиришимиз ва уни ҳар томонлама мустаҳкамлашимиз керак.

Шу муносабат билан буюк Амир Темур бобомизнинг ҳозирги кунимиз учун ҳам долзарб бўлган

бир хикматини эслатмоқчиман: "Ишбилармон, мардлик ва шижоат соҳиби бўлган, азми қатъий, тадбиркор ва ҳушёр бир киши минг-минглаб тадбирсиз, лоқайд кишилардан афзалир".

Доимо эсда тутишимиз лозимки, тадбиркорлик, ишбилармонлик фазилатлари халқимизнинг қрнида азалдан яшаб келади.

Барчамиз бир ҳақиқатни яхши англаб олишимиз зарур: тарихнинг қайси даврини олмайлик, хонлар ва амирлар эмас, амадор-туралар ва турли-туман текширувчилар эмас, балки гайрат-шижоатли, ташаббускор ва тадбиркор инсонлар мамлакатнинг гуллаб-яшнаши ва халқ. фаровонлигини таъминлаганини қураимиз.

Мен аждодларимиздан мерос қолган ана шу эзгу анъаналарга содиқ, булиб, уларни бугунги замон талаблари билан уйғунлаштирган ҳолда, олдимишга қўйган буюк мақсадларга эришиш йулида барчангизни, бутун халқимизни бир ёқадан бош чиқариб, баҳамжшат ҳдрокат қилишга даъват этаман.

Эътиборларингиз учун раҳмат.

*Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Мақамасининг 2001 йил
биринчи ярми якунларига бағишланган
қенгайтирилган йиғилишидаги
маъруза, 2001 йил 17 июль*

"УМИД" ЖАМГАРМАСИ ГРАНТЛАРИ ССШБЛАРИГА

Азиз фарзандларим!

Сизларни халкимизнинг энг улуг байрами — Мустакилликимизнинг 10 йиллиги арафасида кулга киритган катта зафар — хориждаги энг нуфузли илм даргохларида тахсил олиш бахтига муяссар булганингиз билан чин калбимдан муборакбод этаман.

Уз ирода ва меҳнатингиз билан эришган бу галабангиз ҳам истиклол берган бекиёс имкониётларнинг сиз, ёшларимиз ҳаётида намоён булишидан бир нишонадир.

Бугун сизларнинг зиммангизга бутун дунёга машхур булган буюк ватандошларимизнинг муносиб вориси эканингизни амалда исбот этишдек улкан масъулият тушмоқда. Ҳеч шубҳа йукки, дуненинг ривожланган давлатларидаги университетларда таълим олар экансиз, уз билимингиз, меҳнатсеварлигингиз ва ибратли ахлокингиз билан Ўзбекистон таълим тизимида амалга оширилаётган иелохртларнинг самарасини муносиб равишда курсата оласиз.

Бугун сизлар чет элларда таълим олиш учун жунаб кетаётган экансизлар, бир нарсани зинҳрр унутмаслигингизни сулардим: к.аерда булишингиздан к.аъи назар, ота-онангизнинг, халкимизнинг дикдат-эътибори х.амиша сизларда булади, чунки сиз каби ёшларни биз узимизнинг умид юлдузларимиз, келажакимиз эгалари деб биламиз. Ишонаманки, сизлар ҳам "Умид" йуланма-си билан чет элларда укиб келган 350 дан зиёд угил-кизларимиз каби хорижий университетларни муваффакиятли тамомлаб, ота-оналарингиз канотига кирасиз, Ватанимиз равнаки, юрт тинчлиги, халк. фаровонлиги йулида фарзандлик садок.ати билан меҳнат киласиз.

Барчангизни яна бир бор бағримга босиб, хайрли сафар олдидан ок. йул тилар эканман, Аллох. таоло сизларни уз паноҳида асрашини, олижаноб интилишларингиз, дилингиздаги орзу-ниятларингиз амалга ошишини тилаб қрламан.

*Ислам КАРИМОВ, Ўзбекистон
Республикам Президенты*

МУЪЖИЗАНИНГ БУНЁДКОРИ - ХАЛҚШИЗ

Ассалому алайкум, азиз ватандошлар!

Мухтарам меҳмонлар!

Бугун юртимизда кувончли кун.

Бугун мамлакатимизнинг гурури ва ифтихори, саноатимизнинг етакчи корхонаси булмиш "ЎзДЭУавто" заводи конвейеридан замон талабларига ва халқаро андозаларга тула жавоб берадиган, ҳар томонлама қулай, ихчам, илгор дизайн ва техник афзалликлари билан ажралиб турадиган янги русумдаги "Матиз" енгил машиналари чиқа бошлайди.

Барчамиз учун энг улуг, энг азиз айём — Мустақиллигимизнинг ун йиллигини нишонлаш арафасида бўлиб утаётган мана шундай тарихий воқеа билан сиз, азиз ватандошларимни ва бугунги маросимда қатнашаётган кадрли меҳмонларимизни чин қалбимдан муборакбод этишга рухсат бергайсиз.

Азиз юртдошлар!

Ҳаммамизга маълумки, бундан беш йил муқаддам корейлик ҳ.амкорларимиз билан биргалик-

да гузал ва саховатли Андижон заминида биз учун мутлақ янги тармок. булган Ўзбекистон автомобиль саноатига асос солиб, мана шу улкан қўшма корхонани ишга туширган эдик.

Уша пайтда бундай улкан лойишанинг устида ишлаётганимизда узоқ, ва яқин қўшниларимиз, хориждаги ва узимиздаги айрим гуруҳ. ва одамларда "Нима, Ўзбекистон жаҳондаги автомобиль ишлаб чиқарадиган таракхий топган йигирма саккиз давлат каторидан жой олиши мумкинми?" деган шубҳа-ғумон, ишончсизлик пайдо булгани, улар бу ҳақда зарда ва истех.зо билан гапирганлари ҳ.еч қимға сир эмас.

Албатта, "ЎзДЭУавто" каби йирик ишлаб чиқариш корхонасини барпо этиш, ички бозоримизни тулдирадиган ва экспортга мулжалланган замонавий енгил машиналарни ишлаб чиқариш, бу йулда учрайдиган муаммоларни ҳ.ал қилиш нақ.адар оғир ва мураккаб иш эканини ҳаммамиз уз ҳ.аётий тажрибамизда яхши англаб олдик.

Лекин, шундай қийинчиликларга қарамасдан, корхона босиб утган беш йиллик қисқ.а тарихи давомида узининг мустаҳкам пойдеворини яратиб, шу вақт ичида 250 минг автомобиль чиқаргани, дунё бозоридаги мавжуд қўчли рақ.обат шароитида 51 минг енгил машинани экспорт қилгани, айниқ.са, эътиборга моликдир.

Завод фаолиятини локализация қилиш, яъни маҳаллийлаштириш мақсадида бу улкан саноат комплекси буюртмаларини бажарадиган уттизга яқин янги корхона ва ишлаб чиқариш қувватлари барпо этилгани, минглаб янги иш уринлари очилгани, бошқача айтганда, мамлакатимизда автомобилсозлик билан боғлиқ. мутлақ янги тармок., бутун бир инфратузилма яратилганини алоҳида таъкидлаш жоиз.

Энг муҳими, қисқа вақт мобайнида уз ҳаёти-ни мана шу завод билан боғлаб, нафақат уз манфаат ва даромадини, балки бахт-саодатини ҳам шу ерда топаётган узбек автомобилсозларининг бутун бир авлоди шаклланиб келаётгани мени айниқса қувонтиради, кунглимни янги-янги орзумиддарга тулдиради.

Мента қатта мамнуният, қатта қувонч бахш этаётган яна бир нарсаси шуки, бу заводни қуриш учун айнан Андижон заминини, қадимий Асака шаҳрини танлаганимиз, бамисоли узукка қуз қуйгандек иш бўлганини, замон, вақтнинг узи бу қарорнинг нақадар тугри эканини тасдиқлаб турибди.

Бунинг натижасида нафақат Асака, балки бутун Андижон қиёфаси тубдан узғариб кетгани, бу замонвий қорхона одамларимизнинг тафакқурига, бутун вужудига ижобий таъсир этиб, халқимизнинг гурур ва ифтихорини уйғотиб юборгани биз учун алоҳида аҳамиятга эга.

Бугунги имкониятдан фойдаланиб, Андижоннинг муътабар заминида мана шундай муъжиза қабил ноёб қорхонани барпо этишда қатнашган, янги ишлаб чиқариш қонвейерларини ишга туширишда, юксак янги технологияларни узлаштиришда қарол иштирок этган, заводнинг қаттақичик қехларида астойдил меҳнат қилаётган сиз — азизларга, барча қурувчи ва монтажчиларга, муҳандис ва муҳассисларга, ишчи ва хизматчиларга узимнинг самимий миннатдорлигимни, қексиз хурматимни билдириш мен учун қатта бахтдир.

Мана, бугун узининг бетакрор қиёфаси, шаклу шамоили билан, қуч-қудрати ва замонвий илгор технологияси билан узгаларнинг ҳавасини қелтираётган "УзДЭУавто" қорхонасининг қисқа бир вақт — бир ярим йилда барпо этилган янги линиясидан "Матиз" деб ном олган, қар томонлама замонвий, қаридорбоп енгил машиналар қик.а бошлаши ~- шунинг узиёқ. бу ишлаб қик.а-риш қорхонасининг истикболи ва қелажаги нақадар мустақкам ва ёруғ эканининг далилидир.

Бугунги воқеанинг маъно-мазмунига тугри баҳр берадиган бўлсак, бу воқеа, авваламбор, юртимизда тинчлик ва ссуда ҳает ҳукм сураётганининг исботидир.

Бугунги воқеа Узбекистонимизнинг дунёдаги ривожланган, тараккий топган демократик дав-

латлар кдторига кириш, улар эришган фаровон, эркин ва озод ҳаёт даражасига етиш, ҳеч кимдан кам бўлмасдан яшаш учун қуяётган дастлабки қадамлари, буюк мақсадлар сари қатъият билан бораётганимизнинг амалий тасдиғидир.

Бугунги эришган ёркин ютуқларимизнинг асосий шарт ва гаровини барчамиз бизга, Ўзбекистонимизга, танлаган тараққиёт ва ислохотлар дастуримизга хорижий давлатлар, чет эл сармоядорларининг тобора ортиб бораётган ишончи ва умиди самараси, деб қабул қилишимизни истар эйдим.

Ҳеч шубҳасиз, Ўзбекистан иқтисодиётининг барқарор равишда тобора қучайиб бораётгани, унинг шиддат ва ишончли қадамлар билан ривож топаётгани, янги технологияларнинг узоқлаштирилиши, мамлакатимизда унлаб-юзлаб янги замонавий корхоналарнинг ишга туширилаётгани — буларнинг барчаси, биринчи навбатда, юртимизга чет эл инвестицияларининг кириб келиши, ҳамкорларимизнинг бизга бераётган қўлдами, ёрдами натижасидир.

Бу ҳақиқатни Корея давлати, Корея қайтали, корейлик шерикларимиз билан ҳамкорлигимиз самарасида яқин қўриш мумкин.

Мана шундай замонавий "Нексия", "Дамас", "Тикон"лар, бугунги "Матиз" русумли автомобилларни ишлаб чиқарадиган, дунёнинг барча ХУДУД-

ларида обрў қозонган улкан заводнинг — бутун бошли бир мажмуанинг пайдо бўлиши, бу ҳеч кимга сир эмас — аввало, корейлик ҳамкорларимиз билан, "ДЭУ" корпорацияси билан бошлаган ва амалга оширган катта лойиҳанинг ҳосилдир.

Корея раҳбарияти, Корея банклари, Корея бизнес аҳдининг бизга, Ўзбекистонимизга билдирган ишончи натижасидир.

Мен фурсатдан фойдаланиб, аввало, бугунги маросимда иштирок этаётган Корея Республикаси Савдо вазири жаноб Ду Юн Хванг, "ДЭУ Мотор" компанияси президенти Жонг Дэ Ли, Корея Республикасининг мамлакатимиздаги Факултети ва Мухтор элчиси, жаноб Чанг Хун ва бошқа азиз дўстларимизга, олис Кореядан келиб, биз билан елкадош бўлиб меҳнат қилган, қўнғич ташвишларимизга ҳамма вақт шерик бўлган барча корейс мутахассисларига ўз номидан, бутун халқимиз номидан қўнғич миннатдорлик билдиришга ижозат бергайсизлар.

Биз мухтарам меҳмонларимиздан Корея Республикаси Президенти Ким Дэ Жунг жанобларига, бутун корейс халқига самимий салом ва табрикларимизни етказишни илтимос қиламиз.

Хурматли дўстлар!

Ҳар биримиз учун қадрли бўлган истиклол айёми арафасида янги-янги бино ва иншоотлар,

равон йуллар, бор ва хиёбонларнинг ишга туширилиши кутлуг анъанага айланиб бормокда.

Бугун бепоен юртимизнинг қайси шаҳар, қайси қишлоғига қладам қуймайлик, қуплаб ана шундай мустакдллик иншоотлари бунёд этилганига гувоҳ. буламиз. Улар давлатимиз иктисодий қудратини, хальдимиз фаровонлиги ва маънавиятини янада оширишга хизмат қилиши мукддир.

Ишончим қомилки, она Ватанимиз тарихига заржал харфлар билан ёзиладиган бундай улугвор ишларнинг бевосита иштирокчиси булиш, таъбир жоиз бўлса, қелажагимиз пойдеворини яратишга ўз хиссасини қушиш хар биримиз учун улкан шараф, улкан бахтдир.

Барчангизга ана шу ўзгу макрад йулида сират-саломатлик, гайрат-шижоат тилайман. Хонадонларингиздан тинчлик-омонлик, файзу баракка аримасин, омад доимо хамрохингиз бўлсин.

Асака шаъридаги "ЎзДЭУавто" қушма қорхонасининг янги линияси ишга туширилишига қатиланган қаросимда қузланган қути,
2001 йил 17 август

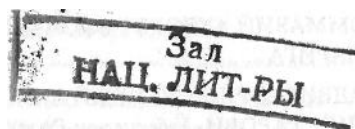
МУНДАРИЖА

ИҚТИСОДИЁТНИ ЭРКИНЛАШТИРИШ - ФАРОВОНЛИҚ ПОЙДЕВОРИ. <i>Ўзбекистан Республикаси</i> <i>Вазирлар Маъқамасининг қамлақат иқтисодий-иқтисодий</i> <i>ривожланиши ва иқтисодий ислоотларнинг 2000 йил</i> <i>биринчи ярми қулларига қағишлаб ўтқазилган мажлисидаги</i> <i>маъруза, 2000 йил 21 июль</i>	3
МАВЖУД ИМҚОНИЯТЛАРДАН САМАРАЛИ ФЙДАЛАНИШ — ЮКСАЛИШ ҚАРОВИ. <i>Халқ депутатлари Қашқадарё вилоят Қенгаши</i> <i>сессиясида қузланган қути, 2000 йил 28 июль</i>	46
ЭГАЛИ ЮРТ ЭРКИНИ БЕРМАС. <i>Иккинчи қацириқ Ўзбекистан Республикаси Олий</i> <i>Мажлисининг учинчи сессиясида қузланган қути,</i> <i>2000 йил 30 август</i>	70
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МУСТАҚДЛЛИГИНИНГ ТУҚ.ҚИЗ БАЙШЛАНГАН ТАНТАНАЛИ ТАБРИҚ СУЗИ, 2000 йил 31 август	99
БМТ БОШ АССАМБЛЕЯСИДА СУЗЛАНГАН ҚУТҚ., 2000 йил сентябрь	105
БУРХОНИДДИН ҚАРРИНОНИЙ ТАВАЛЛУДИНИНГ 910 ЙИЛЛИГИГА БАРИШЛАНГАН ТАНТАНАЛИ МАРОСИМДА СУЗЛАНГАН ҚУТҚ., 2000 йил 16 ноябрь	113
ИМОМ МОТУРИДИЙ ТАВАЛЛУДИНИНГ ИЗО ЙИЛЛИГИГА БАРИШЛАНГАН ТАНТАНАЛИ МАРОСИМДА СУЗЛАНГАН ҚУТҚ., 2000 йил 17 ноябрь	122
ЎЗБЕКИСТОН ҚОНСТИТУЦИЯСИНинг 8 ЙИЛЛИГИГА БАРИШЛАНГАН ТАНТАНАЛИ МАРОСИМДА СУЗЛАНГАН ҚУТҚ., 2000 йил 7 декабрь	133

УЗБЕКИСТОН ХАЛҚИГА ЯНГИ ЙИЛ ТАБРИГИ, 2000 йил 31 декабрь	151
ИДОРАЛАРАРО МУВОФИКЛАШТИРУВЧИ КЕНГАШ МАЖЛИСИДА СУЗЛАНГАН НУТҚ, 2000 йил 11 январь	158
"КАМОЛОТ" ЁШЛАРИМИЗНИНГ ЧИНАКАМ СУЯНЧИ ВА ТАЯНЧИ БУЛСИН. Ёшлар масалаларига бағишланган йиғилишида сузланган нутқ., 2000 йил 24 январь...	186
"МИЛЛИЙ ИСТИҚДОЛ РОЯСИ: АСОСИЙ ТУШУНЧА ВА ТАМОЙИЛЛАР" РИСОЛАСИДАГИ СУЗ БОШИ.....	220
ВАТАН РАВНАҚД УЧУН ХАР БИРИМИЗ МАСЪУЛМИЗ. <i>Ўзбекистан Республикаси Вазирлар Маъкамасининг 2000 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириши якунлари ушунда 2001 йилда иқтисодиётни эркинлаштириши ва ислоҳотларни чуқурлаштиришининг устувор йўналишларига бағишланган мажлисидаги маъруза, 2001 йил 16 февраль</i>	225
"КАМОЛОТ" ИЖТИМОЙ ХАРАКАТИНИНГ ТАЪСИС КУРУЛТОЙИ ҚДТНАШЧИЛАРИГА.....	270
МОСКВА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИДА СУЗЛАНГАН НУТҚ, 2001 йил 4 май.....	271
МАНФААТЛИ ХАМКОРЛИК ЙУЛИДА. Москва сафаридан цайтиши чоғида самолётда бўлган суҳбат, 2001 йил май.....	289
"БАРКАМОЛ АВЛОД" СПОРТ МУСОБАҚДСИ ҚДТНАШЧИЛАРИГА	310
ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ИККИНЧИ ЧАКИРИК. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ БЕШИНЧИ СЕССИЯСИ ДАВОМИДА БИЛДИРГАН ФИҚР-МУЛОХАЗАЛАРИ, 2001 йил 11-12 май.....	312
ОЛИЙ МАЖЛИС V СЕССИЯСИ ФОЙЕСИДА ЖУРНАЛИСТЛАР БИЛАН БУЛГАН СУХБАТДАН, 2001 йил 11-12 май.....	338
"ХАЛҚ - ҚДХРАМОН, ХАЛҚ ХОТИРАСИ ОЛДИДА ДОИМО БОШ ЭГАМИЗ...", 2001 йил 22 май	364
МАГИСТРАТУРА, АКАДЕМИК ЛИЦЕЙ ВА КАСБ-ХУНАР КОЛЛЕЖЛАРИНИНГ БИРИНЧИ БИТИРУВЧИЛАРИГА..	372

ШАНХАЙ ХАМКОРЛИК ТАШКИЛОТИГА АЪЗО ДАВЛАТЛАР РАХБАРЛАРИНИНГ САММИТИДА СУЗЛАНГАН НУТҚ., 2001 йил июнь.....	375
МАТБУОТ ВА ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ ХОДИМЛАРИГА	386
ЖАМИЯТДА ДАВЛАТ БИРҚОРЛИК РУХИНИ ҚДРОР ТОПТИРИШ - ТАРАККИЁТ ГАРОВИ. Ўзбекистан Республикаси Вазирлар Маъкамасининг 2001 йил биринчи ярми якунларига бағишланган кенгайтирилган йиғилишидаги маъруза, 2001 йил 17 июль.....	391
"УМИД" ЖАМРАРМАСИ ГРАНТЛАРИ СОХИБЛАРИГА	428
МУЪЖИЗАНИНГ БУНЁДҚОРИ - ХАЛҚИМИЗ. <i>Асака шаҳридаги "ЎзДЭУавто" цушма корхонасининг янги линияси ишга туширилишига бағишланган маросимда сузланган нутқ., 2001 йил 17 август.....</i>	430

:

Ислам Абдуганиевич Каримов

**ЗА ПРОЦВЕТАНИЕ РОДИНЫ-
КАЖДЫЙ ИЗ НАС В ОТВЕТЕ**

Том 9

На узбекском языке

Нашр учун масъул К. БУРОНОВ
Рассом Т. КАНОАТОВ
Техник мухаррир У. КИМ
Мусаздихдар М. РАДИМБЕКОВА, Ш. ОРИПОВА
Компьютерда тайёрловчи Э. КИМ

Теришга берилди 10.08.2001. Босишга рухсат этилди 17.08.2001.
КОФОС формата 84х108/16. Офсет босма усулида босилди.
Шартли босма т. 23,10. Нашр босма т. 20,0. Тиражи 10000.
Буюртма № 67.

"Узбекистон" нашриёти, 700129, Тошкент, Навоий, 30.
Нашр № 31-2001.

Узбекистон Республикаси Давлат матбуот кумитаси ижарадаги
Янгийул китоб фабрикасида босилди. 702801,
Янгийул шаҳри, Самарканд кучаси, 44.